

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**AFGANİSTAN'DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN
MASALLARI**

Najiba ZAHERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN

ŞUBAT - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AFGANİSTAN'DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN
MASALLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Najiba ZAHERI

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

**“Bu tez 15/02/2023 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Serdar UĞURLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Erol EROĞLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Najiba ZAHERI

15/02/2023

ÖNSÖZ

“Masalların gerçek olduğuna inanıyorum.”

İtalo Calvino

Sözlü edebiyatın en mühim türlerinden biri masal bölümü, halk kültürünün birçok özelliğini içerisinde bulundurmaktadır. Bundan dolayı masal, bir kültürel edebi türü ve kültürler olarak değerlendirilir. Masallar renkli hayal ürünlerinin sihirli etkileriyle yaşamın gerçeklerinden herkese ibret mesajı verirler. Çünkü onlar sosyal karaktere sahiptir.

Ayrıca bir dilin, kültürün, geleneğinin, edebiyatının gelişimini incelemek için de önemli başvuru kaynaklarıdır. Masallar, diğer edebiyatın türü folklor ürünleri gibi paylaşılan hayatın içinden doğmuş, yayınlanmış ve gelecek nesillere aktarılmıştır. Masalların ne vakit, nerede ve nasıl olarak ortaya çıktığını tespit etmek oldukça zordur. Her zaman canlı bir anda anlatılır, dinlenir ve okunur olmalarının nedeni ise dilleri, olayları giydiren ve hareketlendiren kültür birikimleri, farklılıkları ve millilikleridir. (Safarova, 2010, s. 2)

Bu sebeplerden dolayı masallar bir toplumun kodlarını bünyesinde saklayan sözlü kültür formlarıdır. Bu formun çözümlenmesi aynı zamanda sosyolojik çalışmalar içinde önem taşımaktadır. Bu amaçla derlenen masallar edebiyat literatürüne katkı sağlarken ilgili disiplinler açısından da önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı Afganistan’da yaşayan Özbeklerin kültür mirasının önemli bir parçasını oluşturan masalların tespit edilip kayda geçmesi böylece sözlü olan geleneğin kaybolmasını engelleyip hem alana hem de kültüre katkı sağlamaktır.

Bu hedefle hazırladığımız tez çalışması giriş kısmı, dört ana bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Tez çalışmamın giriş Kısımında, çalışmanın konusu, önemi ve yöntemi incelenmiştir. Çalışmamıza konu olan “Afganistan’da Yaşayan Özbek Türklerinin masalları” adını verdiğimiz birinci bölüm ’de Güney Türkistan tarihi, tarihte Afganistan Türkleri, Afganistan’da Türk edebiyatının tarihi ve gelişimi başlıkları adı altında ele alınarak masallar için genel bir yapı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın ikinci Bölümü’nde ise masalları tanımı, tarihi, masalların türleri başlıkları adı altında ele alınarak araştırılmıştır. Üçüncü bölümde ise Afganistan’da yaşayan Özbekler, özellikle kuzey illerinde yaşayan Cevizcan, Sar-ı pul, Faryab ve Belh, Kunduz, Tahhar’da yaşayan

Özbek Türklerinin masallarını alan araştırması yaparak ses kayıtlarını alarak ve babaannemden duyduklarımı, öğrendiklerim (Kedi gelin, Zülüm ve intikam, Vefa, Yaşlı nene ve dede, Göğ tükürsen yüzüne düşer, Üvey anne) masallarını da kayda alıp ve bu tez çalışmasında metne aktarılmıştır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ise Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarının motifleri incelenmiştir. Araştırmanın dördüncü Bölümü’nde ise araştırma yöntemi ve sonuç kısmını, incelediğimiz Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalları, alan araştırmaları neticesinde derlenen masallar metne aktarılması, masalların Türk edebiyatında ki konumu, değerlerini anlatmak ve gelece nesillere aktarılmasını için sonuçlandırılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, her türlü destekte bulunarak beni yönlendiren, değerli bilgilerini ve zamanını esirgemeyen, hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim çok kıymetli Hocam, tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN’a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Öğrencilik dönemimde, akademik çalışmalarım için yol gösteren, yaşadığım zorlukları aşmam için yardımlarını esirgemeyen, saygıdeğer Sayın Prof. Bayram Ali KAYA hocama Prof. Dr. Bayram Ali KAYA’a, Türkiye’de bana evini açan ve her koşulda yardım eden Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN, Dr. Öğr. Üyesi Nesim YALVARICI, Prof. Dr. Ozan YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi Orhan KAPLAN ve Prof. Dr. Köksal ŞAHİN’e, sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca desteğini esirgemeyen kıymetli dostlarıma teşekkür ederim. Yaşamımdaki en büyük dayanağım canım annem, Kardeşim ve babama, tez süresince çıktığım bu yolculukta beni daima sevgiyle destekleyen kardeşim Muhammed Nasim’e ve üzerimdeki emeklerinin hakkını hiç ödeyemeyeceğim tüm değerli hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Najiba ZAHİRİ

15/02/2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: GÜNEY TÜRKİSTAN	6
1.1. Güney Türkistan Tarihi	6
1.1.1. Tarihte Afganistan Türkleri	6
1.1.2. Afganistan'daki Türk Boyları	8
1.1.3. Türk Devletlerinin Hakimiyetinden Sonra.....	10
1.2. Afganistan'da Türk Edebiyatının Tarihi ve Gelişimi.....	12
BÖLÜM 2: MASALLARIN TANIMI VE TARİHİ	16
2.1. Masalların Tanımı ve Tarihi.....	16
2.1.1. Masalların Türleri	19
2.1.1.1. Hayvanlar Hakkında Masallar	20
2.1.1.2. Büyülü- Sihirli Masalları	21
2.1.1.3. Hayati ve Ev Masalları.....	22
2.1.1.4. Eğlenceli Masallar	23
BÖLÜM 3: AFGANİSTAN'DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN	
MASALLARI.....	24
3.1. Ertekler (Masalçılık).....	24
3.1.1. Kel Oğlan	25
3.1.2. Kader ve Şans	26
3.1.3. Vefa.....	28
3.1.4. Abla-Kardeş	30
3.1.5. Üç Oğul.....	32
3.1.6. Ekmek ve Altın	32
3.1.7. Sevgi ve İnsan	33
3.1.8. Tasallah Pehlivan	33
3.1.9. Tilkinin Cezası	34
3.1.10. Yaşlı Nene ve Yaşlı Dede.....	35

3.1.11. Kral ve kırk Hanımı	37
3.1.12. Yaşlı Çift.....	39
3.1.13. Zeki Eşek	39
3.1.14. Kral ve Veziri	40
3.1.15. Üç Batur Kardeş	40
3.1.16. Zülüm ve İntikam	47
3.1.17. Aptal Kral	51
3.1.18. (Bahadır) Cesur Tabip	54
3.1.19. Abi Kardeşler.....	56
3.1.20. Batur (Botir)	58
3.1.21. Zenginin Oğlu.....	60
3.1.22. Çoban ile Zengin.....	62
3.1.23. Bilge Çoban	63
3.1.24. Bilge Adam.....	67
3.1.25. En Büyük Sihir	68
3.1.26. Hüneryli Yiğit.....	69
3.1.27. Yaşlı Kadın ve Kurt.....	74
3.1.28. Alişir Nevai ve Hüseyin Baykara	76
3.1.29. Ekmek ve Altın.....	77
3.1.30. İyi ve Kötü (Amon ve Yamon).....	78
3.1.31. Abla-Kardeş Deryalar	80
3.1.32. Karga ile Kuzu	81
3.1.33. Koyun ile Kurt	83
3.1.34. Cömert ile Kıskanç	85
3.1.35. Şeytan ile Çiftçi	89
3.1.36. Değirmenci	91
3.1.37. Dil Bıçaktan Keskindir	93
3.1.38. Çiftçi	94
3.1.39. Yalmağız Yaşlı Kadın.....	96
3.1.40. İyiliğin Ardında İyilik Gelir.....	99
3.1.41. Zümrüt ve Kıymet.....	99
3.1.42. Tembel	103

3.1.43. Göğə Tükürsen Yüzüne Düşer.....	105
3.1.44. Vefa.....	108
3.1.45. Açgöz Zengin.....	110
3.1.46. Yararlı Bir Yalan	111
3.1.47. Kel Oğlan.....	113
3.1.48. Yaşlı Nene ve Yaşlı Dede.....	121
3.1.49. Kedi Gelin.....	123
3.1.50. Çele Pehlivan (Yarım Güçlü Pehlivan)	125
BÖLÜM 4: AFGANİSTAN’DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN	
MASALLARINDA TESPİT EDİLEN MOTİFLER.....	130
4.1. Motifler.....	130
SONUÇ	156
KAYNAKÇA.....	159
ÖZGEÇMİŞ	178

ÖZET	
Başlık: Afganistan’da Yaşayan Özbek Türklerinin Masalları	
Yazar: Najiba ZAHARI	
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN	
Kabul Tarihi: 15/2/2023	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 171 (ana kısım) + 15 (ek)
Günümüzde kültür kavramının toplum için ne kadar çok önemli olduğu fikrini, halk bilimini küreselleşmeyle birlikte millî kültürün yaşatılarak kimliklendirilmesi, korunması ve gelecek nesle aktarılması düşüncesine sevk etmiştir. Bu bağlamda bütün halkın bilgisi, kültürel ürünlerinin derlenmesi, araştırılması ve tanıtılması büyük önem taşımaktadır. Afganistan’da yaşayan Özbek halkının bilgisi ve kültürel ürünleri içerisinde anlatıma dayalı türler arasında yer alan masallar, kültürel hayatımızda çok önem arz ederek önemli bir kültürel yaratmadır. Çalışmamızın amacını Özbek Türklerinin edebiyatının önemli bir parçasını oluşturan masalların tespit edip kayda geçmesi ve böylece sözlü olan bu geleneğin ortadan kaybolmasını engelleyip hem literatüre hem de kültüre katkı sağlamaktır. Çalışma giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, ilk olarak masal kavramı, tanımı hakkında ileri sürülen düşünceler ele alınmış, çalışmamızın amacı, konusu, önemi ve yöntemi hakkında bilgiler yer almaktadır. Birinci bölümde Güney Türkistan tarihi, Afganistan’da Türk tarihi, Türk boyları ve Afganistan’da Türk edebiyatının tarihi ve gelişimi konuları hakkında bilgi verilip incelenmiştir. İkinci bölümde masalların tanımı ve tarihi, Özbek masalların türleri, Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalları, Özbek masal anlatma geleneğini başlık konuları araştırılıp ve 50 tane masal metinleri, çevirisi yapıp Türkiye Türkçesiyle yazıya geçirilmiştir. Üçüncü bölümde Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin seçilen elli tane masalın, motifleri tespit edilmiştir. Özbek masalın motiflerini, Stith Thompson’un “Motif Index of Folk Literature” adlı eserindeki motif kataloğuna göre belirlenmiştir. Bu çalışmada izleyeceğimiz yöntem; genel olarak Afganistan Özbeklerinin, özellikle kuzey illerinde yaşayan Cevizcan, Sar-e pul, Faryab, Belh, Tahar ve Kunduz’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarını alan araştırması yaparak ses kayıtlarını kaydederek metne aktarılmıştır. Ayrıca yayınlanmış masal kitapları incelenerek kaynak taraması yapılmıştır. Çalışma bu özelliği ile tanıtıcı bir nitel çalışma özelliği taşımaktadır. Çalışmamızın sonuç kısmında da, Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalları ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak, bu konu ile ilgili tespitlerimiz değerlendirilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Afganistan, Özbek Türkleri, Özbek Masalları, Halk Bilimi, Halk Edebiyatı	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Tales of Uzbek Turks Living in Afghanistan	
Author of Thesis: Najiba ZAHERI	
Supervisor: Assist. Prof. Yavuz KÖKTAN	
Accepted Date: 15/02/2023	Number of Pages: v (pre text) + 171 (main body) + 15 (add)
Today, the idea of how important the concept of culture is for the society has led folklore to the idea of identifying, protecting and transferring the national culture to the next generation by keeping it alive with globalization. In this context, the knowledge of all people, the compilation, research and promotion of their cultural products are of great importance. Tales, which are among the narrative genres among the knowledge and cultural products of the Uzbek people living in Afghanistan, are an important cultural creation by being very important in our cultural life. The aim of our study is to identify and record the tales that constitute an important part of the literature of the Uzbek Turks, thus preventing the disappearance of this oral tradition and contributing to both literature and culture. The study consists of introduction, three chapters and conclusion. In the introduction, firstly, the concept of fairy tale, the ideas about its definition, and information about the purpose, subject, importance and method of our study are included. In the first part, information about the history of Southern Turkestan, Turkish history in Afghanistan, Turkish tribes and the history and development of Turkish literature in Afghanistan was given and examined. In the second part, the definition and history of tales, the types of Uzbek tales, the tales of the Uzbek Turks living in Afghanistan, the title of the Uzbek storytelling tradition were researched and 50 fairy tale texts were translated and written in Turkey Turkish. In the third chapter, the motifs of the selected fifty tales of the Uzbek Turks living in Afghanistan were determined. The motifs of the Uzbek fairy tale were determined according to the motif catalog in Stith Thompson's "Motif Index of Folk Literature". The method we will follow in this study; The tales of the Uzbeks of Afghanistan in general, and especially of the Uzbek Turks living in the northern provinces of Jawzjan, Sarepul, Faryab, Balkh, Takhar and Kunduz, were transcribed by making field research and recording sound recordings. In addition, published fairy tale books were examined and a literature review was made. With this feature, the study has the feature of an introductory qualitative study. In the conclusion part of our study, a general evaluation was made about the tales of the Uzbek Turks living in Afghanistan and our findings on this subject were evaluated.	
Keywords: Afghanistan, Uzbek Turks, Uzbek Tales, Folklore, Folk Literature	

GİRİŞ

“Masal gözlerine sahipsen, dünya mucizelerle doludur.”

Victor Blüthgen

Bir varmış, bir yokmuş, biri açmış, biri tokmuş, eski zamanlarda, dağların ötesinde... diye başlayan masallar hem varmış hem yokmuş olan zaman ve mekânıyla masal dinleyicilerini sihirli bir yolculuğa davet eder. Bu sihir, masalın kendisinden gelir, yolcusunun üzerine siner.

Açıkça söylenebilir ki masallar sıradan bir edebiyat türü değildir. Tarihler, kökleri çağlar öncesine dayanan, söyleyenin kim olduğu bilinmeyen ama her zaman tekrar anlatımda yeniden doğan, coğrafyalar arasında kulaktan kulağa ağızdan ağıza gezen, ezdikçe, anlattıkça değişen, yenilenen, masal anlatıcılarının bilgeliğinden beslenen, geçtiği coğrafyaların medeniyetinde yeni şekillenen ama özü değişmeyen, toplumların idealleştirdiği değerlerle donanan kadim ve kıymetli hazinelerden biri masaldır. (Kılıç, 2022, s. 1)

Masalların bize kapısını araladığı dünya, içinde bulunduğumuz çağdan, zamandan ve dünyadan çok farklıdır. Kendine ait diliyle masallar, yaşadığımız ve oturduğumuz yerden bizi alır; daha önce tanıdığımız, bildiğimiz hiçbir yere benzemeyen, içlerinde cadıların, devlerin, uçan atların, tılsımlı yüzüklerin olduğu; efsunlu diyarlara götürdüğüne ikna eder. Gerçeği olmamasına rağmen üzerimizdeki bu ikna edici gücü; ortak insanlık hallerimize, bize ilham ettiği hedeflerimize ulaşmak için sunduğu çözümlerin mucizesine, kısaca düş gücümüzle yarattığımız o dünyanın cazibesine dayanmaktadır. Dışı bu pırıltılı katmanla örtülü kabuğun çekirdeğinde ise derin bir felsefe yatmaktadır. Bu felsefeyi Ensar Aslan şöyle anlatmaktadır: “Masallar, yaşadığımız dünyadan farklı bir dünya yaratarak, iyilerin kazandığı, kötülerin kaybettiği, insanların mutlu olduğu, özlenen bir toplumsal düzen yaratarak insanlara umut verir. Masallar, hayali görünüşlerinin yanında, ince bir mantığı ve derin bir halk felsefesini telkin ederler” (Arslan, 2010, s. 278).

Peki, masallardaki derin halk felsefesi ve bu ince mantık ne ifade etmektedir? Bu sorunun cevabını hiç tereddüt etmeden şöyle söyleyebiliriz. Masallar dünyasında hayali yani gerçeği olmayan olaylara ve hayali kahramanlara yüklenen anlamlar aslında toplumun ihtiyaç duyduğu, verdiği roller ve gelecekte de ihtiyaç olacağı kültürel özü taşır. Bilge

sesler, ihtiyaç duyulan bu kültürel özü bulur, hünerle işler ve hayal yaratımı bir ürün olarak “masal” adıyla hayatlarımıza iz bırakır. Özetle söyleyebiliriz ki masallar bir hayal kumaşıyla nakış- nakış dokunmuş olsa da yaratım sebepleri hayali değildir. Günümüzde ki dünyanın gerçekleri ve insanların gereksinim duyduğu bilgi ve mesajlarla örülü olarak ortaya çıkmıştır. İşte masalın ince mantığı ve derin felsefesi de bu temellere dayanmaktadır. (Karakas, 2017, s. 263)

Bu noktada, masallarda; ustaca örülmüş iletilerin sesini, kendine has diliyle aşikâr edilmeden bize fısıldanmış değerlerin yolunu, zıtlıkların dengesi üzerine kurulmuş o dünyada gideceğimiz yönü nasıl bulabiliriz? sorusu zihninizde uyanmaktadır. Evrim Ölçer Özünel: “En az göçmen kuşlar kadar ‘göçebe’ yaşayan masalı, anlatan, dinleyen ya da inceleyen günümüz insanının, masal dünyasında yönünü nasıl bulacağı, irdelenmesi gereken bir sorudur.” diyerek masallarda yerimizi, yolumuzu, yönümüzü tayin edebilmek için çok katmanlı ve derin değerlendirmeler yapılması gerektiğini söylemektedir. (Ölçer Özünel, 2017, s. 17).

Masalı, folklordaki en eski ve popüler sanatsal nesir örneğidir. Her birimiz çocukluğumuzdan beri masallar dinleyerek büyüyoruz. Yetişkinler çocukları eğlendirmek için hikayeler anlatırız.

Her milletin masalları, insanları o ülkenin tarihi, manevi ve kültürel yaşam tarzı, iç dünyası, inancı, diğer milletlerle olan sosyal ilişkileri, gelenekleri, iklimi ve Doğum Yeriin doğal koşullarıdır. Masallar, doğasına özgü sanatsal-kompozisyonel bir yapıya sahiptir. Aynı sanatsal formlar çerçevesinde yaratılır ve icra edilirler. Giriş, başlangıç, düğüm, destansı macera ve sonuç, bir masalının kompozisyon aracının temelini oluşturur. Masalların geleneksel bir girişle başlaması, tüm dünya halklarının masallarının ortak bir özelliğidir. Geleneksel tanıtımın görevi, dinleyicilerin dikkatini bir noktaya çekmek, onları masal dinlemeye hazırlamaktır. (Davronovich Juraqulov, 2022, s. 3).

Araştırmanın Konusu

Çalışma konusu oluşturan Afganistan’da Yaşayan Özbek Türklerinin Masalları, geleneği ise eski ve oldukça köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Masal türü üzerinde araştırma yapan Özbek Edebiyat bilim insanları, yer-yer bölgesel adlandırmalar olmakla birlikte,

Afganistan’da masal türünü adlandırmak için genel bir terim olarak “Ertek” veya “Metel” kelimesinin kullanıldığını ifade etmektedir.

Özbek halkının masal anlatma geleneği, “Ertekçi” adı verilip ve hala masal anlatıcıları aracılığıyla canlılığını korumaya devam etmektedir.

Masalların gelenekselleşmesi ve geleneğin devamı masalın varlığı kadar bu masalı aktaracak insanların ve masal dinleyicilerin olmasına da bağlıdır. ¹Walter Burkert’in ifadesiyle: “Bir masal, yaratılmış olduğundan dolayı değil, yeniden anlatılmış ve kabul edilmiş olduğundan dolayı gelenekselleşir; aktarım etkileşim demektir”.

Bu araştırmanın konusunu Afganistan topraklarında yaşayan Özbek Türkeri’nin masalları oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı kültür mirasının önemli bir parçasını oluşturan masalların tespit edilip kayda geçmesi böylece sözlü olan geleneğin kaybolmasını engelleyip hem alana hem de kültüre katkı sağlamaktır.

Günümüzde Türk boylarının masallarıyla ilgili birçok tezler hazırlanmış, araştırma eserleri yayınlanmıştır. Diğer Türk cumhuriyetlerinin masal çalışmalarının önemli bir sayıda olmasına karşın, Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarıyla ilgili kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, bu alanda çalışma yapmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de diğer Türk boylarının masalları üzerine yapılan araştırmalar genellikle masalların motif ve transkripsiyon yönünden incelenmesinden ibarettir. Literatürde Afganistan Özbek Türklerinin masalları ile ilgili olarak kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan bu çalışma Türk edebiyatı ve geleceğe aktarılması için önem kazanmaktadır. Tez çalışması ilerleyen yıllarda yapılacak Afganistan Özbek Türklerinin masallarını kapsayacak çalışmalara da kaynaklık edilecektir.

Bu çalışmada, öncelikle masalların ne kadar köklü bir tarihi geçmişe sahip olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Türkistan’ın bir parçası olarak Afganistan Özbek Türkeri’nin masallarını ortadan kaybolmaması ve gelecek nesillere aktarmak için bu tez çalışması

¹ Walter Burkert, Yunan mitolojisi ve kültü alanında uzmanlaşmış Alman âlim.

yapılmaktadır. Kısıtlı çalışma ve araştırma şartları sebebi ile Afganistan yaşayan Özbek Türklerinin ve masallar üzerinde çok az çalışma yapılmış, hatta bu alanda hiç yapılmamış desem de yanlış olmaz, çünkü bu konuyu ben çalışırken, kaynak bulma konusunda çok sıkıntılar yaşadım. Masal derleme konusunda çok sıkıntılara maruz kaldım. Maruz kalmam rağmen bu konudan vazgeçmedim ve vazgeçmemem amacında Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalları, Afganistan’ın Türk edebiyat kültür mirasının önemli bir parçasını oluşturan masalların tespit edilip kayda geçmesi böylece sözlü olan geleneğin kaybolmasını engelleyip hem alana hem de kültüre katkı sağlamasını amaçladım. Maalesef Muhafazakâr toplumun etkileri nedeniyle masalların ses kaydı almama hazır olmayan, ses kaydını vermeyen birçok kişi oldu. Ve bazı bölgenin güvenlik şartları nedeniyle gidemediğim yerlerdeki kaynak kişilerle iletişim vasıtaları aracılığıyla bağlantıya geçerek de derlemeler yapmaya çalıştım.

Özbek kültürü, değerleri ve edebiyatı, uzun ve detaylı şeklide açıklanması gereken bir konudur. Halk inançları, yüzyıllardır aslı bozulmadan devam ettirdikleri gelenek ve görenekleri, eşine az rastlanır bir incelikte olan sözlü edebiyatları aslında her biri birer tez veya kitap konusu olabilecek başlıklardır.

Özbek Türklerinin düşünce yapısını, beğenisini, sevdalarını, özlemlerini, dertlerini, ortak duygu ve davranışların yansıtılmasını, yörenin kültürüne ait gelenek geleneğin izlerinin sergilendiği masalları derlemek çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Alan araştırmaları neticesinde derlenen masallar türleri, derlenme bölgeleri açısından ayrıca tasnif edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma zeminini oluşturmak için, öncelikle Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masal anlatma geleneği ve bu geleneğin özellikleri hakkındaki araştırmaların temelini oluşturan; “masalların türü, masalların motifi ve masal tanımları”, “Afganistan yaşayan Özbek Türklerinin masallarının sınıflandırılması” ve “Afganistan yaşayan Özbek halkının arasında masal anlatım ortamları” gibi konuların üzerinde durmak çalışma önemini daha geniş bir zeminde tartışılmasını ve daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Eliade, 2019, s. 276).

Araştırmanın Yöntemi

Afganistan’da Özbek Türklerinin tarihi, yaşadıkları bölge, Türk dünyası coğrafyasının tarihi ile çok ilgilidir. Bu bölgelerde yaşanan her gelişmede etken rol üstlenmişlerdir. Bu nedenle Afganistan’ın Özbek Türklerinin kültürünü, değerini, yaşadığı coğrafiye ve edebiyatını tanımak, onların başına gelenleri bilmek, Özbek Türklerinin geleneksel masallarını daha iyi anlayıp, günümüzdeki bölgesel meseleleri daha iyi yorumlamak bakımından büyük önem arz etmektedir.

Afganistan’da ve çevresinin muhtelif milletler tarafından defalarca saldırıya uğraması ve özellikle Afganistan Türklerinin edebiyatı, çeşitli siyasî taksimatlar tabi tutulması, Afganistan Özbek Türk halkının sık sık sıkıntılara maruz bırakılması ve bölge halkını çok etkilemiştir.

Bu çalışmada izleyeceğimiz yol; genel olarak Afganistan Özbeklerinin, özellikle kuzey bölgelerinde yaşayan Cevizcan, Sar-ı pul, Faryab, Belh, Kuznduz ve Tahar’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarını alan araştırması yaparak ses kayıtlarını kayda geçirip metne aktarılmıştır. Ses kayıtları için alanda anlatıcılık vasfıyla öne çıkmış kişilere ulaşarak yöre masalları tespit edilmiştir. Bölgenin güvenlik şartları nedeniyle gidemediğim yerlerdeki kaynak kişilerle iletişim vasıtaları aracılığıyla bağlantıya geçerek de derlemeler ve yayınlanmış masal kitapları incelenerek kaynak taraması yapılmıştır. Çalışma bu özelliği ile tanıtıcı bir nitel çalışma özelliği taşımaktadır.

BÖLÜM 1: GÜNEY TÜRKİSTAN

1.1. Güney Türkistan Tarihi

Afganistan Türkleri çoğunlukla Kuzey Afganistan'da namı diğer (Güney Türkistan) yaşarlar. Nüfusları yaklaşık 10 milyonun üzerindedir. Afganistan Türkistan'ı, Katagan ve Türkistan olmak üzere iki bölgeye ayrılmaktadır. Bir Özbek aşiretinin ismi olan Katagan Bölgesi'nin merkezi Kunduz, Türkistan'ın merkezi ise Cevizcan-(Şibirgan'dır). Afganistan kuzeyinde yaşayan Türk boyları başta dilleri olmak üzere gelenek, görenek, örf ve adetlerini muhafaza etmeyi başarırken, bu bölgenin dışında kalan diğer Türk boyları genelde asimile olmuşlardır (Fevzi, 2011, s. 98-99).

Afşarlar, Kalaçlar, Aymaklar ve Kızılbaşların büyük bir kısmı asimile olan Türk boylarıdır. Dillerini unutmuş olan bu boylar, Farsça konuşurlar ve Şii inançlıdırlar. Afşar Türklerinin Sünni inançlı olanları Peştunca konuşurlar. Afganistan'ın en kalabalık Türk grubu ise Özbek Türkeri'dir. İkinci kalabalık grup olan Türkmenler ise genellikle Türkistan ve Katagan bölgelerinde yaşamaktadırlar. Bu iki büyük Türk grubu dışında Tatarlar, Afşarlar, Kalaçlar, Kızılbaşlar (Şii-Caferi Türkleri) Aymaklar, Bayatlar, Moğollar, Karaçaylar, Kıpçaklar, gibi başka Türk grupları da Afganistan'da yaşamaktadırlar ki bunlar da Farsça ve Peştunca konuşurlar. Afganistan Türkeri'nde Kazaklar ve Kırgızlar kendi lehçeleri ile konuşurken diğerleri de ya Özbekçe ya da kendi bölgelerinde çoğunlukta olan kavimlerin dilleriyle konuşurlar. Türkistan ve Katagan bölgelerindeki Türk kavimleri arasında Özbek Türkçesi ortak bir lehçe sayılır (Fevzi, 2013, s. 3).

1.1.1. Tarihte Afganistan Türkleri

Afganistan toplumu senelerce süren imparatorluklar politikalıdır. Siyasi baskılar, işgaller sonucu meydana gelen tahrip ve kaosun etkisiyle karışık bir toplu durumundadır. Asırlardır Afganistan'ın kuzeyinde yaşayıp kendi emir ve beyleri tarafın dan yönetilen Afganistan Özbekleri, ki daha sonra Afganistan hükümeti kontrollü altına geldiler, bu bölgenin yerli insanlardır (Ziyayi, 2004, s. 33).

Afganistan'ın en çok Türkçe konuşan gurubu olan Özbeklerin nüfusu 7 milyon olarak tahmin edilmektedir. Ve Özbekler çoğunlukla Afganistan'ın kuzeyinde yaşıyorlar. 19. yüzyılın sonlarına kadar yarı uzgur ve göçebe olarak yaşadılar. Bugün özellikle

Afganistan'ın kuzeyinde önemli şehirlerinden olan Şibirgan, Mezar-i Serif, Meymana, Ser-i Pul, Tahar ve Kunduz şehirlerinde yerleşmişlerdir. Özbeklerin çoğu ticaret, çiftçilik ve el sanatlarıyla uğraşmaktadırlar (Vartan, 1969, s. 35).

Afganistan'da Türklerin varlığı M.S. 50'li yıllarda İskitlerle başlar, daha sonralar bölgeye hâkim olan Akhunlar, Halaç Türkleri olarak o bölgede yaşamaya devam etmişlerdir. 10'ncu asrın sonlarında Gazneliler, 1041'in akabinde Selçuklular, 12. asrın sonlarında Harzemşahlar devleti sonra Timurlular imparatorluğu ve Nadir Sah (Afşar) nihayetinde Afganlar yani Amanullah Hanla devam eder (Ziyayi, 2004, s. 33).

Türkler bugünkü Afganistan'ın kuzey bölgesinde yaşıyorlar. Bu bölgeye Afganistan Türkistan'ı nam-ı diğer Güney Türkistan olarak adlandırılıyor. Yayılış sahalarının güney sınırları Hindikuş dağları kapsamaktadır. Afganistan'daki en kalabalık Türk toplulukları Özbekler, Türkmenler ve Aymaklardır. Ayrıca Kırgızlar, Kazaklar, Karakalpaklar, Kıpçaklar ve Karluk boyları da buradaki Türk topluluklarına dahil olmaktadır (Merçil, 1979, s. 205).

Türklerin tarih boyunca yayıldıkları ve birçok devletler kurdukları ülkelerden birisi de Afganistan'dır. Türklerin, M. Ö. II. yüzyıldan itibaren orada aralıklarla 1747'ye kadar Afganistan'a ve onun siyasi ve içtimai kaderine hâkim olmuşlardır. Bugünde Afganistan'da bir Türk nüfusun varlığını koruduğu gibi, Afgan kabilelerinin bazılarının etnik yapısında da yine Türk boyları önemli etkiler bırakmışlardır. Afganistan'da görülen birinci Türk devleti M. Ö. II. yüzyılda Sakalardır. Hunlar tarafından batıya itilen Yue-çiler M. Ö. 140-130'da bütün Afganistan'ın kuzeyinde hâkim oldular. Bir müddet sonra Yue-çiler 5 prensliğe ayrıldılar (Merçil, 1979, s. 7).

Bu Prensliklerden biri de Kusan Prensliği diğerlerini kendi yöntemi altına almak için M. Ö. I. yüzyılın ortalarından itibaren mücadeleye başladı ve tahminen M. S. 40 yılında mücadele ederek Afganistan'a hâkim oldular. Kusan devleti, topraklarını Hindistan'a kadar genişletti. Ancak, M. S. 220 senesinden sonra Hindistan toprakları üzerindeki hakimiyetleri kayboldular. Kusanlar'ın Afganistan'daki hakimiyeti diğer bir Türk kabilesi olan Akhunlar tarafından son verildi. Ancak, Kusan reisleri 880 yılına kadar Kâbil'de hüküm sürmeye devam ettiler. Akhunlar devleti VI. yüzyılın ortalarında Gök Türkler tarafından ortadan kaldırıldı. 560-650 senelerinde Maveraünnehir'deki, Samani emirlerinden Abdel-Malik'in kumandanlarından Alp Tegin Gazne'yi ele geçirerek bu

şehirde yeni bir Türk devletinin temellerini attı. Sebük Tegin (977-997) ile Gazneli devleti tam manasıyla kuruldu. Sultan Mahmud Gaznevi'nin zamanında en parlak dönemini yaşadılar. Afganistan bu devrede bir ilim, medeniyet ve ticaret merkezi oldu. XI. Yüzyılda Afganistan'da Oğuz kütlelerinin akınları görüldü (Barlas, 1987, s. 1).

Selçuklular, 1040'da Gazneliler'e karşı Dandanakan zaferini kazandıktan sonra, Afganistan'da hakimiyet kurmaya başladılar. Gazneliler daha sonra, Afganistan'da hakimiyet kurmaya başladılar. Gazneliler daha sonra, Selçuklu Sultanı Sultan Sancar'a (1118-1157) tâbi oldular. 1197'de senesinde Gurular, Gazneli devletine son verdiler. Ancak, kısa bir zamandan sonra diğer bir Türk devleti Harzemşahlar Afganistan'a hâkim oldular. 1215'de Gazne'yi işgal ettiler, çok zaman geçmeden Moğollar Afganistan'ı ele geçirdiler. Cengizhan'a mağlup olan Harzemşahlar'dan Sultan Celaledin Mengübirdi hâkimiyetini Moğollara devir etti (Merçil, 1979, s. 8).

Emir Timur devrinde (1370-1405) Afganistan tekrar diğer bir Türk devletinin hâkimiyetine girmeye başladı. Timur'lular devrinde Herat büyük bir medeniyet, ilim ve kültür merkezi oldu. XVI. yüzyılın başında Afganistan'ın Kuzeyinde Seybani Muhammed (1500-1510) idaresindeki Özbeklerin kudreti gittikçe artmaya devam etti. 1505'de Kabil'i zapt eden Babür Şah'ta Afganistan'da kendi devletini kurdu. Bu yüzyılda Afganistan, Safeviler ve Babür'üler gibi iki büyük devlet arasında paylaşıldı ve yönetildi. Afşarlardan Nâdir Sah (1736-1747) Afganistan'ı idaresi kendi hakimiyet altına aldı. Nâdir Sah'ın ölümünün ardından onun ordusundaki yüksek bir mevki işgal eden Ahmedşah baba memleketin ilk Afgan devletini kurdu (Barlas, 1987, s. 8).

XVI. yüzyılın hemen ilk yıllarında Özbekler Afganistan'ın kuzeyine hâkim olmaya başladılar ve hakimiyet kurdukları Özbek Hanlığın Şeybaniler (1500-1920) hanedanının vasıtasıyla XIX yüzyılın başına kadar bu bölgede hâkimiyetlerini devam ettirmeye çalıştılar. Özbekler bu yüzyıldan itibaren üstünlüklerini kaybetmeye başladılar ve Güney Türkistan (Kuzey Afganistan'da) yâri bağımsız bölge hanlıklar kurdular. Afgan krallığı ise 1883'de hanlıklara kendi hâkimiyetlerini tanıtabildi (Merçil, 1979, s. 11). Afganistan'da resmi bir sayım olmadığından dolayı nüfus sayılarını ancak tahminlere göre söylenmektedir.

1.1.2. Afganistan'daki Türk Boyları

Özbekler: Afganistan'daki Türk boylarının en kalabalık kısmını Özbekler oluşturmaktadır. Özbeklerin yasadıkları bölgeler Çeçektu ve Kaysar (Fayab batısında) yakınlarından baslar. Herat'tan sonra Kuzeyde Bala Murgab, Meymene, Endhuy, Sibirgan, Seripal, Akça, Belh, Mezar-i Serif, Tas Kurgan, Semengan, Puli Humri, Bağlan, Tahar, Kunduz ve Bedehsan, a kadar Özbeklerin kalabalık yasadıkları bölgelerdir (Burget, 1999, s. 14).

Ülkenin ekonomisinde ve ticaretinde de söz sahibi olan Özbekler ülke ekonomisinin katkısında da bu yönden çok faydalı olmaktadır. Diğer Türk toplulukları gibi Özbeklerin de en çok sevdikleri yemeklerden bir tanesi "Özbek Pilav"ıdır. Özbekler, 1883'ten 1992'ye kadar Afganlar tarafından uygulanan her türlü asimilasyon politikasına rağmen dili, kültürü, medeniyeti ve edebiyatlarını yaşatabilmiş ve korumaktadırlar. Tamamen Müslüman olan Özbekler Sünni Mezhebinden olup fazla mutaassıp değildirler (Andican, 1989, s. 60).

Türkmenler: Afganistan'daki Türk toplumlarına dahil kalabalık boylardan biri olan Türkmenlerdir. 2 milyondan fazla nüfusa sahip, Afganistan'ın Türkmenistan'ın sınır yakın kuzey bölgelerinde yaşıyorlar. Bu bölge Hazar denizinin doğusu, Karakum Çölü'nün etrafını kapsamaktadırlar. Göçebe sığırtmaçlar olarak yüzyıllarca yaşayan bir Türk boyudur. Bununla beraber son zamanlarda küçük bir kısmı çadırlara, büyük bir kısmı da kendi evlerini yapıp ve diğer Türkmenlerde yaşayan yâri göçebe bir hayat tarzına geçtiler. Türkmenler Bati Türkçe 'si şivesiyle konuşuyorlar. Türkmenlerin öz vatani olan Türkistan'ın güneyi yanı bugünkü Afganistan'a dahildir ve çeşitli boylar halinde esas itibariyle Andhuy, Murgab arasındaki bölgelerde yaşıyorlar. Ayrıca Meymene, Akçe Belh, Devlet Abad, Taskurgan, Herat ve Kunduz şehirlerinde de Türkmen nüfusu vardır (Merçil, 1979, s. 13).

Kırgızlar: Daha çok Pamir dağlarında veya Vahan denilen bölge, Doğu Türkistan'la Güney Türkistan arasındaki dağ eteklerinde yaşamaktadırlar. Bulundukları yerler Küçük Pamir, Büyük Pamir adlandırılan vadileri, Sugnan ve Bozay Gumbet'tir. Bununla beraber Pamir yaylasında göçebe bir hayat tarzını terk ederek yerleşmiş aileler de vardır. Kırgızların nüfusu 50 bini aşkın olup kırsak ve keçi sütünün mahsullerine dayanarak yasarlar (Ziyayi, 2004, s. 36).

Kazaklar: Afganistan'daki diğerk bir Türk boyu Kazaklardır. Bunların çoğı S. S. C. B'nın zulmünden dolayı Kazakistan'dan Afganistan'a kaçmışlardır. Kazaklar Afganistan'ın Hanabad ve Bağlan bölgelerinde yaşarlar. Tüccarlık ve işçilik yapmakta meşğul olup yerleşim merkezlerinde yaşıyorlar

Kara Kalpaklar: Afgan Türkistan'ı denilen (Güney Türkistan) bölgesinin farklı bölgelerinde yasarlar. Bunların sayısı da 40 bine kadardır. Kara Kalpaklar 'in çoğunluğu Özbek kimliğı taşımakta olup zaten Özbeklerden farklıları yoktur. Bunların dışında Kıpçaklar ve Karluklar da Türkistan bölgesinin hemen hemen tüm şehirlerinde hayatını devam ettirip, Özbek kimliğıyle tanınmaktadırlar (Ziyayi, 2004, s. 37).

1.1.3. Türk Devletlerinin Hakimiyetinden Sonra

1747 yılından Afgan devleti'nin kuruluşuna kadar bugünkü Afganistan topraklarının tamamı muhtelif Türk Devletleri tarafından yönetilmiştir. Afganlar devlet kurduktan sonra amaçları hep Kuzey Afganistan'da yerleşim yerleri kurarak Özbek beyliklerini bölmek ve Afgan devleti'nin bölgedeki denetimini artırmak olmuştur. 1888'den önce bölgede yalnızca birkaç memur ve askerle sınırlı olan Peştun nüfusu, Hindukuş Dağları'nın kuzeyine çok sayıda Peştun'un yerleştirilmesi ile büyük oranda artırılmıştır. Sağlanan çeşitli ayrıcalıklarla asıl sahibi Özbekler olan bu yerleşim yerleri, Özbeklerden alınarak Peştunlara tahsis edilmiştir. Güney ve güneydoğı Afganistan'dan getirilen göçebe Peştun kabileleri bölgenin artık yeni sakinleri olmuşlardır. Özbekler kendi haklarını savunmak için 1930 yıllarında bir isyan çıkarmış fakat Özbekler istedikleri hakları elde edememişlerdir. Bundan sonra Özbekler Afgan devleti'yle barışma yolunu seçmiş, iş birliğıne girerek bölgedeki devlet kurumlarından yararlanmayı tercih etmişlerdir. Özbekler sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi haklarını oldukça uzun bir mücadele sonucu çok sonraları elde edebilmişlerdir (Uzundere, 2020).

Afgan Emir Abdurahman Han'ın merkezîleşme politikası, Afganistan'ın Peştunlaştırılması amacı ile yapılan faaliyetler Afganistan Türkistanı'nda Peştun nüfusunu artırmakla kalmamış, etnik grupların yeni siyasi sistemden tasfiyesini de beraberinde getirmiştir. Bu katı tutumlar uzun vadeli olmuş, iktidar mücadelesi 1990'lara kadar sürmüştür. Bu durum Afganistan halkının perişan olmasına zemin hazırlamıştır. Peştunculuk Afgan ulusal kimliğini üstün olarak görmekte ve bu tez eğitim sisteminde de açıkça belirleyici bir rol oynamaktadır. Diğerk etnik grupların ülkenin tarihine ve kültürüne

yapmış oldukları katkılar bir zenginlik olarak görülmemiş bu çalışmalar hem küçümsenmiş hem de yasaklanmıştır. Türk boylarının kendi dillerinde eğitim ve öğrenim görmeleri bu anlayışla yasaklanmıştır. Kendi dilleriyle eğitim göremeyen Özbek ve Türkmenler siyasetten de mahrum bırakılarak sadece tarım ve hayvancılıkla uğraşmak zorunda kalmışlardır. 1979 yılında Sovyet Rusya Afganistan'ı işgal etmiş 10 yıl boyunca orada kalmıştır. Rusları ülkelerinden çıkarmak için ülkedeki çeşitli etnik gruplar birleşerek Ruslara karşı galibiyet kazanmışlardır. Rus yönetimi Afganistan topraklarından ayrıldıktan sonra bu kez ülkede etnik gruplar arasında iktidar savaşları başlamıştır. Komünist rejimin çökmesi ve ardından başlayan iç savaş, Afganistan toplumu içindeki etnik gruplar arasında daha da kutuplaşmaların meydana gelmesine ve Afganistan'ın bütünlüğünü koruyamamasına neden olmuştur. Özbekler siyaset sahnesine ancak 1992 yılında, Afganistan İslam Devleti'nin kurulmasından sonra girebilmiştir (Ocakları, 2020).

1992 yılında Özbek General Raşit Dostum'un önderliğinde Kuzey Afganistan'da siyasi kimliğine kavuşan Afganistan Türkleri dünya kamoyuna buradaki Türk varlığını gösterebilmiştir. Afganistan Türkleri Kuzey Afganistan'da şu şehirlere hâkim oldular: Maymana, Şibirgan, Seripul, Mezar-ı Şerif, Aybek, Kunduz, Tahar, Bağlan ve Semangan. Bir nevi özerk bir devlet konumuna ulaşan Afganistan Türkleri bu rahatlık sayesinde kendi kültür, dil ve edebiyatlarına sahip çıkmışlardır (Fevzi, 2011, s. 99).

Ancak bu durum 1997 yılında merkezi Afganistan yönetime gelen Taliban'ın, Afganistan Türkistan'ına hâkim olması ile son bulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğiyle 2001 yılında kurulan yeni Afgan hükümeti NATO'ya bağlı olan ve çok uluslu güçten oluşan İSAF bünyesinde Hamit Karzai başkanlığında kurulmuştur. Bu hükümet bütün etnik gruplara hak vermeyi vaat etmiş ve bu vaat yerine getirilmiştir. 2003 yılında Yeni Afgan Anayasasında Afganistan Türkeri'nin dilleri olan Özbekçe ve Türkmence Afganistan'ın Peştunca ve Farsça'dan sonra üçüncü resmi dili olarak kabul edilmiştir. Afganistan Millî Eğitim Bakanlığı'nın Özbekçe ve Türkmence ders kitapları 6. sınıfa kadar basılmış olup bu kitaplar Güney Türkistan'da bazı okullarda okutulmaktadır. Ama bazı nedenlerle lise seviyesindeki kitaplar basılamamaktadır.

1.2. Afganistan’da Türk Edebiyatının Tarihi ve Gelişimi

Bugün Afganistan ülkesi olarak bilinen topraklarda çok eski dönemlerden beri Türkler yaşamaktadır. Bu sebeple çeşitli tarihlerde bu ülkede çok önemli bir Türk kültür ve medeniyeti meydana gelmiştir. Türk dünyasının büyük edip ve şairlerinden Ali Şir Nevâi ve Hüseyin Baykara bugün Afganistan sınırları içerisinde olan Herat şehrinde doğup, burada meşhur olup, burada ölmüşlerdir. Mezarları da hâlen bu şehirdedir.

Her Türk, Afganistan kelimesini duyduğunda Herat şehrini hatırlar. Çünkü Herat şehri Çağatay Türk edebiyatının meydana geldiği şehirdir. Ali Şir Nevâi, Hüseyin Baykara, Babür Şah gibi dâhiler Çağatay Türk Edebiyatı’nın temellerini bu şehirde atmış ve onu bu şehirde zirveye çıkarmışlardır (Bektaş, 2009).

Afganistan, tarih boyunca birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Türklerle ve Türk Kültürü ile çok erken çağlarda tanışan bu coğrafya, halen birçok Türk boyunu bu topraklarda barındırmaktadır. Çağatay edebiyatının beşiği olan bu bölge, günümüzde de canlı bir Afganistan Özbek edebiyatına ev sahipliği yapmaktadır. Afganistan Özbek edebiyatı, Çağatay edebiyatının devamıdır. Uzun zaman Rus ve Sovyet etkisinin altına girmeyen Afganistan Özbeklerinin dili ve edebiyatı üzerinde Rusça hiç etkili olamamıştır; fakat, (Darice- Afganistan Farsçası) etkisi vardır. Afganistan Özbek edebiyatı üzerinde iç savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle uzun seneler, yeterli çalışma yapılamamıştır (Akyüz, 2017, s. 317).

Afganistan, tarih boyunca birçok imparatorluklara ve medeniyete ev sahipliği yapmış, sayısız iç savaşlara, dış istilalara, ihtilallere sahne olmuştur, göçlere güzergâh; göçmenlere ise sığınak olarak kucak açmıştır. Batılı bir gazetecinin deyimi ile imparatorluklar mezarlığı olmuş bir coğrafyadır. Tarih boyunca, defalarca Türker’in akınlarına sahne olan bu coğrafya, çok zengin bir Türk edebi, tarihi, medeniyeti ve mimarı mirası vardır. Bu zengin mirası ülkenin her yanında görmek ve hissetmek mümkündür. Herat, Gazne, Belh, Kabil, Meymene, Şibirgan, vb şehirler bu kültüre ev sahipliği yapmış yerlerden sadece birkaç şehridir. Kişi isimlerinden, yer isimlerinde, hemen her bölgede mutlaka Türklere ait birkaç mimarı binalar ve hatıra raslamak bu coğrafya için normal olarak karşılanmaktadır (Altay, 1993-1994-1995).

Uzun seneler süren savaş, bu coğrafyayı birçok alanda geri bırakmış olsa da ülkenin dış emperyalist güçlerce tam olarak hiçbir zaman istila edilip sömürge haline getirilmemiş

olması, savaşlar sebebi ile popüler kültürün ülkeye etki edememiş olması, bu ülkeyi adeta izole ederek, kendisine has özelliklerin korunmasına sebep olmuştur. Bütün bu coğrafya halkları gibi, Afganistan Özbekleri de kendi edebiyat, dil ve kültürel özelliklerini en iyi şekilde korumayı başarmıştır ve bu konuda hassas milletlerden birisidir. Çağatay edebiyatının devamı niteliğinde olan edebiyatları ise, hemen her zaman Çağatay edebiyatından en azından şekil ve motif olarak izler, taşıması görülmektedir. Birçok eserde milli duygular ve his, anadil, anayurt, birlik, beraberlik, çekilen sıkıntılar, gurbet duygusu, vatan özlemi, yaşanan göç ve seyahatler, bir döneme has olmak üzere Sovyet Edebiyatında işlenmiş olan, emek, halkçılık, halkların birliği vb. konular işlenmiştir (Akyüz, 2017, s. 323).

Afganistan'da Türk edebiyatı eserlerinde, Gazneli Mahmut, Uluğ Bey, Ali Şir Nevai, Babür Şah, Hüseyin Baykara ve Gevherşad Begum gibi tarihi büyük Türk Şahsiyetlerinin isimleri sıkça kullanılmıştır.

Eski ismi ile Horasan şimdiki ismi ile Afganistan olan bu ülkede 1747 yılında Afganistan kurulana kadar Türkler siyasî ve kültürel yönden yüksek bir otoriteye sahip olmuşlardı. 18. yüzyıldan sonra burada Fars- Dâri kültürü de gelişmeye başladı.

Türk kültür ve medeniyetinin hâkim olduğu Afganistan'da 1747 yılından itibaren İngilizlerin oyunları ile küçük bir kavim olan Peştunlar ülkeye hâkim olmaya ve Türkleri tahakküm altına almaya başladılar. Böylece zamanla Afganistan'da çok eski devirlerden beri Türk kültürü ile tanınması tezi zayıftı. Buna rağmen tamamen de yok olmadı. Çünkü bu büyük kültür ve edebiyat Nevâî, Babür ve Baykara gibi dâhilerden kaynaklanıyordu (Kazımoğlu, 1994, s. 181).

Afganistan'da Türk Edebiyat Tarihi'ni iki devreye ayırmak gerekiyor:

1. Türklerin devlet idaresinde sahip oldukları Türk edebiyatı.
2. Türklerin devlet hakimiyetinden uzaklaştırıldıkları dönem Türk edebiyatı.

Bu her iki devrede de Türk edebiyatı meydana gelmiş ve yaşamıştır. Fakat Türklerin yönetimde ağırlıkta oldukları yıllarda daha büyük bir edebiyat meydana gelmiştir. Bu büyük edebiyatın zirvesinde duran Babür, Baykara, Nevâî'nin yanı sıra şu edipler de Afganistan Türk edebiyatı sahasında hizmet vermişlerdir:

Seyit Ebül Hasan Unvan, Emir Suphankulu Han, Mir Nimetullah, Mir Muhammet Nebi Ahkar, Damolla Abdullah Murat Muhammed, Mirza Niyazi, Mir Yusuf Ali, Nimetullah Mevhi, Muhammet Yusuf Şehid vb (Kazımoğlu, 1994, s. 183).

19. ve 20. yüzyıllarda Afganistan'da Afgan-Peştun hakimiyeti güçlendi ve dolayısıyla onlar Afganistan'ı Fars dilli bir ülke addederek Türkleri sıkıştırmaya başladılar. Azınlık durumuna düşen Afganistan Türklerinin bir kısmı baskıya dayanamayıp göç etti. Her türlü baskıya dayanıp Afganistan'da yaşayan Türkler büyük Nevâî ve Babür'ün yolunu devam ettirerek Türk edebiyatını yaşattılar. Bu devirde yetişen önemli edip ve şairlerden ikisi; Meymeneli Ebül Hayr Hayri ve kardeşi Nazar Muhammed Nevadır.

Zaman içinde artan her türlü zorluğa rağmen Afganistan Türkleri varlıklarını devam ettirmeye çalıştılar. Siyasî, sosyal ve edebî sahada büyük gayret gösterdiler. Bu konuda çok önemli iki isim: Meymeneli Ebül Hayr Hayri ve Nazar Muhammed Neva kardeşlerdir (Söylemez, 1997, s. 121).

Bu iki kardeş Kuzey Afganistan'da son Türk Han'ı olan Meymene Hanı Mir Dilaver Han'ın oğlu Ahmet Kulu Han'ın oğullarıdır. Ahmet Kulu Han uzun savaşımlardan sonra himayesizlikten dolayı İngilizlerin eline esir düşüp Kâbile getirildi ve Dilkuşah denilen yerde İngiliz kumandanları nezaretinde ağzına yastık bastırılmak suretiyle şehit edildi.

Meymene Hanı Ahmet Kulu Han'ın evlatları Ebul Hayr Hayri ve Muhammet Nazar Han ile kızları da nezarete alınıp Kâbil'e getirildi. Bir müddet Kâbil'de nezarete kalan Hanzâde kardeşler siyasî bir iktidar değişikliğiyle esaretten kurtularak ana yurtları olan Meymene'ye geri döndüler.

Meymene'de uzun yıllar yaşadıkdan sonra Meymene halkı Hanzâdelerden Ebul Hayr Hayri Han'ı milletvekili seçip meclise göndermek istediler. Ebul Hayr Han, âlim, fâzıl, iyi bir hatip, şair ve çok cesur idi. Türkistan'da özellikle Meymene'de bir millî merasim günü ilk defa bütün bayrak ve filamalara İslam harfleriyle Türkçe ibâre ve şiirler yazmıştır.

Ebul Hayr Hayri Han'ın Meymene milletvekili seçileceğinden korkan Afgan hanedan ve İngiliz gizli istihbaratı telaşa düşüp seçimden evvel Meymene valisine Hanzâdeyi tutuklama emri verip hapse attırmakla kalmayıp halkın galeyanından endişelenip Kâbil'e gönderilmesini istedi. Ebul Hayr Hayri Bey el ve ayakları zincire vurularak muhafızları ile şehirden şehre geçirilerek Kâbil'e götürüldü (Söylemez, 1997, s. 97).

BÖLÜM 2: MASALLARIN TANIMI VE TARİHİ

2.1. Masalların Tanımı ve Tarihi

İnsanlık yüzbinlerce yıldır varlığını, çok zorlu doğa koşullarında ve kendinden üstün fiziki güce sahip canlılarla olan mücadelesini kazanabilmeye borçludur. Bu zorlu varoluş mücadelesini gündelik hayatında elde ettiği deneyim ve bilgileri birbirine ekleyerek biriktirmesi ve bunlara dayalı yeni davranış, düşünüş ve hayatta kalış stratejine uygun olarak geliştirdiği araç ve gereçler sayesinde kazanmıştır. İnsanın elde ettiği deneyim, duygu ve düşünceleri diğer insanlara aktararak paylaşması en eski eğitim ve öğretim yoludur. Bu şekilde insanların başkalarının tecrübelerini de dinleyerek kendininkilere eklemesi yoluyla onları ve ifade ettikleri bilgileri biriktirmesi yazının icadına kadar sadece bellek yoluyla ezberlenip öğrenilerek başkalarına aktarılmasıyla yapılabilmektedir. Bu amaçla destan, efsane, menkıbe ve masal gibi yaratıcıları bilinmediği için “anonim” olarak adlandırılan sözlü edebiyat türleri icat edilmiştir. Biz bu yazımızda “masal” türünü ve onun kültürümüzdeki haliyle sahip oldukları özelliklerini ele alacağız (RİSTA, 2022).

Bir başka ifadeyle, evrensel olarak en yaygın anonim halk edebiyatı ürünlerinin başında masallar gelmektedir. Yeryüzünde masal türü ürünlere sahip olmayan kültür yoktur. İnsanlık tarihinin erken dönemlerinde memoratlar, mitler, efsaneler ve epik destanlar gerçek olduklarına inanılan türler olarak birbirinin ardı sıra ortaya çıkmışlardır. Bu sözlü edebiyat türlerinin tamamının ortak paydası “gerçek olduklarına inanılmasıdır. Tamamen “inanç” faktörüne dayalı bu türlerden sonra bir edebi tür belirleyici özellik olan “gerçek olduğuna” inanılmaması gereken anlatılar ortaya çıkmıştır. Edebi tür belirleyici özelliği “gerçek olduğuna inanılmaması” olan ve kalıplaşmış bir anlatım tekniğiyle anlatılan bu anlatılara “masal” (folktale) adı verilir (İmomov, 1981, s. 104).

Masal kelimesinin Türkçe ’ye, halk dilinde yaygın olarak “öğüt” anlamındaki Arapça “mesel” kelimesinin anlam ve söyleyiş değişikliğine uğramasıyla geçtiği yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu kendine has sözlü edebiyat özelliklerine sahip anlatılmaktadır. Türkçe ’de XIX. yüzyıldan beri “masal” olarak adlandırılmaktadır. Masal türüne XIX. yüzyıla kadar Türkiye’de ve Balkanlar’da “kıssa, destan, hikâye, mesel” adı verilmiştir. Türkiye dışında yaşayan diğer Türk topluluklarında ise masal yerine Türkistan’da “Erteği”, “Ertek”, Azerbaycan’daysa “Nagıl”, Çuvaşlarda “Hallap”, Uygurlarda “Ötünç” (öğüt verici hikâye) terimleri kullanılmaktadır. Biri diğer bakışla,

İnsan eski zamanlardan bu yana, doğanın güçlerinin özünü fark etmeyi, onlara boyun eğmeyi, dünyada olup bitenleri anlama, adaleti, baht-saadeti ve mutluluğu hayal etmiştir. Bütün milletlerin hayalleri aslında birbiriyle uyum içinde olsa da her millet bunları kendilerine göre ifade etmiştir (Yusupov, 1997, s. 221).

Halkın bu hayal ve özlemlerini bir ifadesi olarak masal türü halkın sözlü sanatında ortaya çıkmıştır. Halk hikayeleri, tüm halkların eski bir sözlü yaratıcılığı türüdür. Her halk masalında halkın dünya görüşü, milli masalın karakteri olan "Atabek ile Mahmutbek" karakteri, sınıf ilişkileri ve yaşamı belli bir ölçüde dile getirilir. Masallar, hayatın gerçekliğini hayali ve hayat kurguları temelinde betimlemeleri, sihir ve büyümlü araçlara dayanmaları, olayların harika ve garip durumlarda gerçekleşmesi ve kahramanlarının olağanüstü cesareti ile diğer folklor türlerinden farklıdır. Güzel formları, sade ve derin içeriği ile yüzyıllar boyunca düzenlenip rafine edilen masalların sanatsal gücü hem yetişkinler için hem de küçükler için insanların hayalleri ve hayatın gerçekleriyle uyum içinde, insan ruhunu yansıtmaktadır. Ve çocuklar için ayrıca hoş ve eğlencelidir (Shaxnoza, 2021, s. 371-372).

Mahmud Kaşgarlı'nın 11. yüzyılda kaleme aldığı Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserinde "Etuk" şeklinde geçen "masal" terimi, bir olayı sözlü olarak ifade etmek anlamına gelir. Masal kelimesinin sözlük anlamı söylemek, anlatmak ve hikâye anlatmaktır. Masal, Afganistan Özbek Türklerinin yaşayan bölgelerinin de Matal olarak adlandırılır. Ve aynı kavram Semerkant ve Surhanderya bölgeleri ve bazı ilçelerinde de "Matal" kavramı kullanılıyor. Buhara bölgesinin bazı ilçelerinde "Ushuk" ve Taşkent lehçesinde "Chopchak" olarak adlandırılır. Matal ayrıca Özbekler arasında hikâye, efsane, oturma, gibi terimler de bulunmaktadır. Masallar, hayvanlar hakkında ki masalları, Bahadırlar hakkında masalları, büyü-sihir hakkında masalları, maceralı masalları, tarihi ve sosyal-ev masalları gibi gruplara ayrılır (Tafakkur, 2018).

Özbek halk masalları genellikle (düzyazıda- nasır kafiye) tarzında oluşturulur ve "Varmış, yokmuş, açmış, tokmuş," gibi geleneksel bir girişle başlar ve murat-maksatlarına ermişler, sonuçla biter. Masallar, insanların sanatsal yaratma arzusunu ve zengin hayal güçlerinin (fantezi) ifadesini yansıtır. Sonuçta, hayattaki büyük keşifler genellikle dokulardan ve yaratıcı hayal gücünden yaratılır. Binlerce yıl önce "Uçan kelim", "Zangori kelimi" gibi ünlü halk masallarının kahramanları göğe yükselmeyi ve

uçmayı hayal etmişler ve uçan halılarda inanılmaz mesafeler katetmişlerdir. Örneğin, uçan bir araba- bir uçak, masallardaki uçan halının gerçek hayattaki yansıması olan bu büyülü masalın bir ürünüdür. Elbette uçan halı ile uçak arasında fark vardır ama bu durumda bir insanın gökyüzüne uçmak için asırlık hayalleri gerçek olmuştur (Jalilovna, 2022, s. 88-89).

Ayrıca masallarımızda mutlu, bahtlı günlere erişmek, adil bir krala ve müreffeh bir hayata kavuşma hayali de çok geniş bir şekilde işlenir. Bilge Çoban masalında, fakir çoban özgür ve müreffeh bir hayat arıyor. Fakir çoban, karnı aç gelen bir ihtiyarın doyurduğu için çobanı sihirli ney ile ödüllendirilir. Bu ney kralın hastalığın iyileştirecek. Kral bu ney sesini duyunca iyileşip sonra kendi kızıyla çobanı evlendirip, mutla bir hayata erişecek. Halk hikâyeleri hem yetişkinler hem de çocuklar için derin anlam (konu) ve anlaşılabilirliği, eşsiz hayalleri ve asil niyetleri ile tüm yazarların dikkatini çekmiştir.

Fransız yazarı Perro, Alman masal yazarları kardeşler masalı Grimm, Danimarkalı Andersen, Rus şair Puşkin, Özbek şair Hamid Olimjon ve diğer masla yazarları, halk masallarına dayanan harika edebi masal örnekleri yazmışlar. Her milletin erkek ve kız çocukları masal okur, onlardan hayat dersleri alır, adalet ve iyiliğin kutlandığı inanç ruhuyla yetiştirilir. Masallar, günümüzün benzeri görülmemiş etkinlik ve keşif çağında özellikle önemli olan tüm okuyucularda düşünce cesaretini ve hayal gücünü geliştirmiştir (O'zbek Xalq Ertakları, 2020).

Küçüklüğümüzden beri masallar diyarında gezmeyi hayal ederek. Kişi Şair Hamid Olimjon'un dediği gibi:

Bolalik kunlarimda,

Uyqusiz tunlarimda,

Ko`p ertak eshitgandim.

So`ylab berardi buvim.

Esimda o`sha damlar,

O`zi uchar gilamlar,

Toxir-Zuxra Yoriltosh,

Oyni uyaltirgan qosh.

O`t bog`lagan qanotlar,
Beqanot uchgan otlar.
Bahtiyor bilan Oygul,
Qiz bo`lib ochilgan gul,
So`ylaguvchi devorlar,
Bola bo`p qolgan chollar.
Buvimning har qissasi,
Har bir qilgan hissasi,
Fikrimni tortar edi,
Havasim ortar edi.

Aslında Tahir-Zuhra, masalı bizi hep cezbettti ve bu sebepten dolayı hep diğer masalları da duymak istedik. Masallar, dünyanın diğer halklarının sözlü eserlerinde yaygın bir şekilde yayılmakta ve Özbeklerde popüler bir tür olarak farklı bölgelerde yaşayan insanlarımız tarafından sevilmektedir. Bu tür masalları da Özbek folklor edebiyat türüne aittir (O'zbek Xalq Ertakları, 2020).

2.1.1. Masalların Türleri

Mahmud Kaşgarı " Divan-ü Lügat-it Türk" adlı eserinde Etuk kelimesinin krala hikaye anlatmak anlamına geldiğini yazar. Diğer yazar ise, bu kelimenin aslında bir şeyi anlatmak anlamına geldiği söylerler. Özbekler, eski zamanlarının hikayelerini ayrıntılı olarak anlattıklarında buna "metal-masal" diyorlar. Terimin eskiliği, bu kelimenin Kazak, Kırgız ve Türkmen halklarında bu anlamda kullanılmasından anlaşılmaktadır. Ülkemizde masallar o kadar çok farklı konu üzerine yayılıyor ki bazı yörelerde masallar kendilerine ait olduğu söylerler. Bazı yerlerde "Shuk", "Ushuk", "Metal", "Chopchak", "Chorchak" olarak adlandırılır (Afzalov, 2019, s. 78-80).

Sonuç olarak Türk masal anlatma geleneği on binlerce yıl boyunca özellikle de yazının icadı öncesinde kültürümüzün temel değerleri ve kavramlarımızı bir kuşaktan diğer kuşağa aktardığımız ve öğretip benimsettiğimiz en önemli geleneksel eğitim şeklimizdir. Zaman içinde masal anlatma geleneği gibi eğlendirerek eğitime yollarının destanlar,

efsaneler ve hikayeler gibi başka sözlü edebiyat ve kültür türleriyle gelişip zenginleştiği bilinmektedir. Günümüzde masallar dijital kültür ortamlarında çizgi filmler başta olmak üzere bilgisayar imkanlarından da yararlanılarak yeni tasarımlar filmlere dönüştürülerek evrensel olarak çocuk ve gençlerin eğitiminde kullanılmaya devam edilmektedir (RİSTA, 2022).

Masallarımız konusuna, dil araçlarını kullanma biçimine ve olaylara göre geleneksel olarak üç ana gruba ayrılır (Davronovich Juraqulov, 2022, s. 7). Ve (Yusupov, 1997, s. 221)' göre Özbek masalları, dil araçlarını kullanma biçimine ve olaylara göre geleneksel olarak 4 ana gruba ayrılır.

Masal Türleri:

1. Hayvanlar hakkında masallar
2. Büyülü-sihirli masallar
3. Hayatı ve ev masallar
4. Eğlenceli masallar

(Yusupov, 1997, s. 220)

2.1.1.1. Hayvanlar Hakkında Masallar

Eski zamanlarda atalarımız, deve, at, ayı, kurt, yılan ve kırlangıç gibi hayvanları ve kuşları hamileri olarak görüyorlardı. Bu hayvanlar ve kuşlar önce miflerde, sonra efsanelerde ve hikayelerde kahraman olarak karşımıza çıkmıştır. Masallar yaratılmaya başlayınca bu gelenek bu bölüme de geçmiştir. Bu nedenle hayvanlar hakkında ki masallarının oluşturulma dönemi, olayların anlatımına ve eylem kapsamına bağlı olarak, onlara görüntü olarak katılan hayvan ve kuşların adlarıyla belirlenebilir.

Kadim zamanda hayvanı masallar sayılan hayvanların katıldığı masalların bu türe ait eski eserler olarak kabul edilebileceği bilinmektedir. Hayvanlarla ilgili masalların bir diğer türü de onlardaki işaretleri anlatan eserlerdir. Bu tür masalların yaratılması, sanki karganın neden siyah olduğunu biliyormuşuz gibi söylenir. Diğer milletlerin sözlü eserlerinde çeşitli hayvanların ve diğer canlıların ortaya çıkışı, özellikleri hakkında bu tür masalların oluşturulduğu bilinmektedir (Davronovich Juraqulov, 2022, s. 788). Özellikle Yakut, Tuva ve Kırgız halkının masallarında böyle bir durum göze çarpmaktadır. Hayvanlarla ilgili masalların çoğu, çocuklarının yaşlarına göre dikkate alınarak

oluşturulmuştur. Kurdun vahşiliğini, tilkinin kurnazlığını, atın insan dostu olduğunu abartılı olarak gösterilir. Masallarda böyle bir özellik daha eğitici bir değere sahiptir. Küçük çocukların vahşi hayvanları sadece resimlerde ve hayvanat bahçelerinde gördüklerini biliyoruz. İncelenen çalışmalar çocuğun bu hayvanlarla ilgili hayal gücünü genişletecek ve daha doğru bilgilere sahip olmasını sağlayacaktır. "İki baykuş", "Yılanın işi zehirlidir", "Kargalı ile gözleri" bu eserler arasındadır. Hayvanlarla ilgili bazı masalların mecazi bir anlamı vardır. Bu tür masallara katılan kahramanlar hayvanlar ve kuşlar olsa da eserin içeriği doğrudan insanlar arasındaki ilişkiyi açıklamaya yöneliktir. Örneğin, bir arkadaşın insan hayatındaki önemini, hayatta her zaman iyiliğin geri dönmediğini veya herhangi bir zor duruma zekâ yardımıyla çözüm bulma yeteneğini yansıtır (Yusupov, 1997, s. 227).

Bu nedenle, hayvanlarla ilgili masallar, daha çok insanlarımız tarafından dokular temelinde oluşturulmuş. Hayvanların masallardaki konuşmaları onları canlı kılıyor. Hayvanlar akılda daha eğitici bir amaç ile yansıtılmıştır. Hem eski zamanlarda hem de günümüzde küçük çocukları hayvanlar dünyasıyla tanıştıran aydınlatıcı ve eğitici eserlerdir.

2.1.1.2. Büyülü- Sihirli Masalları

Özbek halk masallarının önemli bir kısmı büyülü masallardan oluşmaktadır. Ünlü ve tanınmış halkbilimcilere göre farklı halkların eserlerinde bulunan masallar arasında sihir masalları en benzer içeriğe sahiptir. Bu tür büyü masalları genellikle eser kahramanı için bir şeyin olmaması, kahramanın bu şeye sahip olması, bazı işlerin yasaklanması, güçlü bir rakibin varlığı, tehlikeli bir yolculuğa çıkması gibi sahnelerle birleştirilir. En önemli sihir hikayelerine çeşitli mevzular, büyüler ve gerçekte var olmayan hayaller görüntüler hakimdir. Örneğin Hamid Olimjon, destanın başında "Ay ve Bahtiyar" demiştir: "Kendi kendine uçan halılar", "Uçan atlar", "Kız olarak açılan çiçek", "çocuklarını hemen yaşlı olmaları" gibi satırlar, büyülü masalların açıklanmasına tam olarak açıklayıcı gelir. Büyülü masallarda mitolojik bir dünya görüşünün işaretleri belirgindir ve açıkça hissedilir. Çünkü eski çağlarda, toprak, güneş ve su olarak kabul edilen yılan, semurg, feç gibi kavramlar geleneksel olarak bu masallara aktarılmıştır. Sonuç olarak "Semurk",

"Yalmoğız"², gibi örnekler atalarımızın gerçekte var olmayan hayaller temsilcisi olarak halk arasında şöhret kazanmıştır. Daha önceki konularda da bahsedildiği gibi büyülü masallarda televizyon, telefon, uzaktan kumandalı cihazlar, uçaklar, otomobillerin ortaya çıkması rüyalar sonucunda başlayabilmektedir. Büyülü masalların temaları çeşitliliği ile dikkat çeker. Çeşitli maceralar, mucizevi bir yaşam simgesi, adaletin zaferi ve insan erdeminin övgüsü onlarda geniş çapta yer almakta. Sonuç olarak, büyülü masalların nispeten eski bir halk eseri olduğunu söylemek mümkündür. İnsanın hayal gücünün ne kadar sınırsız olduğunu gösteriyorlar. Ayrıca atalarımız hayatın zorluklarından endişe duyduklarında bu eserler onlara umut vermiştir. Gelecekte onlara güven aşıladı. Bu masalları kelime sanatının mükemmel örnekleri olarak değerlendirmek için yeterli sebeptir (Davronovich Juraqulov, 2022, s. 788).

2.1.1.3. Hayati ve Ev Masalları

Özbek halk masalları arasında günlük hayatta yaşanan olaylara dayanan masallar da vardır ve bunlara Hayati ve ev masalları denir. Bu tür masallarda, bir kişinin sınırlı fiziksel gücü, bilim ve zanaata karşı tutumu ve bir kişinin manevi imajı hakkında pratik eylemler anlatılır. Masalların içeriği, mazlumun nihai yenilgisi, akıllı ve bilge insanın mutluluğu, hakarete uğrayan kızın saygısı gibi olayların hayatıdır. Örneğin "Uç batur kardeşler" masalında en genç batır saray dedikodusu nedeniyle haksız yere cezalandırılır. Ancak sabır ve sadakatle yapacağı hareketler olumlu sonuçlar verecektir. Ve bu hikâyeye benzer Kötüye kullanılan güç, iftira, adaletsizliğe karşı sabırlı tahammülü aynı zamanda iyiliğe de yol açma olaylarını anlatan masal türüdür. Halk hikâyelerinde anlatılan olayların her insanın hayatında olabileceği için dikkat çekmesi ilginçtir. Ev masallarının önemli yönlerinden biri, içlerindeki eğitim yönünün açık bir şekilde ifade edilmesiyle belirlenir. Örneğin: " gençlerde her durumda fırsatlarını doğru bir şekilde değerlendirme ve bu fırsatı etkili bir şekilde kullanma hissini oluşturur. "Doğru ol, güvende olacaksın. Gururlu olma, utanmayacaksın, gibi sözler ve tavsiyelerini incelersek, gerçek hayata hazır olması gereken bir insanın temel niteliklerini yansıttığından emin olacağız. Nitekim masalın tam metni, başlangıcında belirtilen nasihat ve tavsiyeler durumuna ayrılmıştır. Uç batur kardeşler cesur ama aynı zamanda zeki insanlardı. Hiçbir eyleminde kusur

² Yalmoğız Kampir (Cadı) anlamına gelmektedir.

bulamıyoruz. Ancak aynı zamanda sebepsiz de hareket etmezler. Bu masalda, sıradan insanların kaygısız bir yaşam sürme tutumu ifade edilir (Madayev, 2010, s. 25).

2.1.1.4. Eğlenceli Masallar

Özbek halk masallarında çizgi romanların özel bir yeri vardır. Tıpkı hayat-ev masalları gibi sosyal hayatta gerçek temelleri olan hayat kurguları üzerine kuruludur. Keskin hiciv ve mizah ana özellikleridir.

Mizah hikayelerinde, tembellik, inatçılık, üşengeç gibi alışkanlıklara karşı insanların diğer zıt nitelikleri karşılaştırılarak eğlence bir durum yaratılır.

Özbek halkın masallarının her biri, gerçek olaylara karşı kendi tutumu ile karakterize edilir. Bu yüzden gerçeği olmayan bir kurguların imajı, yaşamı şiirsel bir şekilde yansıtmaya biçimi olarak gösterilmiştir (Yusupov, 1997, s. 223).

BÖLÜM 3: AFGANİSTAN'DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN MASALLARI

3.1. Ertekler (Masalçılık)

Özbek folklorunda masalın karşılığı “ertek”tir. Divan-i Lügati't Türk'te “etük” şeklinde geçen masalları Ali Sir Nevai “çörçek” şeklinde zikretmiştir (Baydemir, 2004, s. 4). Masallar Afganistan Özbekleri arasında “metel” ismiyle de anılmaktadır. Masal anlatanlara “ertakçı” ve masalcılığa “ertakçılık” denir. Özbek Türklerinde çocuklar için özel olarak anlatılan ayrı bir masal vardır. Bu çocuk masallarına hep birden “çöpçek” denir. Özbek çocuk folklorunda, büyükler tarafından çocuklara anlatılan masallar önemli bir yer tutmaktadır. Büyükler, genel masallar içerisinde çocukların yaşlarına ve düzeylerine uygun masallar seçtikleri için, genel masalcılık içerisinde “aile masalcılığı” diye ayrı bir yer ve masallar içinde “aile masalları” diye ayrı bir kol hasıl olmuştur. Ayrıca Özbek kültürünün içerisinde, özellikle çocuklara masal anlatıp onlara hayat tecrübelerini aktaran bir “aile ertakçılığı”nın varlığı bilinmektedir. Söz konusu icracılar özellikle nineler, dedeler ve babalardır.

Özbek çocuk folklorunda çöpçekler genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar, terbiyevi ertaklar (eğitim maksatlı masallar) ve ermak-ertak (eğlence maksatlı masallar) şeklindedir (Hassas, 2005, s. 8).

Çocukları eğlendirmek veya onlara faydalı bilgiler vermek amacıyla masal anlatılabilir. Ancak masal anlatıcının birtakım noktalara dikkat etmesi gerekmektedir. Bunlar, üç maddede açıklanabilir:

1. Çocuğun yaş hususiyetine dikkat ederek repertuardan uygun masalı seçmelidir.
2. Bunun bir masal olduğunu çocuğa baştan anlatmalıdır.
3. Masadaki olayları el, göz, vücut hareketleriyle canlı bir şekilde icra etmelidir. Bazen çocukların masal arasındaki manzum parçaları hafızalarına kaydedip masalı anlatanla beraber tekrarladıkları görülmektedir. Ancak söz konusu masalların çocukların icrası esnasında birtakım kısaltmalara ve sadeleştirmelere uğraması olası bir durumdur.

Afganistan Özbek Türklerinin arasında masal anlatma geleneği, çok eski zamanlardan beri günümüze kadar varlığını güçlü bir şekilde sürdürmüştür. Fakat günümüzde teknolojinin gelişmesi ve bölgelerde ki hayat şartlarının değişmesi ile birlikte bu gelenek

giderek zayıflamaktadır. Halk içinde masallar, çoğunlukla kadınlar ve yaşlılar tarafından anlatılmaktadır. Kadınlar genelde geceleri çocuklarını uyutmak ve eğlendirmek için masal anlatmaktadırlar. Hoşça vakit geçirmek amacıyla da anlatılan masalları en iyi anlatan kişiler nenelerdir (Fevzi, 2013, s. 171).

Masallar (Meteller)

3.1.1. Kel Oğlan

Biri varmış biri yokmuş eski zamanlardan kel oğlan diye biri varmış, kel oğlan annesiyle uzak bir köyde ve fakir bir evde yaşıyorlarmış, çocuk o kadar tembelmiş ki annesi her sefer iş verdiğinde tamam diyerek kabul edip, ama o işi yapmıyormuş. Günlerden bir gün annesi yine oğlunun yanına gelip oğlunun yanına gelip, diyor ki: oğlum evimizde hiç odun kalmamış diyor, ben sana nasıl yemek yapacağım, sen gitsen komşuların çocuklarıyla beraber bir odun toplayıp gelsen iyi olur diye kel oğlanı ikna ediyor, kel oğlan da komşuların çocuklarıyla birlikte eşeğine binip ormana gidiyorlarmış. Ormana vardktan sonra diğer çocuklar odun toplamaya başlıyorlar, odun toplarken komşunun çocukları görüyorlar ki, kel oğlan bir ağacın altında oturuyor ve bunlarda odun toplamaya devam ediyorlar ve bakıyor kel oğlan ağacın altında uyuya kalmış, sonra komşunu çocukları odunları topladıktan sonra uyuya kalan kel oğlanı uyandırmaya çalışıyorlar, o kel oğlan... o kel oğlan hadi uyandırmaya çalışıyorlar ama o tembellikten uyanmaya üşeniyor ve uykudan kalkamıyor ve derin uyuya gidiyor. Sonra bakıyorlar ki hava da kararmaya başlıyor, ama bunlar kel oğlanı beklemeden evlerine dönüyorlar. Ormanda siyah bir yılan beyaz yılanın peşinden kovalıyormuş ve beyaz yılan siyah yilandan kaçarak kel oğlanın hurcun³ (Heybe) altına saklanıyormuş, kel oğlandan hurcunun altında saklanan yılanın kıpırdamasını hissederek uyanıyor, kel oğlan uyanınca bakıyor ki, siyah bir yılan karşısına gelmiş ve kel oğlandan soruyor ki: buradan bir beyaz yılanın geçtiğini gördün mü diyor? Kel oğlan diyor ki hayır görmedim! ama bir rüzgâr hissettim, sanki sağ tarafa gittiğini biliyorum eğer istersen sen o tarafa git. Sonra siyah yılan kel oğlanın dediğine uyarak sağ tarafa devam ediyor, sonra beyaz yılan yavaşça hurcunun altından çıkarak kel oğlana çok teşekkür ediyor sen benim ki hayatımı kurtardın çünkü bizim

³ Heybe; At, Katır veya develerin eyerlerinin üstüne konulan, içine öteberi konulan halı veya kilimden yapılan iki gözlü torba.

düşmanımızdı, sonra dilinin altından kel oğlana bir tane pırlanta çıkarıp veriyor. Pırlantayı kel oğlan eline aldıktan sonra, beyaz yılan diyor ki; sen üç dileğini söyle, bu pırlanta vasıtasıyla senin üç dileğinin yerine getireyim.

Kel oğlan diyor ki;

1. Benim evim tüm odunlar kendi kendisi toplanıp gelsin, sonra odunların hepsi toplanıp hepsi kel oğlanın evine toplanıyor. Herkes onun evine toplanıp gelen odunlara şaşırıyorlar ne oluyor acaba?
2. Sonra kel oğlan ikinci dileğini istiyor, bana bir at ver diye, sonra beyaz yılan kel oğlan her şeyi ile hazır bir at veriyor.
3. Sonra diyor ki beni o kadar güzel giyindir ki bir kralın giyimi gibi olsun. Beyaz bu isteklerini kabul edip yerine getiriyor.

Sonra kel oğlan ak yılan ile vedalaşıp şehre doğru yola çıkıyor. Kel oğlan şehre girerken tüm tanıdıkları ve akrabaları aa.. Kel oğlan geldi kel oğlan geldi diye sesleniyorlar. Halk kel oğlanın üzerinde ki kıyafetleri ve atı görünce şaşırıyorlar.

Bir anda bakıyor padişahın kızı da ordaymış, kel oğlana padişahın kızının dikkatini çekiyor ve kel oğlana âşık oluyor. Sonra kel oğlan padişahın kızı olduğu için görücü göndererek onunla evlenip, hayat kurup ve bir ömür boyu mutlu bir şekilde yaşamaya başlamışlar (K1, 2021).

3.1.2. Kader ve Şans

Günlerden bir kader yolda giderken şans karşısına çıkıyor diyor ki nereye gidiyorsun? Diyor ki; öylesine gidiyorum. Şansı diyor ki dur sana bir işim var. Ne işin var acaba? Dedi ki sen kadersin bende şansım. Hangimiz güçlüyüz? Şansı diyor ki gel gücümüzü gösterelim, kader diyor ki; tamam da buraya tartışarak mı gücümüzü göstereceğiz, hadi gel haa... bak oraya çoban var ya gel oraya gidelim bakalım sen çoban için ne yapabiliyorsun? Şans gidiyor çobanın alnına konuyor, o gün padişah da tüm vezirleriyle ava çıkmışlar, şans çobanın kafasına konduğundan dolayı çobanın yüzü nurdan dolayı parlıyor. O an bir sürü koyun yanında dayacağına yaslanan bn çoban padişahın dikkatini çekiyor, padişah vezirlerine diyor ki; bak bak orda ki çobanın yüzü ne güzel parlıyor gel onun yanına gidelim, padişah çobanın yanına geliyor ve soru soruyor, çoban padişahın soruları o kadar güzel cevaplıyor ki, çobanın konuşmasının padişahın yanında olanları

hiçbiri bunun kadar güzel konuşamıyor padişahı şaşırtıyor ve etkiliyor. Böyle bir belge insan nasıl çoban olabilir, padişah yanında ki emrediyor diyor ki; gidin koyunların sahibini bulun ve getirin. Padişahın karşına Sahibini getiriyor, padişah koyun sahibine diyor ki sen koyunlarına başka bir çoban bul biz bu çoban kendimizle götürüyoruz.

Padişah çobanı ata bindirip ava götürüyor ve sonra saraya gidiyorlar, bir müddet sonra çobanı sarayın sorumlusu olarak görevlendiriyor, ama çobanın saraydan sorumlu olmasından dolayı padişahın vezirleri çobanın kıskanmaya başlıyor ve vezirleri kendi aralarına konuşmaya başlıyor, eğer bu çoban böyle devam ederse daha yükse yerlere gelecek, bizim başımıza bela olacak ve hepimizi işimizden olacağız. Gelin beraber bu çobana bir tuzak kuralım ve padişahın kendi elleriyle öldürtelim.

Vezirler çobanı ortandan kaldırmak için kendi aralarında plan kurmaya başladılar. Vezirler çobana söylüyor ki; sen bir çobandı padişah seni kendi sarayına getir ve seni çok sevdiğin için seni saray sorumlusu yaptı, eğer sen padişaha şaka yapsan ve onunla dalga geçsen, padişah sana bir şey der mi acaba? Çoban; neden bir şey desin ki hatta kafasını alsam bile bana bir şey demez, saf çoban vezirlerin hilesinden haber olmadan diyor ki; bakın yarın sabah padişahın huzuruna gelin ben size göstereyim. Yarın sabah padişah saraya geldi, tüm vezirleriyle selamlaşarak sıra çobana geldi. Çobanda vezirlerin dediğine uyarak padişahın yüzüne öyle bir tokat attı ki, padişahın şapkası yere düştü. Padişah utandığın bunun hareketine göz yumarak şapkamı giyeyim de bunun ölüme sonra karar vereceğim dedi. Padişah şapkasını yerden alırken bir gözü şapkasındaki akraba gördü ve dedi ki eğer attığı bu tokat ile şapkamı yere düşürmeseydi, bu akrep benim ölebilirdim diye, çobana ödül amaçlı vezirlerine söyledi ki hadi koşun çiçek getirin dedi, çobanı daha da üst bir makamla ödüllendirdi. Vezirler bir daha birbirine kızmaya başladı, gördünüz mü? Bakın çobanın şansı var. Tuzak kurmamıza rağmen daha üst mertebeye sahip oldu. Vezirler tekrardan aylarca çobana tuzak kurmaya devam ettiler. Vezirler çobanın yanına geldi ve dedi ki; bak sen geçen padişaha tokat ama seni ödüllendirdi, tekrar şaka yapabilir misin? eğer bu sefer de şaka yapsan sana bir şey der mi diye saf çobanı kandırmaya çalışıyorlar? Çoban dedi ki asla bir demez bana!

Vezirler çobanı kovdurmak amaçlı diyor ki; o zaman yarın padişah saraya eşiyile beraber gelecek ve hamama girecekler eğer onların arkasından sende girsen sana bir şey der mi diye soruyorlar vezirler?

Çoban; hayır asla bir şey demez bana, bakın yarın dediğinizi yapacağım.

Yarın padişah hamama girdiğinde çobanda vezirlerin dediklerine uyararak padişahın arkasından padişahın olduğu hamama girdi. Ve çoban hamamın kapısını tekme atarak açtı. Ve padişahın eşini havluyla örterek dışarı çıkardı ve vezirlere dedi ki bakın bu dediğinizi de yaptım. Ardından hemen padişahı çıkardı ve çıktığı anda padişahın girdiği hamam çatısı yere çöktü, padişah eşine bakarak dedi ki bak bu bizim hayatımızın kurtarıcı meleğimiz oldu. Eğer bu adam bizi kurtarmasaydı hayatımızı kaybederek her şeyi elden verirdik dedi; padişah yine de bu çobanı daha yüksek bir makam ile ödüllendirmek amacıyla çobanı sarayın hazinedarı yaptı. Çoban sarayın hazinedarı olduktan sonra, kader şansın yanına geldi ve dedi ki; şans! Hadi bakalım sen yapabildin? Şans dedi ki; bak ben bu adamı çobanlıktan sarayın hazinedarı yaptım. Çoban sarayın hazinedarıyken şans gitti ve kader geldi ve o anda padişah da seyahat çıkmayı düşünüyordu, hazinedara emretti ki bize para gönder! Saf çobanda dedi ki boşver bu kadar parayı seyahat için niye ona göndereyim dedi; bu fırsattan vezirler faydalanıp padişahın huzuruna giderek dedi ki, padişahım bakın sarayın hazinedarı sizin söylediğiniz parayı da vermedi ve size iftirada attı. Bu haberi duyan padişah kızarak vezirlerine sarayın hazinedarı olan çobanın idam hükmünü verdi. O sırada şans tekrar kaderin yanına geldi ve sordu ki; sen yaptın çoban için? Kader dedi ki bak görmüyor musun idam halkasını çobanın boynuna giydirdim. Yani demek bu ki insan bahtlı değil şanslı olmalı demişler (K2, 2021).

3.1.3. Vefa

Bir varmış, bir yokmuş, bir zamanlar babasından kalan servetinin yarısını harcayıp ve bir kızla evlenen genç bir adam varmış. Sonra babasından geri kalan devletin yarısını da karısıyla hayatını devam ettirmeye başladı. Devleti gün geçtikçe azalmaya başladı. Bir gün karısı kocasına dedi ki:

"Artık böyle olmaz dedi." Ya servetin geri kalanını sat ticaret yap para kazan ya da çalışmaya başla. Kocas:

"ticaret yapmaya gittiğimde seni nasıl yalnız bırakabilirim ki?" Gözlerimi senden alamıyorum. Kadın:

"Sağ ol, sen gelene kadar evde kalacağım" dedi. Kocası mallarını satmaya karar verdi.

Para için ihtiyaç duyduğu malları aldı ve gitmeden önce karısı ona bir çiçek verdi:

"Bu çiçeği al." Başıma kötü bir şey gelse ya da yoldan saparsam çiçek solacak. Aksi takdirde, asla solmayacak."

Kocası çiçeği aldı ve yolculuğa çıktı. Yolda hırsızlar gelip genç adamın eşyalarını aldı. Genç adam, güvende olduğuna şükrederek parasız bir şehre gitti. Şehirde dolaşırken bir inşaat ustasıyla tanıştı. Ustaya durumunu anlattı. Usta genç adamı elaman olarak aldı. Genç adam bir yılda inşaat yapmayı öğrendi ve iyi bir usta bir oldu. Günlerden bir gün usta öldü ve yerine genç adamı usta olarak kaldı.

Bir gün kral genç adamı çağırdı ve ona büyük bir bina inşa etmesini emretti. Genç adam, krala çok güzel, büyük bir konak inşa etti. Kral genç adama memnun kaldı ve onu bir yemek ziyafetine davet etti. Kral genç adamla muhabbet etti, nereden geldiğini ve kim olduğunu sordu ve kral onu çalışmasına devam etmeye ikna etmiş. Adam çalışmaya başladı. Çalışırken sık sık cebindeki çiçeğe bakıyordu. Vezirler, çiçeğin kış ve yaz aylarında solmadığını görünce şaşırdılar ve krala anlattılar. Kral ustayı çağırdı ve cebindeki çiçeğin neden solmadığını sordu. Usta, karısının söylediklerini krala anlattı. Kral güldü:

"Sen. Kadınlara inanıyor musun?" Sana bir çiçek vererek seni aldatmış olabilir. Usta, krala karısının samimiyetine inandığını söyledi.

Bir gün kral, ustanın karısını dürüst olduğu ve olmadığını denemek için vezirlerinden birini ustanın evine gönderdi. Vezir, kadının yaşadığı kasabaya geldi ve komşusundan ustanın karısıyla tanıştirmasını istedi. Komşu veziri kadına getirdi:

"Kızım, bir misafirim var ve onu senin evine misafir edebilir misin." Sırrı hemen anladı ve "Buna bir hikmet olmalı. Bunların hepsini bir ders vereyim" dedi. Güzel yemekler, çorbalar, şaraplar hazırladı, onu ağırlardı. Vezir sarhoş. O sırada ustanın karısının kapısını bir komşunu çaldı.

Kadın:

Vezire diyor ki sen bodrum katına in, "Vay canına, biri kapıyı çalıyor. Hemen bodrum katına durun, geri gelip sizi kendim çıkaracağım," dedi. Vezir birkaç gün bodrumdan çıkarılmadı. Kral birinci veziri gelmeyince ikinci bir veziri gönderdi. Kadın ikinci veziri eskisi gibi bodruma kilitledi. Kral ikinci veziri gelmeyince padişah kendisi ustanın

karısının evine sivil kıyafetlerle geldi. Ayrıca kralı daha önce vezirleri ağırladığı gibi ağırladı.

Usta çalışıp karısını hatırladığında ve çiçeğe baktığında çiçek solmamış, güzel bir şekilde duruyor. Uzun bir süre baktıktan sonra kralın sözlerini hatırladı, şehrine geri döndü ve kapıyı çaldı, “Kralın sözleri doğru olmasın diye, karısını haber almaya geldi”. O sırada sarhoş kral da bodruma hapsedildi. Baktığında kapıyı çaldı baktı ki kocası gelmiş. Sevinçle onu eve götürdü. Kocası evdeki yemeğe baktı ve ziyafeti kimin için hazırladığını sordu. Kadın:

"Sen gelmeden önce ilginç bir şey yaptım ve bu insanlar gelip beni rahatsız etti." Onları hepsi bodrum katında hapisse tuttum. Sen kendin onlardan neden evimize geldiğini sor. İşte bak," dedi bodrumu açıp gelen vezirleri ve padişahı üçünü çıkararak, genç adam üçünü de tanıdı:

"sen kral olmana rağmen bu yaptıklarından utanmıyor musun?" dedi. Padişah:

"Endişelenme, bu durumda karını dürüst olup olmadığını denemeye çalıştım ama “Karın hakikaten dürüş ve vefalıymış. Siz ikiniz birlikte yaşlanın.” Çifte amacına ulaşmışlar (K3, 2021).

3.1.4. Abla-Kardeş

Bir varmış bir yokmuş bir çift varmış, kadın her sene ikişer tane evlat dünya 'ya getirmeye başlamış. Çok geçmeden bir bakmışlar bir sürür evlat sahibi olmuşlar. Fakir olan aile şimdi de geçim derdine düşmüş. Bir akşam eşine, çocuklar uyuyunca şöyle güzel bir yemek yap, birlikte yiyelim demiş. Eşi de tama bey demiş. Gecenin bir yarısında eşi çocuklarının hepsini uyuduğunu düşünerek yemek hazırlamak için mutfağa geçmiş. Bir bakmış kızlarında biri yanına gelerek size ün hazırlayım mı diye sormuş, bir diğer kızı ise size su getireyim mi demiş, bir diğer kızı ise ateşi yakayım mı demiş, bir bakmış kızlarının çoğu uykudan uyanıp yanına gelmiş. Kızların babası bu durumdan rahatsız olduğu için yemek yemeden dışarı çıkmış. Hazırlanan yemeyi anne, kızlarına vermiş, kocasına da bir az yemek ayırmış, gelince yer diye. Uyumakta olan kızlarından biri, annesinin babası için ayırdığı yemeği de uyanıp gelip yemiş. Baba dışarıdan gelince mutfağa varmış belki bana da biraz yemek ayırmışlar yiyeyim diye. Bir bakmış tencerenin içinde yemek yerine su duruyor. Bu durumla karşılaşan baba daha da sinirlenmiş. Sabah olunca baba

evlatlarını alıp dağa girmiş. Biraz meyve getirelim demiş. Dağa varınca bir ağaca çıkıp, ağacın meyvelerini koparım aşağı atmaya başlamış. Baba, evlatlarına yukarıya bakamamasını söylemiş. Yere düşen meyveleri toplayan çocukları, baba bitti, biraz daha meye koparıp at diye babalarına seslenince bir bakmış babaları kayıp. Çocukla ağlayıp, dört bir tarafa babalarını aramaya başlamış. Çocuklardan iki tanesi dağın bir tarafına babalarını aramak için yola çıkmış. Ufak kız çok susamış, bir yere su görünce şu sudan içsem olur mu diye ablasından sormuş, ablası hayır, içme bu ayı suyu demiş, bir az daha yol alınca başka bir su ile karşılaşmış yine içe bilir miyim diye sormuş, ablası yine hayır, bu geyik suyu, içersen geyik olursun demiş. Ufak kızı çok susadığı için ablasını içme demesine rağmen dayanamadan için, bir bakmış geyik haline dönmüş. Ablası geyik haline dönen kız kardeşinin ağlayarak kendisi ile birlikte götürmeye başlamış. Bir köye gelince bir köprünün atına gizlenmişler. Bölgenin kralı bir gün ava gideceği sıra da köprüden geçerken atı ürkmüş. Köprüden geçememiş. Kim var köprünün atına diye seslenmiş kral. Bir bakmış bir kız bir geyik köprünün atından dışarı çıkmış. Kral, kimsiniz diye sormuş. Kız, başından geçen olayı bir krala anlatmış. Kral kızıdan hoşlanmış. Askerlerine kızı eve götürün ben avdan dönünce konuşacağım demiş. Kral akşam avdan dönünce kızı çok sevdiği için, kız ile evlenme kararı almış. Kız bir süre sonra hamile kalmış fakat kralın diğer eşleri bu kızı kıskanmaya başlamış. Kralın hamile olan havuza atmış elbisesini hizmetkâr kızlardan birine giydirmiş. Kral akşam eve gelince bir bakmış kadını başka bir insan olmuş. Sen neden başka insan oldun demiş. Sizi çok düşündüğüm için böyle oldum demiş. Krala, bana şu geyiği kesip verin demiş. Kral hani sen bu benim kız kardeşim, su içinde geyik oldun diye söylemiştin demiş. Krala, size yalan söylemiştim demiş. Kral geyiği kesmek için emir vermiş. Geyik havuzun başında gelerek abla beni bunlar kesip etimi yemek istiyorlar demiş. Havuzun altındaki ablası, nasıl çıkayım, sağ tarafımda altın beşik, sol tarafımda gümüş beşik, ayaklarımın altında altın halı demiş. Kral bu sesi duyunca havuzun suyunu boşaltılmasını emretmiş. Bir bakmış ki eşi suyun altında. Başından geçen her şeyi anlatmış. İki evlat daha dünya ‘ya getirdiğini söylemiş. Burası yılanların evi, bana çok iyi davrandı demiş. Kral eşini dışarı çıkarmış, geyik olan kızı da tedavi etmiş. Böylece ikisi de kendi amacına ulaşmıştır (K4, 2022).

3.1.5. Üç Oğul

Bir varmış bir yokmuş kadim zamanlar da bir çiftçi varmış. Çifti bir gün uzak bir yere yola çıkmak istemiş. Seferine çıkmadan önce üç evladını yanına çağırıp, üçüne de üç tane tavuk vermiş. Ben gelince kadar tavukların yumurtalarını satıp parasını biriktirin demiş. Babasının gidişi ile büyük ve ortanca oğlu tavukların yumurtalarını satıp, harcamış, babamız gelince verdiğiniz tavuklar yumurta vermedi diye düşünmüşler. En küçük oğlu tavukların yumurtalarını satıp, paralarını biriktirmiş. Babası seferden dönünce büyük ve ortanci oğlu verdiğiniz tavuklar yumurta vermedi demiş. En küçük oğlu ise babasına tavukların yumurtasından biriktirdiği paraları vermiş. Çiftçi baba, bize ancak en küçük oğlum bakar diye düşünmüş. Çiftçi adam üç oğlunu da evlendirmiş. Büyük ve ortanca oğlu babasının verdiği mülkü en iyi şekilde değerlendirmiş, büyük ve ortanca ise mülkü satmış, tekrar babasına muhtaç olmuşlar. Böylece büyük ve ortanca evladı sefil bir hayata mahkûm olurken, çiftçinin en küçük oğlu ise gittikçe zengin olmuş, baba ve annesinin de kendi yanında alarak mutlu bir hayat sürmüşler (K5, 2021).

3.1.6. Ekmek ve Altın

Bir varmış bir yokmuş eski zamanlar da Kenca adında bir çiftçi varış. Onun en büyük amacı bir lokma ekme elde etmekmiş. Gece gündüz zengin olmayı planını kuruyormuş. Günlerden bir gün bir ağacın gölgesinde oturup şöyle bir hayal kurmuş; keşki Allah bana öyle bir yetenek nasip etmiş olsaydı ki, elimi nereye vurursam altına dönüşseydi demiş. O sırada gökten bir ses gelmiş. Sana elbette ki Allah tarafından böyle bir yetenek verilecek demiş. Elini nereye vurursan altına dönüşecek demiş. Çifti şaşırmış, nasıl bu mümkün olur demiş. Emin olmasa da bir deneyim benden ne gider demiş. Elini yanındaki taşa vurmuş bakmış ki, taş altına dönüşmüş. Şimdi gerçek mana da zengin olacağım, artık en büyük zengin ben olacağım demiş. Elini çantasına vurmuş, çanta da bulunan yemekleri altına dönüşmüş. Şimdi nasıl olacak, böyle giderse ben açlıktan olacağım demiş. Ben böyle bir yetenken vazgeçtim demiş. Gözünü bir açmış, bakmış ki uyuya kalmış, yaşadıklarının hepsi bir rüyadan ibaretmiş. Bu haline şükür ederek hayatına kaldığı yerden devam etmiş (K6, 2021).

3.1.7. Sevgi ve İnsan

Bir varmış, bir yokmuş, günlerden bir gün sevgi ve insan birbiri ile münakaşaya girmiş. Münakaşa son derece ciddi geçerken bu duruma şair bir insan şahit olmuş. Şair kendi yeteneği ile şahit olduğu sevgi ve insan arasındaki münakaşayı şiir şeklinde bize şu şekil de aktarmaktadır.

Bir varmış-yu- bir yokmuş, kadim-kadim zamanda, fani olan dünya da, güzel bir duyu varmış, bütün insan kalbinde, o güzel duygu varmış, insan ömrü nur gibi, oldukça tez geçermiş, güzel yerlerde olup, sevgi pek mutlu imiş, gece olmuş, gündüz olmuş, insanlar nankör olmuş, sevgi kıymet görmemiş, sevgi yerine gelip, nankörlük insana dost olmuş, kıskançlık ve töhmetler, hep beraber o dönemde, her yeri sarıp almış, göklerdeki bulut gibi, yağın yağmur misal, insanların kalbine, bir huzursuzluk gelmiş, yürekler taş gibi olmuş, sevgiden eser kalmamış, sevgi denilen neşen, hep ağlar, sızlar olmuş, günlerden bir gün sevgi, insanlara bakarak, söyleyin nedir suçum? Allah'ım sen et yardım, ben neden böyle oldum, nedir benim günahım, her şeyimi kayıp edip, deli-divane oldum, elime geçen tek şey, sıkıntı ve kader oldu, gördüğüm hep dert oldu, yüce Allah'ım benim, bir gösterseydin bir hikmet, ben çok yoruludum artık, bu hayattan vazgeçtim (K7, 2021).

3.1.8. Tasallah Pehlivan

Varmış, yokmuş bundan yüz sene önce Maimana şehrinin Vezirabad bölgesinde, orada Tasallah Pehlivan dinilen bir çiftçi varmış. Onun işi çiftçilik yapmaktır. Bir gün tarlasının başına gittiğinde bir devenin orada otalamakta olduğunu görmüş. Deveye doğru ellerini sallayarak tarladan çıkmasını için bağırmış ve elinde bir çamur parçasını alarak deveye doğru atmış. Çamur deveye değer değmez deveye yere yatmış ve hiç kıpırdamamaya başlamış. Devenin yanına gidip bakınca devenin öldüğünü görmüş. Bunun ardından şimdi ne yapacağım diye düşünmeye başlamış. Bakmış devenin üstündeki eşyalar taptaze imiş. Bunun üzerinde devenin ya şehrin hükümdarına ya da zengin birine ait olduğunu düşünmüş. Dolayısıyla eğer devenin benim öldürdüğümü fark ederse beden bunu hesabını soracak diye başlamış ve devenin kucağına alarak Karnıyarık denilen bir tepenin üstüne çıkarmış ve oradan aşağıya bırakmış ve deve de aşağıda bir yede düşmüş. Deve aslında şehrin muhtarına aitmiş. Herkes devenin öldüğünü fark etmiş ve deveyi aramaya çıkmışlar. Sonunda devenin ölüsünü bir Karnıyarık tepenin aşasındaki bir tarladan bulmuş ve devenin kim öldürdü diye araştırmaya başlamışlar. Belli bir süre

sonra devenin Tasallah Pehlivanın öldürdüğünü anlamışlar. Böylece Tasallah Pehlivanı şehrin Kadısının yanına götürmüşler. İlk başta Tasallah Pehlivan şehrin muhtarına devenin öldürdüğünü inkâr etmiş ve kadının yanında götürüldüğünde de ilk başta inkâr etmiş fakat kadı soruşturmaya devam edince itiraf etmiş. Bunun üzerinde kadı nasıl öldürdüğünü sormuş. Tasallah Pehlivan da devenin nasıl öldüğünü anlatmış. Tarlamın başına gittiğimde devenin orada otlamakta olduğunu gördüm, seslendim gitmedi ben de bir çamur parçasını deveye doğru pırlattım, çarmış parçasının isabeti ile öldü demiş. Bunun üzerinde kadı devenin ölüsünün onun tarlasının üzerinde değil başka bir yerden bulunduğunu söylemiş. Tasallah Pehlivan devenin kendi tarlasının üzerinde olduğunu daha sonra şüphe çekmemesi için Karnıyarık tepenin üstüne götürüp orada aşağı attığını söylemiş. Bunun üzerinde insanlar şaşırmağa başlamış, bu adam bir çamur parçası ile nasıl bir deveyi öldürmüş ve devenin ölüsünü tek başına tepenin üstüne nasıl çıkardı diye hayret etmeye başlamış. Tasallah Pehlivanın bu anlattıklarına inanmamışlar ve bunu nasıl ispat edebilirsin demişler. Tasallah pehlivan inanmıyor musunuz diye sormuş, oradakilerin hepsi tek bir sesle hayır, inanmıyoruz demişler. Belki başka bir şey yapmışsındır diye söylemişler. Tasallah pehlivan, eğer beni affederseniz, bunu size ispatlayacağım demiş. Kadı eğer bunu ispatlarsan seni affedeceğim demiş. Tasallah pehlivan benimle gelin demiş ve onların hepsinin devenin cesedinin yanına götürmüş. Tasallah pehlivan daha önce deveyi tepenin üstüne kucağına alıp götürmüştü. Bu sefer de kucağına alıp, üstündeki Çepeninin kolu ile deveyi sıkı tutup, tek eli ile Karnıyarık tepenin üstüne çıkarmış ve tepenin üstünden tekrar aşağı bırakmış. Bunun üzerinde herkes Tasallah pehlivanın anlattıklarının gerçek olduğuna inanmış ve Tasallah pehlivanın gerçekten pehlivan olduğuna inanmış ve günahını da affetmişler. Bu olay sonucunda tüm Maimana şehrinin halkı içinde ün kazanmıştır ve amacına ulaşmıştır (K8, 2022).

3.1.9. Tilkinin Cezası

Biri varmış, biri yokmuş, günlerden bir gün birkaç tavuk tilkiyi şikâyet etmek için Ayı'nın huzura varmıştır. Ayı efendi, bizim Tilki'nin elinden çekmediğimiz kalmadı, lütfen bizi bu sıkıntıdan kurtarın demiş. Tilki hiç kimden korkmuyor, sizi de umursamıyor demiş. Ayı hemen sinirlenip ben elbette ki Tilki'nin cezasını vereceğim demiş. O sırada Tilki pamuk gibi yumuşak olan hazırlamış olduğu yastığı getirip Tilki'nin omuzun altına koymuş, Tilki bey bu ahmak tavuklar benim sizin için çalışmakta olduğumu bilmiyor.

Bakın ben sizin rahatınız için çalışıyorum demiş. Tilki hemen tavukları yanından göndermiş. Bu sefer tavuklar Kurdun yanına varmış, Tilkiyi şikâyet etmişler. Yine Tilki hazırladığı pamuk gibi yumuşak yastığını kurdun omuzunun altına itmiş, bu seferde tavukların şikâyeti, tilkinin cezalandırmaya kafi gelmemiş. En son çareyi bir ormanlar kralı olan Aslan'ın yanın gitmişler. Tilki, Aslana şikâyet etmişler. Yine tilki pamuk gibi yastığını Aslan'ın omuzunun altına itmiş, rüşvet vererek yine kurtulacağını düşünmüş ne yazık ki bu sefer fayda etmemiş. Aslan ben bu tilkilerin kökünü kurutacağım, siz hiç merak etmeyin demiş. Hemen tavukların gözü önünde bir tilkiyi param parça etmiş. Tavuklarda bu durum dan son dere mutlu olmuş ve Aslan'ın yanından mutlu bir şekilde ayrılmış (K9, 2020).

3.1.10. Yaşlı Nene ve Yaşlı Dede

Varmış, yokmuş, açmış, tokmuş, eski zamanlarda bir dede ile bir nine varmış. İki kızı bir oğlu varmış. Yavaş yavaş çocukları büyümeye başlamış. Bir müddet zaman sonra oğullarını evlendirmeye düşünmüşler, tüm köyün kızlarını bakmış ve beğenmemiş. Eski zamanların geleneğin gereği hepsi aynı oda da yaşıyorlarmış, gecelerden bir gece oğlan ablasının uyuduğunu zannedip babasına söylemiş: Baba, ben ablamın güzelliği gibi bir kızla evlenmek istiyorum. Acaba ablamla evlenirsem olur mu? Babamız kızmış, yarmaz ablan sana mahrem değil, bu esnada ablası uyumamış ve oğlanın tüm dediklerini duyduktan sonra evi terk etme planı kurmuş ve sabah kimse uyanmadan, kendisiyle beraber kız kardeşini de uyandırmış ve evden kaçmışlar.

Açıl kamış denilen ağacın altına gelip, açıl kamış demiş, ağaçta açılmış, kız da onun içine girip saklanmış. Sabah olunca anne ve babası bakmış iki kızı da evde yok. Sonra oğluna kızmış ve oğluna şöyle demiş: yaramaz senin yüzünden kızlarım elden kaçırdım. Sabahlayın anne ve baba kızlarını aramaya çıkmışlar ve karşısına gelene bir çobana sormuş?

Çoban, bu yoldan geçen kızları gördün mü? Çoban evet demişi ki kızı bu ağacın içine girdiğini söylemiş. Kızın babası, ağacın yanına gelerek, açıl kamış açıl, ben kızımı göreyim demiş. Sonra bir ses; açıl kamış açılma, ben babamı görmeyim, önceleri baba idi, şimdi ise kayınpederim oldu demiş. Bu sefer kızın annesi gelerek; Açıl kamış açıl, ben kızımı göreyim demiş. Yeni ağaçtan çıkan ses, açıl kamış açılma, ben annemi görmeyim, daha önce annem idi, şimdi ise kaynanam oldu demiş. Sonra ise kızın abisi

gelerek; açıl kamış açıl, ben kardeşimi göreyim demiş, buna da açıl kamış açılma, ben abimi görmeyim, daha önce abimdi, şimdi ise kocam oldu demiş. Böylece her üçü de ağlaya ağlaya ağacın yanından ayrılıp gitmiş. Yolda yürürken bir suya rastlamışlar. Çocuk ablasına, abla susadım, biraz su içebilir miyim diye sormuş. Ablası, hayır içme bu suyu yoksa Eşeğe dönüşeceksin demiş. Yol yürürken yine başka bir suya denk gelmişler. Çocuk bu sudan içe bilir miyim diye sormuş. Ablası hayır, içersen Ata dönüşeceksin demiş. Yol devamında yine başka bir suya dek geliyorlar. Ablasına çok susadım içe bilir miyim demiş, ablası bu gölün suyundan içersen geyik olursun, içe demiş. Giderken ayakkabının birini suyun yanında bırakıp gitmiş küçük çocuk. Biraz yol yürüdükten sonra, çocuk ablasına, suyun yanında ayakkabını unuttum, gidip alıp gele bilir miyim demiş, ablası da tamam ama oradaki sudan içe yine demi. Suyun yanına geldiğinde ablasının suyu içme demesine rağmen sudan içmiş ve geyik olmuş. İki boynuzuna iki ayakkabısı takip, ablasının yanına gitmiş. Ablası, sana içme demiş, bak içtin geyik oldun demiş. Ablası ağlayıp başındaki baş örtüşümü alıp, geyiğin boynuna takip yola devam etmişler. Zengin bir adamın evine vararak, geyik olan kardeşini ağaca bağlayıp kendisi ağacın tepesine çıkıp oturmuş. Ev sahibinin hanımı su almaya gelince ağacın üstündeki kızın resmi suya yansımış, kadın bu görünen kişinin kendisi olduğu zannederek, ben mademki bu kadar güzelim, neden su taşıyorum diyerek, elindeki su tasını kırıp eve gitmiş. Böyle devam ederken, bir gün adamın hizmetçileri bunu fark etmiş, kadın suya geliyor fakat su almadan su tasını kırıp gidiyor demişler. Sonra bir gün zengin ev sahibi kadının kedisini takip etmiş, bu durumu öğrenmek için. Adam suya yansıyan ağacın üstündeki güzel kızın resmini görmüş. Adam, ağacın üstündeki kıza; in misin, cin misin, adam oğlu insan mısın, aşağı in diyor. Kız çocuğa ne inim ne de cin, adam oğlu insanım, benim arzularım var, eğer onları yerine getirirsen aşağı ineceğim diyor. Adam, aşağı gel, yerine getireceğim diyor. Kız adama, kardeşime altından elbise, barınak, hazırsan ineceğim diyor. Zengin adam, birkaç gün sonra o kızla evlenmiş. Kızı ise adam önceki hanımı kıskanmaya başlamış. Çünkü o artık yeni evlenen kadının hizmetçisi olmuş. Bir gün gel birlikte su getirelim, hem de geyik olana kardeşini de göreceksin diyor. Üstelik o kadının ayakkabılarının altına da tuz atmış kıskandığı için. Çünkü son derece güzeldir. Güzel olanı kıskanan zengin adamın diğer yani önceki hanımı ise kekemedir. Fakat o güzel olan zengin adamın yeni kadını hayır gitmeyeceğim, geyikle eşim kendisi ilgilenecek diyor. Ama yine de gidiyor suyun başında, geyik olan kardeşine bakıyor,

altında barınak yapılmış, kendisi de hamile olmuş. Güzel olan kadın su alırken ayağı kayıp suyun içinde düşüyor. Su içinde iki tane ekiz çocuk dünya 'ya getiriyor. Zengin adam bir gün, iki gün bakıyor, yeni hanımdan hiçbir haber yok. Sonra ise o kekeme hanımından soruyor o da bilmiyorum diyor. O da bilmiyorum, bir yerlere gitmiştir herhalde diye cevap veriyor. Adam gelip geyikten soruyor ablan nereye gitti diye, oda bilmiyorum diyor. Kadının kocası herkesten sormaya başlıyor. Adama hizmetçileri suyun altından bebeğin sesinin geldiğini söylüyor. Eşi suyun başına gelip, in misin, cin misin, çık dışarı diyor. Ne inim ne de cinim, adam oğlu insanım, kendim suyun altında, saçım suyun üstünde, Hasan-Hüseyin koçağımda, nasıl çıkayım diyor. Bu suyun altına nasıl düşmüş diye hayret ediyor. Suyun boşaltılması için hemen emir veriyor. Kadının suyun altına çıkarınca, kekeleme kadını ben suyun altına kaydurdım diyor, o çok güzel, ben kekeleme, benimle hiç ilgilenmiyor, hep onunla ilgileniyorsun diyor. Sonra o kekeleme kadını kırk atın arkasına kırk saçından bağlıyor. Böylece birbirine kavuşuyorlar, mutlu yaşamaya başlıyorlar, kekeleme kadınından da kurtuluyor (K10, 2022).

3.1.11. Kral ve Kırk Hanımı

Bir varmış bir yokmuş bir kral varmış, kralın 40 tane hanımı varmış, fakat bir tane bile evladı yokmuş. Günlerden bir gün krallığı bırakıp gitmem iyi olur diye düşünmüş. Kral olmama rağmen bir tane bile evladım yok demiş, her şey bırakıp gideceğim diye düşünmüş. Yolda giderken şehir merkezin de bir derviş ile karşılaşmış, derviş, kralım nereye gidiyorsunuz diye sormuş. Kral ise her şeyi bırakıp gitmekte olduğunu bildirmiş. Derviş, neden böyle bir karar aldınız diye sormuş. Kral, 40 hanımım var fakat bir tane bile evladım yok diye cevap vermiş. Evlatsız bir dünya da ne yapayım demiş. Derviş, kralım lütfen biraz bekleyin demiş. İki yerinden dışlanmış bir elmayı krala vermiş. Kralım lütfen bunu afiyetle yiyin demiş. Bir diğer elmayı de sevdiği hanımına vermesi için krala vermiş. Saraya varınca hiç sevmediği hanımına elmayı hediye etmiş. Kralın elmayı yiyen hanımı 40 gün sonra hamile olmuş. 9 ay, 9 gün ve 9 saat sonra çocuk dünya 'ya gelmiş. Kral ise çocuğunu dünya 'ya gelişini kutlamak için ava çıkmış, çocuk dünya 'ya gelirse beni haberdar edin demiş. Çocuk dünya 'ya gelince iki atlı krala bu müjdeyi iletmek için yola çıkmış. Atlılardan biri hızlı ilerlerken diğeri ise yavaş yavaş yol alıyormuş. Bu durumdan endişelenen kral, acaba hamile eşimin başına bir şey mi geldi diye düşünmeye

başlamış. Gelen atlılardan kral hayırdır diye sorunca, atlılar, eşiniz iki tane köpek yavrusu dünya ‘ya getirdi demiş. Kral, inan nasıl olur da köpek yavrusu dünya ‘ya getirir diye şaşırılmış. Gidip hepsini öldüreceğim diye düşünmüş. Kralın diğer eşleri, evlat dünya ‘ya getiren kralın eşini kıskandıkları için dünya ‘ya gelen bir kız, bir erkek bebeği göle bırakarak yerine iki tane köpek yavrusu köymüş. Krala da eşinin köpek yavrusu dünya ‘ya getirdiğini söylemişler. Kral köpek yavruları ve eşini ateşe vermek için petrol getirtmiş. Bu sırada kralın eşi kuş olup havaya uçup giderken, köpek yavruları, ateşin içinde bağıra bağıra köle dönüş. Göle bırakılan bebekleri, hiç evladı olmayan bir çift bulmuş, gölden su almaya vardığında. Çocuklar büyüyünce onları yetiştiren yaşlı çift, aniden vefat etmiş. O sırada beyaz bir deve gelmiş eve. Gelen deveye o iki çocuk binip evi terk etmiş. Deve, bu iki çocuğu “köhi kap” denilen bir yere götürüp bırakmış. Çocuklar orada büyümüş. Çocuk her gün geyik avlamak için ava çıkıyormuş. Günlerden bir gün kral da çocuğu avlamakta olduğu yere ava gelmiş. Bir geyiği ayağından vurunca çocuk buna tepki göstermiş. Neden vurdun diye krala bağırmış. Kralın gözünde tatlı gözüken çocuğa, al avladığın geyik senin olsun demiş. Biz artık arkadaşız demiş kral. Çocuk kralı eve getirmiş. Kız kardeşine yeni bir arkadaş edindiğini söylemiş. Kendisi de kral demiş. Kral, çocuğu sarayına davet etmiş. Çocukların annesi bir şekilde çocuklarına ara sıra gözükerek babalarının kral olduğunu söylemiş. Nasıl hamile kaldığını, nelerle karşı karşıya kaldığının hepsini söylemiş. Çocuk, kralın daveti üzerine saraya gitmiş, dönüşte bir at ve bir silah hediye almış kral tarafından. Kralın, kız ve erken evlatlarını bulduğunu anladıkları için bu durumda kralın diğer eşleri oldukça rahatsız olmuş. Çocuğu bir şekilde ortadan kaldırmayı planlamışlar. İki yaşlı kadını çocuğu ortadan kaldırmak için çocuğun arkasından göndermiş. Bu yaşlı kadınlar çocuğun geçeceği yolun üzerinde kendilerini güya hastaymış gibi yere atmışlar. Çocuktan atına bindirmesini istemişler. Çocukta tamam diyerek o iki yaşlı kadını atına bindirmiş. Kadınları getirip ağaçlık bir alana indirerek oda da beklemelerini söylemiş. Çocuk eve gelerek kız kardeşine eve misafir getireceğini söylemiş. Kadınları eve getirmiş. Kız bu iki yaşlı kadın, bizi öldürmek isten kadınlardı diyerek ikisini de öldürüş. Erkek çocuk kralı eve davet etmek istemiş. Bunun üzerine kız kardeşi evlerinin bir kral uçun uygun olmadığı düşünerek kendilerine yardım eden “kûhi kap” denilen yere giderek yardım istemişler. Çok geçmeden çok güzel bir sürfe hazırlanmış. Ertesi gün kralı tüm bakanları ile birlikte buraya davet etmişler. Sürfeye bir oyuncakta koymuşlar. Kral, neden bir oyuncak

koydunuz? Bu yemek yiyemez ki diye sormuş. Bunun üzerine çocuk bir inan da köpek yavrusu dünya ‘ya getirmez diye cevap veriş. Böylece kral, kayıp ettiği evlatlarına kavuşmuştur (K11, 2021).

3.1.12. Yaşlı Çift

Bir varmış bir yokmuş eski zamanlarda yaşlı bir çift varmış. Onların bir de bir kız bir de erkek evladı varmış. Kız ineğini her gün otlatmak için dışarı götürüyormuş. Üvey annesi ona bir de ona pamuk veriyormuş ip haline getirmesi için. Kız bunu nasıl yaparım diye üzüldüğü sırada ineği yanına gelerek neden üzgün olduğunu söylemiş. Kız da durumu izah etmiş. İnek, üzülmeye ben hallederim diyerek pamukları yemiş, ip olarak tekrar arkasında çıkarmış. O sıra da beklenmedik bir rüzgâr olmuş, ipleri götürmüş. İpleri bulmak için yola çıkmış, bir yaşlı kadınla karşılaşmış ki, bir memesi önünde diğer memesi ise arkasında. Selam vermiş, yaşlı kadın eğer selam vermeseydin seni bir lokma da yutardım demiş. Kıza kemiği ata, samanı ise köpeğin önünde koymasını emretmiş. Sağlarımın yarısını temizle demiş, tencerenin yarısını yıka demiş, kız ise hepsini tam tamına yapış. Bunların hepsini yapınca ipini arayıp geldiğini söylemiş. İpinin yan taraftaki oda da olduğunu söylemiş. Oda ya girince bir bakmış ki Altın’dan dolu bir oda. Kız sadece ipini alarak Oda’dan çıkmış, yaşın kadın ay çıkınca aya, güneş çıkınca güneşe bakmasını söylemiş. Bunu yapan kız ay gibi güzelleşmiş. Bunu gören üye annesi bu durumdan hiç hoşlanmamış. Ertesi gün kendi kızını göndermiş. Üye kızının ineğini kesip yemeye karar vermiş. Kız bunu anlayınca ineğinin yanına gidip ağlamaya başlamış. İnek kıza üzülmemesini söylemiş. Beni kesseler de kemiklerinin kıza yardımcı olacağını söylemiş. Kız ne zaman sıkıntı ile karşılaşırsa ineğinin kemikleri ona yardımcı olmaya devam etmiş ve Rahat ve bolluk içinde yaşamış (K12, 2021).

3.1.13. Zeki Eşek

Bir varmış bir yokmuş eski zamanlar da kendini oldukça zeki olduğunu düşünen bir eşek varmış. Bir gün yakın mesafesin de olan bir her türlü meyvelerin olduğu bir bağın içine girmiş. Bir bakmış ki bir ağacın tepesinde her türlü meyve bulunmaktadır. Karpuz, kavunlar da var. Kulağını sallayarak, doğadan var olan her şeyin sebepsiz olmadığını düşünmüş ve yaratılan her şeyin bir nedeni olduğunu düşünmüş. Ancak bazı şeylerin biraz değişik yaratılsaydı ne güzel olurdu diye düşünmüş. O sırada ağacın tepesinde

bulunan kuş konuşmaya başlamış. Bazı şeylerin farkı yaratılmış olsaydı daha güzel olacağını iddia ettin. Şimdi ki haline ne gibi kusuru var ki diye sormuş. Bunun üzerine baksana demiş, bir taraftan, büyük ağların verdiği meyve ne kadar da küçük, diğer taraftan ise, küçücük bir dalda kocaman kavun ve karpuzlar var demiş. Tam da o sıra da eşek yanında ki ağaca sürtünürken kafasına bir meyve düşmüş. Eşek, kafam çatladı diye bağırmaya başlamış. Kuş, eşeğe bakarak şöyle demiş, gördün mü her şey de yaratılan nedeni, hani sen az önce eleştiriyordun ya, eğer kafana düşen şey, meyve yerine karpuz ya da kavun olsaydı şimdi beyin kafandan çıkıp yere düşerdi demiş (K13, 2021).

3.1.14. Kral ve Veziri

Bir varmış bir yokmuş bir kral bir de vezir varmış. Her ikisinin de eşi hamile imiş, kral vezirine bakarak söyle demiş; eğer senin eşin kız çocuk dünya ‘ya getirirse benim eşim de erkek çocuk dünya ‘ya getirirse sen kızını benim oğlumla evlendireceğiz demiş. Eğer bunun tersi çıkarsa, ben kızımı senin oğluna vereceğim demiş. Sonunda kralın eşi kız, vezirin eşi ise erkek dünya ‘ya getirmiş. Vezirin çocuğunun ismini Tahir, kralın kız çocuğunun ismini Zühre koymuşlar. Fakat kral kızını vezirinin oğlu ile evlendirmekten vazgeçmiş. Ancak bu iki çocuk büyüyünce birbirlerine âşık olmuşlar. Bir gün her ikisi de bir akarsuyun yanında otururken yanlarında bir çiçek görmüş. İkisi de çiçeğin gölgesinde uyuya kalmış. O sıra da bir inek gelip, çiçeğin yapraklarını yemeye başlamış. İneğin sahibi gelip o sıra da yatan Zühre ile Tahir’i görmüş. Kızını aramakta olan kral, kim ki kızımı bulursa onunla evlendireceğim demiş. Bunu duyan ineğin sahibi kel inan kralın yanına koşmuş, kızını bulduğunu haber vermek için. Yarın Tahir ile Zehra’yı almak için kral adam göndermiş. En sonunda Tahir ile Zohra, iki seven insanı birbirinden ayırmışlar. Birlikte olmalarına engel olmuşlar (K14, 2021).

3.1.15. Üç Batur Kardeş

Varmış yokmuş bir zamanda bir kişi varmış. O ne zenginmiş ne de fakir. Onu üç tane oğlu varmış. Üçü de eğitilmiş, siyah-beyaz bilen üç yiğitlermiş, yüzleri ay gibiydi, özleri at gibiydi, kötü insanlar ile yürümemiş, kötü bir yerde durmamış. En büyüğü yirmi bir, ortanca oğlu on sekiz ve en küçüğü on altı yaşındaymış. Bir gün babası onları yanına çağırması ve her birinin alınlarını okşadı. Ben zengin değilim, benden kalan devlet sizlerin hayatınıza yetmiyor, artık benden çok bir şey beklemeyin. Yani benden sonra bahtınız

kara kalmasın diye, sizleri okula gönderdim eğitim almanız için. Üzerlerinize güzel isimler koydum. Düğün verdim, sizleri yetiştirdim. Bunlara rağmen sizleri üç şeyi öğrettim. İlk olarak sizleri sağlam vücutlu olarak yetiştirdim – güçlü olmanız için. İkinci olarak sizlileri silah ile tanıştırdım – silah kullanmayı öğrendiniz. Üçüncü olarak sizleri korkusuz büyüttüm – korkusuz ve cesur yiğit olmanız için.

Üç şey daha söyleyeceğim, kulaklarınıza alın ve asla unutmayın. Haklı ve dürüst olun- güvende olacaksınız. Övünmeyin- utanmayacaksınız. Tembel olmayın- mutsuz olmayacaksınız. Bundan sonra Daha fazlasını kendiniz yapın. Siyah atı, saman atı, mavi atı hazırladım. Çantalarınızı bir haftalık yiyeceklerle doldurdum. Şans eseri, dünyayı bulmak ve görmek için yola çıkınız, dünyayı bilmeden dünyanın adamı olamazsınız. Baht ve mutluluk kuşunu yakalamak için mutluluk avına çıkın. "Güle güle çocuklarım" diye terk etti gitti.

Üç kardeş uzun yolculuğa çıktı. Yol boyunca, geceleri sırayla devriye geziyorlar. İlk gece, Birinci geç batur Tonguç kendilerine saldırmak üzere olan bir aslanı öldürür. İkinci gece ortanca batur ejderhayı yener. Üçüncü gece, ortanca batur kralın hazinesine girmek üzere olan hırsızları öldürür. Ertesi gün Batur Oğlanlar şehre girer ve yerleşmek bir yere iner.

Ev sahibi bu yiğitleri kalabalığa gitmeye davet etti. Batur yiğitler ortaya yavaşça yürüdüler. Bunların yabancı olduğunu bilen kral, onları ayrı bir süslü eve davet etti. Başka yabancı olmadığı için onlara çok dikkatli ve özenle baktı ve padişah vezirinin birisine, batur yiğitlerin sırrını öğrenmesini ve alması talimatını verdi. Vezir, "onlara doğrudan sorarsak, muhtemelen bize söylemeyecekler. Onları kendi haline bırakıp dışarıdan dinleyip ne dediklerini öğreneceğiz" dedi. Bu odada başka kimse yoktu. Bir anda yemek masası kurulduktan çeşitli yemekler ikram edildi. İkinci bir odanın açılışından itibaren kral ve vezir sessizce oturup batur yiğitleri dinlediler. Bir az sonra üç batur kardeş birbirleriyle konuşmaya başladı. Tonguç batur masadaki yemeği gösterdi: "bu et kuzu etiymiş ama bu kuzu bir köpeğin sütünü Emip yetiştirilmiş olabilir" dedi.

Ortanca olan batur dedi ki, "

Haklısın, bir kral köpek etinden geri dönmez" dedi. Koyunları beslemek zavallı adamın işi mi? Ayrıca bir şeye hayret ediyorum, bu pekmezden insan kokusu geliyor.

Ortanca Batur dedi ki:

"Doğru, krallık kan dökmek demektir" dedi. Kan eklenmiş, olası olabilir. Kötülerin kanı

varsa fark etmez, ama masumun kanı kanı varsa çok kötü. Ben de bir şeye şaşırdım. Bu ekmeyi yapan kişinin babası fırıncıymış, yani fırıncının oğluymuş.

"Muhtemelen doğru" dedi Tonguç batur. "Kral bizi buraya ne hikayesiyle çağırdı." Elbette bize soru sorar, ne diyeceğiz?

"Tabii ki yalan söylemiyoruz," dedi Tonguç batur, "eğer bu işin içindeysen yalan söylememiz gerekiyorsa."

Ortanca Batur:

"Üç günlük yolculukta nasıl olaylarla yaşadığımızı ve gördüklerimizi ortaya çıkartma zamanı geldi" dedi.

Tonguç batur ilk gece bir aslanla savaştığını anlatıp kurdeleyi belinden alıp ortaya koydu. Ortanca batur ikinci gecenin hikayesini anlatıp ve örnek olarak belinden kurdeleyi açtı ortaya bıraktı. Ortanca batur, üçüncü gecenin hikayesini anlattı ve aldığı şeyleri paylaştı.

Kral ve vezir sırrın farkına vardı. Sadece et, pekmez, ekmeğin hakkındaki söylentilere bakmak ve anlamak istediler. İlk çoban çağrıldı. Kral çobana sordu, "

Söyle bana, dün gece kesilen kuzunun annesi köpek miydi?"

"Kral, eğer beni öldürmezseniz size söylerim."

"Öldürmem, bana gerçeği söyle!"

-Kışın ortasında bir koyun doğdu ve yavrusu kaldı öldü, o sırada büyük bir köpek doğdu. Kuzu için üzüldüm. Yetim kuzuyu aç bırakmak istemedim. Çaresiz köpeğin sütü ile besledim ve onu büyüttüm. Onu gönderdim çünkü artık kuzu kalmamıştı.

Kral bahçıvanı çağırdı:

"doğru söyle, pekmeze insan kanı karışmış mıydı?" Dedi.

"Kıralım, eğer beni öldürmezseniz size söylerim, "söyle bana, öldürmem" dedi. Bahçıvan:

-Geçen yaz her gece bahçede hırsızlık yapmak için geliyordu ve size getireceğim en güzel üzümlerden çalmaya başladı. Bir gün o hırsız eğer yakalarsam onu öldüreceğime ve mümkünse bu üzüm ağacın altına gömmeye yemin ettim. Bir gece bekledim. Tekrar geldi. Bir sopayla kafasına vurdum. Kafasını çatlattım. Kimse bilmiyordu. Üzüm ağacın altını kazdım ve gömdüm, bir sonra ki sene ağaç o kadar güçlendi ki yapraklardan daha çok üzüm vardı. Ancak tadında küçük bir değişiklik oldu. Üzümleri sana göndermedim ama hepsini pekmez yaptım.'

Ekmeği kralı kendisi pişirmişti. Kralın babası fırıncıydı. Kral gerçekleri öğrendikten sonra, kral, batur yiğitleri yanına giderek onların zekasına "Aferin" dedi. Selamladılar. Hiçbir şey istemeden:

"sizler Söylediğiniz her şey doğru çıktı ve sana olan sevgim ve güvenim büyüdü." Batur kardeşleri, müsaade ederseniz söyleyecek bir şeyim vardı, eğer kabul ederseniz derdim.

Tonguç batur:

- Söyledikleriniz doğruysa, kabul edeceğiz, söyleyin bize! dedi.

Kral:

"Benim üç kızım var ve oğlum yok" dedi. Yarın bütün şehri düğüne çağıracağım, kırk gün bütün şehre yemek vereceğim ve kızlarımı sizlerle vereceğim, böylece oğullarım olursunuz ve burada kalırsınız. "

Tonguç batur:

-İyi diyorsun, ama bizim de bir şartımız var. Biz kralın çocukları değiliz. Babamız da zengin değil. Devletinizi kral olarak kazandınız, biz kendi el gücümüz ile büyüdük ve yetiştirildik. Tek elimiz olmasına rağmen yetiştirilme tarzımız farklı. Nasıl olacak? dedi.

Padişah:

-Ben bir iklimin kralıyım, babanız sizi elle büyüttüğüne ve sizin gibi kahramanların babası olduğuna göre benden ne eksik var? aslında benden daha fazla. Kızlarımın arkasından dünya kralları âşık olup ve ölmek isteye bir sürü kral var ve ben o kızların babası olarak sizlere kızlarımı yalvarıp vermek istiyorum” dedi.

batur yiğitler Kabul ettiler. Kentte kırk gün bir ziyafet düzenlendi ve batur kardeşler kralın kızlarıyla evlendi. Kızlar kayıp altınlarına inci ekleyip aldılar. İyi bir yetiştirmenin ardında çocuklar bir mutluluk kuşu yakaladılar. Kızlar ve kahramanlar ipek gibiydi.

Kral, kence baturu öbür damatlarından daha çok seviyordu. Günlerden bir gün kral serin bir yerde uyuyordu ve yanındaki hendekten bir yılan çıkıp kralı zehirlemek üzereyken, aniden kence batur yılanı gördü, kılıcını belinden çekti ve yılanı ikiye böldü. Ortanca batur kılıcı yerine koyarken kral uykudan uyandı. Kral uyanınca şüphelendi, "Kızıma verdiğimden memnun olmayıp, beni öldürüp ve kral olmaya amacı varmış." vezirine gitti ve ona hikâyeyi anlattı. Vezir batur kardeşleri kıskanması ve doğru zamanı beklemesi için güzel bir bahaneydi.

vezir krala:

"Değerli kızlarınızı benden tavsiye istemeden yabancılara verdiniz ve şimdi size

kötülüklerini bir ucunu gösterdiler." sevdiğiniz damadınız sizi öldürmek istemiş ve bir gün başka bir numara ile sizi öldürecek" dedi.

Kral, vezirin sözlerine inandı ve "Hapsedilsin!" dedi. Emretti.

Ortanca baturu hapse attılar. Ortanca baturun karısı çok üzgündü. Kocasını çok severdi. Ağlayarak gelinin yüzü solmaya başladı.

Bir gün kız başını babasının dizilerine koydu, ağladı ve onu affetmesi için yalvardı. Kralın kızının yüzünden geçemeyerek Ortanca baturu zindandan çıkardı. Damadını kucaklayarak, yanağından öpüp elini omzuna koyarken, kral:

damadının yüzüne baktı "ortanca batur damadım, bu kadar sadakatsiz misin?" dedi. Kızımın sana ne kadar iyi davrandığını göremiyor musun? kızımı sevgisini takip etmeden beni öldürmeye nasıl cüret edersin? dedi. Ortanca batura bakarak bir hikâye anlattı.

Hikâye:

Bir zamanlar bir kral varmış ve onun en sevdiği papağanı olan bir papağan varmış. Kral papağanı o kadar seviyormuş ki, papağanı bir saat görmeden dayanamazmış. Papağan da aynı zamanda krala karşı çok nazikti, her türlü tatlı sözü söyleyip onu mutlu ediyordu. bir gün papağan krala sordu:

- Hindistan denen bir ülkede annem, babam, erkek kardeşim ve kız kardeşlerim var ve size gökyüzünün kenarıyla geldim sizin dergâhta. Neyse ki, zekâm, görgü kuralları ve tatlı sözlerimin arkasında, sizin gibi bir kralla sohbet ettim ve mutlu oldum. Şimdi ricam var, beni kafesten çıkarıp yirmi gün izin verirsiniz, altı gün benim gitmem, altı gün gelmem ve anne babamı ve kardeşlerimi görmeme bir hafta yetecek.

Padişah:

"Hayır, sana izin versem. Bir daha gelmezsen seni özleyeceğim. Çok üzüleceğim."

Papağan:

-Hayır, kiralım, bana yaptığınız iltifatınız kötü bir yola yol açmaz, nasıl olsa da söz Uluğ ve mukaddes şeydir, kırmaya değmez. Bir sözü bozmak, büyük bir günahdır. Söz veriyorum- sözümü tutacağım- dedi.

"Pekâlâ, çabuk gelersen sana iki hafta izin veririm" dedi kral.

Papağan: nasıl olsa da on beş gün boyunca, "yine de dışarı çıkayım," dedi. Duvara oturup ve hoşçakal dedi. Krala, Güneye uçtu. Kral arkasına baktı. Kral, papağanın geri döneceğine inanmadı.

Papağan, altı gün içinde Hindistan adlı bir ülkeye gitti ve ailesine ulaştı. Zavallı papağan o kadar mutluydu ki, akrabalarını ziyaret ederek, dağdan dağa, bahçeden bahçeye, daldan dala atladı, uçtu, oynadı, güldü ve ailesinin evini doyurarak akrabalarını ziyaret etti. Ve üç günü nasıl geçirdiğini bilmiyordu. Ertesi gün tekrar kafese uçmak zorunda kaldı. Anne babasından ve kardeşlerinden ayrılmak çok zordu. Bir yandan söz var ve söze sadakatsizlik riski var. Zavallı papağanın neşesi sona ermişti. Neşesinin yerini keder aldı. Kanatları soldu. İkinci dönmem vardır ya da yoktur. Akrabalar bir araya toplandılar. Herkesin gözleri üzgün papağandıydı. Yine de geri dönmelerini tavsiye ettiler. Papağan şöyle dedi:

-Hayır, tekrar gelmeye söz verdim, sözümü tutmamak mümkün mü?

papağan söylemiş:

"Söz verdiğiniz kral adil olsaydı, sizi üç yıl hapiste tutar ve sadece iki hafta izin verir mi?" dedi. seni severken yine de seni kafeste tutmakla uygun olur mu? dünyaya bir kafeste kalmak için mi geldin? birinin mutluluğu için özgürlüğü kaçırma sakın! bir kralın merhametinden gazabı büyüktür, bir kralla ve aslana yakın olmak akıllıca değildir.

Kralın papağanı:

"Özgür kalmam için bana bir yol göster ve hem sözün yanlış olmayabileceğini söyledi." dedi .

Anne papağana şöyle dedi:

"O zaman sana bazı tavsiyeler vereceğim." yerimizde bir ağacın meyvesi vardır, herkes bir tane yer ve yaşlı adam gençliğine döner. Yaşlı bir kadın yese bir gelin kız kadar genç olur. Bunlardan üç tane krala götür, ona bu kıymetli meyveyi ver ve ondan seni tamamen özgür bırakmasını söyle ki akli başına gelsin ve tamamen serbest bıraksın seni."

Bu iyi bir şeydi. O sırada üç tane meyve getirdiler. Papağan onu sıkıca pençeleri arasında tuttu ve veda edip kuzeye uçtu. Akrabaları ona büyük bir umutla baktı.

Papağan altı günde kralın sarayına geldi. Kralla selamlaştı, getirdiği hediyeği ona verdi ve bu meyvenin özelliklerini tek tek anlattı. Kral çok mutluydu. Papağana serbest bırakacağına söz verdi. Birini karısına verdi ve iki tanesini de vezirlerine göstermek için bir kâseye koydu. Ertesi gün vezire göstererek meyvenin özelliklerini anlattı. Vezir bunu kıskanıyordu. İçten içe üzgündü. Farklı bir yoldan gitmeye karar verdi:

"Bu kuşun getirdiğini meyvenin. Önce bir deney yapalım. Eğer doğruysa, yiyecekler bir yere gitmeyecek sonra yerseniz."

Kral memnundu. Vezir, kasedeki iki meyvenin içinde zehri karıştırmak için zaman ayırdı. Bir gün sonra vezir şöyle dedi:

- Şimdi gençleşmenin meyvesini deneyelim.

Bunun için iki kişiyi hapisten çıkarıp doyurdular. İrkisi de aynı anda öldü. Vezir: dedi.

"eğer siz yeseydiniz ne yapardınız?" dedi.

"Ben de öldürdüm herhalde" dedi kral.

Zavallı papağanı suçlayıp kafesten çıkarıp kafasını vücudundan kopartmışlar.

Kral bir gün öfkeyle bir adamı öldürmeye kara vermiş. Bu adam yaşlıymış. Papağan getirdiği kalan meyvelerden birinin yemesini emretti. Adam meyveyi yerken, beyaz saçları döküldü, dişleri sağlam oldu, gözleri parladı ve yirmi yaşında bir adam gibi oldu. Kral, vezirden şüphelenip kâseyi getirdiğinde, meyvelerde zehrin eklendiğini öğrendi. Kral ayrıca veziri öldürdü. Zavallı papağan masum bir şekilde öldüğü için üzgündü, ama dava bitmiş gibiydi. Papağan sadece krala yakın olmanın "ödülünü" gördü.

Ortanca Batur:

kıralım! "Şimdi size ne yaptığımı anlatayım," dedi ortanca batur, hendekten çıkan yılanın hikayesini cesurca anlatarak. Oraya ikiye bölünmüş bir yılanın cesedini getirdi. Kral yaptıklarından dolayı üzgündü. Ortanca baturdan dan özür diledi.

ortanca batur dedi,

"Efendim, izin verirseniz, ülkemize döneceğiz" dedi. Kral kalmaları için onlara yalvardı. Ama Batur kardeşler kabul etmediler.

"Biz saray mensubu olamayız." çalışarak, mesleğe ve hünerimize göre para kazanıp yaşamak istiyoruz" dedi.

Kral:

"eğer kalmanız mümkün değilse kızlarım kalsın" dedi ama kızlar babasıyla aynı fikirde değildi.

"biz damatlarımız terk etmeyeceğiz. Kocalarımızla gitmemize izin verirseniz, her yıl sizi görmeye geleceğiz" dediler. Babasına.

kral şaşırdı ve çaresizce izin verdi. Her şeyi topladılar ve yolculuklarına çıktılar. Batur kardeşler ve eşleri iki yıldan sonra babasının yanına altı kişi olarak geldiler. Batur kardeşler babalarına selamlaştı, kucakladılar ve eşlerini tanıttı. Babası da onların geldiğini duymuşken, üç tane ev yapıp hazırlamıştı, Batur oğullarına. Her biri kendilerine

yapılan evlere taşındı. Kızlar kocalarıyla mutlu yaşadılar ve hedeflerine ulaştılar (K15, 2021).

3.1.16. Zülüm ve İntikam

Biri varmış, biri yokmuş, bir kral varmış. Bir tane kızı vardı. Bir gün kralın karısı vefat etmiş. Karısından sadece bir tane altın ayakkabısı kalmış. Kral tüm ülkeler duyuru yapmış, "Bu altın ayakkabı kimin ayağına uygun gelirse, ben onunla evleneceğim" dedi. Görücüler altın ayakkabı alıp kapı-kapı dolaşmışlar ve tüm ülkenin her yerindeki kızlara giydirdiler o altın ayakkabıyı, ama kimsenin ayağına uymuyordu.

görücüler kralın huzuruna gelmişler, "Sevgili kralım! Gitmediğimiz yer ve girmedığımız kapı kalmadı, o ayakkabıları giymeyen kız kalmadı, şimdi ne yapacağız?" "Kıralım.

"Doğru öyle bana, kimse kalmadı mı?" Dedi. Ülkemde bu ayakkabıya uyabilecek bir kız yok mu? '

görücüler biri:

"Sevgili Kıralım!" Sadece kızın kaldı. '

kral:

"Gidin ve ayakkabıyı kızıma giydirin, eğer ayağına uygun olursa onu alırım" dedi.

Kadınlar saraya girip ayakkabılarını kıza giydirdiler. Kızın ayağına uygun gelmiş. Sonra kral kırk gün kırk gece kızını almasını için düğün yaptı. Kralın düğün bayramında keyif etsin. Şimdi zavallı kızdan haber al:

Kız ne yapacağını bilmeden gece gündüz ağladı. Sonunda kendine ait bir fikre geldi. Kızın kaldığı sarayın yakınında bir keçe ustası vardı. Kız babasının hazinesine girdi, iki kolunu altınla doldurdu ve keçe ustasının evine gitti. Ağladı ve ne olduğunu anlattı. Sonra ona, "Bana bir erkek kılığına bir keçi yap bir keçi ver. Onu giyeceğim ve şehir dışına çıkacağım. Bu işi sadece siz ve en bileyim. Kigiz⁴ 39 gün içinde hazır olmasını istiyorum,

Kız iki kolunda ki altını ustanın önünde de döktü. Usta ayrıca kızın gözyaşlarına sempati duydu ve kabul etti.

39 günlük bir sürede keğiz hazırды. Kız keçeyi taktığında artık bir insana ya da yaratık gibi görünmüyordu. Kız kimseye haber vermeden geceleri keçe battaniyeyle şehirden

⁴ Koyun yününden yapılan giysi ve kelim.

ayrıldı. Kız başka bir ülkeye giriş yapmış. Girdiğin ülkenin genç bir kralı varmış. Oluyormuş kuş uçurup ve bu kuş hangi kızın başına inse, onunla evleneceğim, dedi.

Bir kuşu uçurdu ve başına düşen kişiyi alacağını yorulmuş bir halde dinleniyormuş. Aynı zamanda kralın oğlunun kuşu kızın başına oturmuş, şehzade birkaç askerleri ile kuşun arkasından koşup gelmişken, kuş bir şeyi üzerine oturmuş. O ne bir insana ve ne bir mahluka benziyormuş. Şehzade çok şaşırılmış, kızmış kuşu yine den uçurmuş. Kuş yine gelmiş keçe üzerine giymiş kızın üstüne oturmuş. Şehzade kuşu bir daha almış ve yine den uçurmuş. Kuş tekrardan bir daha o kızın üstüne oturmuş. Ama en son şehzade keçiye: Ey sen kimsin?

Çok seyahat etmesine rağmen başka bir ülkeye gitti. Ülkenin genç bir prensi olacaktı. Keçe giymiş bir kız bir köyün yanında yorgun bir şekilde oturuyordu. O anda kral kuşu gelip keçenin üzerine kondu. Şehzade birkaç gençle birlikte kuşu kovaladığında, kuş bir şeyin üzerine indi. O ne insan ne de yaratık. Şaşkın ve öfkeli kral kuşu tekrar uçurdu, kuş tekrar geldi ve keçenin üzerine kondu. Genç adam kuşu tekrar uçurdu. Kuş döndü ve yine aynı keçenin üzerine kondu. Sonunda Şehzade kıza, "Sen kimsin? İnsan dersem her yerin yün yön dolu, eğer hayvan dersem insanı şekline benziyorsun, cin dersem kaybolmuyorsun? Sen nesen O sordu. Sonra keçe, "Allah beni öyle yarattı, bu kadar korkunç şeklim bile olsa, yine kimseye zarar vermeyeceğim. " Bu kadar korkutucu olmakla kimseyi incitmem. Beni bahçenize götürürseniz, hizmetinizi yaparım.

Kral evine geldi ve olanları annesine anlattı. Annesi:

"tamam oğlum, o Tanrı'nın bir yaratığı. Getir onu" dedi. Su taşıyor ve odun keser. Şehzade keçe kızı eve getirdi.

Zavallı kız sabahdan akşama kadar hizmet etmeye devam ediyormuş. Onu gören adam korktuğu için kimse ona bakmak istememiş, kız hem kalabalığa alışamadı. Onu görmek isteyen insan korkuyormuş Biri Kral evine gelirse veya komşulardan biri dışarı çıkarsa, "Keçene tutunun" dermiş.

kral, "Bir kuşu uçurup ve böyle bir keçenin üzerine konsa, demek o zaman şanssızım. İşte bu şekilde şehzadeliğime deva edip vefat edeceğim."

başka bir gün bir ülkenin kralı, Şehzade düğüne davet etti. Prens keçe kızı pusuya düşürdü, Şehzade annesi ve kardeşleriyle düğüne gitti. Onlar gider gitmez kız hemen keçesini çıkardı ve arkasında kendini göstermeden oradan ayrıldı. Düğünde Şehzade

büyük bir saygıyla karşılandı. Kız onları takip etti ve düğüne geldi.

Kız, Şehzade den daha saygıyla karşılandı. Düğündeki genç adamlar kızın nereden geldiğini öğrenmek için acele ediyordu. Kız davet edip ve tepeye çıkarıldı. Önüne çeşitli lezzetli yiyecekler ikram etmişler. Bütün evin gözleri kızın üzerindeydi. Şehzade ve annesi de kızın oturduğu evde oturuyorlardı. Ama kızı tanımadılar. Şehzade kıza aşık oldu. Kızla konuşurken ona bir yüzük verdi. Düğün bitmeden kız ayrılmak için izin istedi. Ama ona cevap vermediler. "Zamanında ayrılamam" diye ısrar etti. "Birimiz alsın" dediler. Sonunda kız ayağa kalktı, düğüne veda etti ve eve döndü. Kız gider gitmez "Güzel kızdan kalan yemek kutsaldır" dedi. Bir ev hanımı sofrada ki yemek ve meyve paylaştı. Kız hemen eve geldi, keçeyi taktı ve hiçbir şeyi görmemiş gibi ev işlerini yaptı. Geç kalınca Şehzade ve annesi de düğünden döndü. Şehzade ve annesi düğünde gördükleri güzel kız için birbirlerini övdü. Şehzade karar verdi, "O kızı her yerde bulabilirim." Şehzade 'in annesi:

"Kıgiz, bu masaya sana her çeşit yemeği getirdim." Güzelliği kimsenin olmadığı düğüne güzel bir kız geldi. Keşke böyle bir gelinim olsaydı. Bu sepet içinde sana her türlü yemekler ve meyveler getirdim. Masayı aç ve ye.'

Ertesi gün Şehzade kızı aramaya gitmek istedi ve yolculuk için ekmek sipariş etti. Şehzade annesi ekmek yaparken keçe:

"anneanne, ben de ekmek yapayım" dedi. Sonra anneannesi

"Ekmek yapma!" Dedi. Elinde yapılan ekmeği kim yiyecek? Dedi. "Kimse yemezse ben yerim" dedi. Bir somun ekmek yaptı ve torbasına koydu. Şehzade yolculuk için hazırlanıyordu. Gitmeden önce:

-abi! Yaptığım bir somun ekmek var, yemeden iki eşit porsiyona bölün ve suyun içine atın.'

Sonra Şehzade, annesi ve kardeşleriyle vedalaşarak bir yolculuğa çıktı. Gitti, gitti, gitti, gitti, gitti ve yedi gün iç

Nerde yetişti. Bir dağın üstüne oturdu. Çok yorgun ve acıkmıştı. Oturup biraz yemek istedi. Biraz ekmek almak için elini cebine soktu ve bir somun ekmek çıktı. Şehzade ekmeği iki eşit parçaya böldüğünde ortasından bir halka çıktı. Şehzade yüzüğü tanıdı. Mutlu bir şekilde geri döndü. Yedi gün sonra eve döndü. Şehzade yolculuktan çabucak döndüğünü görünce annesi şaşırılmıştı. Annesi yolculuktan neden bu kadar çabuk döndüğünü ona sormadı. Şehzade de annesine sırrı söylemedi. Ertesi sabah tahta

çıkmadan önce:

"Anne, yemek yap ve keçe kızı dışarı çıkar" dedi.

"Ah oğlum, onun elinden ne yemek istersen, kendim çıkarırım ve veririm, yoksa kardeşin çıkarır verir" dedi. Şehzade:

"Hayır anne, dediğimi yap" dedi ve tahta çıktı.

Şehzade annesi bir yemek hazırladı, bir kâseye koydu ve keçeden çıkarmasını emretti, ancak keçe uymadı. Annesi: "Sana söyledikten sonra çıkar şunu!" Dedi. Sonunda kız Şehzade yemek götürmek zorunda kaldı. Merdivenleri tırmanırken kasten çorbayı döktü ve eve geri döndü. Yaşlı kadın kâseye daha fazla çorba koydu. Kız bu sefer yemeği dökmeden tahta çıkardı ve Şehzade 'e verdi. Şehzade kızıdan keçeyi çıkarmasını istedi. Kız reddetti. Şehzade tekrar tekrar yalvardı. Sonunda kız soyunmak zorunda kaldı. Sonra Şehzade düğünde gördüğü güzel kızı gördü. Sonra çok sevindi. Bahtlıdan çok mutlu oldu. Şehzade annesi kızla oturmuş çok muhabbet etmiş. Kigiz'in geç kalmasından endişelenen anne, küçük oğlunu arkasından çıkardı. Çocuk kapıdaki çatlaktan bakarsa, kardeşi düğünde güzel bir kızla meyve suyu içiyordu. Çocuk hemen arkasını döndü ve annesine haber verdi. Anne bunu duyunca sevinçle dışarı çıktı. Tahta baktı ve o güzel kızı gördü. Anne kıza sarıldı. Kız hikâyeyi baştan sona anlattı. Şehzade kırk gün kırk gece düğün yapıp kızla evlendi.

Öyleyse mutlu bir hayat sürmelerine izin verin, şimdi kızın babası kraldan iki kelime dinleyin.

Kırk gece kırk gün ziyafetten sonra kral baktı ve kız yoktu. Bütün şehri aradı ve kızı ama onu hiçbir yerde bulamadı.

Kızı aramak için kırk genç adamla birlikte şehir dışına çıktı. Çok yürüdüler ama bir gün yiyecekleri bitince kendilerini aşırı derecede yorgun buldular. Kral ve kırk genci kırk hırsıza maruz kaldı. Kralın adamları hırsızlarla savaşmaya başladı. Sonra kral kaçtı. Hırsızlar kralın adamlarını öldürdü.

kral, dilenci olarak şehirden şehre gezi yapıp ve bir gün kızının şehrine gitti. Deli kılığında olarak şehirde dolaşmaya devam etti. Bir gün kız yalandan deli olmasını duydu. Kraliçe askerlerine deli kılığında olan babasını sarayına getirmesini istedi. Şehzade şehrin bütün delileri çağırdı. Kız deli kılığında olan adamın görür görmez babası olduğunu anladı ve hemen cezalandırılmasını emretti. Şehzade reddetti. Ancak

kız, babasının kızına ciddi bir şekilde haksızlık ettiğini için ve cezalandırılmasını emretti. Böylece kız şehzade ile yaşadı ve amacına ulaştı (K16, 2021).

3.1.17. Aptal Kral

Bir zamanlar, biri varmış biri yokmuş, fakir bir adam varmış. Hayatı da sadece bir tane ev vardı ve o da yıkılmış. Zavallı adam, birçok zorluklarla yeniden bir ev inşa etmiş. Çatıyı bordürle, yarısını toprakla örttükten sonra, kalan yarısını örtecek para bulamayınca ustaya cevap vererek, "Gerisini fırsat buldukça örteceğim" diye ustayı göndermiş.

Bir hırsız bu fakirin evini görmüş ve "Bu adam zengine benziyor; yeni bir bina yapmış diye, bu adamın mutlaka parası vardır diye, öylesine evini bakmış gitmiş".

Hırsız gece evin duvarına çıkmış, çatıda yürürken evin içine ineceğim düşünerek çatıyı ipli kamyş, toprakla örmüş kısmına ayağını koyduğumda evin içine düşmüş. O sırada hırsız onu bulup üzerine düştüğünde zavallı adam evde yatıyordu. Fakir adam uyanıp korkmuş ve hırsızı yakalayamamış. Hırsıza gelince, fakirin evinde hiçbir şey olmadığını görünce sinirlenip gitmiş ve hırsız ertesi sabah erkenden kralın yanına gitti. Kral:

"Sen kimsin?" ne arzın var diye kral sordu? Hırsız:

"Kralım, ben büyük hırsızlardan biriyim." Dün gece birinin evini soymaya gittim, evin çatısı depozitle kaplandı ve çöktü, eve düştüm ve neredeyse bacağımı kırıyordum. Kral dedi ki:

"Evet ne istiyorsun?" Hırsız:

"Keşke ev sahibini ceza verseniz" dedi. Kral evin sahibini çağırdı ve ev sahibine sordu:

"Bu adamın dün gece ev çatısında düştüğü doğru mu?"- fakir adama sordu:

"Doğru kralım, iyi ki üzerime düştü, yoksa bacağı kırılacaktı" dedi. Sonra kral:

"Eğer bu doğruysa asılmalısın" diye zavallı adamın ölmesini emretti.

Zavallı adam ne yapacağını bilemeden krala yalvardı:

"Ey kral, günahım nedir?" Usta ev çatısını öyle kapadı gitti, kral şöyle dedi:

"Öyleyse onu serbest bırakın, ustayı çağırın ve darağacına asın!" dedi.

Korumalar ustayı getirdi. Cellat masum ustayı darağacına asacakken usta şöyle dedi:

"Kral, bir isteğim var" dedi. Cellat bunu krala ilette. Kral ustayı çağırdı:

"ne isteğin var diye?" ustaya sordu:

"Kralım, bu konuda benim hiçbir suçum yok. "İpli kamışı, seyrek örmüş ve bende ipli kamışı evin çatısını bilmeden örttüm çünkü; Bordo sıkı örülse üzerine insan bile çıksa çatı çökmezdi" dedi. Kral ustayı serbest bırakıp kovdu ve korumalarına seslenerek: ipli kamış yapımcıyı getirin dedi.

"İpli kamışları sen mi ördün diye?" kral sordu. İpli kamış satıcısı:

"Evet ben ördüm diye cevap vermiş" Kral:

İpli kamış yapımcıyı darağacına asın diye emretmiş!" asıl suçlu buymuş, dedi.

Kralım, sizden bir şey istiyorum. Ben her zaman ipli kamış doğru düzgün yapıyordum diye krala söylemiş ve komşum son zamanlarda güvercin meraklısı olarak beslemeye başladı. Komşum güvercinlerini havaya uçurduğunda onlara bakarken bordoyu ince örmüşüm. Kralım sizden günahımı bağışlamanızı istiyorum diye yalvarmış. Kral onu da bırakıp bu adamın komşusunu getirin diye ve darağacına asılmasını emretti. Komşusu dedi ki:

"Efendim, güvercin meraklısıyım ve beslemesini de severim." Bu benim hatam günahım değil diye krala yalvarmış. Beni öldürmenden kim yararlanır, fakir bir adamı öldürmektense o hırsız öldürsen daha iyi olur.

Bunu duyan kral:

"Gerçekten hırsızın kendisi günahkardır, haklısın!" Hırsız bulun ve asın! dedi.

Askerler hırsız bulup darağacına asmış. Darağacı kısaydı, hırsız uzun boylu biriydi ve ayakları yere değdi. Cellatlar gidip krala arz ettiler:

"Ey kralım, hırsız uzun boylu olduğu için ayağı yere değdi ve ölmedi. Ne yapalım?"

Kral:

"Bunu da mı benden soruyorsun?" Hırsızın ayağı yere değmediyse, sokaktan geçen bir kısa boylunu bulup yerine asmaz mısın? Bunun için yeterli beynin yok mu? dedi.

Cellatlar sokağa baktıklarında tam kralın dediğine bezeyen çuval taşıyan kısa boylu bir adam gördüler. Onu darağacına götürdüler. Küçük adam:

"Benimle ilgili sorun ne benim günahım nedir?" neden beni asıyorsunuz diye sormuş?
"Krala arzım var diye yalvardı kısa boylu adam" dedi.

Kral darağacına gelip seyrederken şöyle dedi:

"Söyle bana, ne istiyorsun?" O sordu. Kısa boylu adam dedi ki:

- Kralım, ben fakir bir adamım. Bazen dağdan odun getirip satıyorum, bazen taşıyorum. Ailemi ve çocuklarımı böyle bakıyorum. Ne günah işledim ki beni darağacına asıyorsun?

Kral şöyle cevap verdi:

"Aptal Senin suçlu olup olmaman umurunda değil," Bir kişiyi darağacına asmak gerekir. Hırsız darağacına astığımızda boyu uzundu ve ayakları yere değiyordu. Sen darağacına tam olarak geldin. Bahtın ve şansından gör diye kral cevap verdi.

Kısa boylu adam tekrar izin istedi:

-Kralım hırsız bir yanlış yapmışsa darağacının dibini biraz kazarsan ayakları yere değmez. Suçlu birinin yerine masum bir zavallıyı öldürmek adil değil! dedi.

Kral düşündü:

-Haklı, bırakın serbest kalsın. Darağacının altını derine kazın ve hırsız darağacına asın!
Kral emretti.

Cellatlar hırsız darağacının altına getirdiler ve derin kazmaya başladılar. Sonra hırsız panik haliyle: "Çabuk kaz, vakit kaybetme, as beni!"- dedi. Kral hırsızın sözlerini duydu ve ona sordu:

"Neden bu kadar acele yapıyorsun?" sorulduğunda hırsız:

"Kralım, şimdi cennetin kralı öldü. Beni bir an önce öldürürseniz, bir gidip cennet kralı olamadan, ben gider ve cennetin kralı olurum." Cennetin kralı ölürken, "Kim önce ölür ve cennete ilk giderse, onu kral yap" diye vasiyet etti.

Bu yüzden acele edin diye sesleniyorum. "Hadi, çabuk olun," diye tekrar etmeye başladı.

Padişah bu hırsızın sözlerini inanarak ve o dünyada da kral olacağım" diye düşünmüş ve cellatlara bakmış:

- Hırsız darağacından çekin ve onun yerine beni as! Diye emretmiş.

Hırsızları darağacından salıverdiler ve yerine "kralın emri vaciptir" diyerek kralı bizzat astılar (K17, 2021).

3.1.18. (Bahadır) Cesur Tabip

Biri varmış biri yokmuş eski zamanlarda, uzaklarda, yüksek dağların eteğindeki küçük bir kulübede, Bahadır adında bir çocuk dedesi ve anneannesiyle birlikte yaşıyormuş. Bahadır'ın yaşadığı şehirde kolera hastalığı yaygınmış, babası ve annesi bu hastalığa yakalanıp vefat etmiş. Dedesi ona Bahadırtoy diyerek seviyormuş. Ancak bu mutlu günler uzun sürmedi. Önce büyükanne, sonra dedesi vefat etmiş. Bahadır yalnız kalmış.

Bir gün yoldan geçen yaşlı bir adamla tanışır. Yaşlı adamın başının dertte olduğunu görünce onu evine misafir olarak davet etmiş. Ev neredeyse boştu ve büyük yatağın üzerinde iki battaniye ve iki yastık vardı. Rafta da eski tabaklar, duvarda da dombra askılı olarak duruyormuş. Dombra Büyükannesininmiş. Demek çocuk müziği seviyor, misafiri düşündü ve ona bir melodi çaldı. Çocuk melodiyi dikkatle dinledi. Daha sonra çocuk misafirin seslendirdiği bu melodiyi seslendirdi. Eskiden büyükannesi ona Dombra çalmayı öğretmiş. Oğlan ve misafir geceyi uyanık konuşarak, müzik çalarak geçirmişler. Sohbetin ortasında yaşlı adama kendini Tabip Muhammed Ali'yim olarak tanıttı.

- Köyünüzün bir tabibe ihtiyacı varmış. Hasta sayısı artmış. "Kabul edersen sana ilaç üretme tıbbın sırlarını öğreteceğim, köydeki hastaları iyileştireceksin" dedi kahvaltıda.

"Kabul ediyorum," diye yanıtladı çocuk mutlu bir şekilde. - Köyümüzde doktor olmadığı için birçok insan hastalığına çare bulamadan hayatını kaybetti. Babam büyüdüğümde tabip olmamı vasiyet etmiş. Büyükannem söyledi bana.

-O zaman dinle: şifa için sana gelen insanları ayırmıyorsun, hiçbir şeyden tama almıyorsun. Evin kapısını asla kapatmayacaksın.

Evine gelen yaşlı adam çocuğa altı ay boyunca tıp derslerini öğretmiş ve Bahadırtoy tıpta uzmanlaştı. Yaşlı Tabip, genç Tabibi sık sık ziyaret edip haber alacağına söz vererek veda etmişler.

O günden itibaren, çocuk Tabip olarak işe başlamış. Dağ yamacında ve hatta dağın tepesinde yetişen otları toplamış. Ağaçların, otların ve köklerinin meyvelerini ve yapraklarını birleştirerek ve şifalı ilaçlar ve merhemler hazırlamış. Bir gün bir komşu

geldi ve sık sık ateşlendiğinden şikâyet etti. Çocuk merhemi eline koydu ve vücuduna sürmesini ve günde üç kez iki elma yemesini söyledi. İki veya üç gün sonra komşu iyileşti. Bunu duyan diğer hasta komşular, rahatsızlıkları için tedavi aramak için ona gelmeye başladılar Genç tabibin çalışmaları gün geçtikçe artıyormuş. Her sabah, hocasının talimatlarına uyarak, dağlara çıkar, bitki ve otları, meyveleri, yaprakları ve bazı ağaçların köklerini çıkarır ve onlardan şifalı ilaçlar hazırlarmış. Öğleden sonra köydeki hastaları bakıyormuş.

Köy bir kızının yüzünde bir leke vardı ve tabip onu tedavi edemedi.

-Karaciğerin ağrıyor. Tedavisi için incirleri her gün doyuncaya kadar çiğ yiyorsunuz ve yapraklarından hazırladığım merhemi her gece yatmadan önce yüzünüze sürüyorsunuz, dedi Bahadır tabip onu muayene ettikten sonra.

Kız güzel bir gülümsemeyle "Pişmiş inciri bile yemem, çiğ olanı nasıl yerim" dedi. Genç doktor kararlı bir şekilde "Vücudunuzun sağlıklı ve yüzünüzün güzel olmasını istiyorsanız, dediğimi yapacaksınız" dedi.

Bir ay sonra kızın yüzündeki lekeden iz kalmamış.

Genç doktora düşkün olan kızın babası, oğlu hakkında konuştu. Dağdan düştüğünde ayağı çalışmadı ve yattı.

Çocuk, müziğin insan sağlığına da iyi geldiğini bildiği için söz verilen günde elinde bir dombra ile kızın evine gelmiş. Kız için güzel güzel melodiler çalmış. O sırada esrarengiz bir olay yaşandı. Kızın içeride yatan erkek kardeşi onlara doğru yürüdü ve genç şifacıdan melodiyi bir kez daha çalmasını istedi. Bunu duyduktan sonra ağladı ve tekrar tekrar çalmasını istedi. Sonra genç tabip yatakta yatan adama müziği neden bu kadar çok sevdiğini sormuş.

- Sık sık dağın zirvesine giderdim. Bir gün, bir kartal zirveye saldırdı. Kendimi zor toparlayabildim. Kuş uçup gitti. O anda bir melodi çalıyordu ve önüme baktım, 12 yaşında bir kız Dombra çalıyordu. Kız şarkıyı çalmayı bitirir bitirmez kartal tekrar ortaya çıktı. Ondan kaçmak için aşağı yuvarlandım. Kollarım ve bacaklarım kırıldı. Daha sonra kızın bir kartalın tutsağı olduğunu öğrendim. "Amacım o kızı kurtarmak ama bacaklarım kollarım kırıldı.

Köy tabibi, genç adamı tedavi etmeye başladı. Kız kardeşi kadar birbirine yakın oldular. Günler birbirini takip etti ve ardından aylar geçti.

Bir gün Bahadır, ilaç yapmak için meyve ve ot toplamak için dağa çıkarken, çocuğun üzerinde dev bir kartal dolaşmaya başlamış. Korkmuş tabip, bir mağarada saklanmış. Arkadaşının bahsettiği 12 yaşında ki kız da mağarada oturuyormuş. Selamlaşmanın ardından kızın kartalın peşinden koşarak kaçtığını ve bu mağarada saklandığını öğrendi.

Kartal gözden kaybolunca genç şifacı kızı dağın yamacına indirmiş ve arkadaşına teslim etmiş. Büyüğün oğlu kızı ailesine teslim etti.

Ve böylece günlerden bir gün, köye tabiplik derslerini öğreten yaşlı hocası gelmiş. Yaşlı hocası ile birlikte uzun bir sohbet etmişler. Yaşlı tabip cübbesini çıkarıp ve öğrencisini kutsayarak “Şimdi gerçek bir şifacı oldun diye giydirmiş”.

Genç tabip olan Bahadır, yanına gelen kızla evlenmiş. Köyde büyük bir hastalar için bir ev inşa etmiş. Bakın artık köyde hasta yok.

Çünkü genç tabip köylülerini şifalı bitkilerle tanıştırdığı için köyde artık kimse hasta olmuyormuş (K18, 2021).

3.1.19. Abi Kardeşler

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda iki kardeş varmış. Abisi sabahları evden çıkıp akşamları evde dönermiş ve küçük kardeşi evde kalırmış.

Bir gün abisi akşam geldiğinde, kardeşi şöyle dedi:

"abi, sen her sabah erken çıkıp akşam geç dönüyorsun." "Yarın beni de götür" diye yalvardı.

"Seni alırdım ama sen bana engel olursun" dedi abisi.

"Hayır, karışmayacağım," dedi abi. Kardeşi kabul etti. Abi kardeş sabah yola çıktılar. Çok yürüdüler ve yorgun ve aç kaldılar. Zengin bir adamın kapısına geldiler ve kendilerine yiyecek bir şeyler vermesini istediler. Zengin adam onlara yarım somun ekmek verdi. Kardeşler ekmeği yedikten sonra abisi şöyle dedi:

“Âmin, bundan fazla zengin olma” dedi.

Yine sorunsuz gittiler. Yürüyerek günü geciktirdiler. Yolda yaşlı bir yaşlı kadının evine girdi.

Yaşlı kadın çok yaşlıydı ve yoksulluk içinde yaşıyordu. Evde bir süt keçisinden başka bir şeyi yok.

Yaşlı kadın kardeşleri sevinçle karşıladı ve onları keçi sütünden sağdı ve ikram etti. Yaşlı kadının evinde uyudular. Sabah kalkıp yaşlı kadının evinden çıktıklarında abisi:

“Âmin, yaşlı kadının keçisi ölsün ve keçisi kalmasın” dedi.

Kardeşi yine şaşırdı ama bir şey söylemedi. Yine sorunsuz gittiler. Yürüyüp-yürüyüp bir yere eski evin yanında geldiklerinde abi kardeş eski bir evin içinde oturmuş ağlıyorlardı.

Abisi kardeşine:

"Bu duvarı itelim, duvar yıkılsın" dedi.

Kardeşi şaşırmış ve ağabeyine sormuş:

"Ne demek evin duvarı yıkılırsa sorun olmaz mı?" Durumlarını görüyorsun zaten! dedi.

Sonra abisi:

"Bana karışmayacağım dememişiydin?" dedi.

Abisi böyle deyince bir dememiş. Yine yoluna devam ettiler. Yürüyerek yürüyerek bir yere geldiklerinde sokakta oturan iki kız varmış. Bunlardan biri çok güzel, diğeri çirkinmiş. Abisi güzel kıza değil, çirkin kıza baktı:

"Âmin, bahtın açık olsun diye yola devam etmişler".

Kardeşi abisine yine şaşırmıştı. Eve döndüklerinde abisinin yaptığı işler ve gelen olayları sordu. Abi:

-Önce ki durduğumuz zengin adamın evinde, adam çok zengin olmuş ve her şeyini unutmuş. Ve yaşlı kadın ise çok yaşlanmıştı, sadece bir keçi kalmış, Keçi ölürse yaşlı kadın da ölür ve cennete gider. Ve eski evin duvarını da yıktım çünkü; iki kardeş duvarın altını kazarlarsa altın bulacaklar ve güzel günlerini görecekler. Güzel bir kızın her zaman birçok alıcısı vardır ve çirkin bir kız görmezden gelinir. O sebepten çirkin kıza bahtın açık olsun dedim. Bu yüzden ona mutluluklar diledim' dedi (K19, 2021).

3.1.20. Batur (Botir)

Biri varmış, biri yokmuş, eski bir zamanlar Batur adında bir yiğit varmış. Yaşlı annesinden başka kimse yokmuş. Annesi ve kendisi zar zor geçiniyorlarmış. Bir gün evde un kalmamış. Batur, yarım çuval buğday almış ve un yapmak için değirmen aramaya başlamış.

Yolda yürürken samanların arasında iki tane yumurta bulmuş. "Bu da Allah'ın bir lütfudur" diyerek cebine koymuş ve bir süre yürüdü. Yolda bir pet sut olduğunu gördü. Batur mutlu oldu ve peti eline almış biraz yürümüş. Sonra düşünmüş "Bunu değirmene götürürsem değirmenciler mutlaka içer, burada bırakırsam başka bir yolcu içer" diye düşündü ve toprağa gömdü.

Bir süre yürüdükten sonra baktı ve yolda duran bir çömlek olduğunu gördü. "Geri dönerken alırım" diyerek toprağa gömdü, işaret olsun diye bir sopa koydu ve yoluna devam etti. Uzun bir yol yürüdü ve bir değirmene ulaştı. Değirmene girdiğinde içeride kimse yoktu. Un torbaları varmış. Batur çuval-çuval unları görünce şaşırılmış ve acelesi varmış. Kendisiyle götüren buğday çuvalını unla doldurdu ve geri dönmek istedi. Ancak saat geç olduğu için geceyi değirmende geçirmeye karar verdi.

Değirmen devlere aitmiş. Gece olurken devler zurnalarını ve davullarını çalıp geliyorlarmış. Batur ilk başta korkmuş. Sonra kendini tuttu ve kendi kendine düşünmüş: "Haydi, onları aptal yerine koymaya çalışacağım" ve devlere dedi ki:

- Bu babamın değirmeniydi. Sen devraldın, ben de seninle değirmeni geri almaya geldim' dedi.

Devlerin kralı araya girdi:

"Haydi yoksa kavga edelim" dedi. Batur devlerin güçlülüğünü görünce çok korkmuş. Yine de boş durmadı, devlere bakarak dik durmaya devam etmiş:

-Üç şartım var. Bu şartları yerine getirirseniz sahada savaşıyoruz, şartları yerine getirmezseniz değirmen benim olur" dedi.

"Bana şartlarını anlat," dedi dev.

"İlk şartım bu ağacı elinizle sıkmanız ve suyunu çıkarmanızı işitiyorum" dedi.

Devler sırayla ağacı tek tek sıkıştırmaya çalışmışlar ama hiç birisi ağaçları sıkarak suyunu çıkarmamış. Batur bana bakın demiş:

"İşte bana bakın" dedi, cebinden iki yumurta çıkardı ve onları ağaca bastırdı ve yumurtalar kırıldı.

"Bak, sen ağaçtan suyu çıkaramadın ama ben yapıştırdım suyunu çıkardım" dedi. Devler şaşırıldı.

"İkinci şartını söyle" dediler dev.

Batur, "İkinci şartım tek tekmeyle yere tekme atmak ve yerden süt çıkarmak" dedi.

Devlerin kralı araya girdi:

"Bu şartı yerine getireceğim," diye öfkeyle birkaç kez yere tekme attı ama bir şey çıkaramadı. Dev kralı Batur'a:

-Haydi kendin tekmele ve çıkar! dedi.

"Gelin buraya" dedi Batur, devleri sütü gömdüğü yere götürerek. Gömdüğü yeri hedef alarak tekmeledi ve süt her yerinden fışkırdı. Bunu gören devlerin çok şaşırıldı.

Yine de devler üçüncü şartı duymak istiyordu.

"Üçüncü şartım," dedi Batur, "yeri bir tekme atıp kazın dedi."

Devlerden biri:

"Bu şartı yerine getireceğim" dedi. Bırakın kazmayı, bir inç bile kazamadı.

Sonra Batur:

"Şimdi bana bak" dedi ve yolda bulduğu çömlek gömdüğü yere gitti ve nişan aldığı anda tekme attı ve çömleğin ağzı açıldı.

Güçlü devlere baktığımızda:

"Daha sert tekmelersem ben kemdim bile yere düşerdim, bu yüzden yavaş tekme attım" dedi.

Devler korkup kaçtılar, değirmeni Batur'a unları ile birlikte bıraktılar. Batur geceleyin çoban kılığında girerek, yere serer, değirmene iner ve gizlenerek uyumuş. Gece yarısı devler geri dönmüşler. Batur uyuyor diye Çapanını alıp sokağa çıkarıp dövmüşler, oldu

diye bırakmışlar Batur bunu izliyordu ve devler de Baturu öldürdük diye davul zurna çalıp geri dönmüşler. Devler gidince Batur Çapanını omzuna atıp sokağa çıktı. Devler Batur'un ölümünü kutluyor. Batur devlerin yanına geldi:

- Değirmende bir sürü fare vardı ve ben uzanırken Çapanımı çiğneyip delik açtılar. "Çapanımı geri düzeltmenizi istiyorum, yoksa hepinizi öldürürüm" dedi. Devlerden bazıları korktu ve kaçtı. Kaçamayanlar Batur'a geldiler ve bize "Merhamet et! Bizi öldürme! Ne emredersen onu yaparız," diye yalvardılar. Bunun üzerine Batur, devlere kırk deve bulmalarını emretti. Devler, Batur'un söylediklerini bir solukta yerine getirdiler.

Kahraman:

"Unları develerin üstüne koyun diye emretti!".

Devler göz açıp kapayıncaya kadar Batur'un tüm dediğini yaptılar. Batır ilk deveye bindi ve kırk deve unu eve getirdi. Yaşlı kadın açlıktan ölüyordu. Oğlunu görünce canlandı. Onlardan ekmek pişirip güzel güzel yemekler pişirdiler ve hayat sıkıntısının ne olduğunu bilmeden birlikte mutlu bir şekilde yaşamaya başladılar (K20, 2021).

3.1.21. Zenginin Oğlu

Biri varmış biri yokmuş, eski zamanlarda zengin bir adam. Zevke ve sefaya düşkün bir oğlu varmış. Babası yaşlanıp ölürken, oğlunu yanına çağırdı ve şöyle dedi:

Çocuğum, sen asla iyi olmaya çalışmadın. Yaşarken bile sana çok fırsat ve destek verdim. Ama hem kendime hem de sana boşuna vakit harcamışım. Şimdi olan oldu, ölmeden önce sana söyleyeceğim söz bu, zamanın dolduğunda ve ölmek üzere olduğunda kendini evin tavanında burada asacaksın diye " dedi. Oğlu bunu umursamadı ve eğleniyordu.

Günlerden bir gün babası öldü. Oğlu, babasının ölümünden sonra bile aklını toplayamadı ve her gün beş ya da altı arkadaşıyla partiler kurup eğleniyordu. Böyle bir ortamda ne yaparsa da ve ne saçma şey söyle de arkadaşları sessiz kalarak onu desteklemiş.

Bir gün bir ortamda otururken:

Arkadaşlarına "Gece yattığımda göğe baktığımda gökten iki köpeğin havladığını gördüm" dedi. Arkadaşları da:

"Evet doğru, gökyüzünde havlayan bir köpek de gördük" dediler.

Böylece, zengin adamın oğlunun arkadaşları onun sahip olduğu her şeyi yiyip içiyordu. Başka bir gün, zengin adamın oğlu tekrar dedi ki:

"Bu gece babamın hazinesi olduğu yere girdiğimde baktım ki fareler demir sandıkları kemiriyor ve altını yiyordu, ben de bir kılıç alıp bütün farelerin kafalarını kestim ama farelerin kralı kaçtı, aa aa bak, o tekrar döndü," diye fısıldadı gösterdi. Arkadaşları de tavana baktı:

"Evet görüyoruz, yakalanıp öldürülmeli" dediler.

Günler ve aylar sonra, bu çocuğun babasının bıraktığı servet hepsini harcamış ve bitirmiş. Arkadaşları da bu çocuktan yüz çevirerek onu görünce kaçarlar.

Ve en sonda bu çocuğun hiçbir şeyi kalmamış. Bu çocuğun üzerine zor zamanlar gelmiş ve geçinemiyormuş. Diğer zengin insanların yanına çalışmaya başlamış ve hatta dilencilik yapmak zorunda kalmış. Bir gün evinde kalan eşyalarını satmış, parasıyla birlikte bir koyun kellesini alıp ve eski arkadaşlarını eve davet etmiş. Kelleyi eve getirirken bir arkadaşının evine uğramış ve içeri girerken koyun kellesini kapının önüne bıraktı. Arkadaşının evinden çıktığında, bakmış ki kelle yok, kelleyi sokakta ki köpekler alıp sürüklemiş ve bu anı arkadaşı görmüş. Arkadaşı da yemek yemeden oturuyormuş.

Akşam yemeye davet ettiği arkadaşları eve geldiğinde hiçbir şey sofrada da hiçbir şey yokmuş. Arkadaşları:

Evet, hani nerde yemekler diye? sordular. Sonra Zengin adamın oğlu:

"Mahmud Bek'in evine girdiğimde kelleyi kapıya bıraktım ve geri geldiğimde baktım köpekler aldığım kelleyi sürüklüyordu" diye yanıtladı. Sonra arkadaşları zengin adamın oğlunu yakalayıp dövdü. "Köpek de kelle yiyor mu?"- dedi onu küçük düşürerek. Zengin adamın oğlu:

- eski günlerde söylediğimde gökyüzünde köpeklerin havladığına inandınız, farelerin demir ve altın yediğine inandınız, şimdi neden "kelleyi köpek yedi" dediğimde bana inanmıyorsunuz? dedi. Arkadaşları çocuğu sözlerini dinlemedi dövdü.

Acıya dayanamayan zengin adamın oğlu, "Böyle yürümektense ölmek daha iyidir" diyerek babası ölmeden önce oğluna gösterdiği ilmeğe kendini asmış, ip koparılmış ve çocuk yere düşmüş. İpi bağladığı yerden üzerine çok altın ve gümüş dökülmüş. Babasının bu çantayı altın ve gümüşle doldurduğunu görmek için başını göğe kaldırıp sallamış ve

babasını söylediklerini hatırlamış ve yaptığı işlerden pişman olmuş. Ondan sonra hayatını dizene sokmuş ve evlenmiş. Evlendikten sonra arkadaşları evine gelince, zengin adamın oğlu da hayırsız arkadaşlarını hepsi kovmuş ve evden çıkarmış. Sonra bir ticarete başlamış, çocukları olmuş ve amacına ulaşmış. Bu yüzden bilge insanlar güzel söylemiş:

Qo'lda moling borida, begonalardin yor ko'p,

(Elinde mal varken hayırsızlardan yar çoktur),

Davlating ketsa agar dildor yo'q, ozor ko'p, deyishgan ekan.

(Malı mülkün giderse, dildar yok, sıkıntı çoktur), diye söylemişler (K21, 2021).

3.1.22. Çoban ile Zengin

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda kimi kimsesi olmayan bir çoban varmış. Çoban çok fakirmiş. Ancak çoban çok çalışkandır, her zaman insanların yükünü hafifletir ve elinden gelen yardımı esirgemiyormuş. Çoban kaderin bir gün yüzüne güleceğini umuyormuş.

Bir gün, çoban koyunlarını dışarı çıkardığında o sırada, yüzü aydın bir yaşlı adam gelmiş yanına ve ondan bir somun ekmek istemiş. Çoban kendi ekmeğini yaşlı adamla paylaşmış. Yaşlı adam çobana teşekkür etti ve ona bir ney hediye etti ve şöyle dedi:

"Oğlum, sen kibar ve açık kalpli bir insanmışsın." Bu ney senin olsun. Sen büyülü bu neyi çaldığında tüm endişelerini ve üzüntülerini unutuyorsun. "Onun melodisi sana neşe ve mutluluk getirecek," dedi ve gözden kayboldu.

Bu ney çobana umudu oldu.

Köyünde zengin bir adam yaşarmış. Her şey onun için yeterli, ama sağlığı yerinde değilmiş. Kimse onun hastalığını iyileştiremezmiş. Zengin adam hastalığında dolayı geceleri uyuyamıyormuş.

Bir gece zengin adam uzaktan bir ney sesi duyar ve ona âşık olur. Farkında olmadan yavaşça sesin geldiği yöne doğru yürümüş. Yürürken, ney sesinin duyulduğu takip ederek karanlık bir kulübeye gelmiş. İçeri girdiğinde ney çalan genç bir çobanı gördü. Zengin adama bakarak:

- Evlat, ney sesini çok beğendim, sanki iyileştiğimi hissettim. Uzun zamandır hastayım ve kimse beni iyileştiremedi. Ben iyi ve sağlıklı olmak istiyorum. Ayağa kalkıp yürümeme, kendimi iyi hissetmeme çok yardımcı oldun. Daha iyi olmak için bundan sonra ne yapmalıyım? tavsiye istedi.

- Ey zengin baba, derdinin dermanı kolay. Sana söylediklerimi yaparsan, iyileşeceksin. Sen sadece mal mülkün, parayı fakirlerden ayırma ve uzak tutma, yetimlere sahip çık. İnsanlardan asla iyilik esirgeme. O zaman tamamen iyileşeceksin- dedi çoban.

Zengin adam çok açgözlü ve cimriymiş. Bu yüzden çobanın söyledikleri hoşuna gitmedi. Ama tamamen iyileşmezse veya hastalığı devam ederde tüm servetinin kaybolacağını düşünerek tekrar tereddüt etti zengin adam. Sonunda çobanın dediğini kabul etti. Köydeki yoksulları toplayıp onlara büyük bir ziyafet verdiler. Onlarla servetinden bir şeyler paylaştı. Köydeki tüm fakirler mutluydu, zengin adama "uzun ömür, sağlık ve daha fazla zenginlik" diledi ve onun için dua ederek evlerine gittiler.

Zengin adam yakalandığı hastalıktan tamamen kurtulup iyileşmiş ve hiçbir şey görmemiş gibi hayatına devam etti gitti. Zengin çobanın zekasına aklına hayran kalarak, biricik güzel kızını üç gün üç gece toy vererek çobanla evlendirmiş. Ve mutlu bir hayat yaşamaya devam etmiş (K22, 2021).

3.1.23. Bilge Çoban

Eski zamanlar da bir kral varmış. Atlarını her şeyden daha çok severmiş. Günlerden bir gün bir gün kral atlarının olduğu ahıra girmiş ve atların çok zayıf olduğunu görmüş. Kral atlarının bakıcısını çağırdı:

-Atlar neden kilo vermiş? O sordu. Bakıcı, kralın öfkesinden korkuyordu:

"efendim, atlarınız birkaç gündür beslenmedi ve şiddetle kışnıyorlardı." Şehir dışında başka atlar da olması gerek dedi. Çevrede ki atların sesini duyup em yememeye ve huzursuz olmaya başladı o atların sesini duymuş olmaları diye düşünüyorum" dedi.

Kral vezirine seslendi:

"Ey vezir, bakıcı ile birlikte şehirden çık başka atları susturun ve benim atlarımla huzurunu bozmasınlar!" dedi. Vezir, kralın önünde eğildi ve tamam dedi:

"Ey padişahım, emriniz yerine gelir" dedi, bakıcı ile birlikte şehri terk ederek, yürüyerek ve şehirden yirmi otuz Km uzakta bir dağa varacak. Dağa çıktıklarında, büyük bir taşın üzerinde yatan, koyunlarını çayıra koyan bir çoban gördüler. Vezir çobana gitti ve şöyle dedi:

- Ey, aptal çoban, tüm hayvanlarını çayırdan salıvererek, sızlanarak ve on hayvanların seslerinde atlarını kişnemesinde sarhoş olmuşsun ve bizi rahatsız etti. Şehirdeyse, kralın atları senin atlarının kişnemesini duyunca, kralın atları yem yememeye başlamış ve zayıflamışlar. Ben atlarının ağızlarını bağlanmasını emrediyorum. "Emirlerime karşı gelersen seni cellatta, atlarını da krala teslim ederim" dedi.

Çoban şaşırmış ve isteksizce vezirin dediklerini yapmak zorunda kalmış, hayvanlarının ağızlarını bezle bağlamış. Sonra atlarını bu felaketten kurtarmanın amacıyla bir yolunu düşünerek bir karara vardı. Otlakta yürüyen büyük bir deve ve iki karış uzunluğunda sakalı olan bir keçiyi yakaladı, babasının bıraktığı eski bir yay ile okları aldı ve şehre doğru yöneldi. Çoban şehrin kalesine girdi. Köşeye davul çalanların davullarını vurarak yere alıp atmış. Davulcular, çobanın yaptıklarına kafaları karışmış, saraya gidip çobandan şikâyet etmişler. Kral, vezirine çobanı alıp yanına getirmesini emretti. Vezirde, korumalarla birlikte şehir pazarına gittiğinde, çoban bir deveye binip keçisini de yanına alıp, kendisiyle getiren yay ile şehirde ki davulların vurduğunu gördü. Vezir korumalarına:

"Bu suçluyu yakalayın!" emretti. Korumalar, çobanı deveden indirdiler, elini arkasından bağladılar, deveyi ve keçisini alıp çobanı kralın yanına getirdiler.

Kral çobandan:

- Sen kimsin, neden şehir davulcularının davullarını atıyorsun deliyorsun diye? sordu.

Çoban:

"Şehre yakın dağlarda yaşayan halkın elçi olarak geldim" dedi.

Kral, çobanın eski paltosuna ve ayağındaki yırtık ayakkabılara baktı ve elçi olduğuna inanmadı:

"Senden daha iyi bir elçi yok mu?" dedi. Çoban şaşırmış ve krala sormuş:

"Size nasıl biri lazım dedi?" "Benimde bacaklarım ve kollarım olan bir insanım" dedi. Kral sinirlendi:

"Senden daha iyi elçi, yeni giysiler giymiş, daha uzun boylu, daha uzun sakallı bir elçi olup olmadığını soruyorum," dedi kral. Çoban cevap verdi:

- Daha yeni giysilerle sahip uzun boylu birine ihtiyacınız varsa, ah işte bu benim devem, az önce üzerini değiştirdim, hem de uzun boylu. Daha uzun bir sakallı birine ihtiyacınız varsa, işte bu benim sakallı keçim, bak iki karış düz sakalı var dedi. Eğer daha akıllı birine ihtiyacınız varsa, ben buradayım. Aklınıza takılan soruları bana sorun' dedi.

Kral çobanın bu cevabından sonra:

-Peki, sen elçisin, peki o zaman neden şehirde davulları kırdın diye? Kral sordu.

Çoban:

-Şehrinizde her gün davul çalınıyor. Davulların sesine köyümüzdeki hayvanlarımız rahatsız olmaya başladı ve hiçbir şey yiyemeye başladı. Davulun sesini kapatıp ve davulları kırmak zorunda kaldım ki, çünkü köyümüzdeki hayvanları rahat bırakılsın" dedi.

Kral, çobanın cevabına güldü:

"Şehirden yirmi ya da otuz Km uzaktaki atların davul sesiyle durmaması rahatsız olması mantıklı mı?" "Bu olmadı," dedi. Çoban da krala dedi ki:

"Şehirdeki atların şehirden yirmi ya da otuz Km uzaktaki atlar kışneyerek sizin atlarınızı rahatsız etmesi ve kilo vermesi mantıklı mı?" dedi.

Kralın vezirine verdiği emri hatırladı. Bu çobanı sözlerle yenemeyeceğini anlayınca çobana şöyle dedi:

-Bir dilek tut! dedi. Çoban:

"Eğer uygun görürsen bana bu şehirden beş öküz derisi kadar yer verin" dedi.

Kral, çobanın isteğini kabul ederek ve vezirine baktı:

-"Beş öküz derisi kadar yer verilecek" diye bu çoban adına vasiyet etti! dedi.

Veziri bir vasiyetname yazdı ve mühürledi. Çoban vasiyetnameyi aldı ve eve döndü.

Çoban da kendisi gibi üç dört arkadaşını topladı, onlara şehirde olanları anlattı ve sonra:

"Şimdi bir şeyler yapacağım, herkes şaşıracak" dedi. Çobanın arkadaşları:

-Ne yapmak istiyorsun diye? sordular. Çoban:

"Hepimiz birlikte beş öküz bulmalıyız." "O zaman size ne yapacağımı söyleyeceğim" dedi. Çobanlar birer öküz getirdiler. Beş öküz kesmişler. Deriler bir kenardan ip kalınlığına kadar kesildi koparmışlar ve ip yapmışlar. Deri ipler hazırlandıktan sonra, çoban arkadaşlarını alarak kazık ve iplerle birlikte şehir kalesine gittiler. Kalenin çevresine kazıklar soktular, kazıklara deri ipler bağladılar ve şehri dolaştılar. Beş öküz derisinden yapılmış ipleri şehrin etrafını dolaşmayı başardı ve hepsi bu kadar.

Çoban arkadaşlarıyla beraber Bunları yaptıktan sonra kralın verdiği vasiyetname alıp kralın yanına gittiler. Çoban kralın karşına eğildikten sonra krala baktı ve şöyle dedi:

"Ey kralım, hükmünüzden dönmeyecek misiniz?" dedi. Kral:

"Mühürlüyse geri dönmeyeceğim" dedi. Çoban elindeki vasiyetname gösterdi:

"Bu fermana göre bu şehir ve tüm halkı benim oldu" dedi.

Kral şaşırdı:

-Bu sözü neye dayanarak söylüyorsun? dedi. Çoban cevap verdi:

"eğer bana verdiğiniz yeri kendi gözlerinizle görmek istiyorsanız, benimle şehir dışına çıkın" dedi.

Kral, çobanın sözünü kabul etti ve tüm vezirleriyle birlikte şehir kalesine gitti. Çobana kral.

-Hadi, bana verdiğim yeri göster? dedi.

Çoban, kralı şehir kalesinin etrafında dolaştırdı, deriden yapılan ipleri gösterdi ve şehri dolaştıktan sonra arkadaşlarına tüm deri ipleri toplamalarını emretti. Arkadaşları ipleri topladıktan sonra çoban her öküz derisini rengine göre ayırmış, deri iplerini kesildiği yere koymuş ve her öküz derisinden yapılan ipleri tam deri haline sağlayıp krala getirmiş. Kral, çobanın aklına hayran kaldı ve vezirlerinin önüne kendi verdiği vasiyetini geri almaktan utandı ve çobana şöyle dedi:

"hadi artık, bu şehri sana ben verdim" dedi ve şehri çöle terk etti kral. Orada, kralın vezirleri çobana bir kraliyet tacı giydirdiler, davullar ve zurnalar çaldırarak ve saraya getirdiler. Böylece çoban şehrin kralı olmuş. Kendisine yardım eden dört çobanı da

vezirleri yaptı ve onları yaramaz vezirlerin yerine atadı. Hapisteki masum günahsızlar serbest bıraktı. Adil bir kral oldu ve amacına ulaştı (K23, 2021).

3.1.24. Bilge Adam

Varmış, yokmuş, eski bir zamanlarda bilge yaşlı bir adam yaşarmış. Üç oğlu varmış. Oğulları büyüğünce yaşlı bilge adam onlara dedi ki:

"Çocuklarım, sizi yiyecek içeceklerinizi eksik etmeden büyüttüm." Şimdi farklı şehirlere gidin ve kaleler inşa edin!

En büyük oğul, babasının bulduğu altın ve gümüşleri aldı. Fergana vadisinin bütün şehirlerine gitti. O arazilere büyük bir ev inşa etti. Ortanca oğlu ise Buhara ve Semerkant'a giderek kaleler inşa etti. En küçük oğlu çok akıllı ve zekiymiş. Kendi kendine dedi ki: "Babam, farklı şehirlere gidip kaleler yapın, her şehirden kendinize arkadaş ve çevre yapın diye söylemek ister. Başka şehirlere gidip ev yapmayacağım! dedi. En küçük oğlu bir seyahate çıktı.

Küçük oğlu gittiği her yerde en iyi ve en sadık insanları bulup ve onlarla arkadaş olmuş. Gezi sırasında arkadaşlarının arasında çok saygılı ve sevimli birisi olmuş. Kardeşlerinden önce eve döndü.

Bir gün yaşlı bilge adam dedi ki:

- Hadi söyleyin, kim hangi şehirde hangi kaleyi yaptı? "Hadi, çıkıp etrafa bir göz atalım." dedi.

O ve oğulları, en büyük oğlu tarafından yaptırılan kaleye gittiler. Evin kendisine baktı ve boştu. Yaşlı adam sessizdi. Sonra ortanca oğlunun ne yaptığına baktı. Onunki de kardeşininki gibi boştu.

- Bu kalelerin insanları nerede? Sordu yaşlı adama. En büyük ve ortanca oğlu ona cevap veremedi. Hep birlikte küçük oğlunun gittiği ve Doğum Yerilere gittiler. Küçük oğlun arkadaşları onları saygıyla karşıladılar ve birbiri ardına ziyafet davet ettiler. Sonra yaşlı adam oğullarına baktı ve şöyle dedi:

- Her şehirden kazanılan bir dost, bir kale inşa etmekle eşittir. Benim hedefimi sadece küçük oğlum anlamış. İsmim, bilğim ve tecrübem onun mirası olsun diyerek gitmişler (K24, 2021).

3.1.25. En Büyük Sihir

Varmış, yokmuş, eski bir zamanda bir sihirbaz varmış. Her şeyi yapabilirmiş. İsterse çorak bir çöl yerine bir deniz yaratabilirmiş. Boş bir yerde kale yapmak onun için önemsiz ve kolay bir işmiş. Ancak büyücü bu eserlerle yetinmemiş, bir gün köyündeki insanların mutluluk hakkındaki düşüncelerini öğrenmek istemiş. Sonuçta, köydekiler sihir bilmeseler bile mutlu yaşıyorlarmış! sihirbaz yolda, omzunda ağır bir çuval taşıyan yoldan geçen biriyle karşılaşmış.

Ağır mı diye sormuş sihirbaz?

Ağır olursa!" ne yapayım dedi yolcu.

İstersen yükünü hafifleteyim. "Terlemeyeceksin, zorlukta çekmeyeceksin, işin kolay olacak" dedi sihirbaz.

Çuval taşıyan yolcu, "Hayır, böyle bir yardıma ihtiyacım yok" dedi.

Sihirbaz, yolcunun cevabına şaşırdı:

-Sonuçta, sırtında ki çuval çok ağır olduğunu söylüyorsun!

"zaten böyle olur diye cevap verdi yolcu!"

- Her şey kolayca biterse, neyine sevinip neyine mutlu oluruz ki?

"Haklısın," dedi sihirbaz. "bak ben her şeyi yapabilirim, ama mutlu olamıyorum yine."

-Sen ev yapabilir misin? sihirbaza inanmayarak sordu.

Büyücü cevap vermek yerine hafifçe elini yolcunun omuzuna koydu ve yanlarında azar azar duman çıkarak bir ev yaptı.

-Güzel! dedi yolcu. Ekledi:

-Neden böyle bir ev yaptın... kendi ellerinle...

"Gerçekten mutlu musun diye sordu yolcuya?"

Yolcu, "çuvalı gideceği yere götürürsem kimse benden daha mutlu olamaz" diye yanıtladı.

"Onu gideceği yere götüremezsen," dedi sihirbaz, Çuvalı omzuna astı.

Götüreceği yer çok çok uzakta. Devam ettiler...

"Hala uzak mı?" terlemeye başlayan sihirbaz sordu.

"Uzun," diye yanıtladı çuvalın sahibi.

"Dinlenelim mi?" diye sordu sihirbaz ve yoruldu.

"en iyisi, yola devam etmek demiş," diye yanıtladı yolcu. - Aksi takdirde mutluluğumuz çabucak kaybolur demiş.

Sonunda çuvalı götürmek istediği yere ulaştılar.

"İşte geldik," dedi yolcu sihirbaza.

Sihirbaz Çuvalı omuzlarından indirmiş ve yorgun olmasına rağmen yüzünde bir gülümsemeyle yere oturmuş.

-Oh diye! dedi sihirbaz alındaki boncuk-boncuk terleri silerek. Mutluluğun ne olduğunu anladım, bunun için çok teşekkür ederim kardeşim demiş sihirbaz.

Minnetsiz yardımın için sana da teşekkürler! dedi yolcu.

O günden beri sihirbaz, sihir eserlerini tamamen bırakmış. Kendi elleriyle ve emeğiyle ev yapmaya ve rahat ve bolluk içinde yaşamış (K25, 2021).

3.1.26. Hünərli Yiğit

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda uzak bir şehirde yaşlı bir adam ve yaşlı bir kadın varmış. Bunların Mehmetbay ⁵ adında bir oğlu varmış. Yaşlı kadının babasından miras kalan bir evi varmış. Yaşlı kadın bu 300 altına satmış ve oğlunu ticarete girmesine karar vermiş. Yaşlı adam oğlunu çağırmış: "Çocuğum, biz artık yaşlı ve zayıfız." "Bu yüz altını alıp ticaret yapmalısın," dedi. Oğlan yüz altın cebine koyup, bir eşeğe binerek yolculuğa çıkmış.

Yürüdü ve bir şehre ulaştı. Çarşıya yakın bir yerde insanların toplandığını gördü, toplanan yere gitti ve insanlardan birine "Neler oluyor?" diye sordu. O kişi:

-Burası bilgi veren bir yer. "Kim yüz altın verirse bir yılda ilim öğrenirmiş" dedi.

Mehmetbay'ımız da bilim öğrenmeye düşkünmüş. Bunu duyunca, "Ticaret ne işe yarar, gençken ilim öğreneceksin" dedi ve yüz altın ödedi. Özenle ilim öğrenmeye başladı. O

⁵ (Boy-Bay) kelimesi Özbek halkının arasında zengin anlamına gelmektedir.

zamandan beri bir yıl geçti. Gençken zeki olduğu için hemen öğrendi ve hatta öğretmenini bile geride bıraktı.

Şimdi eve dönmek istemiş. Ama hiçbir şeyi kalmamış, hatta eşeğini bile satmış. Ne yapacağını düşünürken öğretmeni ona acıdı ve bir eşek verdi. Bir buçuk ay sonra Memetbay eve geldi. Uzun süredir bekleyen anne ve babası, oğlunu görünce çok mutlu oldu. Yaşlı kadın durumu sorduktan sonra:

"Çocuğum, diğer eşyaların arkadan mı geliyor mu diye sordu?" Oğlan sessizdi. Bir süre yatıp dinlendikten sonra anne ve babasına şöyle dedi:

"Eğer sakıncası yoksa sana bir şey söyleyeceğim." dedi. Bunlar-. "Tamam söyle çocuğum" dediler. Sonra çocuk yaşadığı tüm olayları anlattı. Yaşlı kadın biraz rahatsız oldu.

Oğlunun geldiğinden bir hafta geçmiş. Çocuğu anne ve babası arasına konuşup ve çocuğa yine yüz altın daha vermelerine karar vermişler. Ama onu başka bir şeye harcama diye oğlu tembihe bulunmuş ve ticarete göndermişler. Çocuk çölleri ve dağları aşp ve sonunda bir şehre gelmiş. Şehirde insanların bir yerde toplandığını görmüş. Oğlan soruyor. İçlerinden biri dedi ki: "Burası müzik aletleri öğrenilen bir yer. Kim yüz altın verirse bir yılda büyük bir müzisyen olurmuş."

Çocuk şöyle düşündü: "Ailem yine kızar bana diye karar vermiş; ilim öğrendim, şimdi bunu da öğreneceğim" diyerek yüz altın ödeyip müzik okula girmiş. O zamandan beri bir yıl geçti. Çocuğun zihni iyi olduğu için ve birkaç gün içinde müzik öğrenirken hatta öğretmenini bile geçmiştir.

Çocuk çok itaatkâr, çalışkan olduğu için hatta ayrılmak istemediğine rağmen öğretmeni ona yiyecek ve içecekler verip göndermiş. Çocuk üç hafta olunca tekrar eve gelmiş. Bir yıldır izleyen yaşlı anne ve babası, oğlunu görünce çok mutlu olmuşlar. Yaşlı kadın çocuğa nasıl olduğunu sordu:

"Oğlum, eşyaların daha sonra mı gelecek diye sordu annesi?" zaman geçtikçe oğlu şehirde olan hikâyeyi anlatmaya devam etmiş. Bunu duyan anne ve babası üzölmüşler ve çocuğuna kızdılar.

On gün sonra yaşlı anne ve babası yine bir araya gelip son yüz altını oğluna vermeye karar vermiş. Baba oğluna dedi:

"Oğlum, sadece üç yüz altınımız vardı, iki yüz altın harcadın ve şimdi sadece yüz altın kaldı, o yüzden dikkatli ol ve her şeye harcama, ucuz mal al sat dedi babası!" Tekrar ticarete gönderdi. Çocuk ailesiyle vedalaştı ve bilinmeyen bir şehre gitti. Dağ taşları aşır bir şehre ulaştı. Atı yanında kaçırmış ve çocukta şehir merkezinde insanların toplandığı yere gitmiş. Oğlan halka sordu: "Neden toplandınız?" içlerinden biri şöyle dedi: "Satranç burada öğretiliyor. "Yüz altın ödeyen satranç öğrenecek." Memetbay düşünüyordu: "Yüz altın için bilim öğrendim, yüz altın için müzisyen oldum, yüz altın için bunu tekrar öğrenmekten kaçınabilir miyim?" Gel ya, risk alayım ve bunu da öğreneyim" diye karar vermiş ve elindeki yüz altını ödeyip satranç oynamaya başlamış. Satranç oyununu bir yılda çok iyi öğrendi ve şehrine döndü. Uzun bir yol yürüdü ve eve ulaştı. Ailesi çocuğu görünce ona baktılar ve dediler ki:

"Çocuğum, eşyaların nerede, arkadan mı geliyor?" Kapıya baktığında hiçbir şey yoktu. Yine şaşırdı. Çocuk bu sefer anne ve babasına satranç öğrendiğini söyledi.

Yaşlı adam ve yaşlı kadın eskisinden daha üzgündü. Mehmet, yoksulluktan dolayı ailesi tarafından zengin bir adama hizmetçi olarak verildi. Memetbay çok zeki ve hızlı bir çocuktu ve üç gün içinde zengin adamın hizmetçileri arasında sevilmiş biri olmuş. Zengin adam ayrıca bu çocuğun çevikliğine ve ticari zekasına da hayrandı.

Bir gün zengin bir adam uzak bir şehirden birkaç bin koyun ve keçi getiriyordu. Aradılar ve bir kuyu buldular. Kuyu çok eskiydi. Zengin "Kim aşağı iniyor?" Sorduğunda hizmetçileri acele etmedi. Sonunda Memetbay inmeye karar verdi ve beline bir ip bağladı "Bu işi ben yapacağım" diyerek kuyuya inmeye başladı. Kuyu çok derinmiş ve inmeye devam ediyor. Sonunda ayağı kuyunun dibine değdi. Kuyunun dibinin geniş olduğunu, her yerin karanlık olduğunu, kuyun içinde, kuru toprak ve su diye bir şeyin olmadığını gördü. Belindeki ipi çözüp kuyun içinde baktığında, bir tencerenin olduğunu ve içinden altının kaynadığını görmüş. Oğlan hemen kovayı altınla doldurdu ve yukarı çekin dedi. Boş kova geri kuyu içinde geri gönderip, bu şekilde tenceredeki altını bitirip, ardından ipe beline bağlayarak yukarı tırmanmaya başlamış ve çekin demiş. Aynı zamanda zengin adam, "Çocuğu şimdi yukarı alırsam, çocuk altınlarının en az yarısını paylaşacak" dedi kendi kendisine. "Çocuğun bu kuyuda ölmesi daha iyi" diye ipi kesti. Zengin adam bütün altınları aldı ve yoluna devam etti. Şimdi çocuğu dinleyin:

Mehmetbay gözlerini açtığında kendini bir kuyuda gördü. "ahmak zengine bak benim iyiliğimin karşılığında bana kötülük yaptı. Ecelim buraya kadarmış" dedi ve kendini çok üzgün hissederek kuyun içerisinde dolaşmış. Kuyun içinde Etrafına baktığında bir tarafta bir kapı gördü ve kapıdan baktığında çok güzel dekore edilmiş güzel bir evi gördü. Bu ev bir deve ait ve o dev içinde uyuyor. Evin tavanından birkaç müzik aleti askılı olarak duruyormuş. Çocuk duvardan bir müzik aleti alıp çalmaya başlamış. Dev yedi yıldır hastaymış, uyuyormuş ve baygın olarak yatıyordu ki bir müzik aletinin sesini duyup uyandı. Yedi gün geçtikçe dev iyileşmiş ve:

"Hey oğlan, sen kimsin?" Bana çok iyilik yaptın. Bu kuyun içinde bir bilek tut! dedi.

Çocuk korktu ve hemen dev selamladı. Dev buraya nasıl geldiğini sordu. Çocuk yaşadıklarını dev'e anlattı. Dev, çocuğun durumuna acıdı:

"Beni ölümden kurtardın" dedi. Çocuk, daha önce kuyudan altını çıkarmış olduğu için devden günahlarını affedin bağışlamasını istemiş. Dev onu affetti. Sonra Mehmetbay:

"Beni aydınlık dünyaya götür yeter," dedi. Dev onu omzuna koydu ve hemen açık havaya çıkmasına izin verdi- Mehmetbay deve veda etti ve yoluna devam etti.

Mehmetbay hızlı hızlı yürüyüp zengin adama ulaştı ve hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi işine devam etti. Bunu gören zengin adam şaşırdı ve aklını yitirdi. Çocukta da korkudan hiçbir şey bilmemiş gibi devam etti ve çocuğu ortadan kaldırmasını düşünmüş.

Zengin adam karısına şu mektubu yazdı:

"Size çok selamlar gönderiyorum. En yakın zamanda yanınıza geleceğim dedi. Hatun, bu mektubu taşıyan çocuğu öldür dedi. Geldiğimde sana nedenini söyleyeceğim dedi."

Mektubu yazıp mühürledi: "Şimdi bunu eve kim teslim edecek?" kimse bir şey söylemedi, çünkü zengin adam zaten bu çocuk hariç diğer hizmetçileriyle söylemişti.

Sonunda Mehmetboy mektubu aldı. Yürüyerek belli bir yere ulaştığında, şöyle düşündü: "Eh, bu kadar çabayla bilim çalıştım, neden bunun içini açıp bu mektubu okumayım dedi?" Mektubu açıp baktığında okudu ve tüm yazdıklarını öğrendi.

Mektubu hemen yırttı ve yerine şunları yazdı:

"Hatun;

Dua ve selâmlardan sonra bilinsin ve anlaşılsın ki ben bu şehirde sağlıklı bir şekilde hayatıma devam ediyorum. Kısmet olursa yakında yanınızda olacağım diye yazdı. Mehmetbay, bu mektubu taşıyan çocuğu çok hünerli, sağ olsun söylediğim tüm en önemli işlerle tek başına ilgilendi ve becerdi. Devletimizin büyümesine neden oldu. Mehmetbay'a hoş geldin deyin ve hemen en büyük kızımızı onunla evlendirin ve ben geldiğimde onu damat olarak görmek istiyorum diye mektuba yazdı."

Mehmetbay mektubun içinde ki yazıyı tam zengin adamın yazısı gibi yazdı ve mektubun sonuna zengin adamın adını yazdı. Mehmetbay bir hafta sonra geldi ve mektubu zengin adamın karısına verdi. Karısı mektubu okuduktan sonra karısı "kendisi yazmış zaten düğün olmazsak olmaz dediler" diyerek hemen ertesi gün düğün hazırlığını yaptı ve büyük kızını Mehmetbay ile evlendirdi. Birkaç gün sonra zengin adam da evine geldi. Kapıda kızı ve damadı karşıladı onu. Zengin adamın canı boğazına kadar geldi ama zengin adam sırrı söylemedi, kendini zar zor bir tutabildi. Çocukta hiçbir şeyi bilmiyormuş gibi kayınvalidesini hizmetini etmeye devam etmiş. Birkaç gün sonra zengin karısını çağırdı:

"Ne yaptın?" kızdı kadınına. Kadın kocasına:

- Kendin söyledin ve yazmışsın! Zengin adam mektubu göstererek dedi ki:

"Bu benim yazdığım bir mektup değil Aaa... bak bu çocuk benden bile daha iyi" diye hayran kalmış. Ama Mehmetbay'ı gece gündüz düşünerek öldürmeyi planlıyorlarmış.

Günlerden bir gün çocuk yaşlı anne ve babasını hatırladı ve kayınpederine karımla birlikte ailesinin yanına gitmek için izin istedi. Yürüyerek büyük bir şehre geldiler. Mehmetbay o şehrin kralının sarayının önünden geçiyordu, gözü kapıya takıldı, kapının tepesinde asılı duran birkaç kişi gördü. Sorduğunda kralın çok güzel bir kızı varmış. Kızı satrançta çok iyimış. Beni satranca kim mağlup ederse onunla evlenirim demiş. Kapıda asılan cesetlerde kızın karşısında oyunu kaybedenlermiş.

Mehmetbay düşündü ve şöyle dedi: "İki mesleğim beni iki kez ölümden kurtardı ve üçüncüsü boşa gitmeyecek. Gel risk alayım dedi kendi kendisine, ben de bu kızla oyunu oynamaya çalışayım" dedi. Kralın kızının yanına gitti. Kız onu umursamayıp oyuna kabul etti.

Oyun başladı. Ne kız ne de oğlan oyunda birbirinden geri kalmadı. Kız üç gün derken çocuğa oyunu kaybetmiş. Kız ve babası, Mehmetbay'ın satranç becerilerine hayran kalmışlar. Kral kızını çocuğa vermek istedi ama çocuk reddederek ben evliyim demiş. Çocuk köyden Anne ve babasını şehre getirerek ticarete başlamış, fakirlere ve yetimlere yardım etmeye de başlamış.

Mehmetbay'ın kayınvalidesi bir gün şehre Mehmetbay'ın yanına geldi. Ama damadını pek iyi tanıımıyordu. Damat, kayınvalidesinin arzını dinledikten sonra, ona kocasının kendisine yaptığı her şeyi anlatmış. Zengin adam damadının ayaklarına eğilmiş ve yaptıklarından pişman olmuş ve tövbe etmiş.

Böylece Mehmetbay amacına ulaşmış (K26, 2021).

3.1.27. Yaşlı Kadın ve Kurt

Biri varmış, biri yokmuş, kadim zamanlarda yaşlı bir kadın varmış. Bir kırmızı horozu, bir beyaz köpeği ve yedi tane keçisi varmış. Onların yanlarında bir tane de kurt yaşıyormuş. Bir gece yaşlı bir kadının evine bir kurt geldi ve kapıda durup uludu:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Sonra yaşlı kadın dedi ki: Taşı ye, toprağı ye, zehri ye, yarayı ye, keçilerimden ye. Kurt bir keçi yedi ve doydı. Bir gün sonra yine yaşlı kadının evine geldi, eşiğe oturdu ve şöyle dedi:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Sonra yaşlı kadın dedi ki: Taşı ye, toprağı ye, zehri ye, bir tane keçi ye ve git. Kurt bir keçi yemiş ve karnını doyurmuş gitmiş. Günler geçtikten sonra bir gün sonra kurt tekrar yaşlı kadının kapısına gelmiş ve ulumuş:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Diye inledi kurt. Yaşlı kadın sinirlendi ve bağırdı:

"Taşı ye, toprağı ye, zehri ye, bir tane keçi ye ve git." Kurt bir keçi yemiş ve karnını doyurmuş gitmiş. Böylece yaşlı kadının 5 tane keçisi kalmış. Günler geçtikten sonra bir gün sonra kurt tekrar yaşlı kadının kapısına gelmiş ve ulumuş:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Diye inledi kurt. Yaşlı kadın sinirlendi dedi ki:

"Taşı ye, toprağı ye, zehri ye, bir tane keçi ye ve git." Kurt bir keçi yemiş ve karnını doyurmuş gitmiş. Böylece yaşlı kadının 4 tane keçisi kalmış. Günler geçtikten sonra bir gün sonra kurt tekrar yaşlı kadının kapısına gelmiş ve ulumuş:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Diye inledi kurt. Yaşlı kadın sinirlendi dedi ki:

Diye inledi kurt. Yaşlı kadın sinirlendi dedi ki:

"Taşı ye, toprağı ye, zehri ye, bu sefer de horozumu ye ve git demiş. Kurt horozu yemiş ve karnını doyurmuş gitmiş." Böylece yaşlı kadının 4 tane keçisi kalmış. Günler geçtikten sonra bir gün sonra kurt tekrar yaşlı kadının kapısına gelmiş ve ulumuş:

Yaşlı adam hur-hur eder,

Beyaz köpek vov-vov eder,

Kırmızı horoz kuk-kuk eder,

Yedi keçi ma-ma eder

Ben ne yiyeyim Tanrım?

Diye inledi kurt. Yaşlı kadın sinirlendi dedi ki:

Yaşlı kadın onu tekrar lanetledi ve şöyle dedi: "son keçiyi ye ve git demiş." Kurt son keçiyi yedi. Şimdi yaşlı kadın evde yalnız kaldı. Canını kurtarmak için büyük bir tencereyi devirdi ve içine yatıp kurdun gelmesini bekledi. Bir gün bekledi, gelmedi, iki gün bekledi, gelmedi, yaşlı kadın tencerenin altında yatıyordu. Nihayet üçüncü gün kurt geldi, etrafına baktı ve yaşlı kadının gitmiş olduğunu gördü. Kurt, devrilmiş tencereyi gördü ve üzerine oturdu ve şarkı söylemeye başladı. Kurdun sesi o kadar çirkinmiş ki, bunu duyan yaşlı kadın istemeden yüksek sesle güldü. Kurt hemen tencereyi devirdi, yaşlı kadını altından çekip yedi, gitti ve amacına ulaştı (K27, 2021).

3.1.28. Alişir Nevai ve Hüseyin Baykara

Alişir Nevai Hüseyin Baykara Sarayı'nın baş veziriydi. Kral her zaman Nevai'nin sözlerini dinlerdi ve uygulardı. Bir gün Hüseyin Baykara sabah saraya girerken Nevai'ye baktı ve işaret parmağıyla başını işaret etti. Nevai de bu parmakla dilini gösterdi. Hüseyin Baykara başını salladı ve saraya girmeden geri döndü.

Bu olayı izleyen Nevai'nin öğrencileri, bu hareketin nedenini sordu. Nevai:

"Bunu kendiniz çözebilirsin" dedi. Öğrenciler düşünerek hiçbir şeyi bilemedi. İçlerinden biri Nevai'yi konuşturmak için hokkayı devirdi.

Sonra Nevai:

"Bak oğlum, neden bu kadar endişelenmiyorsun?" hokkayı devirdi dedi.

"Özür dilerim hocam" dedi öğrencisi. Biraz önceki olayı düşünürken yanlıştan hokkayı devirdim dedi.

Nevai öğrencilerine işaret parmağını hareketini söylemek zorunda kalmış:

Hüseyin Baykara: "Senin başına belayı getiren nedir diye sordu?" "Dil" diye cevap verdim.

Öğrenciler bir kez daha Alişir Nevai'nin zekasına hayran kaldılar (K28, 2021).

3.1.29. Ekmek ve Altın

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda Oktam diye kimsesi olmayan fakir bir çiftçi varmış. Bir parça ekmek kazanmak için sabah ve akşam çalışmış ve keşke çok kazansam zengin olsam diye hayal ederdi.

Bir gün Oktam bir ağacın altına oturdu ve şöyle hayal etmeye başladı. Allah bana güç verirse, elimle her şeye dokunursam o şey altına dönüşse, sonra da çok çalışmaktan kurtulup, refah ve güzel bir hayat yaşarım diye hayal kurmaya başladı.

Birden kulağına:

Oktam! Şimdi istediğini alacaksın! Elinle bir şeye dokunursan hemen altına dönüşecektir" diye bir ses duyuldu Oktam'ın kulağına.

Oktam kulaklarına geldiği sese inanamadı. Yine de denemek istedi. Bir taşa dokundu ve taş altına dönüşmüş.

Oktam çok mutlu olarak ayrılmış. "Şimdi arsa alacağım, ev yapacağım, etrafına bahçe yapacağım... Güzel bir at ve güzel elbiseler alacağım" diye düşünmeye başladı. Ayağa kalkmaya çalıştığında çok yorgun olduğunu, karnı ağrıdığını ve yürüyemediğini fark etti.

Sabah evden gelirken ağacın önüne koyduğu yemek poşetini uzanarak almış ve yemeği yiyeyim demiş. Oktam ekmeği ısırmağa çalıştığında ekmek çok sertmiş. Bakmış ki Ekmekte altına dönüşmüş. Yemek poşetinde bir tane elma varmış. Oktam elmayı aceleyle alınca elma da altına dönüşmüş. Bunu gören Oktam şaşırdı ve şok oldu.

Oktam korktu. Şimdi nasıl yiyip içeyim diye merak etti? Bu altınlarla nasıl yaşanır diye düşündü? Eğer böyle olursa bu durumda açlıktan ve susuzluktan ölecekti! Oktam,

dokunduğu her şeyi altına dönüşeceğini, acı çekeceğini, açlıktan ve susuzluktan öleceğini hayal etti ve düşündü. Oktam o anda gözlerini açtı, bir ağacın gölgesinde oturduğunu gördü ve bir hata bir hayal kurduğunu anlamış. Bu hayalı rüya olduğunu anlayınca sanki omuzlarından bir dağ kalkmış gibi olmuş.

"Tanrıya binlerce kez şükür ki, bunlar hepsi kötü bir rüyaymış ve sona ermiş!" dedi (K29, 2021).

3.1.30. İyi ve Kötü (Amon ve Yamon)⁶

Biri varmış biri yokmuş, eski zamanlarda iki arkadaş varmış. Birinin adı Aman, diğerinin adı Yaman. İkisi de evli ve çocukları varmış.

Aman Doğrusöz söyler, dürüst, alçakgönüllü ve merhametli biriymiş. Ve Yaman ise tam tersi kötü birisiymiş, yalancı, cimriymiş, arkadaşı Aman'ın mutluluğunu asla görmez ve kaballanamazmış. Yaman, uzun süredir Aman'ın karısına aşıkmiş ve Aman'ın karısı da Yaman'dan hoşlanmış, ancak Aman'ın böyle bir şeyden hiç haberi yokmuş.

Kışın bir günü, Aman gece kapıya çıktığında karların üzerinde bir Handalak⁷ fidesi varmış. Handalak Palagi çiçek açmış hatta bir tanesi olgunlaşmış.

Aman şaşırmış ve karısına gördüklerini anlatmış. Karısı da dışarı çıkmış ve Handalak gördü ve kocasına dedi ki:

Sen camiye gidip bu sırrı halka anlatsan inanmazlar. O zaman sen onlarla bir şart koyarsın ve kesinlikle kazanacaksınız.

Aman sabah camiye gitti ve gördüklerini halka anlattı. İnsanlar inanmadı. Kocasını camiye gider gitmez hemen Aman'ın karısı Handalakları koparıp ve yaman'ın evine götürmüş. Handalakları Yaman'a verdikten sonra olayı Yaman'a da anlatmış.

Olayı duyun Yaman hem hemen camiye gitmiş. Camideki herkes, Aman'ın sözlerine şaşırmış "Kış ayında Handalak olmuyor ki ve Aman da yalancıymış diye halkın sözlerine şaşırmış. Aman:

⁶ Özbek dilinde (Amon), iyilik, sağlık ve asude anlamına gelmektedir. (Yamon), ise kötü, zarar veren anlamına gelmektedir.

⁷ Afganistan'ın kuzeyinde ve Özbekistan'da, dilim- dilim ve yuvarlak şeklinde bulunan bir tür kavun.

"Doğru söylüyorum, eğer bana inanmıyorsanız, benimle bir iddia gerin" dedi. Hemen Yaman:

- Aman yalan söylüyor. Kış ayında Handalak olur mu diye halka söylemiş? "Aman ile iddia gireceğim" dedi. Aman sinirlenmiş. Camideki insanlarda bu ikisi neyin üzerinde iddia girecekler diye merak etmişler. Yaman; iddia kaybedince ne vereceksin diye Aman'a söylemiş:

-Evinizde Handalak yoksa evinize girdiğimde ilk elime aldığım şey benim olacak demiş. Söylediklerin doğruysa benim eve gideceksin ve ellediğin ilk şey senin olacak demiş Yaman. Başka ikinci bir şey almak yasak demiş.

Camideki insanlar Aman'a üç saat zaman verdi. Üç saat sonra camideki tüm insanlar onun evine gitmeye karar verdiler. Aman geri döndüğünde evindeki fideden Handalayı kayıp olduğunu görmüş. Aman karısına sordu. O da bilmiyorum diye cevaplamış. Aman ne yapacağını bilemedi ve üzüldü ama köpeğinin garajın altında kediyle yaptığı konuşmayı duydu. Kedi:

"Hey köpek, görüyorsun, efendimiz çok üzgün." Camide insanlarla iddia girmiş. Handalakı ise karısı Yaman'a götürdü. Sen önce gelip beni yakalayacaksın dedi. Şimdi Yaman ile diğer insanlar eve gelip baksa Handalak diye bir şey yok. Yaman'da iddia kazandığı için ilk Aman'nın karısına el atıp ve onu kendisiyle götürecektir. Aman'da milletin yanında utanacak diye köpeğe söylemiş. Köpek:

"Hey kedi, Amin'ın aklı varsa, karısını süslendirip evin çatısına çıkarır. Yaman da gelir ilk dokunduğu merdiven olur ve karısını alamaz dedi. Ve Yaman'da merdiveni Aman'ın karısını almak için çatıya çıkar, karısını alamaz ve iddia kaybeder. Ve Aman'da hemen Yaman'ı indirir, onu vurur dedi kediye.

Köpeğin ve kedinin sözlerini duyan Aman, karısını hemen çatıya çıkardı ve karısına şöyle dedi:

"Sadece sana izin verdiğimde aşağı ineceksin." "Eğer sormadan aşağı inersen ya da her şeyi berbat edersen seni öldürürüm" dedi.

Üç saat sonra Yaman camideki insanlarla birlikte Aman'ın evine geldi. İnsanlar baktığında Fide de Handalak yoktu.

Halk yaman'a, "Şimdi iddia kaybettin ve şartı yerine getirmen gerekiyor" dedi. Yaman Aman'ın karısını aramak için evin etrafına baktı bulamadı, ama çatıya oturdu. Yaman aceleyle merdiveni almış ve çatıya çıkmaya çalışıp tırmanmaya başlamış. Aman bir merdiveni çekmiş Yaman'ı yere düşürmüş. Evde ki insanlar da Aman'a bakarak:

Aman, bakın Yaman aç gözlük yapıp ilk dokunduğu merdiveni bırakıp benim karıma koştı. Ve şartlar gireği herkes ilk dokunduğu şeyi alacaktı diye insanlara cevap verdi.

Durum da böyle olunca Aman'da iddia kaybettiği için merdiveni alıp Yaman'nın ile verip evden çıkarmış.

Aman insanlara olayı anlattı. Aman'ın karısı Yaman'ın evine götürdüğü Handalakları geri getirip insanlara göstermiş. Herke Aman'ın yaptıklarından memnun olmuş. Yaman'ı da evden kovmuş ve amacına ulaşmış (K30, 2021).

3.1.31. Abla-Kardeş Deryalar

Biri varmış biri yokmuş, eski zamanda üç abla kardeş varmış. En büyüğünün adı Amuderya, ortadakinin adı Sirderya, en küçüğünün adı Zarafşanderya'dır. En büyüğü olan Amuderya, Tacikistan'ın Panj bölgesinden Aral Denizi'ne kadar olan mesafelerde ev işleri yaparmış, herkese tatlı şekerli su dağıtırmış. Amudarya tüm ağaçlar, bitkiler ve ekinler tarafından seviliyormuş. Karakum ve Kızılkuşum çöllerini ikiye böldü. Özbekistan üzerinden Türkmen ellerini geçerek su taşır, döner ve Aral Gölü'ne akarmış. Çok enerjisi varmış, birçok şeyi tek başına yapıyormuş.

Sirderya'nın güzelliği, ablası Amuderya'dan eksik değilmiş. Uzun boylu, yüzü bembeyazdı ve saçları Amudarya gibi dalgalıydı. Sirderya, Narin ve Karaderya gibi nehirlerin birleşmesiyle oluşmuş ve bu sırrı herkesten saklamışlar. Çeviklik konusunda ablası Amudarya'ya yetişemese de hareket etmeyi fena değilmiş. Az çok olsa da ablasına çeşitli konularda yardım edermiş.

Zarafshanderya, küçük olduğu için yaptığı her şey ona yakışıyormuş. Üç kız kardeş çok cana yakın, kibar ve dürüsttü ve yaşamak için çok çalışıyorlardı. Biri ağaçları sular, diğeri toprağı sular. Üçüncüsü ise hava nemini sabit bir seviyede tutmaya katkıda bulunuyormuş. Hele ablası Amuderya, "İyilik yap, suya at, su bilmezse balık bilir, balık bilmezse Halik bilir" atasözünü sık sık tekrarladığında. Bu söz Sirderya ve Zarafşanderyanın'ın kulaklarına küpe olmuş.

Üç kız kardeş öfkenin ne olduğunu bilmiyorlardı, bu yüzden etraflarındakiler isimleriyle birbirlerine dua ederlermiş:

- Gücünüz Amuderya gibi olsun, bereketler evinize Sirderya gibi girsin, Zarafşandreye gibi şanlı ve neşeli olun diye dua ederlermiş!

Abla kardeşler kendilerine yapılan duaları çok sever. Bu yüzden yaptığı işlerden, eğlenmeye ve faydalanmaya devam ettiler. Uzaklardaki hemşerilerinin haddini aştığını, sellere neden olduğunu, insanları ve doğayı öldürdüklerini duyduklarında derin bir üzüntü duyarlarmış.

Üç kız kardeş, açık yürekleri, cömertlikleri, nezaketten asla uzak olmamaları, öfke ve sinirden uzak olmaları sayesinde gün geçtikçe güzel kalmaya devam ettiler. Onlarla arkadaş olarak yaşayan insanlar da çocuklarına Amuderya, Sirderya, Zarafshanderya ismini koyuyorlarmış Amuderya, Sirderya ve Zarafshanderya saf kalplerini topraklar ve doğaya adayıp yardım ederek uzaklara kadar akarlarmış (K31, 2021).

3.1.32. Karga ile Kuzu

Varmış, yokmuş, açmış, tokmuş, eski zamanlarda bir karga ile bir kuzu varmış. Karga kuzunun yanına gitti ve şöyle dedi:

"Seni yiyeceğim" dedi.

Beni yemek istiyorsan, gagan kirli, nehre git ve onu yıka, sonra ye dedi kuzu.

Karga gagasını yıkamak için ve nehre gitti. Nehir suyunu çekmiş:

"İnsanlar benden su içer, senin gagan kirli demiş nehir. Ustaboy'ın (Boy-Zengin) yanına git bir çömlek al gel, suyu vereyim, sen suyu al ve sonra yıka" dedi.

Sonra karga çömlekçi ustanın yanına gitti:

"Ey çömlek ustası, bana bir çömlek ver, su alayım, gagayı yıkayım, şişman kuzu yiyeceğim" dedi.

Usta:

Toprağım bitti maalesef. "Toprağı olduğu yerden toprak getir bana, yeni bir çömlek yapayım" dedi. Zeki karga toprağın olduğu yere gidiyor:

"Bana toprak ver, çömlek yapayım, su alayım, gagayı yıkayım, şişman kuzuyu yiyeceğim" dedi. Toprak olur:

Dağın tepesinde bir geyik var. Bu geyiğin boynuzlarından getir. "O geyik boynuzuyla toprağı kazabilirsin, dedi.

Karga buradan dağın tepesindeki geyiğin yanına uçtu:

"Eyy geyik bana bir boynuz, biraz toprak kazayım, bir çömlek yapayım, su alayım, gagayı yıkayım, şişman kuzunu yiyeyim" dedi. Zavallı geyik dedi ki:

"Üzülerek vereyim dedim, boynuzum sert, canım acıyor." Bir Polatboy diyen bir adam var, o adamın bir köpeğı var dedi. Polatboy köpeğini sana versin. Tazı gelsin peşimden beni kovalasın, ben kaçarken boynuzlarım ağaca çarpsın, kırılsın ve sana vereyim dedi.

Bunun üzerine karga uçmuş, Polatboy'un yanına gelmiş ve "Polatboy" diye seslendi.

"Bana köpeğı ver, geyik kovalasın, boynuzu kırılsın, toprak kazsın, çömlek yapayım, su alayım, gagasını yıkayım, şişman kuzunu tiyeyim," dedi. Polatboy dedi ki:

Köpeğim aç ve hasta yatıyor. "Taş Kardeşimin bir ineğı var, git yanına sana süt versin, bana getir köpek içsin, güçlensin, seni geyiğini kovalasın" dedi. Karga uçup gitti:

Kardeş Taş'ı çağırdı!

"Buyurun," dedi Taş.

"Süt ver, içsin köpek, geyik kovalasın, boynuz kırılsın, toprak kazsın, çömlek yapsın, su versin, gagamı yıkayım, şişman, şişman kuzunu yiyeyim" dedi.

Taş:

İneğim aç, tarlaya gitmedi. "Tarladan biraz saman ot getir, inek yesin, süt versin, sonra sütü alıp götürüyorsun" dedi.

Karga Tarlaya gitti.

"Saman ver, inek yesin, süt versin, köpek içsin, geyik kovalasın, boynuz kırılsın, toprağı kazsın, çömlek yapsın, su versin, gagayı yıkayım, şişman kuzuyu yiyeyim" dedi.

Tarla dedi ki:

-koparırsan elini keserim. Şehirde Atabek adında bir tırpan ustası var. "iyi bir tırpan al gel ve beni kesip götür," dedi. Karga uçtu Usta Atabek'in yanına geldi:

"Usta, usta" diye seslendi. Usta:

"Buyur," dedi kargayı karşıladı. Karga:

Bana tırpan ver, tarladan ot kessin, inek yesin, süt versin, köpek içsin, geyiği kovalasın, boynuz kırılsın, toprak kazsın, çömlek yapsın, su versin, gagamı yıkayım, şişman kuzuyu yiyeyim dedi.

Usta Atabek:

"Kömürüm bitti." Bir dağın tepesinde beş ve on ev var, kömür yakıyorlar, bana biraz kömür getir onlardan, sana sineğin kanatları gibi keskin bir tırpan yapayım dedi.

Karga buradan uçtu ve kömürcülerin yanına gitti:

Kömürcü, bana kömür ver, tırpan yapsın, ot kessin, inek yesin, süt versin, köpek içsin, geyiği kovalasın, boynuzu kırılsın, toprak kazsın, çömlek yapsın, su versin, gagamı yıkayım, şişman kuzuyu yiyeyim, dedi.

Kömürcülerin biri önüne bir parça kömür attı. Karga kömürü almış ve Atabek ustaya getirmiş:

"Buyur usta bak kömür buldum" dedi. Usta, "güzel ve keskin tırpan yapmış ve karganın kanatlarına bağlamış. Karga biraz uçtuktan kanatları kesilmiş. Kanatları kesildiği için zavallı karga artık tırpanı boynuna bağlamış, uçamamış ve zorlanarak yürümüş. Tırpan yanıktan zavallı karganın boynunu da kesmiş. Çaresiz karga amacına ulaşamamış ve bir çölde ölmüş ve kuzu da kurtulmuş (K32, 2021).

3.1.33. Koyun ile Kurt

Biri varmış, biri yokmuş, açmış, tokmuş, eski zamanlarda bir yaşlı koyun ile bir kurt varmış.

Koyun dört tane yavru kuzusu varmış. Kurt, koyun kuzularını yemek rüyasında hep pusuya yatıyormuş ama bir şey yapamıyormuş. Sonunda kurt düşünmüş, önce koyunla arkadaş olmaya karar vermiş, sonra da kuzuları yemeye fırsat arıyormuş.

Kurt, koyun yanına geldi ve ona dedi ki:

Eyy... koyun, eski kinleri bir kenara bırakalım, seninle ömür boyu arkadaş olmaya karar verdim ve geldim.

Zavallı koyun, kurdun sözlerinin doğru olduğunu düşünerek ve onunla arkadaş olmuş.

Koyun her gün tarlaya otlamaya çıktığından çocuklarına kapıyı içeriden sıkı kapatın diye tembih ediyormuş. Koyun akşama kadar otladıktan sonra yavruları için süt üretip eve dönmüş, kapıyı çalarak ve alçak sesle seslenmiş:

"kapının arakasından Sanam gardaş, manam gardaş, bachcha hez," dermiş. Anlamı: "Ben buradayım, kapıyı açın demekmiş."

Annelerinin sesini duyan yavru kuzular kapıyı açmak için koşarmış, kendilerini annesinin vücuduna yaslar ve okşarlar, sonra da doyasına sütünü emermiş. Bir gün kurt, otlaktan dönen ana koyunu takip etmiş. Büyük bir çınarın tepesinde oturmuş ve koyunu takip etmiş, koyun eve geldi, kapıyı çaldı ve alçak sesle "Sanam gardaş, manam gardaş, bachcha hez" dedi. Kurt kulaklarını açık tutup dikkatle dinlese de koyunun ne dediğini anlayamamış. İkinci gün, kuzuların evinin arkasındaki çayırda saklanmış. Koyun söylediği sözleri bu sefer bile anlayamamış.

Üçüncü gün evin kapısının yakınında bir çukur kazmış, içine girip yatmış ve üzerini de koyun görmesin diye otla kapatmış. Bir gün koyun, karnını doyurup bir koçak ot taşıyarak yavrularının yanına geldi. Kurt koyun dediklerini dinlemek için kulağını dimdik tutmuş, koyun der ki: "yavrularım, geldim. Sanam gardaş, manam gardaş, bachcha hez" derlerdi. Kuzular kapıyı açtı ve koyun içeri girdi. Gece oldu ve sabah oldu. Koyun, yavrularına her zamanki gibi kapıyı içeriden kitle ve kapatın demiş ve karnını doyurmak için otlağa gitmiş. Akşam kurtta fırsat bilip koyun yavrularının geldi ve: "annesinin dediği gibi, yavrum ben geldim diye seslendi kuzulara. Sanam gardaş, manam gardaş, bachcha hez" dedi. Kuzular, kurdun boğuk sesinden anneleri olmadığını fark ederek, "Git buradan, sen bizim annemiz değilsin, annemizi sesi böyle boğuk değil" dediler.

Kurt, yaptığı şey işine gelmediği için üzülerek geri döndü. Ertesi gün kurt tekrar boğazını yağlayıp geldi ve kapıyı çalmış.

Kapıyı çalarak alçak sesle, "yavrularım, buradayım" dedi. Sanam gardaş, manam gardaş, bachcha hez" dedi.

Zavallı kuzular annemiz geldiğini söyleyerek kapıyı açtılar. Kurt bütün kuzuları yedi ve geri döndü. Koyun tarladan karnını doyurur, sırtında bir kucak ot taşır ve eve geldiğinde evinin kapıları açılmış. Koyun büyük bir korkuyla eve girdiğinde yavrularını bulamıyor.

Yavruların birinin tek bacağı bir köşede, diğerinin başı diğer köşede. Bun manzarayı gören koyun kendini nereye koyacağını bilemeyerek büyük bir çığlık atmış:

- Bu benimle arkadaşlık kuran o kurdun işi dedi. Sonra evinin içine derin bir çukur kazdı ve üzerini ot ve samanla kapattı. Ertesi gün koyun tarlaya otlarken kurdu gördü:

"Aa kurt arkadaşım hiç görünmüyorsun dedi, hatta konuşmaya bile gelmiyorsun dedi." Yarın gel, evde olacağım. Biraz oturup sohbet ederiz beraber dedi, kurda.

Hain kurdu, koyunların sözlerini dinleyip şaşırılmış ve yavrularının ben yediğimi bilmiyor diye, ben de seni çok özledim, özellikle yavrularını çok özledim dedi. Tamam gelirim diye kurt koyun yanından ayrıldı.

"Evet hain kurt, sen böyle devam et diye, seni özlediğimi yarın sana göstereyim" dedi koyun.

Ertesi gün, koyun kazdığı çukurun içinde kömürler yakıp öyle çukurun içinde koydu ve üzerini tekrar kapattı. Bir anda kapıyı çalıp kurt gelmiş ve koyun kurt tuzağı anlamsın diye onu şerefle karşılamış ve çukurun üzerine serilmiş otun üstüne otur diye davet etmiş. Kurt çukur üzerine oturur oturmaz çukurun içine düşmüş. Bir anda kömür üzerine düşüp kurdun bütün yağı yanmış, çığlık atıp: "Tövbe ettim, sana biri yavru kuzunun yerine beş kuzu getiririm diye yalvarmış, lütfen beni bu çukurdan çıkar diye yalvarmaya başlamış. En tatlı yavrularımdan ayırdın beni, şimdi de yaptığın işi cezasını çek demiş koyun.

Kurt bağırarak, "arkadaşım ben kurtar bu kömürün içinde diye koyuna yalvarmış. Merhametli koyun kurdun haline acımış ve onu alıp o çukurdan çıkarmış.

Kurt çukurdan çıktıktan sonra, yere yuvarlana-yuvarlana ve birkaç dakika sonra ölmüş. Acımasız kurdun ölmesine rağmen bile zavallı koyun çocuklarının acısına, yokluğuna çare bulamayınca ağzından ot, gözlerinde yaşlarla beraber zor bir hayat sürmeye başlamış (K33, 2021).

3.1.34. Cömert ile Kıskanç

Varmış, yokmuş, eski zamanlarda, bir kıskanç ve bir cömert varmış, çöle çıkıp geziyorlarmış. Kıskanç su şişesinin ağzını hiç açmadı, yemek kutusunu hiç açmadı. Yol boyu cömerdin suyunu içip ekmeğini yiyormuş.

Bir gün c merdin suyu ve ekmeği tükenmiş. Yorgunlardı ve kuru bir çölde dinlenmek için oturdular. Cimri, su şişesinden bir bardağa su döktü ve onu içti, çantasından ekme  aldı ve yedi. Cömert, açlıktan ve susuzluktan yere oturmuştu:

"Dostum, bana da ver" dedi. Cimri bir kıskanç bakışla:

"Senin başına gelenleri, benim başıma da gelmesini istemiyorum dedi kıskanç. Bir deveye bindi ve arkadaşını çölde yalnız bıraktı.

Cömert'in artık yürümeye cesareti yoktu ve halı da kalmamıştı. Açlığını ve susuzluğunu gidermek için yerden yeşil bir otu koparıp ağzına alıp çiğnedi. Bu bitkinin harika bir özelliği varmış, bu otu  iğnedikten sonra tüm hayvanların ve bitkilerin dilini anlayabilecekmiş.

Akşam olunca kuma yattı ama a  ve susuz olduğu için uyuyamadı. Hava kararınca iki kaplumbağa sürünerek yanına geldi.

"İlginç olan şu ki bu aptal susuzluktan   y r, yarım saat yol yürürse kuyuya ulaşır" dedi bir kaplumbağa diğer kaplumbağa.

"Buna ben de şaşırdım," dedi diğer kaplumbağa, "aptal açlıktan öleceğini bile biliyor, yoksa sen söylediğin kuyunun yanında yaşayan bir göçebe aile de var, sütü ve eti de var, oraya gidebilir aslında".

Cömert kulaklarına gelen sese inanamadı ve devenin üzerinde yavaşça binip kaplumbağanın söylediği noktaya doğru yöneldi. Bir kuyu buldu, karnı doyuncaya kadar su içti ve bir göçebe ailenin evine geldi konuk oldu yemek yedi ve karnını iyice doydurdu.

Sabah olunca, cömert yolda a  kalmamışı için göçebe aileden yiyecek ve içecek bir şeyler satın almış. Cömert yoldan geçerken bir daha cimriyle yolda karşılaşmış. Cimri yine onunla yola gitmeye devam etmiş.

Cömert g  ebeden aldığı eti parasını  derken, cimri c merttin çok parası olduğunu ve hemen bir şeyler düşünmeye başlamış. İki bir köye geldiler. Cömert uyuduğunda cimri ise onun parasını ve devesini çalıp kaçmış.

Cömert bu durumdan çok  z lm ş. Çaresiz, kendisi için ağaçtan bir sopa kesip baston yapmış. Yola giderken de duvarda oturan iki adamın sözlerine kulak misafiri olmuş:

Evinize altınları nereden getiriyorsunuz diye arkadaşına sormuş? Bu uzun çınarın altında kör bir fare var," dedi arkadaşına, o kör fare kralın hazinesini bulmuş." Kör fare de altınları getirince bende onun yanında alıyorum demiş.

Cömert adam da gidip çınar ağacın altını kazmış ve yedi kralın hazinesini bulmuş. Şehre gelmiş ve kervansarayda kalmış. Her zamanki gibi cömert davrandı, hazineden bulduğu sikkeleri, fakirlere de yardım etmiş ve onları mutlu etmiş.

Cimri, cömert adamın zengin olduğunu ve dilencilere cömertçe sadaka verdiğini görünce, kıskandı, acılarına dayanamadı ve uykusu kaçmış. Krala gitmiş:

Kralım, şehrinizdeki kervansaraya bir soyguncu gelmiş. "Tutuklanmasını emredin lütfen" dedi. Kralın korumaları kervansaraya gelmişler, cömertti yakalamışlar, parasını alıp kralın yanına getirmişler.

Sen bir hırsızısın," diye cömertte bağırdı kral, "yarın seni asacağım dedi.

Cömert krala kendisini kim olduğunu ve neler yaşadığını anlatmaya çalışmış ama kral onu dinlemek istememiş. Cömerttin Parasını hazineye götürmüş. Cimriyi kovmuş ve cömertti de hapse atmışlar.

Cömert karanlık zindanda kederli bir şekilde oturmuş ve "Bu belalar bana mı geliyor?" Diye kendi kendisiyle konuşmuş. O anda delikten iki fare çıktı ve birbirleriyle konuşmaya başladılar:

Kralın kızı kör oldu. Böyle güzel bir kıza insan üzülür, dedi fare.

"Kraliçenin gözünü kim iyileştirirse, kral onun başına altın koyarmış," dedi diğeri de.

"İnsanlar aptal," dedi birinci fare, "tedavisi kolay." Çölde Kel Abdullah adında birisi koyun otlatıyor. Sürüsünde uyuz bir keçisi varmış. O keçinin sakalının iki teli koparıp yakarsa ve küllerini getirip kraliçenin gözlerine basarsa, kralın kör gözü açılır demiş kendi aralarına.

Fareler gittikten sonra, cömert kapıyı yüksek sesle çalmış ve seslenmiş:

"Ben tabibim, ben doktorum, açınız" diye bağırmaya başlamış korumalara. Uzun süre çığlık atmasına rağmen gardiyanlar onu dinlemedi. Sonunda gardiyanlardan biri kralın yanına geldi ve diz çöktü:

- Mahkûmlardan biri bağıyor: "ben doktorum, ben tabibim diye," dedi.

"O adamı çabuk buraya getirin" dedi kral. Cömertti kralın huzuruna götürdüler.

"Evet, bağırın sen miydin, hırsız?" dedi kral, "ne bağırıyorsun?" daha birinci gün demiş.

Cömert ben hırsız değilim dedi. "Ben harika bir doktorum." Kızınızın gözünü hemen iyileştireceğim demiş.

Kral onun sözlerine inanmış ve korumalarına onu çöle götürmelerini emretmiş. Kel Abdullah çölde koyun otlatıyormuş. Uyuz keçinin sakalının yarısını yolmuş, farelerin dediğini yapmış ve prensesin gözünü basmış.

Prensес gözlerini açmış, kral da çok sevinmiş, cömertte bir sürü altın vermiş ve kendi başında ki tacı vermiş.

Cömert adam, elinde ağır altın keselerini ve yeni ipek Çapanını giyip saraydan çıkınca, cimri gelip ona boyun eğilmiş.

"Ne dersin?" cömert sormuş.

Neden bu kadar şanslısın, sebebi nedir diye sordu? Senin başına türlü türlü şanslar geliyor ve birde bana bak başıma gelmeyen felaketler kalmadı dedi. Bunu bana açıkla dedi. Seni çölde aç ve susuz bıraktım ve bir saatten az bir süre sonra bir kuyu buldun ve bir göçebe evine misafir oldun. Seni bir gecede her şeyini çaldım ve bir gün içinde tekrar zengin oldun. Yine benim söylediklerimde seni hapsa attılar, eşyalarını aldılar, hapse attılar. Ama yine tekrar bir gün sonra yeniden zengin oldun. Ya ben? Beni saraydan kovdular.

Cömert cimriden pek çok kötülük gördüğü için ona bakmak bile istemedi ama cömertin duyguları galip geldi, ismi gibi cömertlik yapıp o gün çölde tek başına kalıp, harika özelliklere sahip oto yediğini anlattı ve onun özelliklerinde bahsetti.

- O otu ye ve hayvanların sohbetlerini dinle dedi Cimriye. "Dünyanın sırlarından haberdar olacaksın," dedi.

Cimri, cömert adama teşekkür bile etmeden aceleyle çöle gitti.

O otu bulu ve yiyerek hayvanların dilini anlamaya çalıştı.

Kaplumbağa, fare gibi küçük hayvanların konuşmalarını dinler miyim, dedi kendi kendine, küçük hayvanlar küçük sırları bilir. Büyük hayvanlar büyük sırları bilir dedi.

Cimri çölde dolaşırken, akşam bir mağaradan çıkan bir aslan, bir kaplan, bir kurt ve bir tilkiyi gördü.

"kendi kendisine dedi ki; bu hayvanların söylediklerini dinlemelisin".

Cimri korkakmış, ama açgözlülüğü korkaklığına üstün getirerek ve vahşi canavarlar dolu bir mağarada yatarmış o gece.

"Bu mağaradan insan kokusu geliyor" dedi aslan.

"Evet, kokuya göre burada biri var" dedi kaplan. Burada bir adam var," dedi kurt. Akşam yemeğimize kendi ayakları üzerinde geldi!

Hayvanlar cimriye saldırdı ve onu yedi ve amacına ulaştı (K34, 2021).

3.1.35. Şeytan ile Çiftçi

Biri varmış, biri yokmuş, kadim zamandan bir şeytan ile bir çiftçi varmış. Günlerden bir gün şeytan ile çiftçi karşılaşmış ve tanışmış. Ve ikisi zengin bir adamın arazisini kiralayıp çiftçiliğe başlamak istemişler. Arazi sürmüş ve ekime hazır hale getirilmişler. Birbiriyle konuşmuş ve anlaşmış mısır ekmeye karar vermişler. Mısır olgunlaşmış. İkisi de hasadın eşit olarak bölünmesi konusunda istişarede bulunmuş. Çiftçi şeytana dedi ki:

Corah, istediğin kısmı al" dedi. Şeytan dikkatle baktığında birçok mısır sapı gördü. Üstüne bakarsanız üzerinde mısır kabuğu olduğunu görebilirsiniz. Şeytan, "Ben sadece üst kısmını alsam diye düşünmüş, sapı çok, gel, üstünü değil, altını alayım" diye kara vermiş. "Eyy, hadi o zaman, yoksa ben alt kısmını alırdım" dedi.

Çiftçi:

"Eh, üst kısım küçük de olsa kalsın" dedi. Çiftçi mısırın sapını kopardı ve sapı şeytana kaldı. Şeytan: "Çiftçiye aldattım, sadece beş altı çuval mısır aldı gitti dedi. Çoğu bana kaldı," dedi mutlu bir şekilde ve mısır saplarını tırpanla biçti. Çiftçi mısırı güneşte kurutur, bir torbaya koyar, döver ve tahılı ayırmış. Sonra mısırı pazara götürmüş. Şeytan da eşeğe mısırı artıp pazara götürmüş. Çiftçi bir çuval mısırı sekiz sikkeye sattı. Şeytan yedi çuval mısır için zar zor 7 sikkeye satmış.

"Ah çiftçi, ne kadar uyanıksın, beni aldattın" dedi. Çiftçi dedi ki:

- İlginç bir şey söylüyorsun bak, mısırı olgunlaştığında kendin seçtin aldın hatta ben hiçbir şey bile demedim. Gel bu yıl yine ortak beraber çiftçilik yapalım dedi. "bu sefer hasatları beğendiğin gibi seç" dedi. Şeytan, bir önceki yılın zararını karşılamak için ikinci yıl da çiftçiyle birlikte havuç ekmiş.

Havuçlar olgunlaştıktan sonra şeytan çiftçiye konuşmuş. Çiftçi şeytana dedi ki:

Geçen sene ben aldattın diye" diye sinirlenmiştin. Hadi gel bu yıl beğendiğin kısmı seç dedi. Şeytan, havuç ekilmiş dört tarlaya baktığında, her yerde havuç yapraklarının olduğunu gördü. Dibini açıp baktığında her birinde bir havuç vardı. Şeytan dedi ki; geçen sene dibini alarak aldatıldım, bu sene tepesini alacağım" diye düşündü ve çiftçiye dedi ki:

"Hey, Corah, yerin üstündeki benim, yerin altındaki senin olsun," dedi.

Çiftçi:

"Şimdi bir tırpan getir ve istediğin yere biç," dedi. Şeytan havuç yapraklarını tırpanla kesiyormuş. Çiftçi toprağı kazıyor ve havuç topluyor.

Çiftçi havuçları toplayıp ve yıkayıp pazara götürmüş. Şeytan havuç yapraklarını bağlayıp bir eşek üzerinde pazara götürmüş. Çiftçi bir torba havucu altı Sikkeye satmış. Şeytan tüm topladığı havuç yaprağını zar zor iki sikkeye satmış. Çiftçiye Şeytan:

"Beni geçen sene de aldattın ve bu sene bile aldattın. Çok zarar ettim gerçekten. Zararlarını karşılamam gerekiyor! Tartışmışlar arasında. İkisi tartışıp çarşıdan çıkarlarken, yolda bir ağacın altında iki çömlek altın görmüş. Çiftçi:

"İki çömlek altın var, bir çömlek altını sen al, diğer bir çömlek altını da ben alayım" dedi.

Şeytan:

"İki yıl birlikte çiftçilik yaptığımızdan beri beni aldatıyorsun." Şimdi bu bir çömlek altına da mı ortak olmak istiyorsun dedi? Çiftçi:

"O zaman ne yapacağız dedi çiftçi?"

Şeytan:

"Gel bir oyun oynayalım, kimsenin fazla hakkı gitmesin, yaş olarak hangimiz daha büyüksek daha çok altın alırız" diye söyledi. Bir süre ayakta durup düşündükten sonra şeytan çiftçiye şöyle dedi:

-Kaç yaşındasın? Çiftçi:

"İlk önce sen söyle!" Sonra bende söylerim" dedi.

Şeytan dedi ki:

Yüz yetmiş girdim.

Çiftçi mendilini alıp hüngür-hüngür ağlamaya başlamış. Şeytan şaşırıldı:

"Neden ağlıyorsun dedi? Çiftçi nefesini tutamayıp:

"Eğer küçük oğlum ölmeseydi, seninle aynı yaşta olurdu" dedi. Şeytan dedi ki:

"Ey aptal, senin küçük oğlun benim yaştsa, sen de o zaman babamla yaştsın dedi. Ama ben bu sefer de aldatıldım dedi." O zaman şimdi ikimiz de şarkı söyleyelim ve en çok şarkı söyleyen altını daha çok alsın dedi şeytan.

Çiftçi:

Tamam o zaman, ne dersen kabul, öyle olsun dedi.

Şeytan, çiftçinin omuzuna binip üç gün üç gece boyunca şarkı söylemiş ve sonunda:

Artık benim şarkılar bitti. Sıra sende dedi ve çiftçinin omuzundan indi. Çiftçi şeytanın omuzuna binip yedi gün yedi gece "Tarala-Tarala" şarkısından başka bir şey söylemedi.

Yedi gün sonra çiftçi Şeytan'a şöyle dedi:

- Hala sen "tarala-tarala'sını" diniliyorsun, "taralası" herhalde kırk gün kadar sürüyor dedi. Bunun dışında daha çok şarkım var, o şarkıları söyleyerek bitirmek mümkün değil dedi. Şeytan çiftçiye omuzundan yere fırlattı attı, onunla tartıştı, kavgaya etti ve yolu ayırdı. Çiftçi iki çömlek altına aldı ve amacına ulaştı (K35, 2021).

3.1.36. Değirmenci

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda bir değirmenci varmış. Değirmencinin iki oğlu varmış. En büyük oğlu çok tembel ve çalışmayı sevmiyormuş. Küçük olan ise çalışkan, olgun ve kibar biriymiş. Bir gün değirmenci iki oğlunu yanına çağırdı:

"Oğullarım, artık ben yaşlandım" dedi, "bir ayağım evdeyse, diğer ayağım da mezarda demiş." Benden size miras kalacak iki şey var, biri bu ev diğeri Değirmen demiş. İkinizin de anlaşıp ve uyumlu yaşamaya devam edin. Yaşlı adam bu tavsiyeyi verdikten birkaç gün sonra öldü, oğullarına değirmeni ve evi miras kaldı. Ev büyük oğluna, değirmen ise küçük oğluna kaldı. Her gün küçük oğul insanların buğdayını öğütüp, un haline getirip ve evde de ekmek parası getirirmiş. Ama kardeşi onu umursamıyormuş. Bir gün abisi şansımızı deneyelim dedi. Sonra kardeşi:

"Şansımızı denemek için köyün zengin ailesinin bir kızıyla evlenelim. Zengin kızı bir sürü çeyizle gelip bizi de zengin edecek dedi. Gel, kazandığın paraları bana ver de biriktirelim" dedi. Küçük kardeşi böyle saçmalıklara pek inanmadı. İkisinin arasında bir tartışma çıktı. Abisi de kardeşini evden kovmuş, küçük kardeşi de değirmen taşını yanına kendisiyle alıp evden çıkmış. Baya yol yürümüş. Hava karardığında eski bir eve gelmiş. Geceyi eski evde geçirmekten korktuğu için ağacın tepesine çıkıp sabahlamış. Değirmen taşını hem kendisiyle ağacın tepesine çıkardı. Gece yarısı uyuya kalınca elinden değirmen taşı düşmüş ve uyanmış. Uyandığında çeşitli cinleri kaçtığını görmüş ve onları görünce ağaçtan aşağı inmesinden korkmuş ve inmemiş. Sabah uyanıp aşağı indiğinde değirmen taşının altında yarım torba altın ve etrafına saçılmış pahalı mücevherler görmüş. Herhalde gece hırsızlar çalınan altınları bırakıp kaçmışlar. Çocuk taşla birlikte altın ve mücevherleri toplayıp eve gitmek istemiş ama kardeşiyle yine tatsız bir konuşma yapacağını düşünerek taş ve altını alıp yola doğru gitmeye devam etmiş.

Abisine gelince, küçük kardeşini evden kovduktan sonra güçlükle geçinmeye başlamış. Evde yiyecek bir şey bulamayınca babasında kalan evini satmış. Zaman geçtikçe sattığı evin parası bitirmiş, sokakta kalmış ve başkalar için hizmet etmek zorunda kalmış. Yakacak odun toplayıp şehre getirip satarak geçimini sağlamaya çalışmış. Aradan baya zaman geçmiş. Eskisinden daha çok çevik, çalışkan ve birçok şeyi yapabilen birine dönüşmüş. Para toplayıp küçük kardeşini bulmak için yola çıkmış. Bir gün odun toplarken muhteşem bir sarayın önüne gelip durmuş. Kapıyı çalmış ve su istemiş. Karşısında 5-6 yaşlarında bir kız çıkmış. Kız, çocuğu gözlerine sıcak gelmiş. Burası kimin evi diye kıza sormuş. Küçük kız, babasına "değirmenci" olduğunu ve babasının şu anda işte olduğunu söylemiş ve çocukta değirmencinin gelmesini beklemiş. Topladığı odunları da bu sarayın bahçesine getirmiş. Değirmenci işten döndüğünde, kendi kardeşi değirmenci olduğunu görünce birbirine sarılıp ağlamışlar ve birbirlerini gördüklerine çok sevinmişler. Abi kardeş bir birilerini çok özlemiş. Küçük kardeşi, abisine evi sorduğunda evi sattığını öğrenmiş ve çok üzülmüş. Abi, kardeş çok birbirinin hal ahvalini sormuş ve abisinin eve davet etmiş. Küçük kardeşi de abisinin çok mihnet sever, çalışarak ve dürüst biri olarak geçimini sağladığını fark etmiş. Abi ve küçük kardeşi ikisi bir araya gelip babasından kalan evi geri satın almışlar. Yaşadığı köyün güzel bir ailenin kızıyla abisini evlendirmiş. Sonra abisi de köyünde mutlu bir hayat sürüp yaşamaya devam etmiş (K36, 2021).

3.1.37. Dil Bıçaktan Keskindir

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda bir ülkenin kralı varmış. Kralı çok ciddi şekilde hastalanmış. Çok iyi tabipler bile onu iyileştirememiş. Sonunda, bilge yaşlı bir adam krala geldi ve şöyle dedi:

"Aslan sütü içersen iyileşirsin" dedi.

Kral seslenmiş. Hiçbir yerden hiç kimse "Aslan sütünü getireceğim" diye ses çıkarmamış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra genç bir adam kralın sarayına gelmiş ve şöyle demiş:

"Krala, aslan sütünü ben getireceğim" dedi. Kral:

"Bana aslan sütü getirirsen sana hayal edemediği kadar altın veririm" dedi.

Genç kraldan dört tane kuzu istedi. Yetkililer genç adama dört tane kuzu getirmiş vermiş. Genç adam da dört kuzuyla şehri terk etmiş. Çöle vardı, baya yürüdü ve bir ormana ulaştı. Ormanın yakınında bir çayır vardı. Genç adam kuzularını bir araya toplayıp yavaşça çayıra baktığında, uzaktan, güneşin altında yavrularını emziren bir aslan görmüş. Genç kollarında ikişer kuzu alıp, orman için de aslana yaklaşmış. Genç adam önce bir kuzunu aslana tarafına göndermiş. Aslanın yavruları da kuzuyu yakalayıp hemen yemişler. Genç aynı şekilde ikinci ve üçüncü kuzuları aslanın tarafına göndermiş. Aslan yavruları bir daha gelen kuzuları yakalayıp yemişler.

Sonunda genç dördüncü kuzuyu kendisi götürüp doğruca aslana yaklaşmış. Aslan çocuğa saldırmamış, çocuğu far kedince belki diğer kuzuları gönderdiği gibi bunu bırakır diye hiç kıpırdamamış. Çocuk aslanın sessizliğini fırsat bilerek sessizce aslana uzanmış. Ve kolayca aslanın sütünü sağmış ve şehre geri dönmüş. Genç adam yola geri dönerken elleri, ayakları, gözleri ve dili birbiriyle konuşmaya başlamış.

Kulak: "Ben haberciden duydum, genç adam bu yüzden bu görevi yerine getirdi" dedi ve Göz: "Daha önce ben gördüm, Genç bensiz buralara asla gelemezdi" dedi. Bacaklar, "Onu buralara getiren benim, biz olmasam genç adamı bir adım bile atamazdı dedi ve kollar ise "Aslanı özenle ben sağdım, yine de adamı amacına ulaştıran benim" dedi. Sessiz dil: "Eyy Kardeşler, hepimiz bir canız, bir teniz, ama dünyada benden daha keskin bir şey yok dedi. Çünkü dil bir bıçaktan daha keskindir ve yeri geldiğinde bıçağı da keser demiş." Bütün vücudun organları birbirleriyle tartışarak ve kralın da saraya nasıl ulaştığını bilmemiş.

Genç adam kralın sarayına gelmiş ve kavanozu elinde sıkı tutarak krala yaklaşmış. Korumalar ve tabipler kralın etrafında duruyordu. Kral gençten sordu:

Ne tür süt getirdin diye sordu? Gençte şaşırılmış ve şöyle demiş:

"Keçi sütü" diye cevap vermiş. Kral:

Cellat! Diye seslenmiş.

Cellatlar gelip genç adamın ellerini ve ayaklarını bağlamaya çalıştığında, kralın bilge veziri şöyle dedi:

"Durun, kralım, bu genç çölden gelen biridir, daha önce hiç saraya girmemiş ve saray menülerini görmemiş, alelacele dilini ve kendini kaybetmiş." Kralım Tekrar sorun lütfen. "Elindeki kavanozda ne getirdiğini size söylesin" dedi. Kral tekrar sordu. Sonra genç adam aklını topladı ve dedi ki:

Kralım, ben size aslan sütü getirdim. Alın, dedi.

Vezir, gencin elinden kavanozu alıp tabiplere vermiş ve onu incelemesini istemiş. Sonra gerçekten de aslan sütü getirdiği ortaya çıkmış. Kral, aslan sütünü içti ve iyileşti. Genç adamın dili de konuşmaya başlamış ve vücudunu diğer üyelere bakarak:

Eyy Kardeşler, gördünüz mü? Bakın genç adam acele edip dilini kaybetti, keçi sütü diye ve az kalsa boşuna ölecekti dedi. Akı başına geldiği ve düşündükten sonra gerçeği söylediği için ölümden kurtuldu dedi. Dilin bıçaktan keskin olduğunu boşuna söylememişler" dedi (K37, 2021).

3.1.38. Çiftçi

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlardan bir çiftçi varmış. Bir gün tarlayı sürerken, kral da atla yolda geçiyormuş. Çiftçiye bakıp şöyle demiş:

Nasılsın! dedi.

Çiftçi duysa bile ama yine duymamış gibi davranmış Eh, okuz diye! Yeri sürmeye devam etmiş. Korumasına demiş ki, Sağır mı, neden bana bakmıyor, yoksa bu yaşlı adam beni beğenmiyor mu?" diye düşündü. Söz konusu. Çiftçi başını kaldırmadan ve işine devam etti. Kral öfkeyle saraya doğru gitmiş. Korumalarına emretti;

"Git, o çiftçinin elini arkasına bağla ve onu buraya benim karşıma getir dedi!"

Korumalar çiftçiye yakaladı, elini arkasından bağladı ve onu kralın yanına getirdi. Çiftçi kralı görünce:

"Merhaba, sağ ol, sağ ol" dedi. Kral:

"Eyy aptal yaşlı adam, elin arkandan bağlıydı, benim karşımda duruyorsun ve şimdi öleceğini de biliyorsun." tarladayken sana iki kez nasılsın dedim, hatta bana sağ ol diye bir cevap bile vermedin ve saygı göstermedin.

Sonra çiftçi:

Kralım, o zaman ekeceğim arazi iyi durumdaydı, sağ olun demeye bile vaktim yoktu. Zamanı geçmesin diye odaklanmışım tarlaya. Şimdi yanınıza geldim, istediğiniz kadar nasılsın diye bende istediğiniz kadar sağ olun diyeyim, dedi krala.

Bu kadar tarladan ne kadar tahıl alabilirsiniz ki? Çiftçi:

"Kralım, iki iyi öküzüm ve bir kulum olsa, bir Batman arsadan, iki yüz Batman buğday alırım" dedi.

Kral:

" Bir Batman arsadan, iki yüz Batman buğday alamazsan, kafanı keserim, malın ve malını da alırım demiş. Kral bu sözü bir kâğıda yazıp mühürledi ve çiftçiye verdi.

Şimdi çiftçi tarlayı dizlerine kadar sürdü, toprağı değiştirdi ve kıvam haline getirdi. Çiftçi tarlaya beyaz mısır ekmiş. Mısırlar iki başak olunca aralarına pancar da ekmiş. Pancarın kuyruğunu çıkardığında ve her pancarın altına bir havuç gübre koymuş. Pancar bir yaprak çıkardığında bütün yaprakları koparmış. Mısır olgunlaştığında ve rüzgâr estiğinde başakları birbirine çarptığında tıkırdamaya başlar. Pancarların her biri kavanoz gibi olgunlaştı. Çiftçinin hasadı bolluk ve hazır. Kral ve vezirleri geldi:

Haydi çiftçi, bana Bir Batman arsadan, iki yüz Batman hasat elde ettiğini göster! dedi.

Çiftçi beyaz mısır toplayıp, dövüp ölçtüğünde, yüz Batman olmuş. Sonra:

Hani sen İki yüz Batman alacağını söylemiştin, kalan yüz Batman nerede? dedi.

Çiftçi:

Acele etmeyin. Şimdi sadece küçük bir miktar hasadı gördünüz, en çoğu hala yerde yatıyor” olgunlaşmadı daha, dedi.

Kral'ın hizmetçileri pancarları da tarladan toplayıp bakınca her biri bir kavanozda gibi olmuş. Onları ölçtüğünde iki yüz yirmi Batman olmuş. Çiftçinin hedefinden fazlasını hasat ettiğini gören kral, buna dayanamayarak sinirlendi:

Bu kadar hasatla ne yaparsınız, bu hasadın birazını saraya götürmek gerekir" dedi ve hizmetçilerine şöyle dedi:

Bu hasadın üçte biri alınmalı ve geri kalanı saraya görülmeli! Diye emretti.

Atına bindi ve saraya doğru gitti. Çiftçi bol hasat almayı başarsa bile, yine de emeğinin sonuçlarından mahrum kalmış ve hayatına devam etmiş (K38, 2021).

3.1.39. Yalmağız⁸ Yaşlı Kadın

Biri varmış, biri yokmuş, biri açmış, biri tokmuş, eski zamanlarda bir yaşlı erkek ve bir yaşlı kadın varmış. Onların bir oğlu varmış. Oğlunun bir külçe altını varmış. Bir gün hava soğumuş. Çayırdan köye taşınmışlar. Çocuğun külçe altınını çayıra unutmuş. Daha sonra unuttuğunu hatırlamış:

Bak, bak, külçe altınım nerede? dedi. Annesi:

"Babana sor" dedi. Çocuk babasının yanına gitti ve:

"Baba, baba, altınım nerede?" dedi. Baba:

"Hey oğlum, çayıra kalmış, atını al ve git onu getir" dedi.

Oğlan hemen ata bindi, çayıra doğru yola çıktı. Çayıra ulaşana kadar gün battı. Çayıra gittiğinde, çocuğun külçe altınıyla oynayan küçük yaşlı yalmağız bir kadın gördü. Çocuk yaşlı kadını görünce korktu ve geri dönmek istedi ama gözlerini altını dan ayırmadı. Orada duran yaşlı kadından:

"Altınımı bana verin" diye sordu. yalmağız yaşlı kadın:

Hey oğlan, ben zaten ölmek üzere olan bir yaşlı kadını, altınını verecek halim yok dedi. Kendin attan in al dedi. Çocuk attan inince yaşlı kadının korkmuş:

Ver diyorum sana," dedi atını yaşlı kadına yaklaştırarak. Yaşlı kadın tekrar dedi:

⁸ Yalmağız Kampır, (Cadı) ve korkunç kadın anlamına gelmektedir.

Ben zaten ölmek üzere olan bir yaşlı kadını, külçe altını sana getiremem, gel kendin al" dedi altını kenara koyarak. Çocuk altını alıp hemen ata binip kaçmış. Yaşlı kadın da cesaretle ayağa kalkıp çocuğun peşinden koşmuş. Oğlan kaçarken yaşlı kadın da çocuğu kovalamış. Çocuk atı koştururken, at yorulmuş yorgundu ve yaşlı kadın çocuğa yetişmeye çalışmış. Gece olup sonra neredeyse şafak olmak üzereydi. Çocuk koşarken iyi giyimli bir katır karşısına çıkmış. Çocuk yorulmuş atını orada bırakıp eşeğe binerek kaçmış. Sonunda da katır da yorulmuş ve yaşlı kadın da yorularak çocuğa yetişmek üzereymiş. Yolda çocuğun karşında tekrarda güzel bir at çıkmış ve katırdan inip ata binip kaçmaya çalışmış. Yalmağız yaşlı kadın hala kovalamaya devam ediyormuş. O gün at, akşama kadar koştuktan sonra baya yorulmuş. Ama Yalmağız yaşlı kadın pes etmeden yeniden çocuğu yakalamaya çalışmış. Çocuk koşarken önüne iyi bir deve çıkmış. Çocuk atı orada bırakıp deveye binerek kaçmış. Yaşlı kadın kovalamaya devam ediyormuş. O gün deve bütün gece yürüdüktan sonra yoruldu ve yaşlı kadın da yorulmuş. Yola da koşarken karşılaşan inek sürüsüne rastlamış. Oğlan deveyi burada bırakıp ineklerin birisine binmek için sürüye girdi ama hiçbirini binmedi. Çocuğun gözünde bir buzağı belirdi. Sabah olunca oğlan hemen gitti ve buzağının üzerine bindi kaçtı. Gün boyun kaçarken gece olmuş. Ama yaşlı kadın çocuğa yakalarım diye koşuyormuş. Buzağı ağzını açıp nefes verirken sis çökmüş. Yaşlı kadın çocuğu gözden kaçırmış ve kaybetmiş. Çocuk buzağı bir dağın kuşağına götürmüş. Çocuk buzağının üzerinden düşmüş ve çocuk kemeriyle buzağı bağlamaya çalışmış. Buzağı:

"Beni bağlama, ben hiçbir yere gitmem, kaçmam dedi, sana yardım edeceğim" dedi. Çocuğun karnını açtı, beline sardığı ekmeği çıkarıp yedi ve gerisini yine beline bağladı. Burada buzağı çocukla beraber uyudu ve gecedan sonra şafak oldu. Çocuk Buzağı otlamak için dağa çıktı. Dağa baktığında, dağın diğer tarafında meyve bahçeleriyle çevrili büyük bir saray varmış. O yerin kralı her yaz oraya kuş avlanmak için gelirmiş. Buzağı otliyordu ve çocukta saraya yaklaştı. Kralın kızının kırk hizmetçisi varmış, hizmetçileri hepsi güzel kızlarmış. Hizmetçileri buzağı görünce yakalamışlar. Buzağın üzerine değiştirip, bahçeye götürüp bir o yana bir bu yana oynamaya başlamış. Kralın kızı yatağında oturup bütün bunları izlerken, hizmetçileri gelmiş:

"gel sende buzağıya bin" dediler. Kralın kızı buzağıyla oynamaları görünce çok mutlu oldu. Dedi ki:

"Bırak binsinler oynasınlar, ben burada oturup izleyeceğim" dedi.

Hizmetçiler tekrar etti:

Binmek için çok uygunmuş dedi

İyi o zaman, hadi gel bakalım deneyelim," dedi. Buzağı bazen bir yana bazen de diğer yana bir koşmuş. Kralın Kızı:

"Evet, bu çok uysal bir buzağı" dedi akşama kadar buzağının üzerinden inmedi ve eğlendi. Gün gece olunca buzağı kızı alıp kapıya koşmuş, ağzını açmış ve bir nefes vererek sis çökmüş. Hizmetçiler, kralın kızı ve buzağı kaybetmiş. Buzağı kral kızını alıp, dağın üzerinde oturan dostunun yanına getirdi kralın kızını:

"İşte, sana bu kızı getirdim." Şimdi istersen kes beni, iki gözümü bir yere göm, bütün bedenimi diğer bir yere göm' dedi. Oğlan buzağının sözlerini dinledi ve buzağıyı kesti. Tüm vücudunu tek bir yere, iki gözünü de başka bir yere gömmüş. Oğlan ve kız ertesi gün uyandıklarında buzağının iki gözü iki tazi olmuş ve bütün vücudu da güzel bir ev olmuş. Evi için de çeşitli halılar serilirmiş ve her şey varmış. Kız ve oğlan uyum içinde yaşıyorlarmış. Genç adam iki tazısını alıp avlamaya çıkmış. Avlanmaya gitti ve bir nehrin kenarına geldi. Baktı ve nehrin kıyısında duran yaşlı yalماغız kadını gördü. Yalماغız çocuğu görünce kaçtı ve suya atladı. Çocuk tazılarına:

"Bu yaşlı kadını yaklaştırma, tazılar çocuğa bakmış:

Zavallı yaşlı kadın, Suya giriyoruz, suyun yüzeyine kan çıkarsa sevin, irin çıkarsa ağlayın" dedi ve suya atladılar tazılar.

Uzun bir süre geçtikten sonra, suyun yüzeyinde irin belirdi. Çocuk irin gördükten sonra ağlamaya başladı. Suyun yüzeyinde hemen kan belirdi ve nehirdeki tüm su kırmızıya dönmüş. Oğlan o sıra da mutlu olunca tazılar yaşlı kadının, iki ayağından tutup sudan dışarı çıkarmış. Çocuğun düşmanı yaşlı yalماغız kadın ölmüş ve çocukta sevinç içinde evine geri dönmüş. Eve gelince, bakmış evde misafirler var. Kral, kızını aramak için korumaları ile birlikte gelmişler. Kral mutlu oldu ve kızını nikah yapıp çocukla evlendirdi. Tahtına oturttu. Bir gün, çocuğun ailesi oğullarını arıyordu ve buraya geldi. Böyle bir mutluluğa ulaşan çocuğunu gören anne, babası, aynı zaman da gelinini görünce daha da mutlu olmuşlar ve amaçlarına ulaşmışlar (K39, 2021).

3.1.40. İyiliğin Ardında İyilik Gelir

Eski zamanlarda varmış, yokmuş, bir kralı varmış, günlerden bir gün kral ülkedeki en güzel sözleri bulmak söyletmek için bir yarışma düzenlemek istemiş. O günden beri insanların ağzından güzel sözler, güzel iltifatlar çıkmayı ve böyle konuşmaya başlamış. Bu sözler sebepli güzel bir yarışma olmuş ve birçok insanlar toplanmış. Bu güzel etkinlik tüm ülkeye duyurulmuş. Genç bir çiftçi, eğer bende katılıp altın kazanırsam bir çift okuz alacağımı diye düşünmüş. Sarayın kapısının yanına gelmiş, elindeki tırpanı, omzundaki çapayı yere koymuş, "Bismillah" diye içeri girdi ve katıldı. Güzel sözleri yarışması en zirvesine ulaşmış.

Tahtında tartışmaları seyreden kralın karşısında, eli göğsünde koyup, eğildi ve selam verdi. Üstatlar heyeti tartışmayı değerlendirip. Sonra tartışmaya katılan bir kişi ayağa kalktı ve şöyle dedi:

- Kötülük yapma! Kötülüğün ardında kötü gelir, dedi. Üstatlar heyeti bu sözü duyunca alkışlamak için ayağa kalkmış ve alkışlamaya başlamış. Kral da alkışlamış.

Sıra çiftçi çocuğa geldi.

- İyilik yap! İyiliğin ardından iyilik gelir dedi. Üstatlar heyeti bu sözü duyunca alkışlamak için ayağa kalkmış ve alkışlamaya başlamış. Üstatların biri, "Kralım," diye sordu. Birinci katılımcı konuştuğunda yüksek alkışladınız, ikinci katılımcı konuştuğunda ise ayağa kalkıp gittiniz. Sebebi ne? "Bunun sebebini biz üstatlara söyler misiniz? dedi.

Aslında ikisi de güzel faydalı bir söz söyledi ama ilki nedense "kötü" deyince kalbim dondu sanki. İkincisi iyilik kelimesini söyler söylemez, kalbimdeki buzlar erimeye başladı gibiydi. Bu yüzden ayağa kalktım ve alkışladım. Doğru ve güzel sözleri hoş bir dille söylediği için birincilik ödülü bu çiftçiye verilmesini emretti ve amacına ulaştı (K40, 2021).

3.1.41. Zümrüt ve Kıymet

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda bir yaşlı adam varmış. Yaşlı adamın Zümrüt isimli bir kızı varmış. Yaşlı evlenen biri kızı da varmış, ismi Kıymet'miş. Üvey annesi Zümrüt'ü sevmiyormuş. En zor işleri ona yaptırıp ve sürekli azarlayıp ve onu dövüyormuş. Kendi Kızını çok sevdiği için onu hep övüyormuş.

Zümrüt, güzel ve nazik bir kızmış. Kıymet ona hiç benzemiyormuş. Eleştirel, kaba ve tembeldi. Bütün gün yemek için tartışıyormuş.

Her sabah kuşlar ve çiçekler Zümrüt'e şarkı söyleyip, alkışlarla karşılıyormuş ama Kıymet 'i sevmiyormuş çünkü o çiçekleri koparıp, kuşları da rahatsız edip, huzur vermiyormuş.

Üvey anne bunları hep izliyordu. Zümrütten kurtulmaya çalışıp yaşlı adama:

Kızını bu evden kaybetmezsen seninle yaşamam dedi! Onu ormana götür ve bırak diye! Yaşlı adama bağırdı.

Yaşlı adam ne yapacağını bilmiyordu. Ve yaşlı kadın huzur vermiyormuş. Yaşlı adam Zümrüt'ü ormana götürdü, uzun bir yol yürüdüler ve ormanın içine geldiler.

Buraya otur kızım. Ben odun kesip geleceğim" dedi. Daha da ileri gitti ve baltasını bir ağaca astı: "Tak! "Tak!" Balta rüzgârın etkisinden ağaca çarpıyormuş. Zümrüt, herhalde babam odun kesiyor diye düşünmüş.

Uzun süre babasını beklemiş ama hiçbir iz yokmuş. Ağaca Tak,Tak ağaca vurma sesi de çıkmamış. Babasını ararken, yanlışlıkla balta asılı bir ağacın altında kalmış. Baktığında babası terk edip gitmiş.

Zümrüt korkudan ağlamış. Ormanda uzun bir yol yürümüş ve kaybolmuş. Ormanın içi korkutucu bir renk almaya başlamış. Oldukça geç olmuş. Yola gidince sonunda bir ışık görünmeye başlamış. Zümrüt o yöne doğru yürümeye başlayınca küçük bir eve karşısına çıkmış. Pencereden baktığında içeride yaşlı bir kadın oturuyormuş. Kapıyı çalmış, kapıyı açmış ve içeri girmiş. Selam vermiş. Ardından ormanda yaşadıklarını yaşlı kadına anlatmış. Yaşlı kadın da bir sihirbazmış. Zümrüt'ü de evine sıcaklık ve nezaketle karşılamış.

Merak etme, ben sana yardım edeceğim. Zümrüt'ü karnını doyurmuş, sevmiş ve saçlarını okşamış. Zümrüt, "Beni kendi kızı gibi sevdin ve kabul ettin dedi. Sizin iyiliğinizi nasıl karşılarım demiş. Ben çalışmaktan kaçmayacağım, tüm işinize yardım edeceğim demiş.

Yaşlı kadın Zümrüt'ü çok sevmiş. Onu şımartarak bakmış, oyuncak bebekler getirmiş, masallar anlatmış ve ona ilginç kitaplar göstermiş.

Böylece uzun bir süre birlikte güzel yaşadılar. Zümrüt geldiğinde beri evin içi toparlanmış ve temiz olmuş.

Bir gün yaşlı kadın çorba yapmaya çalışıyormuş:

"Kızım, çatıya çık ve yakacak odun getir" dedi Zümrüt'e.

Tamam büyük anneciğim" dedi ve çatıya çıktı.

Çatı o kadar yüksek ki, oradan her şeyi görebiliyordu. Kız etrafına baktı ve evini gördü. Evine bakıp duygulanıp ve ağlıyordu.

Neden ağlıyorsun güzel kızım diye sordu?

Zümrüt, "Evimizi özlüyorum, babamı özlüyorum" diye söyledi.

Yaşlı kadın onu teselli etti, çorba içirdi ve sonra ona bir hikâye anlattı. Kız uyuyakaldı.

Tatlım, sen oyuncaklarını toparla. "Seni evine göndereceğim" dedi yaşlı kadın, "evde kırmızı ve beyaz bir sandık var." Beyaz sandığı bırak ve kırmızı sandığı al demiş.

Yaşlı kadın ormana gitti. Zümrüt'e o zamana kadar eşyalarını topladı, yaşlı kadın ormandan güzel bir fayton getirmiş. Faytona kırmızı sandığı yerleştirmiş ve üzerine Zümrüt'ü bindirmiş:

Anahtarı al. Evine yetiştikten sonra sandığı açacaksın diye söylemiş.

Kız yaşlı kadına teşekkür etti, vedalaştı ve yoluna devam etti. O anda babası da kızını özlemiş ve kapının yanına oturmuş.

Kız eve gelince;

Merhaba baba! Babasına sarılmış.

Kızının sağlığını görünce ve kavuşunca babası çok sevinmiş. Gözyaşlarına engel olamamış.

Canım kızım, cahil bir ihtiyar olduğum için beni bağışla!

Eve girdiler. Komşular toplandı. Zümrüt anahtarla sandığı açtı.

Vay! Çevredekiler şaşkınlıklarını içinde kalmış.

Ormandaki yaşlı kadının verdiği kırmızı sandık, içine pahalı, ipek giysiler ve mücevherlerle doluymuş. Zümrüt'ün tüm ömrü boyunca yetecek eşya varmış içinde.

Bunu gören üvey anne rahatsızlanıp ve sinirlenmiş. Hemen Kıymet'i ormana götürmesini emretmiş. Yaşlı adam hızla atına binip ve Kıymet'i hemen ormana götürmüştü.

Akşam Kıymet babasının baltasının asılı olduğu ağacın yanına gelip çığlık atarak ağlamaya başlamış. Korkup, panikleyip orman için de koşmaya başlamış, sonunda yaşlı kadının evine gelmiş.

Üzülme kızım diye evine karşılamış, sana yardım edeceğim demiş, kızın karnını doyurmuş ve sıcak sözler söylemiş.

Ancak Kıymet güzel sözler bulup ve yaşlı kadına minnettarlığını ifade etmiş. Yaşlı kadın kıza kızmış, ona oyuncak bebek, resimli kitap vermemiş ve masal da anlatmamış.

Günler ve haftalar geçmiş. Kıymet sabahtan akşama kadar tembel tembel eve oturmuş, evi temizlememiş, yaşlı kadının işlerine bile yardım etmemiş.

Bir gün yaşlı kadına Kıymet'e:

Çatıya git ve yakacak odun getir kızım" dedi.

İhtiyacın olursa, git kendin al, diye cevap vermiş yaşlı kadına.

Yaşlı kadın onu çatıya çıkması için zar zor ikna etmiş. Çatıya çıkıp odun getirmek yerine oturup ağlamaya başlamış.

Neden ağlıyorsun kızım diye sordu?

Kıymet, "Evimi gördüm, gitmek istiyorum" diyerek ağlamaya devam etmiş.

Hmm..., tamam, çatıdaki sandığı yanına al ve git demiş.

Kıymet sevinerek sandığı almaya gitmiş.

Yaşlı kadın Kıymet'e; eve gittiğinde sandığı açacaksın" dedi ve kıza anahtarı verdi.

Ama yaşlı kadın Kıymet'e fayton getirmedi, sandığı yaya bırakıp eve gidebilirsin dedi.

Köpekler Kıymet'in geri döndüğünü fark etmiş. Kızgın bir şekilde annesinin yanına geldi:

Vav vav vav! Kızın geliyor! "Yılan dolu sandığı getiriyor diye bağırdı.

Yaşlı kadın sinirlendi ve köpeğe sopayla vurarak bacağını kırdı.

Annesi mutlu bir şekilde koşarak, akıllı kızım geliyor, değerli mallar getiriyor" dedi.

Kıymet zar zor eve geldi. Komşular geldiğini görünce toplandı. Kızı ve annesi, sandığı açmamak için üstüne oturdular. Akşam olunca, sandığı odaya götürdüler, kapıları sıkıca kapattılar, sandığı açtılar ve "Aman baba kurtar beni! Ejderha! diye bağırdılar. Bize yardım edin! Diye Bağırmaya başladılar.

Sandıktan iki büyük ejderha çıktı ve yaşlı kadını ve kızı yuttu. Sonra pencereden dışarı çıkıp gitmişler.

"Dad-Vaay! Diye sesini duyan komşular yardım etmek için toplandılar ve kapıyı kırıp içeri girdiklerinde ne yaşlı kadın ne de kızını evde bulamadılar. Baya aradılar ama bulamadılar.

Yaşlı adam Zümrüt kızıyla mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişler (K41, 2021).

3.1.42. Tembel

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda bir tembel varmış. Hiç çalışma niyeti yokmuş. O kadar tembel ki, gündüz dışarı çıkmaktan bile hoşlanmıyormuş.

Hayatında eşinden başka kimsesi yokmuş. Bahar gelince otlar yeşerir ve yazın günleri gelmeden zenginler hayvanlarıyla meraya taşınırlarmış. Hiç hayvanları olmamasına rağmen, o ve tembel karısı ile diğer zenginleri takip edip taşıyorlarmış.

Bir süre sonra tembel adamın karısı herkesin işini yaparak biraz para kazanmış.

Bir gün tembel adamın karısı kazandığı parayı vermiş ve:

Biz de hayvan alalım ve meraya taşınalım dedi.

Tembel adam pazara gitmiş ve büyükbaş hayvanlar almak için biraz para eksik olmuş.

Bir hafta daha geçtikten sonra, tembel adamın karısı ona biraz daha para vererek, git biraz mal al dedi.

Tembel pazara gitti, bir katı ve kuzu aldı.

Bir hafta sonra tembel adamın karısı ona tekrar para verdi:

Pazara git biraz koyun alın dedi. Tembel pazara gitti ve bir buzağı satın aldı.

Bu arada bahar geldi. Zenginler mallarıyla birlikte meraya doğru yola çıktılar.

Getirdiği mallara bakmadan, tembel adam ve karısı zenginlerle birlikte meraya doğru gittiler. Karısı da sakince bizim malımız da zenginlerin mallarının arasındadır diye rahat kafayla gidiyorlarmış. Tembel adamın kış mevsiminde Doğum Yerde baya yağmur yağmış ve bol bol otlar yeşermiş. Kısa sürede satın aldığı hayvanları kilo ve şişman olmuş. Şimdi buzağı boğa, oğlak keçi ve kuzu koç olmuşlar. Üçü birlikte otlamaya geldi ve evde uyudu.

Günlerden bir gün evlerine kurt gelmiş.

Kurt hayvanlarını görünce, üç gün boyunca yemeğim hazır diye mutlu oldu ve bir şarkı söylemiş:

Dingirdik-dingirdik
buzağ hem bir günlük
Dingirdik-dingirdik
oğlak hem bir günlük.
Dingirdik-dingirdik
kuz hem bir günlük.

Sonra akıllı buzağı düşünmüş ve kurda bir oyun oynamaya çalışmış: Buzağı ayağa kalktı: "Keçi, sen kapıyı kapat, koyun, sen deliği kapat" diye emretti.

Buzağı dilini çıkardıktan sonra kurt korkmuş ve ne yapacağını bilemeden evden çıkıp kaçmış.

Kurt aceleyle kaçarken, bakmış ki diğer sekiz kurt bir yerde toplanmış. Onlardan biri:

"Hey kurt, neden kaçıyorsun?"

Kurt:

Burada bir buzağı, bir boğa, bir oğlak, bir keçi, bir kuzu ve bir koç beni ortada yakaladılar. Onlardan zar zor kurtuldum. dedi.

Kurtlar dedi ki:

Acele etme, bizi onlara götür, beraber yiyelim dedi.

Tembel adamının malları da kurtların toplu halinde geleceğini öğrenince bir yere sığınmışlar. Bahçede bir kayısı ağacı varmış. Keçi ve kuzu, buzağı alıp tepeye çıkmışlar ve saklanmışlar.

Aniden, dokuz kurt evin içine gelmişler. Kurtlar evi ve ahır aradılar, ancak bir buzağı, keçi hiç birisini bulamadılar ve kurda dedi ki bizi aldattın. Kaçan kurt:

Ama hepsi aynı yerde yaşıyorlardı dedi.

Dokuz kurt erik ağacının altında toplandı ve bir servet açtı. O anda ağacın dalında duran buzağı durmadan ve yavaş yavaş kaymaya başladı.

Sonra buzağı yavaş sesle dedi ki:

Eyy... ben kayıyorum, dedi. Keçi:

Dilini ısır, dilini ısır!" dedi. Sonunda buzağı yerinde duramadan ve sert bir şekilde kurtların üzerine düşmüş. Keçi ise, ağacın üzerinde durup:

Falcıyı yakala, falcıyı yakala! Diye bağırdı.

Dokuz kurt korktu ve dokuz tarafa kaçtı. Kurtlar kaçtı ve bir yerde toplandı. Sağlam kaçıışları için sevinerek birbirlerine dediler ki:

Neyse ki zamanında kurtulduk, şimdi başka kurtlara da söyleyelim ki, bu topraklara gelmesin diye gittiler.

Tembel adamın havyaları kurtlardan sağ salim kurtulup, şişman olup ve mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişler.

Bir gün tembel adamın karısı:

Hey, mallarımız vardı, nereye gittiler diye sordu?

Ardından karı koca hayvanlarını bulmak için yola çıkmışlar. Tembel adam da cesarete gelmiş.

Kendi evlerine gelip baktığında, hayvanları hep beraber otluyorlardı. Bu hayvanlara sahip olduktan sonra, karı koca mülk ve yerin sahibi olmuş ve amaçlarına ulaşmış (K42, 2021).

3.1.43. Göge Tükürsen Yüzüne Düşer

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlarda bir deli varmış. Göge tükürürsen yüzüne düşer" diyordu. İşaret parmağıyla sağ gözünü göstererek güler ve gördün mü? diye dermiş.

Bunun dışında bir şey söylemez, kimseyle konuşmaz, kimseden de bir şey istemezmiş. O şehrin kralının vezirleri, delinin söylediği sözlerini krala iletmişler.

Kral deliyi huzuruna çağırılmış. Göğre tükürürsen yüzüne düşer" sözünü tekrarlamış ve tükürerek göstermiş.

Delinin sözleri ve yaptıkları kralı memnun etmiş ve ona bakarak:

Deli, bundan böyle her sabah buraya selam vaktinde bize geleceksin, şu söyle ve hazinedar bir altın alıp gideceksin" dedi hazinedara bakarak:

"Deliye bir altın ver! Diye emretti. Deli altını aldı ve söyleyeceklerini tekrarladıktan dan sonra dışarı çıktı.

Ondan sonra deli her sabah gelip, sözünü söyleyip, bir tane altını almış.

Deli yaklaşık bir yıl boyunca kralın sarayına gelip gittikten sonra, kralın veziri, sarayın hazinesin için mi üzölmüş veya deliye veren altını bizzat kendisi mi almak istemiş mi? Ama deliyi bir türlü saraya gelmesini engel olmasını ve yok etmesine çalışmış.

Bir güne düşündükten sonra bir saba aşçısına çeşitli yemekler hazırlamasını emretmiş.

Sabah kalktı, sofrayı kurdu, hazırlanan yemeği aldı ve delinin yolunu takip etti. Deli vezirin bahçesine yaklaşırken, vezir ona şunları söyledi:

Deli, bugün çay içelim, seni bekliyorum" dedi, "hayır" demesine rağmen onu evin içine sürükleyerek çekmiş.

Vezirin kendisi de delinin yanına oturup ve onu yedirmeye çalışmış. Zavallı deli, hayatında hiç bu kadar lezzetli yemek yemediği hatta rüyasında bile görmediği gibi, yanına konan yemeklerden azar azar yedi ve doyd.

Delinin doymasına rağmen vezir yine onu zorla yedirmeye çalışmış.

"Ey vezirim, durumum kötü, kralın yanına gitmem zor olacak" dedi. Deli vezire;

"Evet, deli, sorun ne?" Vezir bilmiyormuş gibi sordu.

"Aman tanrım midem bulanıyor değil mi?"

Hiçbir şey olmayacak demiz," dedi vezir.

Nasıl bir şey olmaz dedi! Kralın huzuruna çıktığımda kekelersem, ağzımdan gelen koku kralın burnuna giderse kötü olur" dedi deli.

"ey Deli, üzölme, çok kolay!" Vezir "Saray'a girince kolunu böyle ağzına tut ve gidene kadar ağzından çekme" diye öğretti. Deli da bunu kabul etti.

Vezir deliyi gönderdi ve kendisi deliden daha önce kralın yanına geldi ve şöyle dedi:

Ben sizin, varlığınıza ve hazinenize çok üzülüyorum dedi krala.

Hiç hazineden yanlışlıkla para boşuna çıktı mı!" dedi kral.

"Bu lanetli deli sokaklarda her gün sizin hakkınızda iftiralar atıyor, seni kötölemeye çalışıyor ve siz ona her gün bir parça altın veriyorsunuz dedi."

"Benim hakkımda ne diyorlar?" Krala sordu.

"Kralın kendisi çirkin, konuşması da çirkin, dediğini duydum. Ondan korktuğum için sarayına gidiyorum dedi, yoksa bana verdiği altına ihtiyacım yok dedi." Bu sözleri kendi kulaklarımla duydum. Yoksa inanmazdım. Ayrıca, "Kralın konuşması o kadar kötü ki, huzuruna girdiğimde kolum ağzıma, burnuma tutuyorum ve çıkana kadar kolumu ağzımdan çekmiyorum" dedi. Vezir, bana inanmıyorsanız, gelince göreceksiniz" dedi. Bir anda, deli kolunu ağzına tutup kralın yanına geldi.

Vezir krala bakarken, kral gözleriyle vezire onay işareti yapmış.

Deli her gün söyleyeceklerini söylemiş, sonra kral delinin üzerine bir poşet koymuş, poşetin üzerine şöyle yazmıştı; bu poşeti taşıyana yüz altın verilmeli" diye yazmış ve emretmiş. Vezir, kralın sağ tarafında oturuyordu ve üzerindeki yazıyı okumuş. Kral onu deli verdi ve şöyle dedi:

"Git al, hepsi senin olsun" dedi.

Deli saraydan ayrılır ayrılmaz vezir ona yetiştirdi ve yolunu kesti:

Deli, bana bu altını versen olmaz mı, zaten arkadaş olduk, dedi.

Buyur al " elindeki poşeti vezire verip saraydan ayrıldı.

Vezir bir kez daha okudu ve hazineye koştu.

Hazinedar bakınca poşetin üzerinde "Bu çantayı taşıyana yüz altın verilecektir" yazıyordu. Burada bir sır yok mu?" diye düşündü ve vezire dedi ki:

Eğer beklersen, şimdi onları çıkaracağım" dedi. Hazinedar çantayı açtığında içinde bir mektup olduğunu gördü. Dedi ki: "Bu mektubu getireni gizli hücreye götürün ve öldürün!" yazıldığı gibi. Hazinedar, gizli hücredeki cellat şöyle dedi: "Kapıdan giren adamı kafasını kopar dedi! Vezirin karşısına çıktı:

"Buyur, buyur, altınları bu hücreden alacaksınız" dedi ve veziri gizli bir hücreye soktu.

Ertesi sabah, tüm vezirler ve alimler sarayda toplandığında, deli her zamanki gibi geldi ve konuştu. Padişah şaşırılmış ve hazinedara birini gönderdiğini ve yanına geleceğini sormuş:

Kral; "Neden emrime yerine getirmedin?" diye kızmış.

Kralım yaptım," dedi hazinedar.

Tam önünde duruyor ve hale yaptım diyorsun!" Kral bağırdı.

Kralın dünkü mektubunu göstererek, "Emrinizi yerine getirdim," dedi.

Nasıl oldu diye?" kral şaşırıldı.

Deli, bana dün gece ne olduğunu ve ne yaşadığını anlat, dedi kral.

Deli dün sabah vezirinizin beni ziyafete çağırdığını, midesinin bulandığını, kralın yanına giderken elinle ağzımı kapatılmasını emrettiğini ve sizden bir poşet altını aldığım da, veziriniz dışarı çıkıp benden aldığını, krala söyledi. Ve her zaman yaptığı gibi "göğе tükürürsen yüzüne düşer" diyerek tükürdü ve herkese gösterdi.

Kral;

Deli, bugünden itibaren her gün bir altın değil, beş altın alacaksın ve bunu her zaman söylemeye devam edeceksin diye, hazinedara emretti (K43, 2021).

3.1.44. Vefa

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamandan bir yiğit varmış. Bu yiğit babasından kalan mirasın yarısını satıp bir kızla evlenmiş. Mirasın geri kalan kısmını da eşiyle birlikte yiyip bitirmiş. Varlığı gün geçtikçe azalıyormuş. Bir gün karısı kocasına şöyle dedi:

Şimdi sen böyle boş yatma. Mirasın geri kalanını satıp ticaret yapın ya da çalışın dedi.

Kocası:

Ticarete gittiğim de seni nasıl yalnız bırakabilirim ki? Karısı:

Merak etme sen gelene kadar evde kalacağım" dedi. Kocası mallarını satıp ticaret yapmak için karar verdi.

Parayla gerekli malları almış ve ayrılmadan önce karısı ona bir çiçek vermiş:

Bu çiçeği al. Başıma kötü bir şey gelse, ya da ben kötü yola düşsem, bu çiçek hemen solar. "Aksi takdirde, asla solmaz" dedi.

Kocası çiçeği aldı ve ticarete çıktı. Yolda yürükken karşılaşan hırsızlar, gencin tüm eşyalarını alıp kaçtılar. Genç adam, tüm aldığı eşyalar ve parası kaybetse de, zarar görmeyip ve sağlıklı kaldığı şükrederek bir şehre gitmiş. Şehirde dolaşırken bir bina inşa eden bir ustayla karşılaşmış. Yaşadığı olayları ustaya anlatmış. Usta genç adamı çırak olarak yanına. Bu yiğit bir yılda bina yapmayı öğrendi ve iyi bir usta olmaya çalıştı. Bir gün ustası öldü ve onun yerine kendisi usta oldu.

Bir gün kral genç adamı çağırır ve ona büyük bir bina inşa etmesini emreder. Yiğit, kral için çok güzel ve büyük bir bina inşa etmiş. Kral yiğitten memnun kaldı ve onu bir ziyafete davet etmiş. Yiğitle konuşurken, nerden geldiğini, kimlerden olduğu sormuş ve onu kendi sarayına çalışmaya ikna etmiş. Yiğit orada çalışmaya başlamış. Sık sık cebindeki çiçeğe bakmış. Vezirler, bu çiçeğin yazın ve kışın solmamasına şaşırılmışlar ve krala bu konuyu iletmış. Kral yiğidi çağırdı ve cebindeki çiçeğin neden solmadığını sordu. Yiğit karısının sözlerini krala anlattı. Kral güldü:

Sen aptal mısın, eşinin bu dediğine güvenden mi? Bak seni bu çiçeklerle aldatmış dedi. Yiğit, karısının dürüst ve vefalı ve ona inandığını söyledi.

Bir gün kral, genç adamın karısını test etmesi için vezirlerinden birisini gönderdi. Vezir, kadının yaşadığı şehre geldi ve komşusundan o yiğidin karısıyla tanışmasını istemiş. Komşuları veziri kadının yanına getirdi:

"Kızım bir misafirim vardı, onu sen evine misafir olarak kabul eder misin" dedi. Kadın bu sırrı hemen düşünüp anlamış ve bunda bir hikmet olmalı dedi. Evi toparlayalım dedi ve misafiri kabul etti. Güzel yemekler, çorbalar ve şaraplar hazırladı ve onu misafirin yemekleri verdi. Vezir sarhoştı, o sırada yiğidin karısının bir komşusunu gel demişti ve kadın kapıyı açtı.

Kadın:

Vay... biri geldi diye, kapıyı biri çalıyor dedi, sarhoş veziri evinin bodrum katına indirerek, hemen buraya gelin, ben kapıya bakarım dedi. Bakanın birkaç gün bodrum çıkmasına izin vermedi. Kral ilk vezirini kaybolmasını ve haber alamadığı görünce, sonra kral ikinci vezirini gönderdi. Karısı, ikinci veziri de daha önce ki vezirini ağırladığı gibi,

onu da bodruma indirip kilitledi. Kral ikinci vezirden de haber alamayınca, kendi normal halkın kılığının içinde yiğidin karısının evine geldi. Kadın, krala da eski vezirlerini gönderdiği gibi bir ziyafet verdi.

Yiğit çalışırken karısını hatırladığında çiçeğe bakar, solmadığını görünce, sevinir. Yiğit bir süre sonra kralın söylediklerini hatırlamış, kralın söyledikleri gerçek olmasın diye meraktan evine doğru hareket etmiş ve kapıyı çalmış, o sırada karısı da sarhoş kralı sarhoş ettiği vezirleriyle birlikte bodruma kilitlemiş. Kapı çaldığını da gidip kapıyı açıp baktığında kocası gelmişti. Mutlu bir şekilde evin içine geldi. Kocasına eve girince evdeki yiyecekleri gördü ve bunlar ne diye eşine sordu. Karısı:

Sen gelmeden önce ilginç bir şey yaptım, bak bu insanlar gelip beni rahatsız ve taciz etmeye çalıştı. Onları eve davet edip, hepsini sarhoş edip, geldiğini bodrum indirip kilitlemeye devam ettim. Sen bak, onların yanın gidip bir nedenini sorun. "İşte, bak," kapıyı açıp hepsinin dışarı çıkarmış. Yiğit üçünü de tanıdı:

Kral olmana rağmen böyle bir şey yaptığı için utanmıyor musun?" dedi. Kral:

Üzülmeyin, biz karınız siz aldatıyor mu, aldatmıyor mu diye, test etmeye çalışırken biz de bu duruma düştük." Eşiniz gerçekten çok dürüst ve iyi bir kadın. İkiniz birlikte mutlu yaşayın' dedi. Karı koca arzu ettikleri hedefe ulaştılar ve mutlu yaşamaya devam ettiler (K44, 2022).

3.1.45. Açgöz Zengin

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlar da bir şehrin kıyısındaki büyük bir gölde çok balık varmış. Ancak bu balıkları yakalamak ve yemesi çok tehlikeliymiş. Çünkü bu balıklar bazı günler zehirli, bazı günler zehirsizmiş. Ne zaman zehirsiz olduğunu kimse bilemezmiş.

Günlerden bir gün açgöz zengin bu balıklara çok düşkünmüş ve onları yemek istemiş. Bundan sonra, herhangi bir tehlikeyi unutarak, hizmetçilerine bu balıkları yakalayıp kızartmalarını emretmiş. Bunun emrin karşısına hizmetçi ona karşı çıkmış ve şöyle dedi:

Aman Allah'ım sonuçta bu gölün balıkları yakalayıp, yemek zararlı, bu balıklar ne zaman zehirli ne zaman zehir olması da belli değil, sonra kötü bir şey olmasın" dedi.

Sonra aç göz zengin hizmetçilerine kızmış ve şöyle demiş:

Eyy..., aptal hizmetçiler, neden benim emrimi yerine getirmiyorsunuz?" size ne dersem onu yapın, tamam mı? dedi.

Sonra hizmetçiler çaresizlikten çıkıp üç dört balık yakalayıp kızarttı ve krala getirdi.

Doymak bilmez, iştahı açık açgözlü zengin balığı hemen yemek istemiş ama tereddüt etmiş ve kendi kendine düşünmüş: "Ya bu balıklar bugün gerçekten zehirliyse? Sonuçları kötü olur benim için diye düşünmüş kendi kendine. Sokaktan bir dilencinin sesi duymuş. Sonra zenginin gözleri parlamış. "Bekle, Tanrı bu dilenciye çok zamanında gönderdi, bu yüzden bu dilenci için sadaka olarak pişmiş balıklardan birini vereceğim ve yavaş yavaş kendim izleyeceğim dedi. Balık gerçekten zehirliyse, bu dilenci yer yemez ölecek. Ve ben hayatta kalacağım. Eğer zehirsizse balığı rahatlıkla yiyebilirim" diye düşündü. Pişen balıklardan biri dilenciye verdi. Dilenci balığı alınca, kralın hakkında çok dua etmiş ve yoluna devam etmiş.

Uzun bir süre sonra, dilencinin ölmediği ve sokaktan geçerken sesinin duymuş. Açgözlü zengin balıkların kalanını balıkları getirmesini istemiş. Balığı yemiş ve bitirmiş. Ve kral ağzını ellerini temizlerken kapı sarayın kapısı çalmış.

Aç göz dışarı çıkıp kapıyı açtığında balığı verdiği dilenciye karşına görmüş. Aç göz zengin ona baktı:

"Neden yine geldin?" diye sordu. Dilenci dedi ki:

"Pişirdiğin balığı yedin mi yemedin mi diye bakmaya geldim. Eğer balıklar zehirli değilse, bende verdiğin balığı yemek isterim" dedi.

Bunu duyan aç göz zengin hemen kapıdan ayrıldı. Kısa sürede yediği balıklar zehri etkisini gösterdi ve öldü. Dilenci ise hayatta kaldığı için mutlu oldu ve aç göz zengin olduğunu öğrenip hayatına devam etti (K45, 2022).

3.1.46. Yararlı Bir Yalan

Biri varmış, biri yokmuş, eski zamanlar da yaşlı bir ihtiyar ve yaşlı bir kadın varmış. Onların iki kızı ve üç oğlu varmış. Yaşlı erkek ve yaşlı kadın geçinmek için çok zorlanıyorlarmış ve çocukları da daha gençmiş.

Bir gün kendileri ve çocukları da çok acıkmışlar. "Ne yapmalıyız?" diye düşündüler, bir yol bulamadılar.

Sonra yaşlı kadın:

"Yaşlı adama diyor ki, elinden geleni yap!" "Nasılsa dışarıdan hiç yardım almayacağız" diye ısrar etti.

Yaşlı adam çok düşündü ve sonunda gece yarısı hırsızlık yapmaya karar verdi, başka bir yol bulamadı.

Yaşlı adam gece yarısı kalktı ve hırsızlık yapmak için dışarı çıktı.

Köylerin diğer bir yaşlının çok koyunları varmış. Yaşlı adam da gitmiş o koyunlardan birini çalmış. Koyun kesip etini bir tencerede kaynattılar. Çocuklarını uyandırmadan önce yaşlı kadına:

Kadın, şimdi bir şeyler yapmalıyız ve çocuklar uyandığın da etleri yedirmeliyiz" dedi.

"Bunu nasıl yaparız diye yaşlı kadına sordu?"

Yaşlı adam:

Şimdi çocukların üzerine su serpeceğiz. Sonra yağmur yağıyor diyerek, sonra kendi çapanlarına⁹ sarıp diğer eve götürürüz dedi. Uyuduğu evde ise genellikle uyanınca et hızlı-hızlı yiyip bitirirler dedi. Etleri çocuklara yediler ve tekrar uyudular.

Ertesi gün, köyün yaşlısı, benim bir koyunum kayboldu diye tüm köye haber verdi. Sonra iki üç kişiyi köyün evlerini kapı-kapı aradılar. Ararken yaşlı kadın ve erkeğin evlerine geldiler ve çocuklarına sordular:

Dün gece evde et yedin mi?" Sonra çocuklardan biri söylemiş:

Evet, et yedik" diye cevap vermiş.

Yaşlı erkek ve yaşlı kadının panik olmuşlar. Sonra yaşlı kadın hemen kendini yakalatıp ve uyanıklık yapıp:

Ey... Çocuk size ne zaman et verdik ki?" dedi.

Sonra çocuk ağladı:

Hani, yağmur yağdığı gün babam eve et getirdi ve bize yedirmiş ki! dedi.

⁹ Çapan, üstü ve astarı arasına pamuklu ve pamuksuz konularak dikilmiş geniş üst giyimi (kaftan, cüppe, entariye benzer üst giyimi).

Yaşlı kadın, kocasına bakarak:

"Sevgili büyüğüm, çocuk doğruyu söyledi." Et getirmek için şehre gitmiştim ve uzun zaman olmuştu et yiyememiştik. O gün yağmur yağıyordu. Çocuğa sorduğunuzda o getirdiğim et yediğini söyledi size, dedi.

Koyun sahibi ve onunla birlikte gelen insanlar tek kelime etmeden gitmişler. İhtiyar ve yaşlı kadın cezadan kurtulmuşlar, bolluk ve bereket içinde yaşamaya devam etti (K46, 2022).

3.1.47. Kel Oğlan

Varmış, yokmuş, açmış, tokmuş, eski zamanlarda bir kel oğlan varmış. Kel oğlan nenesi ile yaşıyormuş. Nenesi ile bir köyün köşesinde geçim sağlıyorlarmış. Kel oğlanın hiçbir zaman biri iki olmamış. Her zaman çalışıp kazanıyormuş ve kumar oynuyormuş. Bu sebepten dolayı hayatına hiç düzen verememiş ve sağlayamamış. Bir gün kel oğlan ot toplamak için yaylaya çıkmış ve her zaman işi ot ve odun toplamakmış, köyün çarşısında götürüp satıyormuş ve geçimini böyle sağlıyormuş. Bir sonraki gün ot toplamak için bir daha gitmiş, hava çok sıcakmış, bir sürü ot ve odun toplamış ve sırtına taşıyormuş, uzakta olan bir ağacı görmüş, sonra kendi kendisi düşünmüş, bu ağacın yanına bir gideyim de ve biraz gölgesine oturup dinleneyim demiş. Sonra gelmiş ağacın yanına sırtında ki odun ve otları yere bırakmış ve ağaca yaslanıp gölgesine dinlenmiş. Dinlenirken bir bakıyor ağacın tepesinde bir kuşun yuvası varmış. Sonra düşünmüş demiş ki; gel bu kuşun yuvasını da alayım zaten benim bugün topladığım topladığım odunlar az kuşun yuvasında alıp kendi topladığım odunlarıma alıp katayım demiş, belki çok olur benim odunlarımda. Ağaca çıkmış kuşun yuvasını almış, yuvayı aldıktan sonra yuvanın içinden güneşin ışığı ile parlayan bir şeyi görmüş. Bir an bakmış ki bir tane pırlanta taşı varmış. Pırlantayı aldıktan sonra düşünmüş ki, eğer ben bu pırlantayı padişaha göndersem belki beni takdir eder, sonra pırlantayı almış cebine koymuş ve kuşun yuvasında topladığı odunlara katmış. Odunları pazar götürmüş satmış ve tekrar gitmiş arkadaşları ile kumar oynama başlamış. Kumara oynarken paralarını kumara kaybetmiş. Kel oğlan eve dönerken, bir kervanbaşı ile karşılaşmış, eyy kervanbaşı nereye gidiyorsun diye sormuş.

Kervanbaşı: Demiş ki, Hindistan'a gidiyorum.

Kel oğlan: AA öyleyse Hindistan'ın padişahı benim arkadaşımıdır. Sonra kel oğlan cebinde ki pırlantayı çıkartmış, demiş ki; bu pırlantayı al Hindistan'ın padişahına ver ve benim gönderdiğim söyle. Padişaha söyle ki senin bir dostun varmış benim oturduğum bölgede, o dostun gönderdi de padişaha.

Kervanbaşı da mutlu olmuş demiş ki mutlaka ileteceğim padişaha. Kervanbaşı düşünmüş ki eğer bu pırlantayı padişaha iletirsem, belki padişahın güvenini almak için padişahın pazarına girebilirimdir ve güzel ticaret yapabilirimdir diye, mutlu olarak bu emaneti almış teslim etmek için yoluna devam etmiş.

Şimdi ise hikayeni kervanbaşı ile devam edeceğiz.

Karavanası aylar sonra Hint'e yetişmiş ve padişahın nerede kaldığını öğrenmiş ve padişahın yanına gelmiş. Padişaha selam verdikten sonra demiş ki;

Benim yaşadığım bölgede senin bir arkadaşın varmış ismi Kuru Banka.

Kuru Banka dostunuz size bir hediye yolladı yani bir tane pırlanta gönderdi hediye olarak.

Padişah: padişah düşünmüş ki, Kuru Banka diye bir arkadaşım yoktu. Çok düşünmüş ama arkadaşını kimliğin hiç hatırlayamamış nerde tanıştığını ve nerde dost olduğunu bile hatırlayamamış.

Padişah kervanbaşıyla söylemiş ki; ne zaman evine dönersen bana haber ver demiş. Kervanbaşı mutlu olmuş ve demiş ki tamam padişahım eve giderken sizin yanınıza geleceğim.

Sonra padişah vezirleri ve yakınlarını ile toplantı yapmış ve konuşmuş. O Kuru Banka isimli bir arkadaşım bana bir tane pırlanta göndermiş ama ben onun karşılığına ne gönderiyim ve ne yapayım diye düşünmüşler... herkes böyle bir neticeye varmış. Padişaha demiş ki: sende 40 deve altın ve buna benzeyen kıymetli eşyalar göndermen gerekiyor diye kara vermişler herkes.

Birkaç gün sonra Kervanbaşı padişahın yanına gideceğim diye haber vermeye gelmiş.

Sonra padişah söylemiş ki; sen gel ben 40 deve altın ve kıymetli eşyalar hazırladım bana pırlantayı gönderen dostum için, sana emanet ettiğim her şeyi benim dostum Kuru Bankaya götür teslim et ve benim çok çok selamlarımı da söyle.

Kervanbaşı bir daha mutlu olup 40 deve kıymetli eşyaları alıp, kel oğlanın köyüne doğru hareket etmiş. Yol yürümüş-yürümüş kel oğlanın köyüne gelmiş, kel oğlanın evine gelmiş ve bakmış ki kimse yok sonra sormuş kel oğlan nerede bulamıyorum, kel oğlanın nenesi demiş ki; bilmiyorum nerde olduğun belki yine de kumar oynamaya gitmiştir.

Kervanbaşı o kel oğlan nerde ve nereden bulayım diye çok düşünüyordu. Anıdan bir baktı ki kel oğlanla karşılaştı. Sonra bir birilerini hâl hatırını sormuşlar. Sonra Kervanbaşı demiş ki: eyy yiğit Hindistan padişahı senin gönderen pırlantanın karşılığına 40 deve altın ve kıymetli eşyalar gönderdi sana. Umarım ki gönderdiği hediyeleri ve selamını kabul edersin.

Kel oğlan kervanbaşından sormuş şimdi nereye gidiyorsun? Kervanbaşı demiş bu sefer Yemen tarafına gidiyorum. Kel oğlan demiş ki; bana getirdiğin 40 deve hediye Yemen padişahına götür ve söyle ki Kuru Banka diye bir dostun bu Cevahir'leri sana gönderdi. Yine hem Kervanbaşı mutlu olmuş ve kendi kendisine demiş bu Cevahir'leri Yemen padişahına götürürsem belki benim ticaretim de iyi olur, sonra birkaç gün geçtikten sonra Kervanbaşı Yemen e varmış.

Kervanbaşı: araştırıp Yemen padişahını yerini bulmuş ve yanına gitmiş. Sonra padişahın huzuruna çıkıp demiş ki, kel oğlan Kuru Banka isimli diye bir dostunuz size selam ve hürmetleri yanında hediye olarak 40 deve cevahir gönderdi. Sonra padişah demiş ki benim bu isimde bir dostum yoktu. Ne kadar düşünse bile hatırlayamamış Acaba kim olabilir ki bana bu kadar hediye göndermiş.

Sonra kervanbaşıyla demiş ki; seninle tekrardan haberleşiriz.

Padişaha çok düşünmüş ve demiş ki: Kuru Banka dostumun bu kadar hediyesinin karşılığına ne gönderebilirim? Yine de düşünmüş acaba bu kadar hediye neden bana göndermiş ve sebebi ne olabilir? Hiç bi şey aklına gelmemiş, padişah vezirleri ve yakınları ile danışmış, sonra hepsi aynı kararı gelmişler ve tekrar bu kadar değerli hediye karşılığını hediye olarak altın göndersek uygun ve güzel olmuyor. Vezirler demiş ki Öyle bir şey gönderelim ki bizden daha memnun olsun. Padişah sormuş ne olması gerekiyor?

Vezirler demiş ki; Maşallah kızınız genç olmuş, boyu çınar gibi olmuş ve evlenme zamanı gelmiş. Eğer sizin izniniz olursa kızınızı hediye edelim.

Padişah çok düşünmüş sonra demiş ki evet bu çok iyi bir fikir ve böyle yapmam gerekiyor.

Padişah demiş tamam ben kızımı vermeye razıyım, ama ben kızımı tanımadığım insana gönderemiyorum ki, ne yapmam gerekiyor diye bir daha danışmış vezirleri ile. Sonra vezirler demiş hayır! kervanbaşını çağıralım ve kervanbaşıyla söyleyelim, gitsin sizin dostunuzu getirsin ve bizim davet ettiğimizi söylesin ve dostunuza desin ki padişah kendi prenses kızını sizinle evlendirmek için sizi Yemen'e davet ediyor. Kervanbaşıyla çok para ve altın vermiş benim dostumu getir diye, Kervanbaşı bir daha yola çıkmış ve yürü yürü en sonunda kel oğlanın evine gelmiş ve kapısını çalmış, kapıya nenesi çıkmış, Kervanbaşı nenesinden sormuş oğlun nerde? Nenesi demiş ki nerde olduğunu bilmiyorum. Sonra aramaya başlamış, kel oğlanın birkaç tane dostlarını görmüş, dostlarından sormuş, sizin dostunuz kel oğlan nerde biliyor musunuz? Dostları demiş ki aşağıda bir yerde kumar oynuyor belki kumar oynarken çok paralarını da kaybetmiştir ve iyi bir durumda değildir. Kervanbaşı kel oğlanın dostuna söylemiş ki Yemen padişahı kel oğlana sizin dostunuz ile kızını evlendirmek istiyor. Ben nasıl kel oğlanın kendimle yemene götüreyim? Sonra dostu demiş. Eğer böyle söylesen kel oğlan asla senle gitmeyecektir, sen ona söyle ki Yemen de çok iyi kumarbazlar var ve gelmişler ve orda iyi kumar oynuyorsun ve para kazanıyorsun diye düşünüyorum. Belki sonra gider seninle. Sonra Kervanbaşı gitmiş o eve kel oğlanı bulmuş, kel oğlan da baya para kaybetmiş. Kervanbaşı kel oğlana demiş yemene çok iyi kumarbazlar var çok büyük paralar var orası tam sana göre bir yerdir ve iyi para kazanırsın.

Kel oğlan demiş ki boşver artık zaten param kalmadı hepsini kaybettim artık gitsem bile ne fayda eder diye söylemiş.

Ama kervanbaşı kel oğlan kendisi ile götürmek için ikna etmiş. Sabah Ata binmişler ve yola devam etmişler... yürümüş-yürümüş bir yere kadar gelmişler... kel oğlan kervanbaşından sormuş ki sen beni nereye götürüyorsun acaba? Kervanbaşı böyle demiş eğer doğrusunu söylemem gerekiyorsa, Yemen padişahı kızını seninle evlendirmek istiyor. Seni damat yapmak istiyor. Ben bu sebepten dolayı seni yemene götürüyorum. Kel oğlan hemen durmuş attan inmiş, demiş ki hayır! Ben gitmem. Padişah kızını vermek istiyorsa kendisini gelmesi gerekiyor. Ben gitmem. Ben buradayım. Git padişaha söyle

kızını vermek istiyorsa kendisi gelsin benim yanıma. Kervanbaşı çok çaba sarf etmiş kel oğlanı yemene götürmek için ama kel oğlanı ikna edememiş.

Kervanbaşı mecburen kendisi tek başına gitmiş yemene kadar. Yemene gelmiş ve padişahın huzuruna gitmiş demiş ki; senin kuru bankacı dostun senin yanına getirmeye ikna edemedim.

Diyor ki eğer Yemen padişahı kızını benimle evlendirmek istiyorsa kendisi gelsin benim yanıma. Padişah bu haberi duyunca şaşırılmış. Padişah bu kurucu banka dostunu çok akıllı ve cesaretli olduğunu anlamış.

Şimdi ise hikayeni kel oğlandan devam edelim:

Kel oğlan yarı yoldan evine dönmüş ve kendi kendine düşünmüş şimdi ne yapayım ben? eğer padişah gelse benim böyle bir durumda olduğumu, geri zekâlı olduğumu öğrense acaba bana kızını verir mi diye çok düşünmüş. Sonra bir karar vermiş. Yok olmaz böyle bir durumu kabul edemem asla ve padişah da kabul etmeyecek. Sonra çaresiz kalmış. Demiş ki padişah gelene kadar kendimi yukarıdan aşağı atacağım ve kendimi öldüreceğim. Yüksek bir tepeye çıkmış kendisini aşağı atmak için, atlarken bir anda durmuş ve canı Aziz olduğu için bu intihardan vazgeçmiş. Tekrar kendisini öldürmek istemiş ama bir daha vazgeçmiş. 3 kere denemiş ve vazgeçmiş. Arkasına bakmış çok büyük bir dev uyurmuş, ama devenin boğazına çok büyük bir kemik kaçmış. Dev kel oğlanın intihar etmesini ve vazgeçmesini görünce çok gülmüş ve bu sebepten dolayı boğazında ki kemik dışarıya çıkmış. Yani bu yaptığı işle sanki Deve bir hayat bağışlamış gibi olmuş. Sonra dev kel oğlana yakınlaşmış kel çok korkmuş ve bağırarak beni öldürecek diye arka tarafa kaçmaya başlamış. Dev kel oğlana seslenmiş hayır hayır kaçma sen bana hayat verdin. Dur! Benim seninle işim var. Dev kel oğlana demiş ki ne sıkıntın var bana söyle. Kel oğlan korkarak durmuş. Sonra Dev kel oğlana konuşmaya başlamış, çok zamanlar oluyordu ki benim boğazıma büyük bir kemik kaçmıştı ve öyle kalmıştı. Biraz önce sen kendini öldürmek ve ölmekten vazgeçmek anını izledim, çok güldüm ve sana güldüm için, yıllardır boğazıma kalan kemik dışarıya çıktı, sen sebep oldun ve benim hayatımı geri bağışladın.

Dev: Kel oğlan Şimdi sen söyle senin ne sıkıntın var?

Neden kendini yükseklikten aşağı atıp kendini öldürmek istedin? Kel Oğlan: demiş ki başsıdan geçen olayları hepsini anlatmış, Yemen padişahı bana kızını vermek istiyor ama

benim böyle bir durumda ve kel olduğumu bilmiyor, eğer benim böyle bir kötü durumumu görse kesinlikle vazgeçer ve kızını bana vermez. Belki bana kızar diye, padişah gelene kadar kendimi öldürmek istedim. Sonra dev kel oğlana demiş ki; yiğit sen otur bekle ben hemen geri dönüyorum. Dev köyüne gitmiş ve bütün köyde ki devleri seslenmiş. Ama ölümden kurtulan dev o bölgede ki tüm devlerin padişahıymış. Sonra bölgede ki bütün devler mutlu olmuş bak bizim büyüğümüz ve padişahımız geri geldi. Devler bütün kendi padişahlarının yanına gelmiş ve selamlaşmış ve sarılmışlar çünkü bayağı zamandır yokmuş köyde ki bütün devler padişahımız öldü diye sanmışlar.

Sonra dev demiş tamam ben geldim rahat olun. Benim sizin yardımınıza ihtiyacım var, bana ilaç lazım, nasıl olsa bile bana bulamanız gerekiyor.

Devler sormuş nasıl bir ilaç olsun?

Büyük Dev: demiş öyle bir ilaç olsun ki kelin kafasına geri saç çıksın, sonra bütün devler birbirleriyle konuşmuş ve aradan yaşlı bir dev böyle demiş; filan dağın tepesinde bir tane ağaç var. O ağacın yaprağı var o ağacı yapacağını alıp yandırsın ve sonra külünü alsın kelin başına sersin iyice, kelin başına saç çıkacak ve uzayacak. Sonra gitmişler devin dediği uygulamayı yapmışlar ve külü almışlar. Bir de bu padişah dev tüm servetini almış kel oğlana bağışlamak için ve köydeki bütün devlerde toplamış kel oğlan tarafına hareket etmişler. Kel oğlan bir bakmış ki o.... Biraz önce bu dev beni tek başına öldürmeyi beceremedi, şimdi ise tüm köyündeki devleri toplayıp geliyor. Kel böyle bir durumu bakınca bir daha yavaş yavaş kaçmaya başlamış. Yine de dev kel oğlana seslenmiş dur dur gitme, benim sana bir işim var. Kel oğlan bir daha korkarak durmuş ve beklemiş. Dev kel oğlana yaklaşmış arkasında ki devlere söylemiş ki; saç çıkartmak için yaptığınızı ilacı getirin kel oğlanın başına sürmeye başlayın. Sonra kel oğlanın kafasına külü sermişler, kelin kafasına saç çıkmaya başlamış. Güzel bir yiğit olmuş. Sonra padişah dev köy dönerken yanında kendi servetini almıştı kel oğlana vermek için, sonra devler güzel yiğitle (kel oğlana) servetleri vermiş, demiş ki, artık biz dönüyoruz, eğer anıdan Yemen padişahı bizi görse belki korkarlar, en iyisi bizim gitmemiz gerekiyor, şimdi ise seni Allah'a emanet ediyoruz diyerek gitmişler.

Devler Kel oğlanı bir tepenin üstüne koymuşlardı tahtının üstüne, günler önce hareket ettiği Kervanbaşı ve Yemen padişahı ile birlikte kel oğlanın oturduğunu tepenin yanında yaklaşmışlar. Padişahın yanında bir sürü başka insanlarda varmış. O tarafı ve bu tarafı

bakıyor ki kel oğlan yok. Sonra kervanbaşından padişah sormuş benim dostum nerede gözükmüyor, Kervanbaşı demiş ki burada oturuyordu normalde, sonra bir bakmış kel oğlan tepenin üstünden karavanasıyla sesleniyor bakın-bakın ben buradayım, Kervanbaşı yiğitte (kel oğlana) yaklaşmış tanıyamamış eski kel oğlana benzetememiş çok değişmiş ve kafasına saç çıktığı için, sonra kel oğlan kervanbaşını yanına çağırmış.

Kel oğlan: sen sesini çıkartma benim hakkımda olan hiçbir şeyi İfşa etme padişahın yanında, ben sonra her şeyi anlatacağım ve açıklayacağım sana. Ama bil ki ben, ben senin tanıdığım eski kel oğlanım.

Sonra Kervanbaşı padişahı kel oğlanla tanıştırmış ve padişah da yiğitti beğenmiş (kel oğlan). Padişah yiğidi götürmüş Yemene. Kızını Kel Oğlanla evlendirdiği için yemene halkına 40 gece ve 40 gündüz doğun yapmış. Düğün son akşamı padişahın şehrine düşmanları saldırmış hatta şehrin bazı bölgelerini bile almış, padişaha haber gelmiş. Demiş ki; böyle bir kötü durum var. Padişah oğullarını çağırmış ve demiş ki sizlerde askerlerin başında komutan olarak askerleri alın gidin ve düşmanın saldırının karşısına hazır olun. Ama oğulları babasını dediğini yapmamış ve babasına kinaye olarak söylemiş ki biz artık savaşıyoruz bizim zamanımız geçti artık, hani senin yeni damadın var bence onu gönder diye babasına söylemiş. Babası da kabul etmiş. Padişah da kızına söylemiş ki; git damadıma söyle yarın hazır olsun. Yarın askerlerin kumandanı olarak hazırlansın. Ama kel oğlan şimdiye kadar hiçbir savaşa katılmamış ve hiç savaşı görmemiştir. Ata binmemiş ok kullanmamış savaştan hiçbir şeyi bilmiyor. Ama kel oğlan mahcup olmak istememiş tamam ben savaşa gitmeye hazırım demiş. Kel oğlan padişahın kızına demiş ki babana söyle bana iyi bir at ve keskin bir kılıç versin. Kız babasının yanına gitmiş kel oğlanın isteklerini söylemiş. Babası kızına demiş ki git kocana söyle bir sürü at var içinden bir tanesini seçsin ve sonra git kılıçların yerin göster ve bir tane de sevdiği kılıcı seçsin ve alsın demiş. Kel oğlan gitti bir tane kılıç seçti ve şimdi de atlar içinden bir tane at seçmek istiyor. Kel oğlan ataların içine gelip eliyle tüm atların sırtına vuruyor, vururken atlar hepsi hareket ediyor ve beğenmiyor, kel oğlan ata binmediği için ve attan korktuğu için diyor ki; hareket etmeyen at bana lazım, sonra askerin birisini padişahın huzuruna gidiyor diyor ki sizin damat atların hiç birisini beğenmedi, sonra padişah demiş ki YAA bizim damat çok Zeki. Ben şimdiye kadar çok at bindim ama hala da damadım gibi at tanımamışımdır. Padişah askerine diyor ki git benim damadıma söyle başka bir yerde kendim için birkaç tane at daha besliyorum gitsin onlarında baksın belki o atları

beğenir, eğer beğenmezse de bizim başka atımız yok diye askere söylemiş. Ama padişahın bir atı varmış her zaman onu gölgede besliyormuş ve hata o at güneşin bile yüzün görmemiş. Sonra kel oğlan padişahın askeriyle atalara bakmaya gitmiş, özellikle padişahın güneşten uzak tutan atını görmek istiyormuş. Kel oğlan atın yanına gidiyor atın sırtına eli ile veriyor ama at güneşi görmediği için hiç hareket etmiyor ve bir daha vuruyor hiç hareket etmiyor. Sonra atın üstüne çıkıyor hiç hareket etmiyor. Sonra padişahın askerine diyor ki tamam ben bu atı seçtim ve bu atı bineceğim savaşa. Asker padişahın huzuruna geliyor diyor ki; siz güneşten uzak tuttuğunuz atı seçti ve aldı. Padişah düşünüyor diyor ki ben böyle bir insanı görmedim, bu kadar at bindim ben ama damadım benden daha çok biliyor ve iyi tanıyor atları. Şimdi ise kel oğlan atı seçti, kılıcı seçti, yarın ise askerlerin baş komutanı olarak savaşa hazır oluyor. Sabah oluyor. Askerlerin baş komutanı olarak, kendisi ilerde ve askerler de arkasından hareket ediyor savaşa. Gidiyor diyor... kel oğlan bir andan düşmanları ile karşı karşıya geliyor. Ama kel oğlanın atı şimdiye kadar karşısına hiç at ve insanı görmemiş, kel oğlanın atı hiçbir şeyi görmediği için bir anda bu kadar atı ve insanı görünce at hemen kendi kendisi koşmaya başlıyor koşuyor koşuyor... koşarken kel Oğlan atını idare edemiyor. Kel oğlan şimdiye kadar at binmediği için ve korktuğu için atın boynuna sarılıyor, korkudan arkasında ki askerlerine sesleniyor ve bağıyor hadi gelin atı idare edin idare edin kaçıyor diye sesleniyor askerlere, ama at düşmanın önüne koşuyor, karşı da ki düşmanlar askerleri düşünüyor ki onların komutanı bizim komutanımızı almaya ve öldürmeye geliyor, düşmanlarda korkuyor ki eğer komutanımızı öldürürse biz savaşı kaybederiz diye düşmanlar hepsi geri çekiliyor. Ama kel oğlan hala sesleniyor ve bağıyor hadi gelin atı idare edin idare edin kaçıyor diye sesleniyor askerlere, ama kel oğlan at ile birlikte düşmanların içine giriyor, kel oğlanın askerleri de geliyor kel oğlanın takip ediyor... Ama kel oğlan durmadan gidiyor ve at kaçırıyor, kel oğlanın atı bir ormanın içine giriyor

Kel oğlanın ormana götürüyor. Ama at ormanın içinde bir ağaca çarpıyor ve kel oğlandan atın üstünden yere düşüyor, malum geçmişte de kel oğlan ot ve odun topluyordu. Şimdi de ormana gelmişken büyük odunları bir tarafa, orta boyları bir tarafa ve küçük odunları bir tarafa ayrı topluyor, bir müddet sonra kel oğlanın askerleri ormana geliyor kel oğlanı buluyor, kel oğlan askerlerden soruyor? savaşı ne yaptınız kim kazandı? Askerler diyor ki biz kazandık, düşman askerlerini savaşıırken hem öldürdük hem canlı aldık ve birçoğunda yaralandı kaçtılar. Askerler komutanı kel oğlandan soruyor ki ne iş

yapıyorsun ve bu oyunlar ne? Aha siz bilmiyor musunuz? Ben bu oyunları böyle yaptığımdan ve topladığımdan kastım, bu büyük oyunlar kadar askeri öldürdüm ve orta büyükt oyunlar kadar da askerleri yaraladım. Yani kel oğlan askerlerinin yanına mahcup olmak istemiyor kendisini bir türlü yükseltmek istiyor, sonra askerler çok şaşırmışlar ve kendilerine demişler ki; bu kadar düşmanın asker nasıl öldürdü ve nasıl öldürdüğü askerleri böyle bir hızla saymış diye çok şaşırmışlar. Sonra askerler ve kel oğlan çok büyük bir galibiyetten sonra geri dönüyor ve padişahın huzuruna geliyor, askerler padişaha diyor ki; damadınız öyle bir güçlü öyle bir Zeki insanmış ki, karşıda ki düşmanların ne kadar öldürdüğünü, yaralandığını ve canlı aldığını hepsini saymış ve inanılmaz bir başarı elde etmiş diye padişaha damadını çok övmüş.

Padişah bu mutlu haberi, askerleri ve damadını böyle bir galibiyet elde ettiği haberini aldıktan sonra bir daha damadı için 40 gece ve gündüz doğun düzenliyor, şehirde ki tüm insanları haber veriyor ve şenlikler hazırlıyor.

Kel oğlan böyle bir olaylar yapmış ve hikayesi böyle tamam olmuş. (K47, 2021).

3.1.48. Yaşlı Nene ve Yaşlı Dede

Bir varmış, bir yokmuş, bir dede ile bir nine varmış. Üç kızı bir oğlu varmış. Yavaş yavaş çocukları büyümeye başlamış. Kızlarından iki tanesini evlendirmiş. Diğer kızlarını ise hiç kimse istemeye gelmemiş. Anne- baba ne zamana kadar kızımı böyle evde kalacak, ne yapalım diye istişare etmiş birbiri ile. Köyde tek başlarına yaşarmış. Anne-bana kimsenin istemediği kızını ne kendi oğlu ile evlendirmiş, kızları her ne kadar karşı çıksa da ona kabul ettirmişler. Düğün olacağı akşam kız oradan kaçmış, Açıl kamış denilen ağacın altına gelip, açıl kamış demiş, ağaçta açılmış, kız da onun içine girip saklanmış. Adam biri kızını arayan anne-babaya bir kızını bu ağacın içine girdi demiş. Kızın babası, ağacın yanına gelerek, açıl kamış açıl, ben kızımı göreyim demiş. Sonra bir ses; açıl kamış açılma, ben babamı görmeyi, önceleri baba idi, şimdi ise kayınpederim oldu demiş. Bu sefer kızın annesi gelerek; Açıl kamış açıl, ben kızımı göreyim demiş. Yeni ağaçtan çıkan ses, açıl kamış açılma, ben annemi görmeyim, daha önce annem idi, şimdi ise kayıinvalidem oldu demiş. Sonra ise kızın ablası gelerek; açıl kamış açıl, ben kardeşimi göreyim demiş, buna da açıl kamış açılma, ben ablamı görmeyim, daha önce ablam idi, şimdi ise görümcem oldu demiş. Böylece her üçü de ağlaya ağlaya ağacın yanından ayrılıp gitmiş. Daha sonra ise kocası olacak kardeşi de gelip; açıl kamış açıl, ben

kardeşimi göreyim demiş, buna açıl kamış açılma, ben abimi görmeyim, daha önce abim idi, şimdi ise eşim oldu demiş. En sonuna en küçük olan kardeşi gelip açıl kamış açıl deyince, ağaç açılmış. Sonra ise küçük kardeşi ile yollara düşmüş. Yolda yürürken bir suya rastlamışlar. Çocuk ablasına, abla susadım, biraz su içebilir miyim diye sormuş. Ablası, hayır içme bu suyu yoksa Eşeğe dönüşeceksin demiş. Yol yürürken yine başka bir suya denk gelmişler. Çocuk bu sudan içe bilir miyim diye sormuş. Ablası hayır, içersen Ata dönüşeceksin demiş. Yol devamında yine başka bir suya dek geliyorlar. Ablasına çok susadım içe bilir miyim demiş, ablası bu gölün suyundan içersen geyik olursun, içe demiş. Giderken ayakkabının birini suyun yanında bırakıp gitmiş küçük çocuk. Biraz yol yürüdükten sonra, çocuk ablasına, suyun yanında ayakkabımı unuttum, gidip alıp gele bilir miyim demiş, ablası da tamam ama oradaki sudan içe yine demi. Suyun yanına geldiğinde ablasının suyu içme demesine rağmen sudan içmiş ve geyik olmuş. İki boynuzuna iki ayakkabısı takıp, ablasının yanına gitmiş. Ablası, sana içme demiş, bak içtin geyik oldun demiş. Ablası ağlayıp başındaki baş örtüşümü alıp, geyiğin boynuna takip yola devam etmişler. Zengin bir adamın evine vararak, geyik olan kardeşini ağaca bağlayıp kendisi ağacın tepesine çıkıp oturmuş. Ev sahibinin hanımı su almaya gelince ağacın üstündeki kızın resmi suya yansımış, kadın bu görünen kişinin kendisi olduğu zannederek, ben mademki bu kadar güzelim, neden su taşıyorum diyerek, elindeki su tasını kırıp eve gitmiş. Böyle devam ederken, bir gün adamın hizmetçileri bunu fark etmiş, kadın suya geliyor fakat su almadan su tasını kırıp gidiyor demişler. Sonra bir gün zengin ev sahibi kadının kedisini takip etmiş, bu durumu öğrenmek için. Adam suya yansıyan ağacın üstündeki güzel kızın resmini görmüş. Adam, ağacın üstündeki kıza; in misin, cin misin, adam oğlu insan mısın, aşağı in diyor. Kıza adama ne inim ne de cin, adam oğlu insanım, benim arzularım var, eğer onları yerine getirirsen aşağı ineceğim diyor. Adam, aşağı gel, yerine getireceğim diyor. Kız adama, kardeşime altından elbise, barınak, hazırsan ineceğim diyor. Zengin adam, birkaç gün sonra o kızla evlenmiş. Kızı ise adam önceki hanımı kıskanmaya başlamış. Çünkü o artık yeni evlenen kadının hizmetçisi olmuş. Bir gün gel birlikte su getirelim, hem de geyik olana kardeşini de göreceksin diyor. Üstelik o kadının ayakkabılarının altına da tuz atmış kıskandığı için. Çünkü son derece güzeldir. Güzel olanı kıskanan zengin adamın diğer yani önceki hanımı ise kekemedir. Fakat o güzel olan zengin adamın yeni kadını hayır gitmeyeceğim, geyikle eşim kendisi ilgilenecek diyor. Ama yine de gidiyor suyun başında, geyik olan kardeşine

bakıyor, altında barınak yapılmış, kendisi de hamile olmuş. Güzel olan kadın su alırken ayağı kayıp suyun içinde düşüyor. Su içinde iki tane ekiz çocuk dünya 'ya getiriyor. Zengin adam bir gün, iki gün bakıyor, yeni hanımdan hiçbir haber yok. Sonra ise o kekeme hanımından soruyor o da bilmiyorum diyor. O da bilmiyorum, bir yerlere gitmiştir herhalde diye cevap veriyor. Adam gelip geyikten soruyor ablan nereye gitti diye, oda bilmiyorum diyor. Kadının kocası herkesten sormaya başlıyor. Adama hizmetçileri suyun altından bebeğin sesinin geldiğini söylüyor. Eşi suyun başına gelip, in misin, cin misin, çık dışarı diyor. Ne inim ne de cinim, adam oğlu insanım, kendim suyun altında, saçım suyun üstünde, Hasan-Hüseyin koçağında, nasıl çıkayım diyor. Bu suyun altına nasıl düşmüş diye hayret ediyor. Suyun boşaltılması için hemen emir veriyor. Kadının suyun altına çıkarınca, kekeleme kadını ben suyun altına kaydurdum diyor, o çok güzel, ben kekeleme, benimle hiç ilgilenmiyor, hep onunla ilgileniyorsun diyor. Sonra o kekeleme kadını kırk atın arkasına kırk saçından bağlıyor. Böylece birbirine kavuşuyorlar, kekeleme kadınından da kurtuluyor (K48, 2021).

3.1.49. Kedi Gelin

Bir varmış bir yokmuş eski zamanlarda yaşlı bir adamın üç tane oğlu varmış. Günlerden bir gün gecesi oğullarını yanın çağırması ve şöyle demiş: Çocuklarım artık ben de yaşlandım sizin de yaşıınız da geldi yarın bir gün ben de ölüp gideceğim sizin hayatınız nasıl olacak demiş, yarın sizlere pazara götüreceğim. Çocuklarını alıp pazara gitmiş pazardan üç oğluna üç tane elma almış. Çocuklarına almaları vermiş ve şöyle söylemiş: bu üç tane almanın üçünüz üç tarafı attınız kiminki nereye düşerse kısmetiniz oradadır demiş. Onları da elmaları alıp üç tarafa atmışlar, birisinin ki bir zengini evine düşmüş ikincisinin i mahalle muhtarına evine düşmüş ve diğer birini ki çöplüğün üstüne düşmüş.

Zenginin evine düşen zenginin kızıyla evlenmiş ve hayat kurmuş. Muhtarın evine düşünce muhtarın kızı ile evlenmiş ve diğerinki de çöplük üzerine düşen ise çok üzülmüş ağlayıp durmuş, yoldan geçerken bir adam sormuş oğlum neden ağlıyorsun diye? Çocuk adama kendi hikayesini anlatmış, yaşlı babamız vardı bizi pazara götürdü üç tane elma aldı üçümüz elmalarımız üç tarafa atın dedi. Elmalarınız nereye düşersen sizin kısmetinizde orada dedi. Abimin elması Zenginin evine düştü, zenginin kızı ile evlendi bir abim ki ise muhtarın evine düştü, muhtarın kızı ile evlendi, benimkimde çöplüğe düştü. Ben şimdi ne yapacağım diye ağlıyorum. Yaşlı adam şöyle dedi: sen ağlama oğlum

bunun altında seni bekleyen güneş gibi gülüp duran biri var. Eline bir bel al ve orayı kazmaya başla. Çocukta adamın dediğini yapıp eline beli aldı ve orayı kazmaya başlamış kazarken sonunda bir ışık görünmüş. Aydınlık görünce çocukta seslenmiş ins misin cin misin veya adam oğlu musun? diye seslendi. Aşağıdan da ses gelmiş ins değilim, cinte değilim, ben de insan oğlu insanım dedi. Çocukta bu sesi duyunca mutlu olup ve kıza kendi hikayesini anlatmış. Biz böyle üç kardeşlik yaşlı babamız vardı bizi pazara götürdü üç tane elma aldı üçümüz elmalarımız üç tarafa atın dedi. Elmalarınız nereye düşersen sizin kısmetinizde orada dedi. Abimin elması Zenginin evine düştü, zenginin kızı ile evlendi bir abim ki ise muhtarın evine düştü, muhtarın kızı ile evlendi, benimkimde çöplüğe düştü. Kızda çocuğun hikayesine duyunca şöyle dedi: Tamam o zaman ben de kendi isteklerimi sana anlatayım kabul edersen evleniriz dedi. Benim bir huyum var ben geceleri kedi gündüzleri insan oluyorum eğer sen bunu kabul edersen ben seninle evlenirim.

Çocukta tamam dedi. Kaderimde olanı kabul ederim neden etmeyim diye cevap verdi. Birbirine hikayesini duyduktan sonra evlenmeye karar verdiler, kız diyor ki ben senden hiçbir şey istemiyorum sadece benimle olman yeter her şey kendim de var. Sonra ikisinde evleniyorlar. Bunlar üç gece ve üç gün gündüz düğün yapıyorlar. Evleri ve servetleri diğer kardeşlerinden de çok olduğu için tüm mahallenin halkına merak uyandırıyor. Bir gün mahallede zengin ailenin oğlunun düğünü oluyor, eltileri meraktan kedi gelinin evine birini gönderiyor.

Diğer gelinler: sen gidip bir baksana kedi gelin bugün düğüne nasıl kıyafet giyecekmiş?

Eve gelip, kedi gelinden ne yiyorsun diye soruyor?

Kedi gelin: parlak kâğıt parçasından kendine kıyafet diyor ve düğüne bu kıyafeti giyeceğim.

Eve gelen kadın, bunu duyunca eltilerine gidip söylüyor, diğer gelinlerde kendilerine aynen kedi gelinin kıyafetinden hazırlıyorlar.

Bir gün sonra hep beraber düğüne gidiyorlar, ama kurnaz kedi gelin kâğıt kıyafetinin altından altın kaplamalı kıyafet giyiyor. Eltilerde kedi gelinin sözlerine güvenerek parlak kâğıttan yapılan kıyafetleriyle düğüne geliyorlar.

Hepsi düğüne geldikten sonra sofraya oturuyorlar, kedi yemek yerken, bir lokmayı ağzına atıyor ve bir lokmayı da yakasının içine atıyor. Eltileri de kedi gelinin taklidini yapıyor, ziyafet bittikten sonra bunlar sofradan kalkıyor, kedi gelin yakasın attığı yemekler eteğinden altın olarak dökülüyor ve eltilerinki de attığı yemekler dökülüyor. Düğün bittikten sonra atlarını hazırlayıp eve dönmeye hazırlanıyorlar. O an şiddetli yağmur yağmaya başladı, kedi gelini taklit edip kâğıt kıyafet giydiği için çırılçıplak kalıyor ve yağmur altında kedin gelinin altın kıyafet parlamaya başlıyor ve böylece taklit eden rezil oluyor. Ve kedi gelin de bu şekilde eltileri düğüne gelen halk arasında rezil ediyor ve amacına ulaşıyor (K49, 2022).

3.1.50. Çele Pehlivan (Yarım Güçlü Pehlivan)

Bir varmış, biri yokmuş, eski zamanlar da bir kral varmış. Kralın iki tane hanımı varmış. İkinci hanımını birinci hanımından daha çok severmiş. Ancak, her ikisinde çocuk dünyaya getirememiş. Bu yüzden kral son derece Kaderliymiş. Bir gün kralın evine bir derviş gelmiş. Kral ona her türlü hizmeti yapıp ona, senden bir ricam var, bana bir dua et, Allah bana bir oğul nasip etsin demiş. Sonra derviş ona dua ederek, cebinden iki tane elmayı çıkarıp krala vermiş birisini büyük hanımın diğerini de küçük hanımın yesin demiş. Kral, küçük hanımını daha çok sevdiği elmaların ikisini de küçük hanımına vermiş bunları yersen çocuk sahibi olacağız diyerek. Dervişin krala söylediklerini, kralın büyük hanımı uzakta duymuş ama kral her iki elmayı da küçük hanımına vermişti. Kralın küçük hanımı her ili elmayı de yedikten sonra kabağını bir köşeye atmış. Kralın büyük hanımı, dervişin krala söylediklerini duyduğu için bir kenara atılan elmanın kabaklarını alıp, yıkayıp yemiş.

Belli bir süre geçtikten sonra kralın küçük hanımı iki tane evlat, büyük hanımı ise bir tane evlat dünya'ya getirmiştir. Kralın büyük hanımından dünya 'ya gelen evlat diğer hanımından olan evlatlarına göre çok daha hızlı büyümeye başlamıştır. Öyle ki kralın küçük hanımından olan diğer iki tane evladı onu Çele Pehlivan diye adlandırmaya başlamıştır. Hatta onun ismi herkesin hafızasından silinip, Çele Pehlivan olarak ünlü olmuştur. Gel zaman git zaman kralın küçük hanımından olan iki tane evladı kralın yanına vararak, baba bizlere, at ver, kılıç verin biz ava çıkalım demiş. Bunu duyan kralın diğer evladı da babasını yanına gelerek aynı şeyleri istemiş ve kardeşleri ile ava gideceğini söylemiş. Kral çok sevdiği ve küçük hanımından olduğu iki evladına en iyi iki tane atı ve

en iyi kılıçları verirken, büyük hanımından olan diğer evladına sakat at ve kırık bir kılıcı vermiş. Belli bir mesafe aldıklarından sonra üçe ayrılan bir yola denk gelmişler. Yollarda, gitse gelir, gitse belki gelir, gitse gelmez diye yazıyormuş. Kralın küçük hanımından olan iki kardeş, biz gitse gelir diye yazılan yolda gideceğiz demiş, kralın büyük hanımından olan ise hayır, size gitse gelir yoldan devam edin, ben ise gitse gelmez yoldan devam edeceğim demiş. Böylece iki kardeş gitse gelir yolda, Çele Pehlivan ise gitse gelmez yoldan gitmiştir. Çele Pehlivan yolda devam ederken, son derece iri bir insanı görmüş. İri adam ise kralın oğluna, hayırdır, ne işin var buralar da ölmeye mi geldin diye sormuş. Kralın oğlu ise, sen kimisin diye cevap vermiş.

Sonuç olarak bu iki pehlivan birbiri ile savaşılmaya başlamıştır. Kralın oğlu, diğer iri adamı savaş sonucunda mağlup etmiş ve onun boğazına kılıcını dayayarak seni öldüreceğim demiş fakat daha sonra ona acıyarak onu öldürmekten vazgeçmiş. O iri adam da bunun üzerine madem beni öldürmekten vazgeçtin gel şimdi sana bir şey söyleyim demiş. En iyisi sen bu yola devam etme, beni yendin ama bu yolda devler var, bu bölge devlere ait, eğer sen gidersen, seni öldürecek demiş. Kralın oğlu ise, hayır, ben yolumdan dönmeyeceğim demiş. Yenilen pehlivan ise onunla mecburen vedalaşmış. Yolda devam ederken iki tane dev onun karşısına çıkmış. Devler uzaktan ona ölümüne mi susadın demiş. 7 gün boyunca devlerle savaşan Çele Pehlivan, en sonunda devleri de yenmiş ve devlerin boynuna kılıcını dayamış. Devler ise eğ yiğit, bizleri öldürme, Çele Pehlivan da devleri öldürmeyerek onarı afetmiş. Devler, pehlivanın bu davranışından etkilenmiş ve kız kardeşlerini pehlivana vermişler biz seni sevdik diyerek.

Aslında Çele Pehlivan devlerden daha önce yendiği diğer pehlivan ise, devlerin kız kardeşine âşık olmuş fakat devlerden korktuğu içi oraya gelemiyormuş. Her neyse, devler kız kardeşini kralın oğlu Çele Pehlivan ile evlendirmişler. Belli bir zaman onlarla yaşadıktan sonra kralın oğlu tekrar yoluna devam etme kararı almış. Siyah devlere, bana izin verirseniz ben yoluma devam etmek istiyorum demiş. Devler bu yol güvenli değil, gitme diye ona söylemiş. Bu taraf devlerin şehri, onların elinden güven de olmazsın demiş. Fakat Çele Pehlivan devlerin söylediklerini dinlememiş ve hanımı ile yoluna devam etmiş. Devler ise pehlivana bıyıklarından iki tarını kesip pehlivana vermiş, ne zaman bir sorun ile karşılaşırsan, tarlardan birini yak, biz orada olacağız demiş. Çele Pehlivan bıyıkları da alıp, yoluna devam etmiş. Yolun sonunda bir şehirde varmış. Bu şehir devlerin yaşadığı bölge imiş. Aslında o şehirde bir padişah varmış fakat devler

Padişah'tan krallığı almışlar. Çele Pehlivan şehre varır varmaz, devler ile savaşmaya başlamış. Savaşırken daha önce bıyıklarını herhangi bir sorunla karşılaştığında bunları yakarsan biz sana ulaştırız diyerek verdiği tarları yakmış, böylece kardeşlerini verdiği devler de yetişip gelmiş ve pehlivanla birlikte diğer devlere karşı savaşmaya başlamış. Böylece devleri şehirden kovmuşlar. Pehlivanın, devleri yenerek şehirden kovduğu orada yaşayan krala ulaştırılmış. Kral da bu pehlivani bana getirin demiş. Kralın bir kızı da varmış. Kral pehlivana karşı senin bu yatıkların karşısında ne vereceğimi bilmiyorum ama istersen kızımı seninle evlendire bilirim demiş. Pehlivan yiğitte kralın kızını kabul edince günlerce düğün yapmış ve insanlara yemek dağıtmış kral. Belli bir zaman geçtikten sonra pehlivan ben kardeşlerimle yola çıkmıştım acaba onlara ne oldu? Ben kendi yurduma dönsem iyi olur diye karar almış. Kadınları ile istişare ederek kraldan gitmeleri için izin istemiler. Kral, pehlivan yiğide her ne kadar gitme dese de kabul etmemiş. Kral ise pehlivana birkaç dev yükü altın ve diğer şeyler vermiş. Ayrıca pehlivan ve kadınlarını güvenle evlerine ulaşmaları için de birkaç adamını da onlarla birlikte gitmelerini söylemiş.

Yola devam ederek, yolun üçe ayrıldığı bir noktaya gelmişler. Orada varınca her şeyi indirip kadın ve diğer adamlara orada beklemelerini ve kendisi de gitse gelir yazan yola kardeşlerini aramaya gitmiş. Yola devam ederken bir Restoran'a yemek için girmiş. Yemeği servis eden kişiye bakına görmüş ki o kardeşlerinden biri fakat o kardeşi Çele Pehlivanı tanıyamamış. Yemeği yeğince doymamış, tekrar yemek getirmesini söylemiş. Getirilen yemeğe yine doymamış, kısaca birkaç kere yemek söylemiş. En son servis yaman kardeşi tencere dolusu yemeği ona getirmiş hiç doymadın diye. Pehlivan yiğit tenceredeki tüm yemeği de bitirmiş. Sonunda pehlivana servis yaman kardeşi de onu tanımış. Bunun üzerinde Çele Pehlivan, madem sen burada çalışıyorsun, diğer abimiz nerede diye sormuş. Bir yola devam ederken her şeyimiz bitti. Ben burada çalışmaya başladım, diğer kardeşimizde başka bir yerde birinin bahçesine bakıyor demiş. Pehlivan ise kardeşini bu restorandan ve ardından diğer kardeşini de bahçıvanlıktan gidip almış.

Üçü de yolun uça ayrıldığı noktaya tekrar gelmiş. Orada varınca kralın küçük hanımından olan iki kardeş bir yere, büyük hanımından olan kişi hanımları ile başka bir yere uyumuş. Gece uyurken iki kardeş, eğer biz bu şekilde eli boş babamızın yanına gidersek ve diğer kardeşimizde iki hanımı ve yanındaki serveti ile babamızın yanına gidersek, babam bizi sevmez be diğer kardeşimizi sever diye düşünmeye başlamış. Böylece pehlivan olan

kardeşimizi öldürelim, hanımları ve serveti de biz babamıza götürelim diye düşünmeye başlamış. Böylece öldürmeyi planlamaya başlamış. Pehlivanın uyuduğu çadırda iki tane kılıcı asalım, hırsız geldi diye çağırılım. Pehlivan uyuduğu çadırından çıkınca kılıç elini ve ayaklarını kesmiş olacak ve biz de her şey kendimiz götüreceğiz diye demiş. Eğer onunla erkekçe savaşırsak bizi yenecek demiş. Sonuç olarak kılıçları pehlivanın uyuduğu çadırın kasını asmış ve ardından da hırsız geldi diye bağırmaya başlamış o iki kardeş. Pehlivan uykudan uyanıp dışarı çıkınca kapıda asılan kılıç iki el ve iki ayağını kesmiş.

Bu durumu gören Çele Pehlivanın hanımları o iki kardeşe siz ne yaptınız diye bağırmaya başlamış. O iki kardeş onları dilemeden her ikisi ile iki kardeş evlenmiş oradaki altın yüklü devleri de kendileri ile birlikte alıp yola çıkmışlar. Eli ve ayakları kesilen Çele Pehlivan, neyse olan oldu, her şey sizin olsun ama beni de kendinizle götürün demiş ama o iki kardeş kabul etmemiş ve onu bırakıp gitmişler. Çele Pehlivanın yanına bir tek köpeği kalmış, hava da ısınmaya başlamış. Bunun üzerine köpek, Çele Pehlivanı ağacın gölgesine götürmüştü. Ağacın üstünde iki tane kuş varmış, bu Çele Pehlivanı görünce ne kadar de güzelmış, bir yerde bir çeşme var, biri bu pehlivanı oraya götürüp çeşmenin suyunun içine koyarsa eli ve ayakları tekrar eski haline gelecek demiş. Bu lafı duyan köpek, Çele Pehlivanı o çeşmeye götürmüştü. Pehlivanı suyun içine koyarak kesilmiş olan kolunu köpek ağzı ile pehlivanın kolunun kesildiği yere koymuş, bir bakmış ki, kesilmiş olan kolu iyileşmiş.

İyileşmiş kolu ile Çele Pehlivan diğer kolunu ve ayaklarını da tekrar yerine koymuş. Bunun sonucunda tam eski haline gelmiş. Köpeğini kucağına alarak sevmiş ve sıcak hava da yola devam etmiş evine gitmek için. Birkaç gün sonra şehrine varmış ama hemen evine gitmeden bir komşusunun evine gitmiş. Komşusu tek bir kadınmış ve yalnız yaşıyormuş. Ben işte o Çele Pehlivanım diye tanıtmış ve kimseye haber verme ben geldim demiş. Yaşlı kadından şehrin durumunu sormuş. Kardeşlerin iki kadın ve deve yüklü servet getirdi ama kadınlar hala onları kabul etmiş değil, bizim kocamız Çele Pehlivan diyor diye söylüyor demiş. Düğüne razı olmadı demiş. Çele Pehlivan da o kadınlar doğru söylüyor demiş. O sırada şehre düşmanlar saldırmış. Padişah düşmelere karşı hemen orduyu hazırlamış ve komutasını da o sevdiği iki oğluna vermiş. Düşmanlar savaş başlayınca kralın orduyu komuta eden iki oğlunu da öldürmüştü. Bunu duyan Çele pehlivan da savaşa katılmış. Devler veren bıyığın diğerini de yakmış ve devler de hemen orada hazır olarak, Çele pehlivan ile düşmanlara karşı savaşmaya başlamış. Böylece şehri Çele

Pehlivan düşmanlardan temizlemiş. Bu durumun ardından kral, Çele Pehlivanın gerçek pehlivan ve yiğit bir kişi olduğunu anlamış. Ölen kardeşlerinin getirdiği servet ve kadınların da Çele Pehlivana ait olduğunu anlamış. Böylece kral da Çele Pehlivanı dünyaya getiren büyük hanımını küçük hanımından daha çok sevmeye başlamış ve Çele Pehlivan da Kralın sevdiği oğlu olmuş. Böylece bu hikâye de son buldu (K50, 2022).

BÖLÜM 4: AFGANİSTAN’DA YAŞAYAN ÖZBEK TÜRKLERİNİN MASALLARINDA TESPİT EDİLEN MOTİFLER

4.1. Motifler

- A-Mitolojik Motifler

Dünyevi Felaketler

Yağmur

Yerde baya yağmur yağmış ve bol bol otlar yeşermiş (42).

Yağmur yağdığı gün babam eve et getirdi (46).

O an şiddetli yağmur yağmaya başladı (49)

Yağmur yağdığı gün babam eve et getirdi (45).

Hayvan karakteristiklerinin (özellik) sebepleri:

Görünüş ve alışkanlık

Hayvan karakteristikleri: Ses ve İşitme Duygusu

At sesi

Kralın atı diğer at seslerinden rahatsız olduğu için, ömür boyu diğer at seslerinin maksadıyla geçer (46).

Hayvanların periyodik alışkanlıkları

Çobanları aldattığı tilki, çobanları görünce yüzünü çevirip hemen kaçır.

Hayvanlar arasındaki dostluklar

Kurtla kurtun dostluğu

Bir kurt, diğer kurt sürüleriyle dost olur ve yalnız kurt kovalayan keçileri yemek istiyor (33).

Koyun ile kurt dostluğu

Bir koyun ile bir kurt dost olurlar ve sonra koyun yavrularını yiyor (33).

Hayvanlar arasındaki dostluklar

Koyun, buzağı, keçi arasındaki dostluk

Koyun, buzağı, keçi ile dost olurlar (42).

Buzağı, oğlak ve kuzu ile dost olurlar (42).

Boğa, keçi ve koyun ile dost olur (42).

- B-HAYVANLAR

Mitolojik hayvanlar

Sihirli hayvanlar

İnsan özelliği gösteren hayvanlar

Dost hayvanlar

Yardımcı hayvanların cinsleri

Yardımcı hayvanların cinsleri

Hayvanların tuhaf fiziki özellikleri

Çeşitli hayvanlar

Sihirli yılan

Ormana gelen çocuk yılanın canını kurtardığı için, yılan olan sihirbazlık yapıp ve çocuğu zengin yapmak için kıymetli taş hediye ediyor (1).

Sihirli inek

Yetim kızın annesinden kalan bir inek, kızın yardımcı arkadaşı olup ve kızın yapmadığı işleri inek sihir yaparak yardımcı oluyor (50)

Konuşan hayvanlar

Konuşan dört ayaklı evcil hayvanlar

Konuşan koyun

Yavrularını kurtarmak için koyun kurtla konuşur (33).

Konuşan buzağı

Kurtları korkutmak için buzağı konuşur (42).

Buzağı, oğlak ve kuzu ile konuşur (42).

Boğa, keçi ve koyun ile konuşur (42).

Kendi ve yanında ki diğer hayvanları canını kurtarmak için, kurtları korkutmak hedefiyle kurtla konuşan buzağı (42).

Konuşan karga

Karga kuzuyu yemek için konuşur (32).

Konuşan kuzu

Kuzu canını kurtarmak için karga ile konuşur (32).

Konuşan geyik

Karga ile geyik konuşur. (32).

Konuşan keçi

Kurtları korkutmak için keçi konuşur.

Konuşan buzağı

Yalmağız kadından kaçan çocukla konuşur (39).

Konuşan köpek

Sahibine gerçekleri anlatmak ve doğru yolu göstermek için, yanında ki kediyle konuşur (30).

Konuşan kedi

Sahibine eşini ihanet ettiğini duyurmak için yanında ki köpekler konuşur (30).

Konuşan Dev

Değirmencini öldürmek ve mahalleden kovmak için diğer devlerle konuşur (36).

Konuşan dört ayaklı yabani hayvanlar

Konuşan geyik

Kendisini kovalatmak için Polatboy'ın köpeğinin getir yanıma diye karga ile kendi aralarında konuşurlar (32).

Konuşan kurt

Aç kalan kurt, koyun ile konuşur (33).

Buzağı, koyun, keçi ve kuzuyu yemek isteyen kurt konuşur (42).

Kuzuyu yemek isteyen kurt, kuzularla konuşur (33).

Buzağı, keçi ve koyun korkutulan kurt diğer Kurtlara başından geçenleri anlatmak için konuşur (42).

Koyunun yavruları ile konuşan kurt (33).

Tavukların şikayetlerini dinlemek için konuşur (8).

Ever bir adamın kokusu geldi diye aslanla konuşur (34).

Konuşan tilki

Tilki, tavukların şikayetini dinlemek maksadıyla ayı ile konuşur (9).

Tavukları huzurunu bozan tilki, aslanla konuşur (9).

Konuşan ayı

Tavukların şikayetini iletmek için tilki ile konuşur (8).

Tilkinin mesajını iletmek için tavuklarla konuşur (9).

Konuşan Aslan

Tavuklarını şikayetini söylemek için tilkini yanına çağırıp tilki ile konuşur (8).

Aslan bir adamın kokusu geldi diye kurt ve tilki ile konuşur (34).

Konuşan tavuk

Huzurunu bozan tilkiyi şikâyet etmek için ayı ile konuşur (9).

Ormanda ki tilkiyi şikâyet etmek için kurtla konuşur (9).

Ormandaki huzurların kavuşmak için aslanla konuşur (9).

Konuşan karga

Kuzuyu yemek için seni yiyeceğim diye kuzuyla konuşur (39).

Geyiğin boynuzlarını almak için geyikle konuşur (39).

Konuşan sürüngenler

Konuşan yılan

Yılan, eğer benim canımı kurtarsan senin istediklerini yerine getireceğim (1).

Konuşan dört ayaklı evcil hayvanlar

Konuşan koyun

Kurtla dostluk kurmak, kurtla konuşur (33).

Koyun yavrularını kurttan saklanın diye kuzularla konuşur (33).

Koyun kurtlardan korunmak için keçi ile konuşur (33).

Canını kurtarmaya çalışan kuzu, kurdu kandırmak için konuşur (33).

Konuşan dört ayaklı yabani hayvanlar

Hayvanların kralı

Fil hayvanların kralı

Aslan, tilkiye kendisinin ormanların kralı olduğunu söyler (8).

Hayvanların savaşı

8 tane kurtlar diğer bir tane kaçan kurtla birleşip buzağı, keçi ve koyun ile savaşımaya gider (42).

Hayvanların yasal ilişkileri

Ayı tilkinin adamı olduğu için tavukların sizden şikâyet etti diye tilkinin yanın gidip durumu izah eder (8).

Aslan mağaranın kralı olduğu için, kurt ve tilkiye gidin bir bakın mağaraya kim gelmiş der (42).

Esaretten kurtaran müteşekkir hayvanlar

Ormanda ki tavuklar huzuru esaretten kurtulmak için aslanın yanına gidiyorlar ve aslan da ormanın kralı olduğu için tavukları tilkinin esaretinden kurtarıyor (8).

Yardımcı hayvan cinsleri

Yardımcı evcil hayvanlar

Yardımcı at

Yalmağız kadının yanından altın çalan çocuğu sırtına alıp kaçıyor (39).

Kel oğlan atlan şehre geliyor (1).

Oktam güzel bir at alacağım diye düşünmeye başladı (29).

Hareket etmeyen at bana lazım (47).

Evladına sakat at ve kırık bir kılıcı vermiş (50).

Yardımcı Keçi

Yalmağız kadının elinden altınlarını alan çocuğu kurtarmak için sırtına alıp uzakları götürüp hayatını kurtarır (39).

Yardımcı Keçi

Buzağı ve koyunları kurtlardan korumak için hepsini ağacının tepesine çıkarır (42).

Yardımcı vahşi hayvanlar

Yardımcı aslan

Tavukları tilkilerin elinden kurtarmak tilkiyi öldürür (8).

Aslan kendi sütüyle yıllarca hasta olan padişahın kızı sağlığına kavuşturur (37).

Hayvanlar insana servet (hazine) getirir.

Buzağı çocuğu yalmağız kadından korumak için padişahın sarayının kapısının yanına getirir (39).

Hayvanlar efendisini eş sahibi yaparlar.

Kurt, tilki ve dev padişahın kızını kaçırıp avcı ile evlendirirler.

Hayvanlar, kahramanın prensesle evlenmesine yardım eder.

Buzağı, yalmağız kadının elinden kaçan çocuğu evlenmesine yardım ederler.

- D-SİHİR

Sihirli kıl

Çobanın sihirli neyinin sesi zengin bir adamın hastalığını iyileştir, sonra kazını çobanla evlendirdi (22).

Sihirbaz, yolcunun cevabına şaşırdı (25).

Yaşlı kadın da bir sihirbazmış (41).

Hayvanların sihirli

Aslan sütünü için padişahın kızı sağlığına geri kavuşur (37).

Beyaz yılan kel oğlan her şeyi ile hazır bir at veriyor (1).

- F-OLAĞANÜSTÜLÜKLER

İnsan ve devin dostluğu

Yıllarca kuyun içinde yatan bir dev, kuyuya terk edilen hünerli yiğidi dışarı çıkmasına yardım eder (26).

Devin hazinesi

Kuyuya su almak için inen hünerli yiğit, kuyu içinde dev'nin hazinelerini görünce patronunu zengin eder (26).

Olağanüstü hadiseler

Bir gün Oktam bir ağacın altına oturdu ve şöyle hayal etmeye başladı. Allah bana güç verirse, elimle her şeye dokunursam o şey altına dönüşse. O günden sonra dokunduğu her şey altın olurdu (29).

Buzağı dedi ki: Şimdi istersen kes beni, iki gözümü bir yere göm, bütün bedenimi diğer bir yere göm' dedi. Oğlan ve kız ertesi gün uyandıklarında buzağının iki gözü iki tazı olmuş ve bütün vücudu da güzel bir ev olmuş (39).

Buzağının iki gözü iki tazı olmuş ve bütün vücudu da güzel bir ev olmuş ve Evi için de çeşitli halılar serilirmiş ve her şey varmış (39).

Olağanüstü Ney

Neyin sesini duyan zengin adam, hiç iyileşmeyen hastalığı iyileşti (22).

Olağanüstü müzik aleti

Çocuk duvardan bir müzik aleti alıp çalmaya başlamış. Dev yedi yıldır hastaymış, uyuyormuş ve baygın olarak yatıyordu ki bir müzik aletinin sesini duyup uyandı. Yedi gün geçtikçe dev iyileşmiş (26).

- G-DEV

Kahraman, devi öldürür karısını kurtarır

Memmetboy, kendisini kurtarmak için devi ile anlaşır ve onu iyileştirir (26).

Dev kralı Batur'a: haydi kendin tekmele ve çıkar! (20)

Dev evin içinde uyuyor (26).

Dev yükü altın ve diğer şeyler vermiş (50).

- H-İMTİHANLAR

Hikâye anlatarak tanıma

Baştan geçeni hikâye etme

Şehre gidip okumak isteyen çocuk, başından geçenleri anne ve babasına anlatır (26).

Değirmeden kaçan dev başından geçenleri yolda duran diğer devlere anlatır (36).

Kurt keçi ve buzağıdan kaçıp, başından geçenleri diğer 8 tane kurtlara anlatır (42).

Damat, kayınvalidesinin arzını dinledikten sonra, ona kocasının kendisine yaptığı her şeyi anlatmış (26).

Aman şaşırmış ve karısına dışarıda kar yağırken gördüğü olayı gördüklerini anlatmış (30).

Ormandaki kız içeri girmiş. Selam vermiş. Ardından ormanda yaşadıklarını yaşlı kadına anlatmış (41).

Köyden şehre çalışmaya gelen ve dolaşırken bir bina inşa eden bir ustayla karşılaşmış. Yaşadığı olayları ustaya anlatmış (44).

Bir kız bir geyik köprüünün atından dışarı çıkmış. Kız, başından geçen olayı bir krala anlatmış (4).

Çalma vazifesi

Tenceredeki altını bitirip ve deve ait olan altınları çalmış (26).

Korku imtihanı

Üç batur kardeşin en küçüğü babasının tavsiyesiyle şehir dışına çıkıp ve her şeyi başarıp, cesareti öğrenir (15).

Küçük oğlu gittiği her yerde en iyi ve en sadık insanları bulup ve onlarla arkadaş olmuş. Gezi sırasında arkadaşlarının arasında çok saygılı ve sevimli birisi olmuş ve hayatı ne olduğunu anlamış (24).

- J-AKILLILAR VE APTALLAR

Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Karga, kuzunu öldürme yolunu kuzudan öğrenir (32).

Karga, kuzunu öldürmek için geyikten öğrenir (32).

Kurt, keçi ve buzağı öldürmek için diğer kurtlardan öğrenir (42).

Akıllı kişilerden öğrenilen bilgi

Ölecek olan zengin adam ölümden kurtulmanın yolunu bir bilge çobanla danışır (23).

Ölecek olan padişahın kızı, ölümden kurtulmanın yolunu bir saraya gelen bir kişiyle danışır (37).

Genç tabip ilaç üretme sırlarını, köye gelen tabip Muhammed Ali'den ile danışır (18).

Mehmetboy Satrancı şehirde gelip tanışan öğretmenden öğrendi (26).

Köyden şehre çıkmak için gelen bir yiğit bir yılda ustasından bina yapmayı öğrendi (44).

Seçimler

Buzağı, keçi ve koyun canlarını kurtarmak için birleşip kurda karşı savaşırlar (42).

Birleşmede güç

Buzağı, keçi ve koyun canlarını kurtarmak için birleşip kurda karşı savaşırlar (42).

Keçi, kuzu ve buzağı kurtların daha çok geldiğini görünce, hepsi birleşip ağaca çıkıyorlar (42).

Aslan, tilki ve kurt birleşip mağaraya gelen kıskanç adamı yiyorlar (34).

Aptal hayvanlar

Kurt aptallık edip, koyun yavrularını yiyor ve sonunda koyun kurdu ateş ocağına atıyor (33).

- K-ALDATMALAR

Aldatma yolu ile kazanan çiftçi

Çiftçi hileyle şeytanı 2 kere aldatıp kazanıyor (35).

Hırsızlık

Fareler, çiftçinin buğdaylarını çalar ve inlerine taşırlar.

Dev, tilki ve kurt padişahın hazinesini çalıp avcıya getirirler.

Aldatma yoluyla tehlike ve ölümden kaçma

Buzağı, keçi ve kuzu kurtları korkutup kaçıp canlarını kurtarırlar (42).

Keçi ve koyun kurtları aldatıp canlarını kurtarırlar (42).

Hayvan merakı sonunda tuzağa düşer

Kurt merakı yüzünden koyunla buluşup kapana düşer (33).

Korkutulan devler

Çocuk kuyuya düşüp, önce dev korkutur sonra hastalığını iyileştirip çocuğa yardım eder (26).

İftiralar

Sokakta bir deli her gün padişah hakkınızda iftiralar atıyor (43).

Padişah şehre çalışmaya gelene gencin karısı iftirada bulunuyor (3)

- L-KADERİN TERS DÖNMESİ

En genç çocuğun zaferi

Çocuk korkmadan dev'in hazinelerini alıyor (26).

En küçük kardeş daha büyüklerine yardım eder

Küçük kardeşi babasını mirasını alamayıp, her şeyi abisine verip ve kendisi çalışıp çok zengin olur ve sonra abisinin hayatını kurtarıp evlendirir (36).

Küçük kardeşleri babasının sözlerini iyice anlayıp ve diğer kardeşlerinden üstün ve başarılı olur (24).

Fakir adam prensesle evlenir

Fakir sokaktaki çocuk padişahın kızıyla evlenir (37).

Fakire adamın 3 batur oğlu kralın üç kızı ile evlenir (15).

Çoban padişahın kızıyla evlenir (2).

Üç gün üç gece toy vererek çobanla evlendirmiş (22).

Fakir oğlan kral olur

Bilge çoban sözleriyle padişahi yenip yerine kral olur (23).

- M-GELECEĞİN TAYİNİ

Yeminler ve andlar

Zengin adam, Mehmetboy'ı kurtarırım diye kuyuya indirir (26).

Evlilikle ilgili yeminler

Padişahın kızını kim iyileştirse onunla evlendireceğine söz verir (37).

Söz ve antlaşmaların yapılması

Buzağı, Padişahın kızını kaçırıp kendisiyle getiren çocukla evlendirir (39).

Kaderin önceden tayin edilmesi

Zengin adam öleceğini önceden hayvanların dilinden öğrenir.

- N-ŞANS VE TALİH

Yolların seçimi

Babası vefatından sonra iki kardeşini yolları ayrılır (36).

Şanssız yerler

Kral, bir kuşu uçurup ve böyle bir keçenin üzerine konsa, demek o zaman şanssızım (16).

Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Bilge çoban, padişah tarafından damat edinilir (23).

Şans ve zekâ

Cömert, hayvanların dilinden anlayıp zengin olur ve padişahın kızıyla evlenir (34).

Şanslı insan

Cömert, hayvanların dilinden anlayıp zengin olur ve padişahın kızıyla evlenir (34).

Çiftçinin en küçük oğlu ise gittikçe zengin olur (5).

Fakir adamın durduğu evde dilek tuttu, adam çok zengin oldu ve her şeyini unutur (19).

Dilenci ise hayatta kaldığı için mutlu ve zengin oldu (45).

Sırlara kulak misafiri olma

Gizlice hayvanlarının konuşmasını dinleyen adam eşini ihanet ettiğini öğrendi (30).

Erkek kardeşlerin tesadüfen karşılaşmaları

Değirmencilerin oğulları yıllar sonra tekrardan karşıları (36).

Yardımcılar

Dev gibi yardımcıları

Dev, kuyuya düşen çocuğu omuzlarına alıp dışarı çıkardı (26).

Çocuk sahibi olmayan kahraman

Padişahın 40 hanımı var, çocuğu olmuyor (11).

Padişahın bir hanımı var ama çocuğu olmuyor (11).

Olağanüstü yardımcı

Yanına gelen yaşlı adam, çobana neyini veriyor ve o neyle çoban zenginin kızıyla evlenir (22).

- P-CEMİYET

Krallar

Geçmişte bir kral varmış. Atlarını her şeyden daha çok severmiş (23).

Eski zamanlarda bir kral varmış, kralın 40 tane hanımı varmış (11).

Bir zamanlar bir kral varmış ve onun en sevdiği papağanı olan bir papağan varmış (15).

Eski zamanlarda bir kral varmış. Onun bir tane kızı vardı (16).

Geçmişte bir kral varmış. Atlarını her şeyden daha çok severmiş (23).

Kraliçeler

Kadim zamanlarda bir kral vardı, onun bir tane kızı vardı (16).

Eski zamanlarda kralın bir kızı vardı ve kraliçenin gözü kördü (16).

Şehzade (prens)

Eski zamanların krallarından birinin bir oğlu vardır (16).

Prensesler

Cömert padişahın kızının gözünü iyileştirir.

Kralın vezirleri

Alişer Nevai Hüseyin Baykara Sarayı'nın baş veziriydi (28).

Kral, çobanın isteğini kabul ederek ve vezirine dedi ki: beş öküz derisi kadar yer verilecek (23).

Kralın bilge veziri şöyle dedi: durun, kralım, bu genç çölden gelen biridir (37).

Deli sarayın bahçesine yaklaşırken, vezir ona dur dedi (43).

Vezirin kendisi de delinin yanına oturup ve onu yedirmeye çalışmış (43).

Komşuları veziri kadının yanına getirdi (44).

Zengin adamlar

Açgöç bir zengin adam vardır ve kimseye hayır vermez (45).

Abi kardeş zengin bir adamın kapısına geldiler ve kendilerine yiyecek bir şeyler vermesini istediler (19).

Eski zamanlarda zengin bir adam vardı zevke ve sefaya düşkün bir oğlu vardır (21).

Bir zengin adam hastalığında dolayı geceleri uyuyamıyormuş (22).

Zengin adam ayrıca çocuğun çevikliğine ve ticari zekasına da hayrandı (26).

Zengin adam, birkaç gün sonra o kızla evlenmiş (48).

Karı-koca

Tüccar karısına verdiği mektup üzerine Mehmetboy'ı öldürmeye karar verir (26).

Karı koca hayvanlarını bulmak için yola çıkmışlar (42).

Karı koca arzu ettikleri hedefe ulaştılar ve mutlu yaşamaya devam etti (44).

Eskide iki tane yaşlı karı koca varmış, onların bir oğlu ve bir kızı vardı (47).

Anne ve oğul

Bir kadının bir oğlu vardır (1).

Baba ve oğul

Bir adamın üç oğlu vardır, en küçüğünün zekiydi (15).

Bir adamın üç oğlu vardır, en küçüğünün babasının dediklerini iyi anlıyordu (24).

Bir yaşlı çiftçinin üç oğlu vardı (5).

Bir yaşlı hasta değirmencinin 2 tane oğlu vardı (36).

Baba ve kız

Padişahın bir kızı vardı onu bilge çobanla evlendirildi (23).

Karal kızı içim 40 gün ve 40 gece düğün verdir (15).

Padişahın üç kızı vardır, onları 3 batur kardeşlerle ile evlendirir (15).

Üç erkek kardeş

Bir adamın üç oğlu vardır, en küçüğünün zekiydi (15).

Bir adamın üç oğlu vardır, en küçüğünün babasının dediklerini iyi anlıyordu (24).

Bir yaşlı çiftçinin üç oğlu vardı (5).

Bir yaşlı hasta değirmencinin 2 tane oğlu vardı (36).

Yaşlı. Çiftçinin üç oğlu vardır, padişahın kızları ile evlenirler (15).

Üç kız kardeş

Üç kız kardeş, açık yürekleri, cömertlikleri, nezaketten asla uzak durmuyorlar (31).

Dostluk ve arkadaşlık

Kurt önce koyunla arkadaş olmaya karar vermiş, sonra da kuzuları yemeye fırsat arıyormuş (33).

Cömert ile kıskanç dost olur (43).

Buzağı, keçi ve koyun, dost olur ve kurtları korkuturlar (42).

Dev kuyuya düşen kurtla dost olur (26).

Eşek ile kulan dost olurlar.

Buzağı, keçi ve koyun, dost olur ve kurtları korkuturlar (42).

Misafirperverlik

Çocuk eve gelerek kız kardeşine eve misafir getireceğini söylemiş (11).

Yaşlı adamın başının dertte olduğunu görünce onu evine misafir olarak davet etti (18).

Cömert bir göçebe evine misafir oldu (34).

Evi toparlayıp veziri misafiri kabul etti (44).

Hoca ve talebesi

Genç tabip ilaç üretme sırlarını, köye gelen tabip Muhammed Ali'den ile danışır (18).

Çiftçilik

Yaşlı bir çifti bir gün uzak bir yere sefere çıktı (6).

Elini çantasına vuran çiftçi, çanta da bulunan yemekleri altına dönmüş (29).

Çiftçi ile şeytan ortak olmuş (35).

Çiftçi başını kaldırmadan ve işine devam etti (38).

Yarışmaya katılan çiftçi kazandı (40).

Çoban

Şans gidiyor çobanın alnına kondu (2).

Kral, yanına çobanı çağırdı (15).

Eski zamanda çok fakir ama çok çok çalışkan çoban vardı (22).

Zengin adam kızını çobanla evlendirdi (22).

Koyunlarını çayıra koyan bir çoban gördü (23).

Böylece çoban şehrin kralı oldu (23).

Çobana yaşlı çiftçinin kızına hediye getirdi (47).

Avcılık

Kurt koyun yavrularını avladı (33).

Karga kuzuyu avlamaya kara verdi (32).

Genç adam iki tazısını alıp avlamaya çıktı (39).

Çocuk her gün geyik avlamak için ava çıkıyordu (11).

Odunculuk

Zümrüt'ün babası odun kesiyordu (41).

Yaşlı kadın evin çatısından odun getir dedi (41).

Doktor (hekim)

Babam büyüdüğümde tabip olmamı vasiyet etmiş (18).

Tabip onu tedavi edemedi (18).

Çok iyi tabipler bile onu iyileştiremedi (37).

Tabipler kralın etrafında duruyordu (37).

Bahçıvan

Kral bahçıvanı çağırdı (15).

- Q-MÜKAFATLAR VE CEZALAR

Zenginlikle mükafatlandırma

Mehmetboy, devi iyileştirince ve dev hazinesinden mükafat verdi (26).

Krallık vererek mükafatlandırma

Bilge çoban, padişahın yanlışlarını söyleyince ona tahtı devir eder (23).

Hediye vererek mükafatlandırma

Yaşlı adam çobana teşekkür etti ve ona bir ney hediye etti (22).

Kuru Banka dostunuz size bir hediye yolladı (47).

Getirdiğin 40 deve hediyeği Yemen padişahına götür (47).

Sahtekarlık ve yalan

Kurt koyun ile yalandan dost olup ve onun yavrularını yedi (33).

Yaman ise tam tersi kötü biriydi ve yalan söylerdi (30).

Yaşlı adam oğlunu açlıktan kurtarmak için koyun sahibine yalan söyledi (46).

Kurt, buzağı, kuzu ve keçi tarafından aldatılır (42).

Kurt yalandan yavruları yememe konusunda tövbe ettiğini söyler (33).

Koyun ve keçi yalan söyleyip kurtları korkutup canlarını kurtarırlar (42).

Kuzu yalan söyleyip canını kargadan kurtardı (32).

Öldürerek cezalandırma

Kurt koyun yavruları yiyince annesi tarafından öldürüldü (33).

Kral ayrıca veziri öldürdü (15).

Hırsızlar kralın adamlarını öldürdü (15).

Devler de Baturu öldürdük diye davul zurna çalıp geri döndüler (20).

Hapsederek cezalandırma

Sarhoş kral da bodruma hapsedildi (3).

Ortanca baturu hapse attılar (5).

Ceza ve affetme

Ağladı ve onu affetmesi için yalvardı (15).

- R-ESİRLER VE KAÇAKLAR

Esirlikten kurtulma

Çoban, kral ve karısını kurtardı (2).

Kuyudan kurtulma

Mehmetboy, devi iyileştirince ve dev hazinesinden mükafat verdi (26).

Ağaca sığınma

Keçi, kuzu ve buzağı kurtların daha çok geldiğini görünce, hepsi birleşip ağaca çıkıyorlar (42).

- T-CİNSİYET

İlk görüşte âşık olma

İki çocuk büyüyünce birbirlerine âşık olmuş (14).

O kız ise hizmetçisi olan keloğlana âşık olmuş (47).

Evlilik

Yaşlı çiftçinin üç oğlu vardır, padişahın kızları ile evlenirler (15).

Hünerli yiğit kralın kızıyla evlenir (26).

Yiğit babasından kalan mirasın yarısını satıp bir kızla evlenmiş (44).

Zengin adam, birkaç gün sonra o kızla evlenmiş (48).

Genç tabip olan Bahadır, yanına gelen kızla evlenmiş (18).

Olağanüstü evlilik

Biricik güzel kızını üç gün üç gece toy vererek çobanla evlendirmiş (22).

Mehmetbay'ın ile kızını evlendirdi (26).

Köyün güzel bir ailenin kızıyla abisini evlendirmiş (36).

Cömert kralın kızıyla evlenir (34).

Zengin adam kızını çobanla evlendirdi (22).

Evlenme şartları

Padişah, kızını gözünü iyileştiren biriyle evlendirdi (34).

- U-HAYATIN TABIATI

Zenginlik ve yoksulluk

Zengin adam çok cimriydi (45).

Fakir bir çiftçi vardı (29).

Fakir çoban, karnı aç gelen bir ihtiyarın doyurdu (22).

Kel oğlan annesiyle uzak bir köyde ve fakir bir evde yaşıyordu (1).

Çiftçi fakir aile varmış (4).

Köyde fakir adamın evi yıkılmış (17).

Fakir aile, sihirli mücevher vasıtasıyla zengin olur

Fakir baba kızını ormana bırakıp sonra kızı eve geri dönünce, kızının sayesinde zengin olur (41).

- W-KARAKTERİN ÖZELLİKLERİ

Sabır-tahammül

Kurt, kurtları avlayabilmek için koyununu gelmesini tahammül eder, iki üç gece sabreder (33).

Minnettarlık

Hünerli yiğit, kendisini yemeyen deve teşekkür ederek ve kurtarır (26).

Cesaret

Tembel adam da cesarete gelmiş (42).

Doğruluk

Kurt, koyun yavrularının yediğini doğruyu söyler ve aç gözlülüğünü itiraf eder (33).

Tembellik

Kel oğlan çok tembelmiş (1).

Değirmencinin En büyük oğlu çok tembeldi (36).

Zümrüt'ün kardeşi Kıymet çok tembeldi (41).

Cimrilik

Köyün zengini çok cimridir (45).

İki yüzlülük

Zengin adam Mehmetboy'ın iyiliğini kullanmak için onu kullanır (26).

Kıskançlık

Yaman Aman'ı kıskandığı için yalandan karala iftiralara bulunuyor (34).

Vezir 3 batur kardeşi kıskanıyordu (5).

Kurt, koyun yavrularının çokluğunu kıskanır (33).

- Z-ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Başlangıç formülleri

a) Bir varmış, bir yokmuş, bir.....varmış.

(4,2,3,5,7,12,14,48,49,50).

b) Bir varmış, bir yokmuş, geçmiş zamanlarda bir..... varmış.

(1,2 ,6,9,11,13,16,18,19,20,21,22,26,27,29,30,31,33,35,36,37,38,39,41,42,43,44,45,46,).

c) Bir zamanlar, bir...varmış (17).

d) Varmış, yokmuş...bir.....varmış (8,10,15,24,25,32,34,47).

e) Eski zamanlarda varmış, yokmuş. (23,40,).

Bitiş formülleri

a) Sona ermiş ile bitenler (17,29,30,31,47,50).

b) Mutlu bir şekilde yaşamaya başlamışlar ile bitenler (5,9,10,15,19,20,21,22,36,38,41,44,45).

c) Olur, olmuş veya olamamış ile bitenler (2,13,14,18,24,28,33,48).

- d) Amacına ulaşmışlar ile bitenler (3,4,8,23,27,32,34,35,39,40,42,49).
- e) Kaldığı yerden devam etmiş ile bitenler (6).
- f) Rahat ve bolluk içinde yaşamış ile bitenler (12,25,46).
- g) Pişman ve tövbe ile bitenler (26,).
- h) Kavuşmuşlar ile bitenler (11,16,).
- i) Dedi veya demedi ile bitenler (37,43,).

Diğerleri:

Çocuk her gün geyik avlamak için ... (11).

Bir zamanlar babasından kalan servetinin yarısını harcamış... (3).

Bir zamanlar fakir bir adam varmış... (17).

Bir zamanlar Batur adında bir yiğit varmış... (20).

Bir zamanlarda bilge yaşlı bir adam yaşarmış... (24).

Diğerleri:

Adaletli çobanı padişah yapıp, tahta oturtmuşlar (23).

Aslan tilkiyi yakalayıp parça parça edip fırlatmış (5).

Buzağı, keçi ve kuzu ile dostluklarını önceki gibi sürdürmüş (42).

Daima kendilerini yırtıcı hayvanlardan korumuşlar (42).

Mehmetboy'ın patronu kendi kazdıkları kuyuya düşüp cezalarını bulmuşlar (26).

Çoban, böyle yaparak yarışmayı kazanıp birincilik ünvanını almış (40).

Koyun, kurdu kendine dost edinmesine pişman olmuş (32).

Bağlayış formülleri

Masaldaki olayı ve kahramanı değiştirmek için kullanılan formüller

Bırak bunlar orada kalsın biz kaçıp giden hayvanları arayalım (42).

Bırak kadın orada kalsın. Onlar kendileri yerde de... (46).

Şimdi Ortanca Baturun hikâyesin dile... (15).

a) Masal ortasında geçişi sağlayan formüller

1. Az gittik uz gittik ile başlayanlar:

Böylelikle, onlar az gidip, uz gidip, en sonunda... (39).

Az gidip, uz gidip sonunda kralın sarayının yanına varmış (39).

2. Gitmiş ile başlayanlar:

Gece gündü demeden, iyice yorulana kadar kaçmışlar (39).

O gece gündüz, gitmiş de gitmiş (45).

b) Dinleyicinin dikkatini çekmek için kullanılan formüller

Bir gün oğlan, değirmene gideceği anda buğday çuvalları yoklayıp görmüş ki (36).

Uyandığında dev çocuğu görmüş ki (26).

Kuyun yavruları bir de ne görsün (33).

ocuk kuyun içinde kendine gelince bir de ne görsün (33).

Benzer durumda kullanılan formüller

1. Normal konuşma

Karga, kuzuya "Ben seni yerim." der (32).

Kurt, koyuna "Koyun, seninle arkadaş olurum." der (33).

Karga, kuzuya yeme teklifinde bulunur (32).

Kurt, kuzu, buzağı ve keçiye yeme teklifinde bulunur (42).

Fare, diğer fareye " Kralın kızı kör oldu. Böyle güzel bir kıza insan üzölür, " der (34).

ocuk, bu sefer anne ve babasına satranç öğrendiğini der (26).

Dev, MehmetBoy'ı "Seni kuyudan dışarı çıkaracağını." der (26).

oban, Ey zengin baba, derdinin dermanı kolay der (21).

Baba öldükten önce oğlum yanıma gel der (21).

omert, krala kızını iyileştireceğini teklif eder (34).

Çocuk, tazılarına "Yürüyün yalmağız kadını öldürmeye gidelim der (39).

Kurt, yürüyün kurtlar hayvanları avlanmaya gidelim der (42).

Dev, yürüyün devler değirmenciye öldürmeye gidelim der (36).

2. Soru-cevap şeklinde konuşma

Cimri, Cömerde "Neden bu kadar şanslısın, sebebi nedir diye sordu?" diye sorar (34).

Küçük kardeşi, abisine "babasında kalan evi neden sattığını sordu?" diye sorar (36).

Kral, gençten " Ne tür süt getirdin diye sordu?" diye sorar (37).

Çocuk, yalmağız kadından " Altınımı bana verin" diye sordu?" diye sorar (39).

Ormanda ki yaşlı kadın, " Neden ağlıyorsun güzel kızım diye sordu?" diye sorar (41).

Kadını, tembel kocasından" mallarımız vardı, nereye gittiler diye sordu?" diye sorar (42).

Vezir, deliye" sorunun ne diye sordu?" diye sorar (43).

Kral, yiğitten " cebindeki çiçeğin neden solmadığını sordu.?" diye sorar (44).

Açgöz zengin, deliden " Neden yine geldin?" diye sordu.?" diye sorar (45).

Yaşlı kadın, kocasına " bu etleri çocuklara nasılyidirelim diye sordu.?" diye sorar (46).

Yaşlı kadın, kocasına " bu etleri çocuklara nasılyidirelim diye sordu.?" diye sorar (46).

Atasözleri

Malı mülkün giderse, dildar yok, sıkıntı çoktur (20).

İyilik yap, suya at, su bilmezse balık bilir, balık bilmezse Halık bilir (31).

Formülistik sayılar

Formülistik sayı üç

Bir adamın üç oğlu vardır (5).

Bir adamın üç oğlu vardır (15).

Bir adamın üç oğlu vardır (46).

Bir adamın üç oğlu vardır (49).

Kralın üç kızı vardır (15).

Bir adamın üç kızı vardır (48).

Formülistik sayı altı

Padişah gün ziyafet verir (16).

Zengin kırk gün düğün verir (15).

Kral kırk gün düğün yapar (16).

Formülistik sayı yedi

Sekiz kurt (42).

Dokuz kurt (42).

Formülistik sayı kırk

Kırk gün ziyafetten (16).

Kırk gün düğün (15).

Kırk gün düğün (16).

Kahramanın dönüşü

Kedi, keçi ve koyun kurtları korkutup evlerine sahiplerinin yanına geri dönerler (42).

Zümrüt, babası evden kovduktan sonra evine büyük bir servetle geri dönüyor (41).

Mehmetbo, patronun zulmünden kaçıp ve yenip evine geri döner (26).

Altınını unutan çocuk, yalmağız kadını yenip evine geri döner (39).

Yer formülleri

a) Ülke

Hindistan (15).

Yemen (47).

Mısır (38).

b) Şehir

Buhara (24).

Semer kant (24).

SONUÇ

“Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalları” adlı çalışmamızda, Afganistan’ın Güneyinden ve Türk boylarının yaşadığı sahasından derlenmiş olan elli masal ses kaydını, Türkiye Türkçesine aktarıp motifleri ve genel özellikleri bakımından araştırmaya çalıştık. Araştırmamızın sonunda elde ettiğimiz sonuçlar şöyle değerlendirebiliriz.

Bir anlatı türü olarak Özbek masalları; anlatıya dayalı sözlü kültürde belirli bir gelenek çerçevesinde icra edilen bir anlatı türüdür. Bu yönüyle masal, kendine özel bir anlatım tarzıyla ele alınır. Sözlü kültürde yaşayan dil, masallarda dokuyu oluşturmaktadır. Masallar belli bir bağlam çevresinde icra edilip yaşayan, yaşatılan bir değerdir. Bu açıdan baktığımızda masalların toplumsal ve bireysel özelliklere sahip olduğunu ifade edebiliriz. Türk anlatı türleri içerisinde masallar; Özbek kültüründe de bu işlevi yerine getirmiştir. Özbek masal anlatma geleneğinde “ertekeçi” ismi verilen masal anlatıcıları masalların nesilden nesle aktarımını üstlenmişlerdir.

Tespit ettiğimiz elli Özbek masalını dil özellikleri bakımından araştırdığımızda, masalların dili açısından bazı farklılıkların olduğunu gördük. Bu durum, masalların yaşadığı sosyal çevre, bölge ve şartlar ile açıklanabilir. Araştırdığımız masallar, Afganistan’ın Faryab, Sar-ıpul, Cevzican, Belh, Tahar ve Kunduz sahalarına aittir.

Masallar genelde sosyal ve kültürel hayatın bir tezahürüdür. Masallarda işlenen konular ve motifler, sözlü gelenekte kültürel değerlerle yoğrulur ve tarihindeki millî değerleri yansıtır. Araştırdığımız Özbek masal metinlerinde Afganistan’da Türk Özbeklerinin yaşadığı coğrafyasının sosyal ve kültürel hayatından etkiler görülmektedir. Özbek masallarında; Özbek Türklerinin dilini, değer yargılarını, ahlaki ve geleneksel değerlerini, dünya görüşlerini, mizahi anlayışlarını ve pek çok kültürel özelliklerini masallarda bulabilmekteyiz. Masallarda Özbek Türklerinin düşünce yapısını, misafirperverliğini, müzikal değerlerini, evlenme âdetlerini, yemek kültürünü örnekleyen kesitler bulunmaktadır.

Özbek masallarında kültürel bir arka plan olarak sosyal hayattan izler hep olmuştur. Masallarda dinleyiciye mesajlar verilmektedir. Afganistan’da yaşayan Özbek masallarında iyiliğin, doğruluğun, dürüstlüğü, çalışkanlığını ne kadar çok önemli bir fazilet olduğu hep vurgulanmıştır. Yalan söylemenin, kötülüğün, akılsızlığın ve zalim

olmanın kötü sonuçları masallarda hep dile getirilmiştir. Bu doğru-yanlış, olumlu-olumsuz ve iyilik-kötülük gibi sosyal olgular Özbek masallarında olay ve kişilerle canlandırılarak anlatılmıştır. Özbek masallarında genellikle masallar mutlu bir sonla biter. Az da olsa bile bazı masallarda trajik sonlar da vardır. Masalların birçoğunda, iyiler mükâfatlandırılır ve kötüler ise cezalandırılır. Mesela: Kader ve Şans, Vefa, Abla-kardeş, Ekmek ve Altın, Üç Batur Kardeş, Zülüm ve İntikam, Cesur Tabip ve Hünarlı Yiğit gibi masallarda Türk düşünce tarzının bir örneği olarak, Afganistan’da yaşayan Özbeklerin masallarında cesaret, yiğitlik ön plandadır. Asıl kahramanları, zorluklar ve engelleri katederek talihlerini sınarlar ve mutlu bir hayata kavuşurlar.

Masal kahramanı olarak Afganistan’ının Özbek halkının masallarında insanlar, gerçeküstü varlıklar ve hayvanlar vardır. İnsanlar; padişahın kızları, insanlar, çiftçiler, padişahlar, şehzadeler, vezirler, tabipler ve çobanlar kahraman olarak karşımıza çıkarlar. İncelediğimiz bu masallarda en çok rastladığım hayvanlar; kurt, koyun, eşek ve tilki olarak karşımıza çıkmaktadır ve hiç rastlamadığımız hayvanlar ise; maymun, kaplan ve fil hayyalardır. Ayrıca yalmağız kampir (yalmağız kadın), cadı, dev ve ejderha gibi mitolojik varlıklar da bulunmaktadır. Masal kahramanları zor durumlarda bazen bu varlıklarla mücadele eder ve savaşır ve bazen de bazı konularda bu gerçeküstü varlıklardan yardım alır. Bu yönüyle Afganistan’daki Özbek masallarında mitolojik olguların çok sık kullanıldığını söyleyebiliriz. Özellikle Türk masal anlatım geleneği çerçevesinde; Afganistan’da yaşayan Özbek halkının masalları ile Anadolu sahası masallarının ortak bir yapıya sahip olduğunu ifade edebiliriz.

Araştırdığımız 50 tane Özbek masalını, Jura Yusupov’un masal tasnifine göre (hayvanlar hakkında, büyü-lü-sihirli, hayatı-ev masalları ve eğlenceli masallar) dört ana başlıkta sınıflandırdık. Araştırdığımız masallarda büyük bir kısmı asıl halk masallarını oluşturmaktadır. Ve Bunun yanı sıra beş hayvan masalı, beş büyü-lü masalı, bir eğlenceli masalı ve 39 hayatı ve ev masalları yer almaktadır.

Bu incelemede Afganistan’ın Güneyinden ve Özbeklerin yaşadığı sahasından seçilen elli tane masalın motifleri tespit edilmiştir. Özbek masalın motiflerini, Stith Thompson’un “Motif Index of Folk Literature” adlı eserindeki motif kataloğuna göre yirmi üç ana başlıkta ele alınan motif grupları, araştırdığımızda Özbek masallarında yer almaktadır. Elde ettiğimiz neticelere göre, “P. Cemiyet”, “N. Şans ve Talih”, “L. Kaderin ters

dönmesi”, “M. Geleceğin Tayini”, “B. Hayvanlar”, “T. Görüşme Tarihi”, “Aldatmalar”, “U. Hayvan Tabiatı” “W. Karakterin Özellikleri” “F. Olağanüstü” “, “H. Sınavlar”, “Q. Ödüller ve Cezalar” ve “Z. Çeşitli motif gruplar” adlı motif gruplarının, Özbek masalların en çok rastlanılan motif grupları olduğunu söyleyebiliriz. İncelediğim masallarda en az geçen motif grubu ise, A. Mitolojik Motifler”, “D. Sihir”, G. Dev ve “R. Esirler ve Kaçaklar Motiflerdir. Bu bağlamda, Özbek masallarının motif yönünden zengin olduğunu söyleyebiliriz. Afganistan’da yaşayan Özbek halkının masallarındaki motif yapısının Türk dünyasındaki diğer Türk boylarının masallarıyla aynı kültürel temeli paylaştıkları için benzer bir yapıda olduğunu ifade edebiliriz.

Ayrıca Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masalların derlenmesi başta olmak üzere, aynı anda Afganistan’da Türk tarihinin, Türk tarih ve edebiyatının gelişimi incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Biz de araştırmamızda bu ortaklık Türk edebiyatına ve tarihine hizmet etmek nedeniyle Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarını inceleyip değerlendirmeye çalıştık.

Tüm Türk dünyasında masal anlatma geleneği içerisinde Afganistan’da yaşayan Özbek Türklerinin masallarının özgün bir yeri vardır. Masallardaki tek benzerlik motifler değildir.

Ve sonuç olarak Edebiyat üzerinden anlatırsak: Masal Türk edebiyatında, sözlü edebiyat geleneğinin eski ve en önemli ürünlerinden biridir. Afganistan Özbek Türklerinin arasında masalcılık geleneği çok köklüdür. Bu coğrafyada eski zamanlar da masal anlatmayı meslek edinmiş masalcıların varlığı bilinir. Masallar, bu masalcılar tarafından ağızdan ağıza anlatılarak, kulaktan kulağa dinleterek, öz zenginliklerinden hiçbir şey kaybetmeden, yüzyıllar boyunca sonraki nesillere aktarılmıştır. Maalesef günümüzde sosyal medyanın dezavantajları, Afganistan’da yaşanan son durumlar ve özellikle güvenlik sorunlardan dolayı bu aktarılan masallar, masal anlatma kültürü kaybolmak üzere olduğu için biz de bu çalışmada, Türk edebiyat kültürünün mirasının önemli bir parçasını oluşturan masalların tespit edilip kayda geçmesi böylece sözlü olan geleneğin kaybolmasını engelleyip hem alana hem de kültüre katkı sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Afzalov, M. (2019). O'zbek xalq ertaklari haqida. *Buxoro Davlat Universiteti Axborot Texnologiyalar Merkezi*, 78-80.
- Akyüz, M. (2017). Geç Dönem Çağatay Edebiyatından Günümüze Afganistan Özbek Edebiyatının Tarihi Gelişimi. *Alatoo Academic Studies*, Sayı: 2, 317,324.
- Altay, N. (1993-1994-1995). Faryab Ceridesi Koleksiyonları siyonları yıllar (Günlük yayın). Belh, Mezar-ı Şerif, Afgannistan: Faryab Ceridesi.
- Andican, A. (1989). *Afganistan ve Türkler*. İstanbul: Türk Kültür Dünyası Arastirmalari.
- Arslan, A. S. (2010). *Çankırı Masalları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barlas, K. (1987). *Afganistan Türklerinin Dünyü ve Bugünü*. İstanbul: Türk Kültürü.
- Baydemir, H. (2004). *Özbek Halk Masalları İnceleme- Metin*. Erzurum: Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi.
- Bektaş, A. (2009, 12 08). *Afganistan'da Türk Kültür ve Edebiyatı*. 08 14, 2022 tarihinde Güney Türkistan: <https://guneyturkistan.wordpress.com/2009/12/08/afganistanda-turk-kultur-ve-edebiyati/> adresinden alındı
- Burget, F. (1999). *Afganistan Türk Soylularinin Edebiyatı (Yüksek lisans tezi)*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Cehangirov, G. (1975). *Özbek Balalar Folklori*. Taşkent: Okıtuvcı Neşriyatı.
- Davronovich Juraqulov, R. (2022, 05 14). Ertak Janirining O'ziga Xos Xusiyatlari. *Samarqand Davlat Chet Tillar İnstituti dDotsenti*, s. 786-794.
- Davronovich Juraqulov, R. (2022). Ertak Janrining O'ziga Xususiyatlari. *Academic Research in Educational Sciences* (s. 1,12). Semerkant: Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti.
- Eliade, M. (2019). *Kutsal ve Din Dışı*. Ankara: Alfa Yayınları.
- Fevzi, F. (2011). Modern Afganistan'ın Demografik Yapısı. *EkoAvrasya Dergisi*, Sayı: 16, 98-99.
- Fevzi, F. (2013). *Afganistan'ın Maymana Şehride Yaşayan Özbek Türklerinin Folkloru (Yüksek lisans Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi. Türk dili Edebiyat Bölümü.
- Fevzi, F. (2013). *Afganistan'ın Maymana Şehrinde Yaşayan Özbek Türkleriinin Folkloru (Yüksek Lisans Tezi)*. Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Fevzi, F. (tarih yok). *Afgan*.
- Hassas, S. (2005). *Ataler Sözi Akılning Kozi, Özbek Halkining Ağızdeki Adabiyatiden Zarbilmasallar Ya Maqallar*. Mezar-ı Şerif: Hüner-cu yayınları.
- İmomov, K. (1981). *O'zbek xalq prozasi*. Taşkent: Genç Bilim Adam yayın evi.
- İNAYET, A. (2007). *Türk Dünyası Efsane ve Masallarında bir dev tipi*. İzmir: Kanyılmaz matbaası.
- Jalilovna, S. (2022). ERTAKLAR TASNIFI, BADIYYATI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *BILIG – ILMIY FAOLİYAT*” nashri, 3. Cilt, 88-89.
- Karakaş, R. (2017). Evvel Zaman İçinde Çağdaş Zamanlar Uzun Bir Yolculu Arapça Anlatılan bBr Siirt Masalı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 7*, 259-276.
- Kazımoğlu, S. (1994). *Türk Toplulukları Edebiyatı, Cilt: 1*. Ankara: Ecdad.
- Kılıç, G. (2022). *Özbek Masalında kahramanın erginlenmesi (Yüksek Lisans Tezi)*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Madayev, O. (2010). *O'zbek Xalq Og'zaki İcodi*. Taşkent: Musiqa Nashriyoti.
- Merçil, E. (1979). *Afganistan, Türkleri, Türk Kültürü*. İstanbul: Türk Kültürü.
- Ocakları, T. (2020, 03 07). *Türkistan Yolunda Afganistan Türkleri*. 12 18, 2022 tarihinde Türk Ocakları Bursa Şubesi: <https://www.bursaturkocagi.org.tr/2020/03/07/panelturkistan-yolunda-afganistan-turkleri-2/> adresinden alındı
- Ölçer Özünel, E. (2017). *Masal Mekânında Kadın Olmak*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- O'zbek Xalq Ertakları*. (2020, 06 12). 07 11, 2022 tarihinde Buxoro davlat universiteti Axborot texnologiyalar merkezi: <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/13793-o-zbek-xalq-ertaklari> adresinden alındı
- RİSTA. (2022, 02 16). *Tarihte ve Günümüzde Masal Kavramı ve Türk Masal Geleneği Üzerinde Tespitler*. 07 19, 2022 tarihinde RİSTA (Rize İstatistik Takip Sistemi): <https://rize.meb.gov.tr/rista/caydanlik-dergi.asp?d=oku&id=4456> adresinden alındı
- Safarova, M. (2010). *Eğitsel bir bakış açısıyla Anadolu ve Özbek Türklerin masallarında ortak ve farklı motifler (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shaxnoza, A. (2021). O'zbek va Turk Ertaklariga Yaxshilik Konseptining İfodalanishi. *Scientific Journal Impact Factor*, 371-375.

- Söylemez, O. (1997). *Ergeş Uçgun ve Koşuglar ErgeşI*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tafakkur. (2018, 2018 11). *O'zbek Xalq Ertaklari*. 11 13, 2021 tarihinde Tafakkur: <https://tafakkur.net/ertaklar/xalq-ogzaki-ijodi> adresinden alındı
- Türkel, E. (2017, 07 21). *Gerçeği Yalnızca Masallar Anlatır*. Artful Living: <https://www.artfulliving.com.tr/edebiyat/gercegi-yalnizca-masallar-anlatir-i-12571> adresinden alındı
- Uzundere, A. (2020, 03 07). *Türk Ocakları*. 11 22, 2022 tarihinde Türk Ocakları: <https://www.bursaturkocagi.org.tr/2020/03/07/panelturkistan-yolunda-afghanistan-turkleri-2/> adresinden alındı
- Vartan, G. (1969, 12 06). The Emergence of Modern Afghanistan. Politics of Reform and Modernization, 1880- 1946. California, Stanford, ABD: Stanford University Press. 12 19, 2022 tarihinde <https://www.amazon.com/Emergence-Modern-Afghanistan-Modernization-1880-1946/dp/0804707065> adresinden alındı
- Yusupov, J. (1997). *Xorazm Ertagi va Hayot Haqiqati*. Taşkent: Toshkent: Fan.
- Ziyayi, N. (2004). *Afganistan Türklerinin Dini, İnanç ve Yaşayışları (Kuzey Afganistan Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*. Sparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Kaynak Kişiler

Kaynak Kişi: 1

Başlık: Kel Oğlan

Ad Soyad: Muhammed Rafiq AZİMİ

Yaş: 66

Görüşme Tarihi: 22.04.2021

Mesleği: Emekli (Öğretmen)

Doğum Yeri: Sar-ıpol

Kaynak Kişi: 2

Başlık: Kader ve Şans

Ad Soyad: Cemalludin SADRİDDİNOĞLU

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 24.11.2020

Mesleği: Memur

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 3

Başlık: Vefa

Ad Soyad: Cemalludin SADRIDDİNOĞLU

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 24.11.2021

Mesleği: Memur

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 4

Başlık: Abla-Kardeş

Ad Soyad: Şerife MURADI

Yaş: 55

Görüşme Tarihi: 21.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 5

Başlık: Üç Oğul

Ad Soyad: Şerife MURADI

Yaş: 55

Görüşme Tarihi: 21.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 6

Başlık: Altın ve ekmek

Ad Soyad: Kamıla QAYSARI

Yaş: 67

Görüşme Tarihi: 25.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 7

Başlık: Sevgi ve İnsan

Ad Soyad: Cemallidin SADRİDDİNOĞLU

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 24.11.2021

Mesleği: Memur

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 8

Başlık: Tasallah Pehlivan

Ad Soyad: Mahbubullah TURAN

Yaş: 35

Görüşme Tarihi: 30.05.2020

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 9

Başlık: Tilkinin Cezası

Ad Soyad: Cemallidin SADRİDDİNOĞLU

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 24.11.2021

Mesleği: Memur

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 10

Başlık: Yaşlı Nene ve Yaşlı Dede

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 11

Başlık: Kral ve kırk Hanımı

Ad Soyad: Şerife MURADI

Yaş: 55

Görüşme Tarihi: 21.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 12

Başlık: Yaşlı Çift

Ad Soyad: şerife MURADI

Yaş: 55

Görüşme Tarihi: 21.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 13

Başlık: Zeki Eşek

Ad Soyad: Cemallidin SADRİDDİNOğLU

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 24.11.2021

Mesleği: Memur

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 14

Başlık: Kral ve Veziri

Ad Soyad: Halime TAHİRİ

Yaş: 48

Görüşme Tarihi: 21.03.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 15

Başlık: Üç Batur Kardeş

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 16

Başlık: Zülüm ve İntikam

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 17

Başlık: Üç Batur Kardeş

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 18

Başlık: (Bahadır) Cesur Tabip

Ad Soyad: Munira URGANÇ

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 07.10.2021

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 19

Başlık: Abi Kardeşler

Ad Soyad: Munira URGANÇ

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 07.10.2021

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 20

Başlık: Batur (Botir)

Ad Soyad: Munira URGANÇ

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 07.10.2021

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 21

Başlık: Zenginin Oğlu

Ad Soyad: Sayara RAHMANI

Yaş: 33

Görüşme Tarihi: 28.06.2022

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Belh

Kaynak Kişi: 22

Başlık: Çoban ile Zengin

Ad Soyad: Sayara RAHMANI

Yaş: 33

Görüşme Tarihi: 28.06.2022

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Belh

Kaynak Kişi: 23

Başlık: Bilge Çoban

Ad Soyad: Sayara RAHMANI

Yaş: 33

Görüşme Tarihi: 28.06.2022

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Belh

Kaynak Kişi: 24

Başlık: Bilge adam

Ad Soyad: Fahime HANGELDİ

Yaş: 36

Görüşme Tarihi: 21.02.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Sar-ıpol

Kaynak Kişi: 25

Başlık: En Büyük Sihir

Ad Soyad: Fahime HANGELDİ

Yaş: 36

Görüşme Tarihi: 21.02.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Sar-ıpol

Kaynak Kişi: 26

Başlık: Hünnerli Yiğit

Ad Soyad: Fahime HANGELDİ

Yaş: 36

Görüşme Tarihi: 21.02.2021

Mesleği: Ev hanımı

Doğum Yeri: Sar-ıpol

Kaynak Kişi: 27

Başlık: Yaşlı Kadın ve Kurt

Ad Soyad: Dr. Şerifullah BEK

Yaş: 45

Görüşme Tarihi: 15.08.2022

Mesleği: Doktor

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 28

Başlık: Alışır Nevai ve Hüseyn Baykara

Ad Soyad: Dr. Cüneyt BEK

Yaş: 39

Görüşme Tarihi: 27.12.2021

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Tahar

Kaynak Kişi: 29

Başlık: Ekmek ve Altın

Ad Soyad: Dr. şerifullah BEK

Yaş: 45

Görüşme Tarihi: 15.08.2022

Mesleği: Doktor

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 30

Başlık: İyi ve Kötü

Ad Soyad: Dr. Cüneyt BEK

Yaş: 39

Görüşme Tarihi: 27.12.2021

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Tahar

Kaynak Kişi: 31

Başlık: Abla-Kardeş Deryalar

Ad Soyad: Dr. Cüneyt BEK

Yaş: 39

Görüşme Tarihi: 27.12.2021

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Tahar

Kaynak Kişi: 32

Başlık: Karga ile Kuzu

Ad Soyad: S. Enver TURAN

Yaş: 46

Görüşme Tarihi: 19.07.2022

Mesleği: Bakkal

Doğum Yeri: Kunduz

Kaynak Kişi: 33

Başlık: Koyun ile Kurt

Ad Soyad: S. Enver TURAN

Yaş: 46

Görüşme Tarihi: 19.07.2022

Mesleği: Bakkal

Doğum Yeri: Kunduz

Kaynak Kişi: 34

Başlık: Cömert ile Kıskanç

Ad Soyad: S. Enver TURAN

Yaş: 46

Görüşme Tarihi: 19.07.2022

Mesleği: Bakkal

Doğum Yeri: Kunduz

Kaynak Kişi: 35

Başlık: Şeytan ile Çiftçi

Ad Soyad: S. Enver TURAN

Yaş: 46

Görüşme Tarihi: 19.07.2022

Mesleği: Bakkal

Doğum Yeri: Kunduz

Kaynak Kişi: 36

Başlık: Değirmenci

Ad Soyad: Zahir Ahmad KHALEQİ

Yaş: 28

Görüşme Tarihi: 06.04.2022

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 37

Başlık: Dil Bıçaktan Keskindir

Ad Soyad: Zahir Ahmad KHALEQİ

Yaş: 28

Görüşme Tarihi: 06.04.2022

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 38

Başlık: Çiftçi

Ad Soyad: Zahir Ahmad KHALEQİ

Yaş: 28

Görüşme Tarihi: 06.04.2022

Mesleği: Doktora Öğrencisi

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 39

Başlık: Yalmağız yaşlı kadın

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 40

Başlık: İyiliğın Ardından İyilik Gelir

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGHLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleğı: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 41

Başlık: Zümrüt ve Kıymet

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGHLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleğı: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 42

Başlık: Tembel

Ad Soyad: Muhammed Nasim ZAHEROGHLI

Yaş: 27

Görüşme Tarihi: 14.07.2022

Mesleğı: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 43

Başlık: Göğə Tükürsen Yüzüne Düşer

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 44

Başlık: Vefa

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 45

Başlık: Açgöz Zengin

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 46

Başlık: Yararlı Bir Yalan

Ad Soyad: Şükrullah ÇAKMAK

Yaş: 62

Görüşme Tarihi: 09.11.2021

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 47

Başlık: Kel Oğlan

Ad Soyad: Mahbubullah TURAN

Yaş: 35

Görüşme Tarihi: 30.05.2020

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Faryab

Kaynak Kişi: 48

Başlık: Yaşlı Nene Yaşlı Dede

Ad Soyad: Najiba QARİZADE

Yaş: 55

Görüşme Tarihi: 30.05.2020

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Srı-pul

Kaynak Kişi: 49

Başlık: Kedi Gelin

Ad Soyad: Najiba ZAHERI

Yaş: 30

Görüşme Tarihi: 11.05.2022

Mesleği: Yüksek Lisans Öğrencisi

Doğum Yeri: Cevzican

Kaynak Kişi: 50

Başlık: Çele Pehlivan

Ad Soyad: Mahbubullah TURAN

Yaş: 35

Görüşme Tarihi: 30.05.2020

Mesleği: Gazeteci

Doğum Yeri: Faryab

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Najiba ZAHERI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Jawzjan Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Özbek ve İngiliz Edebiyatı
Makale ve Bildiriler	
1. Zaheri, Najiba., “Adli Divan’ında Bülbül”, V. International Halich Congress on Multidisciplinary Scientific Research, 2023, 827-837	